

1 | 2021

# DIEÐUT

## Navn på minoritetsspråk

i muntlige og skriftlige sammenhenger

## Minoritehtagielaid namat

njálmmálaš ja čálalaš oktavuodđain

**Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje**  
(red./doaimm.)

**NORNA-rapporter 99**



**Sámi allaskuvla**  
Sámi University of Applied Sciences



**norden**

# Diedūt 1/2021

## NORNA-rapporter 99

Čujuhus/Adresse/Address: Hännoluohkká 45, NO-9520 Guovdageaidnu  
Telefuvdna/Telefon/Telephone: +47 78 44 84 00  
Šleađgaboasta/E-post/E-mail: postmottak@samas.no  
Ruovttusiidu/Hjemmeside/Website: www.samas.no

DIEÐUT lea mánggadiedalaš čálaráidu mas dutkanbohtosat leat almmuhuvvon 1974 rájes. DIEÐUT-čálaráidu ášahuvvui Sámi instituhta dutkanbohtosiid almmuheami várás. Sámi instituhtta laktojuvvui Sámi allaskuvlii 2005:s. Sámi allaskuvla vuodđuduvvui 1989:s, ja dat lea oahpahus- ja dutkanášahus man ulbmil lea seailluhit ja ovdidiit sámi gielat, kultuvrra ja servodateallima buotsámi perspektiivvas. Davviriikkaid ministerráđdi (NORDEN) ja Máhttodepartemeanttat Suomas, Ruotas ja Norggas leat mielde ruhtadeamen Sámi allaskuvlla dutkama.

DIEÐUT er en skriftserie som omfatter utgivelser innenfor flere fag og har blitt publisert siden 1974. Skriftserien DIEÐUT ble etablert for å formidle Nordisk samisk institutt (NSI) forskningsresultater. NSI ble tilknyttet Sámi allaskuvla / Sámi University of Applied Sciences (SA/SUAS) i 2005. SA/SUAS ble etablert 1989 og er en institusjon for høyere utdanning og har som formål å styrke og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv sett i et allsamisk perspektiv. Nordisk ministerråd (NORDEN) og Kunnskapsdepartementene i Finland, Sverige og Norge bidrar til finansiering av forskning ved SA/SUAS.

DIEÐUT is a multi-disciplinary research series, in which research findings have been published since 1974. DIEÐUT research series was established in order to publish research findings of the Nordic Sámi Institute (NSI). NSI was affiliated with Sámi allaskuvla in 2005. Sámi allaskuvla / Sámi University Applied Sciences (SA/SUAS) was established in 1989 and is an institution of higher education and research. SA/SUAS's purpose is to strengthen and develop the Sámi language, society and culture. SA/SUAS's research is partly funded by the Nordic Council of Ministers (NORDEN) and the Ministries of Education and Research in Finland, Sweden and Norway.

#### DIEÐUT 1/2021

Namma/Tittel/Title: Navn på minoritetsspråk i muntlige og skriftlige sammenhenger / Minoritehtagielaid namat njálmmálaš ja čálaš oktavuodain

Doaimmaheadjit/Redaktører/Editors: Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje  
Ovttasbargu/Samarbeid/Collaboration: NORNA-förlaget, 74104 Uppsala, Sverige. www.norna.org

Gielat/Språk/Languages: sámegiella, skandinávlaš gielat, earjalsgiella / samisk, skandinaviske språk, engelsk / Sami, Scandinavian languages, English

Ovdasiidu/Forside/Cover: Studio Borge, Ohcejohka/Utsjoki

Bordin/Layout: Studio Borge, Ohcejohka/Utsjoki

Deaddileapmi/Trykk/Print: Fagtrykk Idé AS, Álaheadju/Alta

DIEÐUT: ISSN 0332-7779, ISBN 978-82-7367-054-0

NORNA: ISSN 0346-6728, ISBN 978-91-7276-100-1

© Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu/Kautokeino 2021

**Diedut 1/2021**  
NORNA-rapporter 99

# **Navn på minoritetsspråk** i muntlige og skriftlige sammenhenger

Rapport fra NORNAs 49. symposium  
i Kautokeino 24.–25. april 2019

# **Minoritehtagielaid namat** njálmálaš ja čálalaš oktavuodain

Raporta NORNA 49. symposias  
Guovdageainnus cuoŋománu 24.–25. beivviid 2019

Redigert av / Doaimmahan  
Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje

Guovdageaidnu/Kautokeino 2021

**Navn på minoritetsspråk i muntlige og skriftlige sammenhenger.**

Rapport fra NORNA's 49. symposium i Kautokeino 24.–25.4.2019.

Red. Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje.

NORNA-rapporter 99. Dieđut 1/2021. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

**Minoritehtagielaid namat njálmmálaš ja čálalaš oktavuodain.**

Raporta NORNA 49. symposias Guovdageainnus 24.–25.4.2019.

Doaimm. Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje.

NORNA-rapporter 99. Dieđut 1/2021. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

**Abstract**

The year 2019 was chosen by The United Nations as the International Year of Indigenous Languages, and the 49th NORNA symposium was one of the Sami events of that year. It was the first time in NORNA's history that Sami had been one of the symposium's designated languages. The theme of the symposium was, Minority Names in Oral and Written Contexts in a Multi-Cultural World, and minority language personal names as well as place names were discussed from both name-disciplinary and cross-disciplinary perspectives. This NORNA report contains nine articles written in the Nordic languages and in English, as well as three articles written in North Sami, together with corresponding versions in Norwegian translation. All the articles are based on the presentations given at NORNA's 49th symposium.

Keywords: minority language, indigenous language, personal name, place name

Hver artikkel i rapporten er vitenskapelig granska av to anonyme fagfeller.

Raportta juohke artihkkala leat dieđalaččat árvvoštallan guokte anonyma fágaguimmi.

Each of the articles in the report has been separately peer-reviewed by two anonymous academic colleagues.

# Innhold | Sisdoallu | Contents

<b>Forord</b>	7
<b>Álgosánit</b>	8
<b>Foreword</b>	9
Håkan Rydving <b>On the history of the Sami family name system</b>	11
Kendra Willson <b>Personal name law, orthography, and minority languages</b>	33
Linnea Gustafsson <b>Syriska förnamn i Sverige. En första kartläggning</b>	55
Lynette Carter <b>Name games. The politics of place naming in Aotearoa/New Zealand</b>	69
Kaisa Rautio Helander <b>Gielladuovdagiid rolla eamiálbmoga gielalaš ja kultuvrralaš rivttiid nannemis. Ovdamearkan Guovdageainnu suohkana luoddanamat</b>	89
Kaisa Rautio Helander <b>Det språklige landskapets rolle for å styrke urfolks språklige og kulturelle rettigheter. Veinavn i Kautokeino kommune som eksempel</b>	107
Mikkel Rasmus Logje <b><i>Bissojohka ja Porsángu: Leatgo dát borsi-álgosaš namat?</i></b>	125
Mikkel Rasmus Logje <b><i>Bissojohka og Porsángu: Navn med opphav i borsi?</i></b>	139
Taarna Valtonen <b>Odda eatnamiidda. Nuortalaš eváhkuidda báikenamat Davvinuorta-Anáris</b>	153
Taarna Valtonen <b>Til nye trakter. Evakuerte skoltesamers stedsnavn i Nordøst-Enare</b>	173

Väinö Syrjälä <b>Hållplatsnamn och svenskan i de lingvistiska landskapen i Tusby och på webben</b>	<b>193</b>
Daniel Andersson & Lars-Erik Edlund <b>Att synliggöra samiska ortnamn i Sverige. Riktlinjer, praxis och vägar framåt</b>	<b>211</b>
Lennart Dehlin <b>Granskning av samiska ortnamn. Utvidgat samarbete inom den samiska onomastiken mellan Lantmäteriet, Sametinget och Instituttet för språk och folkminnen</b>	<b>225</b>
Birgit Christensen <b>Uldgade i Tønder. Historien om et gadenavn i det dansk-tyske sprogkontaktområde</b>	<b>239</b>
Attila Sasi <b>The use of minority language settlement names in the official Hungarian Gazetteer</b>	<b>257</b>
<b>NORNA-rapporter</b>	<b>272</b>

---

# Forord

NORNAs 49. symposium ble arrangert midt i det nordsamiske området i Guovdageaidnu (norsk Kautokeino) i Nord-Norge 24.–25. april 2019. Symposiumet ble arrangert i samarbeid med Samisk høgskole og Sametinget i Norge. I arrangementskomitéen var Kaisa Rautio Helander, Helena Omma og Marja Skum fra Samisk høgskole.

År 2019 var valgt av FN som *Internasjonalt år for urfolksspråk*, og året ble koordinert av UNESCO. NORNAs 49. symposium var et av de samiske evenementene som ble arrangert gjennom Internasjonalt år for urfolksspråk. Det var første gang i NORNAs historie at samisk språk var ett av symposiumspråkene: fire av de til sammen 18 presentasjonene ble holdt på nordsamisk. De andre symposiumspråkene var skandinaviske språk og engelsk.

Temaet for symposiet var *navn på minoritetsspråk i muntlige og skriftlige sammenhenger i en flerkulturell verden*, og både minoritetsspråklige personnavn og stedsnavn ble drøftet ut fra forskjellige navnefaglige og tverrfaglige perspektiver. På symposiet var det to inviterte hovedforelesere, professor Håkan Rydving fra Universitetet i Bergen med en keynote-presentasjon om historien til samiske slektsnavnsystem, spesielt i det nord- og sørsamiske området. Professor Lynette Carter fra University of Otago i Aotearoa (engelsk New Zealand) var den andre inviterte foreleseren, og hun presenterte stedsnavntradisjonen til māori-folket i forhold til den koloniale engelskspråklige navnetradisjonen på Aotearoa.

Denne rapporten rommer 12 artikler, som er basert på presentasjonene på NORNAsymposiet. Tre av artiklene er skrevet på nordsamisk og blir publiserte både på nordsamisk og i norsk oversettelse for å nå den nordiske leserkretsen til NORNAs rapporter. Alle artiklene i rapporten er granska av to anonyme fagfeller.

Redaktørene takker forfatterne, de anonyme fagfellene, Berit Nystad Eskonsipo for oversetting av de samiske artiklene til norsk og Kaarina Vuolab-Lohi, Ian Giles, Barbro Wiik og Birgit Eggert for språkgransking. Vi vil også takke for Samisk høgskole, Sametinget i Norge og Norges forskningsråd som støttet arrangering av symposiet, og Samisk høgskole for finansiering av publiseringa av NORNAs rapporten i Diedut-serien.

Guovdageaidnu / Kautokeino og Tromsø november 2021

*Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen og Mikkel Rasmus Logje*



---

# Álgosánit

NORNA 49. symposia lágíduvvi Guovdageainnus Davvi-Norggas cuoŋománu 24.–25. beivviid 2019 Sámi allaskuvlla ja Norgga Sámedikki ovttasbargun. Lágidanlávdegottis ledje Kaisa Rautio Helander, Helena Omma ja Marja Skum Sámi allaskuvllas.

ON lei mearridan jagi 2019 *Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jahkin*, ja dan jagi doaimmaid koordinerii UNESCO. NORNA 49. symposia gulai daidda sámi doaimmaide, mat lágíduvvojedje Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jagi áigge. Vuosttaš geardde NORNA historjjás lei maiddái sámegeiella symposiagiellan: njeallje sáhkavuoru oktiibuot 18 sáhkavuorus dollojuvvojedje davvisámegillii. Eará symposiagielat ledje davviriikkalaš gielat ja eaŋgalsgiella.

Symposia fáddán lei *minoritehtagielaid namat njálmmálaš ja čálalaš oktavuodáin mánggakultuvrralaš máilmmis*. Sáhkavuoruin suokkardallojuvvojedje sihke minoritehtagielaid olbmo- ja báikenamat mánggalágan nammafágalaš ja fágaidrasttideaddji geahččanguovlluin. Symposiain ledje bovdejuvvon guokte váldologaldalli: Professor Håkan Rydving Bergen universitehtas gii ságastalai sáhkavuorustis sámi sohkanammavuogádaga historjjá birra erenoamážit davvi- ja lullisámi guovlluin. Professor Lynette Carter Otago universitehtas Aotearoas (eaŋgalsgillii New Zealand) lei nubbi bovdejuvvon váldologaldalli, ja son suokkardalai māori álbmoga báikenammaárbbi gaskavuodaid eaŋgalsgiela koloniála nammaárbevieruide Aotearoas.

Dán raporttas leat mielde 12 artihkkala maid vuodđun leat NORNA-symposia sáhkavuorut. Golbma artihkkala leat čállojuvvon davvisámegillii, ja dat almmuhuvvojit sihke davvisámegillii ja dárogillii jorgaluvvon veršuvdnan vai artihkkalat olihit maiddái NORNA-raporttaid davviriikkalaš lohkkiiid. Buot dán raportta artihkkaliid leat árvvoštallan guokte anonyma fágaguoimmi.

Doaimmaheaddjit giitet čáliid, anonyma fágaguoibmeárvoštalliid, Berit Nystad Eskonsipo sámegeiel artihkkaliid jorgaleamis dárogillii, ja Kaarina Vuolab-Lohi, Ian Giles, Barbro Wiik ja Birgit Eggert gielladárkkistanbarggus. Giitit Sámi allaskuvlla, Norgga beale Sámedikki ja Norgga dutkanráđi symposia ruđalaš doarjagis. Sámi allaskuvlla giitit go lea ruhtadan NORNA-raportta almmuheami Dieđut-ráiddu.

Guovdageainnus ja Romssas skábmamánu 2021

*Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen ja Mikkel Rasmus Logje*

---

# Foreword

The 49th NORNA symposium was held in Guovdageaidnu (Nor. Kautokeino), northern Norway, in the heart of the North Sami speaking part of Samiland, on 24–25 April 2019. The symposium was organized jointly by The Sámi University of Applied Sciences and The Sámi Parliament in Norway. The organizing committee consisted of Kaisa Rautio Helander, Helena Omma and Marja Skum from The Sámi University of Applied Sciences.

The year 2019 was chosen by The United Nations as *The International Year of Indigenous Languages*, and was coordinated by UNESCO. The 49th NORNA symposium was one of the Sami events organized as part of the International Year of Indigenous Languages. It was the first time in NORNA's history that Sami had featured as one of the symposium languages: four of a total of 18 presentations were given in North Sami. The other symposium languages consisted of Scandinavian languages and English.

The theme of the symposium was, *Minority Names in Oral and Written Contexts in a Multi-Cultural world*, and minority language personal names as well as place names were discussed from both name-disciplinary and cross-disciplinary perspectives. There were two invited main speakers, Professor Håkan Rydving from the University of Bergen, who gave his key-note presentation on the history of Sami family-name systems, with particular emphasis on the North Sami and South Sami area. Professor Lynette Carter from University of Otago in Aotearoa (Eng. New Zealand) was the other invited key-note speaker, and she gave a presentation on the Māori people's place name tradition in relation to the colonial English language name tradition in Aotearoa.

This report contains 12 articles, which are based on the presentations given at the NORNA symposium. Three of the articles are written in North Sami and are published in both North Sami as well as in Norwegian translation, in order to reach the NORNA reports' Nordic readership. Every article in the report has each been peer-reviewed by two anonymous academic colleagues.

The editors thank the authors, the anonymous peer-reviewers, Berit Nystad Eskonsipo for her translation of the Sami articles into Norwegian, as well as Kaarina Vuolab-Lohi, Ian Giles, Barbro Wiik and Birgit Eggert for their help with proof-reading the texts. We would also like to thank The Sámi University of Applied Sciences, The Sámi Parliament in Norway and The Research Council of Norway for their support in the organizing of the symposium and lastly, The Sámi University of Applied Sciences for funding the publication of the NORNA report as part of the Diedut-series.

Guovdageaidnu / Kautokeino and Tromsø November 2021

*Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen and Mikkel Rasmus Logje*



---

# On the history of the Sami family name system

Håkan Rydving

## 1 Introduction

As far back as we can trace in human history, human beings have had names. But, for most of that time, each person had only one name, her or his personal name. In Europe, there are examples of family names in the Roman Empire, but in general, it was not until the Middle Ages that some men and a few women started to use second names systematically in addition to their personal names. This second name might indicate the person's occupation, the place where he or she lived, or relate the individual to the former generation by a patronym, the name of the father, or – much more seldom – a matronym, the name of the mother. It was from these second names that family names were formed when they appeared in larger circles of people and in various parts of Europe during the sixteenth and seventeenth centuries, first among the nobility, then among the clergy and the urban elites. Later this usage became established among other urban groups, and finally – but not until the nineteenth century – it spread to rural districts, at least in northern Europe (cf. Wilson 1998).<sup>1</sup>

The history of Sami family names is different, however, and the purpose of this presentation is to give a brief overview of the history of the Sami family name system from the sixteenth century onwards, as far as we can infer from historical sources. The earlier history is unfortunately unknown, because there are no written sources from the medieval period. In this article, I will focus on two areas, the North

---

1 I am greatly indebted to Peter Cripps for his careful perusal of the text and his valuable comments to both language, logic, and content. Also, I would like to thank the two anonymous reviewers for valuable suggestions.

Sami and the South Sami, since the family name systems have developed differently in these two regions and are therefore especially interesting to compare.

### **1.1 The history of family names: European perspectives**

In some parts of southern and central Europe, second names began to be used systematically during the medieval period. These second names were, however, personal and not inherited as family names are. The difference between second names and family names is not always easy to define (cf. the excellent overview of the problems in Kousgård Sørensen 1975), and this is especially true for names in historical sources. In addition to the personal name of the individual and – in some groups – a second name, there was also a third type of name in some areas. This was not used when talking with or about a person, but indicated the larger group of families that a person belonged to. This third type of medieval name is most often called the “clan name”.

There are instances of clan names in some regions in Italy from the early medieval period, and in Scotland from the fifteenth century (Wilson 1998: 166 f.). Family names indicate sub-groups, individual families within each clan, but these appear later in the sources than the clan names. But whereas the number of clans and clan names remained fairly constant, the number of family names increased. To take three examples from Scotland, the Macdonald clan today encompasses no less than 129 families with distinct family names, the Campbell clan includes 79 and the Buchanan clan 30 family names (Wilson 1998: 166). The Scottish name system has interesting similarities both to that of the North Sami and to the earlier one of the South Sami. I will come back to this parallel below.

Family names began, as mentioned, to appear during the sixteenth century, but their use varied greatly between different European regions. Not only did the proportion of persons with a family name differ between the towns and the countryside, there could also be great differences from one street to the next within a town. To illustrate some

of the variations in the adoption of family names, I will give a few examples from western Europe.

English family names (“surnames”) “have their origin in a name that became hereditary at some time between the thirteenth and the sixteenth centuries” (Hanks & Coates & McClure 2012: 41). Their widespread use became established there in the course of the early modern period, i.e. the sixteenth century, but in the Highlands of Scotland they did not become established until the latter part of the seventeenth century, and in Wales, people in the countryside did not acquire family names until the early nineteenth century (Wilson 1998: 243). In Italy, family names were introduced at different time in different parts of the country. In Rome, for example, family names “did not become general until the mid-seventeenth century”, and in Romagna in northern Italy not until the seventeenth or eighteenth century outside of the towns (Wilson 1998: 242 f). In the Czech lands, an “obligation to have hereditary family surnames was stipulated through legislation from the end of the eighteenth century” (Harvalík 2012: 67), and in Latvia, family names (“surnames”) appeared late in the countryside, at the beginning of the nineteenth century in western and central Latvia, during the second half of the nineteenth century in eastern Latvia, although much earlier in the towns. In Riga, for example, family names were in use as early as during the fifteenth and sixteenth centuries (Balodis 2012: 17).

## **1.2 The history of family names: Nordic perspectives**

In eastern Finland, the tradition with hereditary and stable family names is very old, having developed during the Middle Ages (Paikkala 1995: 111 f.; Paikkala 2004: 105, 110). In the rest of the Nordic countries, though, family names are first attested much later.

In Norway, family names began to be used by an elite minority of immigrant Germans and Danes from the sixteenth century on, but their use did not become widely established until the nineteenth century (Paikkala 2004: 96 f.). In Sweden and western Finland, the development was similar. The nobility began – with a few earlier exceptions –

to use family names during the sixteenth century, followed by parts of the clergy and the population of towns during the seventeenth century, but, as in Norway, it was not until the nineteenth century that family names became common for the majority of the population (Paikkala 2004: 97 f., 105).

In Denmark, there are examples of family names among the nobility from the medieval period, but they did not become common in that group until the sixteenth century, when also some scholars started to use them. During the seventeenth and eighteenth centuries, the use of family names spread among the urban middle class, but in rural areas they did not become common until the nineteenth century (Paikkala 2004: 95 f.). In 1828, Denmark became the first Nordic country to regulate the use of family names by law. The new regulation prescribed that family names should be based on patronyms and end in *-sen*, ‘son’, irrespective of the gender of the name bearer (Torp 2018: 24 f.). The first corresponding laws in Sweden, Finland and Norway were not introduced before 1901, 1920 and 1923 respectively (Paikkala 2004: 563 ff.; Torp 2018: 25). It was not until then that the family name systems can be regarded as established in these countries.

## **2 Sami family names**

It is only when we contrast and compare the Sami family name system with family name systems in other areas that we notice how unique the Sami system is. Such a comparison also demonstrates that the Sami system cannot simply have been adopted from the Scandinavians, despite that being the opinion of the majority of researchers who have discussed its origin.

In the following, I will briefly present some aspects of the history of the Sami family name system in two regions, the North Sami and the South Sami. The paper offers a comparative investigation of the emergence of these two regional Sami family name systems in the sixteenth century and the changes they subsequently underwent. In addition to parish registers, the sources consist of tax rolls, especially registers of taxed

fishing-waters with examples of Sami family names appearing as far back as the first half of the sixteenth century. For my presentation of the broader picture, however, I rely on examples from lists of family names found in secondary literature by earlier researchers (Itkonen 1942; Aikio 1992) and in a few unpublished manuscripts with source compilations (Qvigstad MS; Steen MS).

## 2.1 North Sami family names

When one speaks about Sami names of persons, one has to distinguish between the names used when speaking Sami and the names used when speaking another language, like Finnish, Norwegian, Russian, or Swedish. However, this distinction has not always been observed by researchers. Interestingly, the Sami personal names used when speaking Sami occur more frequently in older sources, whereas modern registers of official names usually only contain the names used when speaking the majority language of the respective country. Where the personal names are concerned, this situation has changed since the publication of a name-day calendar by the University of Helsinki in 1995 (cf. Rydving 1998b). Thanks to this calendar, the Sami forms of North Sami personal names are now well-known, at least for those who use the name-day calendar in Finland. But the family names of Sami living in the Nordic countries, are – outside of the Sami speaking community – still nearly only known in their official Finnish or Scandinavian forms.

When I in the following present Sami family names, **semibold** indicates that the name is written according to the (often distorted, sometimes normalised) spelling in the source, Roman letters are used for the more or less official Finnish, Norwegian, and Swedish forms of the Sami names, and *italics* for Sami family names written according to the orthographic conventions of the present Sami literary languages.

North Sami family names are of various types. Many of them are old and indigenous Sami, like *Áikio*, *Beaivi*, *Boidne*, and *Gávppá*. A large group is based on Scandinavian personal names, such as, for males, *Ánte*



(< *Anders*) and *Heiká* (< *Henrik*), and for females *Ingá* (< *Inger*) and *Mággá* (< *Margareta*). Others are based on Finnish words for features of the natural landscape, like *Gáski* (from Finnish *kaski*, ‘clearing’) and *Niska* (from Finnish *niska*, ‘neck; neck of a rapid; ridge of a swamp’) (Rydving 2015: 179 f.; cf. Veka 2016).

In the latest Norwegian names statistics from 2012, the most common North Sami family names used in Norway were at the time of the survey (with the official spellings in parenthesis followed by the number of name bearers):

- (1) (1) *Eirá* (Eira) 590, (2) *Heahttá* (Hætta), 532, (3) *Gávpa* (Gaup) 529, (4) *Sárá* (Sara) 519, (5) *Uhcci* (Utsi) 337, (6) *Ánte* (Anti/Anthi) 299, (7) *Bullju* (Buljo) 288, and (8) *Guhtur/Guhttor* (Guttorm), 264 (Veka 2016: 19).

The North Sami area in Norway / Sixteenth century						
<i>Álaheadju</i> (Alta)	<i>Čáhcesuolu</i> (Vadsø)	<i>Fuolldá</i> (Folda)	<i>Guovdageaidnu</i> (Kautokeino)	<i>Mátta-Várjjat</i> (Sør-Varanger)	<i>Porsángu</i> (Porsanger)	<i>Várjjat</i> (Varanger)
<b>Quern</b>	<b>Mande</b>	<b>Stire</b>	<b>Cauper</b>	<b>Sarffue</b>	<b>Quern</b>	<b>Lock</b>
<b>Mannhack</b>		<b>Stuser</b>	<b>Jape</b>			
			<b>Jope</b>			<b>Quikas</b>
			<b>Quern</b>			
			<b>Skedh</b>			

Figure 1. Early North Sami family names in Norwegian sources – examples from the sixteenth century. After Aikio 1992; Itkonen 1952; Qvigstad MS; Steen MS.

The earliest North Sami family names are found in tax registers from the early and mid-sixteenth century. The oldest instances of North Sami family names are therefore several hundred years older than the earliest recorded family names among the rural population in Scandinavia. Some examples of these oldest known Sami family names are listed in figures 1 and 2. The figures are based on earlier studies of archival sources containing information about North Sami family names by Just Qvigstad,

Toivo I. Itkonen, Adolf Steen, and Samuli Aikio (= Luobbal-Sámmol Sámmol). Only a few of these old names are in use today, indicating that in order to study the development of this family name system, one has to trace the changes carefully, from year to year and from generation to generation, something that has not previously been done.

Looking for a parallel to the North Sami family name system, one could perhaps compare the situation here with Scotland or, to take an example from closer to home, with eastern Finland, where, as mentioned, indigenous family names are attested in sources from as early as the Middle Ages and have a form that reflects the utilization of land areas (Paikkala 1995: 111 f.). Here, one finds interesting parallels to the Sami or at least to the North Sami family name system. For what we see here is that, in one aspect at least, the North Sami family name system most probably carries traces of an earlier system that used the names of larger family groups, and a later system, with family names in the strict sense, i.e. names for groups of more closely related people.

The North Sami area in Finland / Seventeenth century				
	<i>Eanodat</i> (Enontekiö)			<i>Ohcejohka</i> (Utsjoki)
Bals	Kocki(a)	Näkkälä	Sirma	Aikio
Blind	Kuhmunen	Omma	Sokea	Guttorm
Caresuando	Kuttainen	Onduva	Spein	Ingeri
Eira	Labba	Orbus	Stormi	Jompanen
Heikka	Lijka	Palojoki	Sudda	Laiti
Heinä	Lindi	Parfa	Suoro	Lukkari
Hermelin	Lodda	Pata	Talja	Mattus
Hetta	Lodvik	Piltto	Tauko	Nicki
Hoppare	Marainen	Pitkä	Tomma	Outakoski
Hurri	Naimaka	Päiviö	Unga	Paavi
Idivuoma	Nickamanni	Rasti	Vasara	Panni
Jounus	Nicki	Reusak	Volto	Pieti
Junka	Nikodemus	Riska	Vuola	Päiviö
Juuso	Nirpi	Russi		
Kaupi	Niva	Sikku		
Kitti	Nutti	Simma		

Figure 2. Early North Sami family names in Finnish sources – examples from the seventeenth century. After Aikio 1992; Itkonen 1952; Qvigstad MS; Steen MS.

The old system can be compared with the Scottish and eastern Finnish systems based on “clans”, although the latter was probably influenced by the Scandinavian and western Finnish family name systems. For analytical purposes (and acknowledging that this is not how these words are used today), one could therefore distinguish between North Sami *goargu*, ‘honour, status’, for the name of a larger family group, and North Sami *sohkanamma*, the family name.

Similar to the Scottish and eastern Finnish “clan names”, the *goargu* might originally have referred to a larger group of interrelated families with their individual family names. It is in this sense that I use *goargu* in the current article, as the name for an extended family group, whereas I will use the word *sohkanamma* to refer to a family within this larger group. To give an example (from the list of North Sami family names in Sammallahti 1989: 520 ff.; Kåven et al. 1995: 625 ff.), different branches of the large family group today called *Eirá* have individual family names:

- (2) *goargu*: *Eirá*<sub>1</sub>  
*sohkanamat*: *Čávge, Eirá*<sub>2</sub>, *Fávrán, Junnan, Jusse, Ruoppa*, etc.

Here, it is interesting to note that *Eira* is both the name of the extended group (the *goargu*) and the name of one of the smaller family lines (one of the *sohkanamat*). In other cases, one and the same family name (*sohkanamma*) is used for distinct lines in more than one extended family group with different names (sing. *goargu*). The name *Heikoraš*, for example, is used both for one family line of the *Rásmos* family group in Finland and for one family line of the *Guhtur* family group in Norway (this example is from Sammallahti 1989: 520; Kåven et al. 1995: 625):

- (3) *goarggut*: *Rásmos* (Finland) | *Guhtur* (Norway)  
*sohkanamat*: *Heikoraš*<sub>1</sub>, etc. | *Heikoraš*<sub>2</sub>, etc.

It should also be noted that in North Sami, neither *goarggut* nor the *sohkanamat* is normally used when talking to or about a person. A North

Sami woman from the *Heiká* family with the personal name *Ánne* and whose father has the name *Máhtte* could for example be called *Máhte Ánne*, whereby the patronym (the genitive form of the father's name) is placed before the personal name. The family name would normally not be used when speaking Sami, but when speaking Norwegian or Swedish the woman would use the name *Anne Heika*, without the patronym, but with her family name added after the personal name. In contrast to the practice that was common, at least in earlier times, among Scandinavians and Finns, whereby the wife took the family name of her husband when she married, Sami women generally keep (as they did in the past) their Sami family names even after (cf. Rydving 1998a: 346 ff.; Helander 2002: 76 f.; Lindgren 2015: 228 ff.; Rydving 2015: 179 ff.).

## 2.2 South Sami family names

South Sami makes (or at least, used to make) a similar distinction to the one just noted in North Sami. This is attested by the two words in use today for 'family name': *hiejhtesnimme*, 'a name that one does not have to mention' (corresponding to the North Sami *goargu*), and *fuelhkienimme*, 'family name' (corresponding to the North Sami *sohkannamma*).

As in North Sami, a person's full name traditionally consisted of the name of the father or mother in the genitive plus the personal name in the nominative. The family name was not used when addressing or talking about a person one knew well. One would only ask about this name in situations where it was necessary to place a person one met for the first time in the wider web of family relations and in Sami society at large (similar to the situation when speaking North Sami).

Some old South Sami family names are found in tax registers from the sixteenth and seventeenth centuries, i.e. much earlier than the first occurrences of Scandinavian family names in the area. Some of the names attested in these old sources are still in use, for example *Baaruhke* (Barruk), *Gråejhkie* (Kroik), *Skåadte* (Skott), and *Veelkes* (Wilks, Vilks). Others are no longer in use, for example, *Fiele*, *Håajka*,

*Jyhjehke, Ryvvie* (an earlier name of the Skåadte family) (Hasselbrink 1981–85: *passim*).

However, during the nineteenth century, the old South Sami family name system underwent a radical process of change. This was during the period when family names started to be used by Scandinavians in general (cf. above). The indigenous South Sami naming system was influenced and changed to reflect the evolution of the Norwegian and Swedish family name systems.

It was the librarian and historian Anders Løøv, who sadly died all too young, at the Norwegian University of Science and Technology in Trondheim who was the first to track some of these changes in the South Sami family name system. This he did by carefully analysing the available sources from the sixteenth century onwards and the church registers from the eighteenth century onwards. The first South Sami mentioned in the sources are identified by means of a personal name plus a patronym. In the earliest Norwegian church registers individuals are far more commonly identified by their personal names alone, and, if the person was Sami, by the added exonym “Finn”, the old Scandinavian word for Sami, as a type of second name. Later on, in accordance with the Scandinavian model of the period, it became common to add a patronym to the personal name, with both terms recorded in either Danish (the language used in the Norwegian sources up until the nineteenth century) or Swedish, with the patronym constructed from the father’s name (in Scandinavian form) augmented with one of the endings *-sen*, *-son*, ‘son’, or *-datter*, *-dotter*, ‘daughter’. Some of these second names became family names during the late nineteenth and early twentieth centuries, as for example, *Bienjsa* (Bengtsen), *Jonsa* (Johansen), *Måssja* (Mortensen), *Nilsa* (Nilsen), *Pålsa* (Paulsen), and *Peesje* (Pedersen), etc. (Hasselbrink 1981–85: *passim*).

In spoken South Sami, these family names are placed before the personal name and in the genitive; in Norwegian or Swedish the order is switched and the primary form of both names is the nominative:

South Sami *Nilsan Gritjke*, but Norwegian Kristine Nilsen, South Sami *Måssjan Dårtje*, but Norwegian Torkel Mortensen, etc.

However, some Sami in the South Sami area are identified with family names even in the oldest church registers. Interestingly, for some of the South Sami families, a rather unique group of names are attested during a few decades of the eighteenth century. Anders Løøv mentions the following: **Bred, Bure, Flink, Frisk, Hassi, Joux, Jælker, Kant, Kranck, Krysi, Medwik, Råik, Schal, Sola, Stamp, Stutt, Vinckel**, and **Wärnach**. Most of these names disappeared in the latter part of the same century (Løøv (2000) 2016: 20).

From the beginning of the nineteenth century, a new type of South Sami family name appeared in Sweden, built like the newly coined Swedish family names of the same period, names like *Fjellström, Fjellberg, Fjellner, Renander*, etc. Some of these names were and are used only by Sami families, despite their Scandinavian form. The characteristic trait is that they have *fjell-*, ‘mountain’, or *ren-*, ‘reindeer’, as first part (Løøv (2000) 2016: 20; cf. Frändén 2005; Frändén 2008).

Another innovation in the South Sami family name material appeared at the beginning of the nineteenth century: family names based on place names. There is a clear parallel here to the Norwegian family names that were introduced during the same period, based on the name of the family farmstead. In the Sami case, however, this group of family names were not based on place names indicating farmsteads, but on the place names used for the most important reindeer pastures of the respective family: *Braendie* (Brandfjell), *Dåvnese* (Dunfjell), *Gaebpie* (Kappfjell), *Mihteges* (Mittådalen), *Massijfeelle* (Marsfjäll), *Noeresvaerie* (Nuhrs fjell), *Stoerrebertie* (Steinfjell), etc. (Løøv (2000) 2016: 20 f.; Hasselbrink 1981–85: *passim*).

When speaking Norwegian or Swedish, the family names based on place names are placed after the personal name and in the nominative, but in South Sami they are placed before the personal name and in the

genitive – i.e. according to the same pattern that applies for South Sami family names based on patronyms:

<b>South Sami</b>	<b>Norwegian</b>
<i>Gaebpien Gåsta</i>	Gustav Kappfjell
<i>Vaeriegåetien Frovde</i>	Frode Fjellheim
<i>Jaahkenelkien Aanaa</i>	Anna Jakobsen

Even this short presentation of some aspects of the South Sami family name system (in the main based on Løøv's investigations and Hasselbrink 1981–85) shows that it differs considerably from the North Sami system. These examples therefore indicate that future research will have to take several regions into account when trying to track and analyse the history of the Sami family name system. They also show that it is necessary to base general conclusions about Sami family names and the family name system on analyses of several areas.

In this respect, it is also important to distinguish between the processes of change in Norway and Sweden. The differences between what we could call a Norwegian and a Swedish South Sami family name system become obvious when one looks at South Sami family names in the two countries as they are today. Whereas many South Sami families in Norway use names like *Braendien* (Brantsfjell), *Dåvnesen* (Dunfjell), *Gaebpien* (Kappfjell), etc., based on names of areas where reindeer were traditionally kept (i.e. at the time the name was derived), on the Swedish side of the border South Sami family names are more frequently based on old patronyms, as in *Meehten* (Mattsson), *Peesjen* (Persson), *Dåamman* (Tomasson) (here in the genitive form they have when used in full names), etc.

The most common types of South Sami family names in their Norwegian and Swedish forms are constructed according to the same system as common family name types in the respective countries, i.e. based on place names in Norway and on frozen patronyms in Sweden (cf. Veka 2012).

### **3 The history of Sami family names in research**

The discussion of Sami family names in research literature has focused to a great extent on questions of origin. It has been common to compare Sami with Scandinavian family names (and to some extent, but much less often, with Finnish ones) and to ask about the origin of the Sami family name system. As with many other aspects of Sami culture, the dominant tendency has been to conclude that the Sami family name system was adopted from the Scandinavians. Noticing certain similarities between the Scandinavian and the Sami family name systems, researchers have concluded that one of the cultures must have borrowed the system from the other and then simply assumed that it must have been the Sami who did the borrowing. Only a minority of researchers have presented a divergent opinion, namely that the Sami system is indigenous and, moreover, older than the Scandinavian one (cf. Rydving 2013; Valtonen 2017: 309 ff.; the following overview of the hypotheses is based on Rydving 2013: 86 ff.).

#### **3.1 Hypothesis 1: The Sami family name system has been borrowed**

As far back as 1920, the Swedish linguist K. B. Wiklund (1920: 238) maintained that the Sami did not have any indigenous family names, and many later researchers have held the same opinion. For the clergyman and local historian Peter Lorentz Smith (1938: 345 ff.), the fact that some persons in the early church registers are noted with a family name, others with a patronymic, suggested that family names were something new. He also thought that the use of personal names as family names indicated that there were no earlier Sami family names. The Finnish linguist Toivo I. Itkonen (1942: 87 f.) suggested that the persons identified with family names in the sixteenth and seventeenth century sources, either were non-Samis or had adopted the tradition of family names from the clergy, from other figures of authority, or from non-Sami farmers, without realising that these groups had no family names during that period. Blinded as they were by the idea that the Sami could not have developed anything earlier than the Scandinavians and the Finns, these and other researchers did not regard the Sami fam-



ily names that we find clearly attested in the sixteenth and seventeenth century sources as proof of an indigenous Sami family name tradition. Instead, they tried to explain away the facts of the source material in different ways.

Researchers who have based their investigations not on written historical sources but rather on fieldwork and interviews have also argued that the Sami family name system must be borrowed. According to the French anthropologists Yves Delaporte and Marie Roué (1986: 50), for example, the Sami family names are “artificial” and “foreign” and therefore cannot be indigenous.

### **3.2 Hypothesis 2: The Sami family name system is indigenous**

A very different opinion was first presented by the Norwegian legal historian Erik Solem (1933: 58 f.). By comparing the earliest records of Sami family names with the use of family names among Scandinavians during the same period, he showed that the Sami family names were much older than the Scandinavian ones, and that consequently they could not be borrowed from the Scandinavians. He compared the earliest attested Sami family names (in the earliest written sources from the sixteenth and seventeenth centuries) with the use of family names by those who signed the final statement of the Uppsala Assembly of 1593; only 93 of the 232 noblemen who signed that document and only three of the many clergymen used a family name. Moreover, the use of family names spread very slowly and had great difficulty in becoming widely established among the rural population of Scandinavia. Against this background, it would be very difficult to explain the Sami use of family names without assuming that the practice was indigenous.

The Swedish names researcher Märith Frändén, who wrote her doctoral dissertation about modern Sami family names in Sweden, has also discussed the origin of the Sami family name system. She concludes that there are “many factors that indicate the possibility of an indigenous Sami family name system” (Frändén 2010: 88). She mentions,

among other things, that in Sweden (with very few exceptions) the nobility began to use family names during the sixteenth century, the clergy during the seventeenth, while in Norway the nobility started to use family names during the seventeenth and eighteenth centuries; by contrast, eastern Finland had an indigenous family name system since the Middle Ages (Frändén 2010: 25, 86). These family names were used to mark the right to use certain areas (Frändén 2010: 87 f.). The Sami historian and linguist Samuli Aikio (1992: 58, 64) holds a similar opinion.

Middle Ages	Italy ("clan names" in some regions) Scotland ("clan names" in some regions) eastern Finland ("clan names")
16th century	Italy & France (parts of the nobility) England <b>North Sami area</b> (first examples) Sweden (nobility)
17th century	Italy (Rome, rural parts of Italy) <b>North Sami area</b> (common) Scotland Sweden (clergy), Norway (nobility)
18th century	<b>South Sami area</b> (common)
19th century	Wales Denmark, Norway, Sweden, western Finland (general population)

*Figure 3.* The dating of the earliest examples of family names in a selection of European regions. After Wilson 1998 and the sources to Sami family names discussed in this paper.

According to him, family names were used to keep a check on the pieces of land of the different villages, family groups and families. This is also my opinion (Rydving 2015: 181).

## 4 Discussion

This brief overview shows that different researchers have not only proposed different hypotheses and formulated their arguments differently. They have also based their arguments on different sources and

evaluated the sources differently. The researchers who argued for the loan hypothesis based their arguments in the main on an analysis of present family names, but rarely checked older sources. When some of them did, they had great difficulty in explaining the early names, which they regarded as adopted from, for example, the clergy, a view that failed to acknowledge that the clergy were also late in using family names, even later than the earliest Sami examples.

The analysis of the Sami family name system(s) invites a number of interesting research questions, many of them very difficult to answer, especially if one fails to take the material in the early sources into account. In other words, this is a good example of how rewarding it can be to delve into source material. If we compare the earliest examples of family names in the parts of Europe mentioned above, the picture becomes clear (cf. fig 3). Sami family names (and, perhaps, their “clan names”, if that was the original meaning of *goarggut* and *hiejhtesnimmh*, respectively) are attested much earlier than family names among most other groups. It is therefore simply not possible that the Sami borrowed the tradition of using family names from Norwegians and Swedes. The eastern Finnish family name system is an interesting parallel to the Sami one, and I therefore intend to compare these two systems in another article.

My preliminary conclusion would be that there seems to have been an early indigenous system, best preserved in the North Sami area, that has been influenced and partly changed by its encounter with different Norwegian, Swedish, and western Finnish family name systems (cf. Aikio 1992). The changes have been less radical in some areas (like the North Sami), more radical in others (like the South Sami), and have differed in character in the different areas. In any case, in order to construct a more nuanced history of the Sami family name system(s), it is necessary to analyse the early sources carefully and to trace the history and changes of the family names from generation to generation.

## 5 Some tentative conclusions

As I have suggested, one can draw an analytical distinction between “clan names” (perhaps the original meaning of North Sami *goarggut* and South Sami *hiejhtesnimmh*) and family names (North Sami *sohkkanamat* and South Sami *fuelhkienimmh*) when analysing the history of the Sami family name system. Just as there was pressure on the Sami to abandon their indigenous personal names (cf. Rydving 2015: 171 f.) – at least from the sixteenth century on – it would appear that the North and South Sami also experienced pressure from bureaucratic forces to align their family name system with that of the majority populations. This demand has only been partly successful, however, since the Scandinavian system (including the western Finnish) is only used when speaking Finnish, Norwegian, or Swedish, not when speaking Sami.

Many Sami family names have already been extracted from the older written source material. Even so, much more work with the sources is needed, not only with parish registers, but also with tax rolls, registers of fishing lakes and hunting grounds, law court proceedings, etc., in order to get an overview of the family names in different Sami areas in older times. But in addition to such basic research, there is also a need to broaden the thematic approach from the narrow focus on questions about the origin of the Sami family name system to questions about how the system developed and the regional variations that arose. What conclusions about family name traditions can be drawn from the different types of source material? Which family names were the most common ones in different regions and during different periods? Why do sets of family names differ so much in character from one Sami region to the next? How have families – and hence also family names – migrated? Why and when did Sami families change their family names? What was the relation between the names of larger family groups and the names of individual families?

Sami family names and their history, the social roles of family names, the regional family name systems and their mutual relations in the sources from the sixteenth and seventeenth centuries, all require greater focus in future research in this field. By collecting, analysing,

and comparing the earliest examples of Sami family names in different types of sources – not only in Scandinavia and Finland, but in Russia as well – and by tracing these names through until at least the nineteenth century, it would be possible to enhance and clarify our understanding of the history of the Sami family name system.

## References

- Aikio, Samuli 1992: Samiska släktnamn från 1600- och 1700-talen. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 10: 55–76.
- Balodis, Pauls 2012: Same particularities of Latvian surnames. – Lars-Gunnar Larsson & Staffan Nyström (eds.), *Facts and Findings on Personal Names: Some European Examples*. Kungl. Vetenskapssamhällets handlingar 22. Uppsala: The Royal Society of Arts and Sciences of Uppsala. 17–35.
- Delaporte, Yves & Roué, Marie Michèle 1986: *Une communauté d'éleveurs de rennes: vie sociale des Lapons de Kautokeino*. Mémoires de l'Institut d'ethnologie 24. Paris: Institut d'ethnologie.
- Frändén, Märıt 2005: *Släktnamn på Fjäll-: en diakronisk studie med särskild tonvikt på samiska förhållanden*. Opuscula Uralica 8. Uppsala: Institutionen för moderna språk.
- Frändén, Märıt 2008: Är namnet *Fjellgren* svenskt eller samiskt? Något om namns språkliga och kulturella tillhörighet. – Lars-Gunnar Larsson & Torbjörn Söder (eds.), *Váimmus čiegan sániid / I hjärtat gömmer jag orden: samiskt symposium till minne av Annika Jansson den 4–5 februari 2005*. Opuscula Uralica 9. Uppsala: Institutionen för moderna språk. 7–13.
- Frändén, Märıt 2010: "Att blotta vem jag är": *Släktnamnskick och släktnamnsbyten hos samer i Sverige 1920–2009*. Namn och samhälle 23. Uppsala: Uppsala universitet.
- Hanks, Patrick & Coates, Richard & McClure, Peter 2012: Methods for studying the origins and history of family names in Britain: philology meets statistics in a multicultural context. – Lars-Gunnar Larsson & Staffan Nyström (eds.), *Facts and Findings on Personal Names: Some European Examples*. Kungl. Vetenskapssamhällets handlingar 22. Uppsala: The Royal Society of Arts and Sciences of Uppsala. 37–58.
- Harvalík, Milan 2012: The development of personal names in Czech. – Lars-Gunnar Larsson & Staffan Nyström (eds.), *Facts and Findings on Personal Names: Some European Examples*. Kungl. Vetenskapssamhällets handlingar 22. Uppsala: The Royal Society of Arts and Sciences of Uppsala. 59–70.
- Hasselbrink, Gustav 1981–85: *Oårv'elsaamien baaguog'ärjaa / Südlappisches Wörterbuch*. 1–3. Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Ser. C: 4. Uppsala: AB Lundequistska bokhandeln (1–2), Dialekt- och folkminnesarkivet (3).
- Helander, Kaisa Rautio 2002: Personnavn i nordsamisk navnetradisjon. – Tove Bull & Endre Mørck & Toril Swan (eds.), *Venneskrift til Gulbrand Alhaug*. Tromsø: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Tromsø. 76–80.
- Itkonen, Toivo Immanuel 1942: Suomen-, kuolan- ja ruijanlappalaisten vanhat henkilönnimet. – *Virittäjä* 46: 60–89.

- Itkonen, Toivo Immanuel 1962: Lappalaisia henkilönnimiä 1500- ja 1600-luvulta. – *Virittäjä* 66: 368–381.
- Kåven, Brita & Jernsletten, Johan & Nordal, Ingrid & Eira, John Henrik & Solbakk, Aage 1995: *Sámi-dáru sátnegirji / Samisk-norsk ordbok*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Kousgård Sørensen, John 1975: Tilnavne og slægtsnavne: et diskussionsoplæg. – Thorsten Andersson (ed.), *Binamn och släktnamn: avgränsning och ursprung*. NORNA-rapporter 8. Uppsala: NORNA-förlaget. 111–124.
- Lindgren, Anna-Riitta 2015: Personnavn på tre språk i Nordreisa. – Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (eds.), *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus. 217–238.
- Løøv, Anders (2000) 2016: Sørsamiske etternavn. – Olav Veka, *Norsk etternavnleksikon* (2nd ed.). Oslo: Det Norske Samlaget. 20–21.
- Paikkala, Sirkka 1995: Från olika namnsystem till ett enhetligt släktnamnssystem i Finland. – Kristoffer Kruken (ed.), *Slektsnamn i Norden*. NORNA-rapporter 58. Uppsala: NORNA-förlaget. 109–127.
- Paikkala, Sirkka 2004: *Se tavallinen Virtanen: suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. SKS toimituksia 959. Helsinki: SKS.
- Qvigstad, Just MS: Lappiske personnavn og slektsnavn. *Nasjonalbiblioteket i Oslo*, ms 1466.
- Rydving, Håkan 1998a: Namn och identitet i nordsamisk kontext. – Thorsten Andersson & Eva Brylla & Anita Jacobson-Widding (eds.), *Personamn och social identitet* (Konferenser 42). Stockholm: Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. 337–359.
- Rydving, Håkan 1998b: En samisk namnlängd. – *Studia antroponymica Scandinavica* 16: 81–87.
- Rydving, Håkan 2008: Sørsamisk. – Arnold Dalen & Jan Ragnar Hagland & Stian Hårstad & Håkan Rydving & Ola Stemshaug (eds.), *Trøndersk språkhistorie: språkforhold i ein region*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskap. Skrifter 2008: 3. Trondheim: Tapir akademisk forlag. 357–397.
- Rydving, Håkan 2013: Det samiska släktnamnssystemet: inlånat eller inhemskt? – Tiina Söderman (ed.), *Keelemees Raag Raimo 60*. Eesti Keele Instituudi toimetised 15. Tallinn: Eesti keele sihtasutus. 86–93.
- Rydving, Håkan 2015: Personnamn bland samer. – Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (eds.), *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus forlag. 169–186.
- Rydving, Håkan 2016: Nordsamiske slektsnamn. – Olav Veka, *Norsk etternavnleksikon* (2nd ed.). Oslo: Det Norske Samlaget. 18–19.
- Sammallahti, Pekka 1989: *Sámi-suoma sátnegirji / Saamelais-suomalainen sanakirja*. Ohcejohka: Jorgaleaddji.

- Smith, Peter Lorentz 1938: *Kautokeino og Kautokeino-lappene: en historisk og ergologisk regionalstudie*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. B: 34. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Solem, Erik 1933: *Lappiske rettsstudier*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. B: 24. Oslo: Aschehoug.
- Steen, Adolf MS: Samenes slektsnavn. *Norsk folkemuseum*, Adolf Steens samling, Ark-1030/F/0002/01.
- Torp, Arne 2018: Nedslag i skandinavisk etternavnhistorie. – *Språknytt* 46 (4): 24–27.
- Valtonen, Taarna 2017: Anthroponyms in the Saami languages. – Terhi Ainiala & Janne Saarikivi (eds.), *Personal Name Systems in Finnic and Beyond*. Uralica Helsingiensia 12. Helsinki: Finno-Ugrian Society. 287–324.
- Veka, Olav 2012: Major differences in surname types in Sweden and Norway. – Lars-Gunnar Larsson & Staffan Nyström (eds.), *Facts and Findings on Personal Names: Some European Examples*. Kungl. Vetenskapssamhällets handlingar 22. Uppsala: The Royal Society of Arts and Sciences of Uppsala. 169–177.
- Veka, Olav 2016: *Norsk etternamnleksikon* (2nd ed.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Wiklund, Karl Bernhard 1920: De svenska lapparnas släktnamn. – E. Arosenius (ed.), *Sverges familjenamn 1920: förteckning*. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet. 238–239.
- Wilson, Stephen 1998: *The Means of Naming: A Social and Cultural History of Personal Naming in Western Europe*. London: UCL Press.



## **On the history of the Sami family name system**

Against the background of some examples of the history of family names in western Europe and in the Nordic countries, the paper gives an overview of the history of Sami family names, as it can be followed in written sources from the sixteenth century and onwards. The focus is on North Sami family name traditions, but they are compared to and contrasted with the corresponding name traditions of the South Sami area. The paper also gives examples of Sami family names, earlier as well as later, better known as well as lesser known, in order to illustrate how Sami family name traditions have evolved in the two areas.

Unlike most of earlier research, which regarded the Sami family name traditions as loans from the surrounding cultures, an analysis of the source material from the sixteenth and seventeenth centuries clearly shows that the Sami family name traditions instead exemplify an indigenous and independent development, which only later was to some extent – more in some areas, less in others – influenced by name traditions of the multi-cultural environments of the Sami.

Keywords: “clan names”, family names, research history, North Sami, South Sami

**Håkan Rydving**  
University of Bergen  
*hakan.rydving@uib.no*

---

# Personal name law, orthography, and minority languages

Kendra Willson

## 1 Introduction. Written vs. spoken names

Linguists emphasize that the primary form of language is spoken, while writing is a way of representing speech (Bloomfield 1984 [1933]: 282). Speech long predates writing and nearly half of the world's ca. 7000 languages have no written form (Eberhard et al. 2021). The same phonetic string can be represented in writing in myriad ways, and a single written representation can correspond to many pronunciations. For instance, Coulmas (1992: 17) gives the example of English <read>, which can represent [ri:d] and [rɛd], while [ri:d] can be represented either as <read> or <reed>. In addition, the same written string can be interpreted through the phonotactics and phonology of different languages; Frändén (2016: 125–126) discusses this in the context of the adaption of foreign surnames to Swedish phonology.

Nonetheless, official personal names function in this capacity primarily as written strings in documents and databases (Seutter 1996: 44). Many restrictions on personal names focus on written forms, with little attention to how the names sound. In contrast to changes in spelling, adaptation of foreign names to the sound system of the majority language is an unregulated process, and the differences may not be salient for some name-bearers (Frändén 2016: 127–128, 144). Laws may make reference to the correspondence between pronunciation and spelling, for instance, citing the orthographic principles of the national language (e.g. Iceland, Latvia). In other instances, “common-sense” phonics may be implied. In a much-publicized case from 1991, the Swedish authorities rejected the name string *Brfxcccxmnpccclllmmnprxvclmncckssqlbb11116*, even though the parents explained that the spoken form was the same as the

common Swedish name *Albin* [ˈäl:bin] – hence it was clearly the written form that was relevant (BBC News 2007).

Personal name laws across the Nordic countries and more widely in Europe have their roots in national romanticism and a time when these societies were imagined as monolingual and ethnically homogeneous (Brylla 2002: 76–79; Willson 2015: 299). In their original forms, some laws specified that names must be consistent with the national language(s). Such phrasing persists e.g. in the Icelandic law (Lög 45/1996).

I use examples from Iceland and Latvia because these are countries that in contemporary times have clear guidelines regarding orthography of personal names. In these countries, legal and practical issues surrounding the matter of personal name orthography have been articulated and discussed from many angles, recognizing both the value of having a uniform orthographic system and the need to balance this with sensitivity toward individual preferences and different ethnic backgrounds (Naumova 2014: 3, 49, 51). I have followed the Icelandic name law debate for some 25 years and find it natural to choose examples from that discourse. While the name laws in these countries focus on the national languages, many name law cases in these countries concern names that come from other languages, e.g. German names in Latvia (*Mentzen alias Mencena v. Latvia* 2004). “Foreign” names and the name rights of immigrants have been central questions in Icelandic name law discourse (Willson 2017). Some speakers of smaller national languages at the edges of Europe also perceive their languages as fragile (Naumova 2014: 1, 33) and minoritized within an increasingly global world. This is particularly the case for Latvian, which is the native language of just over 60% of the country’s population (Centrālā statistikas pārvalde). Iceland preserves a name system that differs from those of most Western countries in that most people do not have surnames, but patronymics; the value and challenges of preserving this cultural heritage in the face of increasing globalization have been a focal point of name law discussion for over a century (Willson 2002; 2017: 168–172).

A general tendency in personal name law since the late 20th century and especially in the 21st has been toward liberalization. Laws have been adjusted to reflect increased migration and multiculturalism, as well as changing norms concerning gender and family structures.

The European Court of Human Rights has addressed a number of personal name cases in relation to the right to private and family life according to the European Convention on Human Rights (Article 8 ECHR: 11). In some such cases, it has upheld the right of the state to pose certain restrictions on names, e.g. to require a German surname to be written according to Latvian orthography in official documents (*Mentzen alias Mencena v. Latvia* 2004), but in others it has supported individual freedom; the similar case *Raihman alias Raihmans v. Latvia* (2007) was resolved in the opposite direction (Naumova 2014: 46–48).

This article describes conflicts that arise between private citizens and public agencies over orthography of personal names as registered in public databases, focusing on the issue of diacritics and letters not used in the majority languages. Examples are chosen from cases that have received media attention in recent years from different countries in Europe and North America. The primary data consist largely of stories from popular media concerning individuals who report barriers to having their chosen names, associated with minority language identities, registered in official databases. Recurring features of these stories across different countries and languages indicate general patterns. I analyze this discourse as illustrative of folk linguistic views and types of impasses that occur in communication.

Misunderstandings seem to arise because language planners, administrators, and private citizens have different priorities and different views of language. While linguists view writing as a way of representing language, laypeople often conflate a language with its writing system. Administrators are concerned with consistency and compatibility across different registers and computer systems. For individuals who are unable to register their or their children's names in the spelling forms with which they identify, however, difficulties with a single

character may become mnemonic of a long history of oppression and be perceived as a wholesale rejection of their culture.

There are legitimate practical concerns that make it difficult to accommodate all possible character sets in existing databases. At the same time, it is evident that details of orthography and in particular characters associated with minority language orthographies have strong symbolic value for people who identify with those ethnicities. While technology is gradually improving, resolution of these disputes will require listening and dialogue from all sides.

In seeking solutions to these problems, I suggest that name planners could pursue dialogue with library cataloging, as that is another area that has to contend with many different character sets and alternative name forms. In cataloging as well, it is desirable to be able to identify individuals uniquely, while at the same time respecting their own preferences regarding name use.

## **2 Name laws: minorities vs. majorities**

Do name laws affect minority populations differently than majority groups? Name laws impose top-down restrictions that affect both majority and minority populations. They can result in rapid, radical changes in name practices across the whole population. For instance, at the time when fixed, inherited surnames were mandated in the various Nordic countries (between 1828 (Denmark) and 1923 (Norway)), many people in rural areas did not have such (Kjöllnerström 1895: 124; Meldgaard 1984: 44–46; Vilkuina et al. 1988: 244–247; Nedrelid 1998: 4, 40; Alhaug 2017: 30–31 *et passim*). The requirement that citizens bear surnames also forbids Sami in Finland from listing their patronymics (which usually precede the given name) as official surnames. The degree to which the use of fixed surnames by Sami reflect institutional pressure vs. internal developments is debated. Aikio (1992: 56–58) suggests that many Sami used inherited surnames (*goargu*, pl. *goarggut*, Rydving 1998: 346–347) already by the end of the 17th century; hence in some ways the transition to surnames could be said to have occurred

earlier among the Sami than in the majority population (cf. Rydving in this volume). Others, however, have viewed the transition to surnames among Sami as externally imposed (see discussion in Rydving 1998: 346–348; Frändén 2010: 85–86).

However, after a few generations a new practice is normalized and perceived always to have been the case, and changes are hard to reverse. The possibility of using a patro- or metronymic was reintroduced in the Faroe Islands in 1992 after fixed surnames were required by the Danish law of 1828, but fewer than 10% of children born in the Faroes between 1992 and 2008 received patro- or metronymics (Johansen 2010: 140). In Finland, the law requiring a wife to take her husband's surname was only in effect from 1929 to 1985 and the practice was not widespread before that, but still the majority of married women take their husband's names (Paikkala 2012; Landor 2018).

Surname mandates are often connected with nation-building and involve assimilation of minorities. One well-known case is the requirement for Jews in the German-speaking world to take surnames starting in the 18th century (Bering 1992). This was intended as part of an assimilation/integration effort, but “Jewish names” continued to be stigmatized although the specific names changed. Another case study is the introduction of surnames in Turkey in 1934 (Türköz 2018). This was part of Mustafa Kemal Atatürk's program of modernization and westernization, together with e.g. adoption of the Latin alphabet for writing Turkish along with a literacy drive. Atatürk himself was one of the first to take a surname. The law required hereditary fixed surnames consistent with the Turkish language and banned “foreign” endings (including ones taken from Armenian, Slavic, Greek, Persian and Arabic languages) or names “referring to other ethnicities or taken from another language”. This reform effects major changes on the name practices of the majority population at the same time as it erases minorities. Persons of Armenian, Greek, and Jewish ethnicity were encouraged to take Turkish surnames; this could be viewed either as encouraging integration or undermining their identities. At the same

time, some who did change their names were regarded with suspicion for attempting to conceal their background (Türköz 2018: 147–148).

One could argue that minorities are disproportionately impacted by virtue of being excluded from or outside the common identity that settles on a change, or as a result of their weak position as an effect of colonization and discrimination. The official names of members of minority groups have sometimes been assimilated to the majority language. Personal names in the Kingdom of Sweden were frequently registered in Swedishized forms in church books and other official records; by around 1700, most Sami were baptized with “Christian” Scandinavian names (Rydving 1998: 338). Frändén (2010: 26) notes that Finnish and Sami names were regarded as foreign and Swedish citizens bearing such names were encouraged to change their surnames under the name law of 1901 (cf. Brylla 2002: 81).

It could also be argued that the positions are different for indigenous peoples and traditional minorities than for immigrants. If one chooses to move to a different country, one may accept that one’s name will be pronounced, spelled, and alphabetized in a different way. People whose homelands have been colonized, however, have nowhere to go back to. If the orthographies developed for Chipewyan or Cree cannot be used on official documents in Canada, where can they? The Indigenous and Tribal People’s Convention of 1989 (C169) is considered a standard set of guidelines on the rights of indigenous peoples. Article 28 concerns indigenous languages, and includes the clause: “Measures shall be taken to preserve and promote the development and practice of the indigenous languages of the peoples concerned.” This could be interpreted to include recognition of name practices and use of indigenous orthographies in personal names.

### **3 Uniform orthography as a common good**

The rationale behind many name laws is that there is a common good to having a uniform name system and orthographic rules. It makes it easier to find people in directories and databases. Jóhannes B. Sigtryggsson

and Ágústa Þorbergsdóttir (2018: 2) make an analogy between spelling rules and traffic regulations.

Líkja má réttitunarreglum við ýmsar aðrar reglur sem samfélög koma sér saman um, t.d. umferðarreglur. Einnig má geta þess að ef mannanöfn þurfa ekki að lúta íslenskum stafsetningar- og málfræðireglum verður erfiðara að finna nöfn í skráum þar sem enginn réttur ritháttur er þá til. (Jóhannes B. Sigtryggsson & Ágústa Þorbergsdóttir 2018: 2) [Orthographic rules can be compared to other rules that societies agree on, for instance, traffic rules. It can also be mentioned that if personal names do not need to follow Icelandic rules of spelling and grammar it will be harder to find names in registries as there is then no correct spelling.]

This assumes a monolingual context. Should there be different rules for different types of vehicles? Can minority language names be compared to bicycles or pedestrians in a world where the majority are cars?

Even in languages where orthography is regular, names tend to show more variation. Icelandic name law allows some deviation from the normal orthographic rules if there is a tradition for writing a name in a different way; this includes names brought by immigrants that appear in sufficient numbers to be viewed as having established a tradition (Willson 2017: 172–173). In this sense personal names appear to belong more to the person than to the language, inasmuch as the spelling is chosen by the name bearer. In English there are many different ways to spell the name string ['k<sup>h</sup>æθrən] (e.g. *Kathryn*, *Catherine*); Ogden Nash (1959: 449) satirized this phenomenon in his poem, “What’s in a name? Some letter I always forget”. Nonetheless (in contrast to Shakespeare’s time), an individual is expected to spell his or her own name in the same way throughout his or her life, barring official petitions for changes. The Icelandic name law mentions this specifically (Lög 45/1996). Spelling reforms applied to the language as a whole (e.g. the elimination of the letter *z* in Icelandic in 1974, the German spelling reform of 1996) often do not affect the spelling of existing personal names.



## 4 Challenges of character sets and alphabetization

The Latin alphabet is used to write a large number of different languages. Many of them add a variety of accents and characters beyond ISO basic Latin (List of Latin-script letters). (The same applies, *mutatis mutandis*, to other alphabets.) Alphabetization practices for characters with diacritics vary greatly across languages, and so deciding how to alphabetize e.g. a multilingual index or bibliography is non-trivial. For instance, there is variation across the German-speaking world in whether umlauted vowels *ä ö ü* are treated as equivalent to *a o u* or to *ae, oe, ue* (Alphabetische Sortierung), while in Swedish, *ä* and *ö* are placed at the end of the alphabet. There are in fact guidelines: the document *European ordering rules* (BS EN 13710:2011) provides a standard for the ordering of characters from Latin, Greek, Cyrillic, Georgian and Armenian scripts. This document, in .pdf form, costs EUR 286 (as of 2021), and many people who wrestle with alphabetization dilemmas seem to be unaware of it. Sigurður Konráðsson et al. (2018: 4) mention the problem of ordering as a difficulty that would be entailed by allowing additional diacritics in personal names in Iceland:

[M]ikill fjöldi ólíkra bókstafa hefur verið búinn til með því að bæta stafmerkjum við latnesku grunnstafina og til dæmis fyrirséð að flókið yrði að raða nöfnum í stafrófsröð ef mikill fjöldi bókstafa tíðkaðist í þeim. (Sigurður Konráðsson et al. 2018: 4) [A great many different letters have been created by adding diacritics to basic Latin letters, and it is anticipated that it would be complicated to arrange names alphabetically if a large number of letters were used in them.]

It can be questioned whether alphabetization is necessary at all, when databases allow for many types of look-up. Korwin and Lund (2019) discuss the history of alphabetization. As a way of organizing information, it is traced to the Greek world in the late 3rd century BCE, but became common only with the advent of print (2019: 211). While hierarchical taxonomic systems may better reflect logical and structural relations, alphabetical listings have been a standard practice for centuries and are convenient for many purposes.

Names that contain certain characters or strings can cause problems for databases, for instance, if these are interpreted as commands. For instance, if a name intended to be interpreted as a single unit contains a blank character (e.g. the first name *Lee Anne* or surname *La Palm*), databases may assign the parts to separate fields. There are reports that until the mid-2010s, the English surname *Null* was often treated as a blank by databases (Baraniuk 2016). An extreme version of this issue is satirized in an Xkcd cartoon by Randall Munroe (Figure 1).

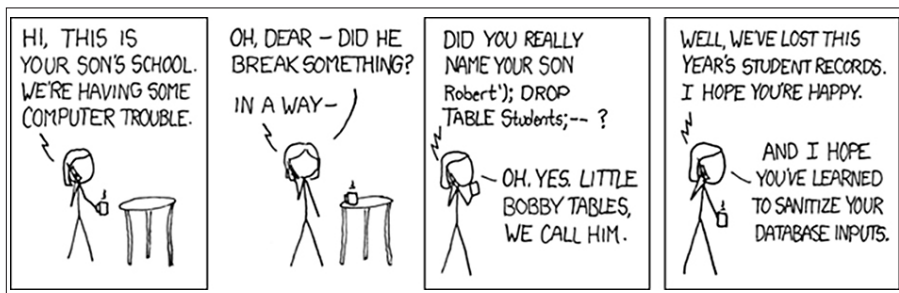


Figure 1. Xkcd cartoon 327, “Exploits of a mom”, by Randall Munroe (from xkcd.com). Used with permission.

A more common problem is for a non-standard character not to be permitted as input or to be coded in different ways that lead to the name not being recognized as the same entity across different databases. Rochkind (2012) reports that if a library catalog record created using MARC-8 encoding is added to a library system that assumes it is UTF-8, the record is unusable and the cataloger must begin from scratch.

## 5 Indigenous language orthographies vs. databases: Canada

The development of a standardized orthography for a minority language has both practical and symbolic significance in revitalization efforts. Use in writing has a stabilizing effect, on names as well as for languages as a whole. Once such an orthography has been created, of course people desire to use it in as many domains as possible. Characters that are perceived as being specific to one’s own language (whether

it is a national or a minority language) may become foci of identity and emotional attachment for precisely this reason, as seen, for example, in Aleksandr Vyborov's monument to the letter *ö*, symbolizing the Komi language, in Syktyvkar (Sivkova 2011).

In 2015, Canada's Truth and Reconciliation Commission published 94 "calls to action" to counter effects of the residential school system on First Nations people. Item 17, under the category of "Language and culture", concerns official names:

We call upon all levels of government to enable residential school Survivors and their families to reclaim names changed by the residential school system by waiving administrative costs for a period of five years for the name-change process and the revision of official identity documents, such as birth certificates, passports, driver's licenses, health cards, status cards, and social insurance numbers. (Language and culture.)

The Canadian federal government, several provinces and the Northwest Territories waive fees for name changes under these circumstances (Language and culture). Nonetheless, registering an indigenous name in provincial and national databases can pose practical problems.

Shene Catholique Valpy made headlines over her struggle to get her daughter's name *Sahaiʔa* registered with the character ʔ, which represents a glottal stop in the Chipewyan language. This character cannot be registered on a birth certificate in the Northwest Territories; the name was temporarily registered with - instead of ʔ. Such cases are seen as oppression of the whole language and culture. A CBC headline on this case read "Chipewyan baby name not allowed on NWT birth certificate" (Brohman & Hinchey 2015) – suggesting that the name without the ʔ is not the same name.

Brohman and Hinchey (2015) explain, "The symbol in *Sahaiʔa*'s name is the glottal stop, an important one in Chipewyan that signifies both pronunciation and meaning. If it were replaced with a different

character, Sahai?a’s name would both sound and mean something completely different.” This seems an essentialization of orthography. Several different orthographies have been used for Chipewyan at different times and by different communities (Biscaye & Pepper 1990). As noted above, names frequently deviate from standard orthographies for the language.

While the activists point out that they are able to type the relevant symbols on their computers (Brohman & Hinchey 2015), issues of compatibility are still obstacles for government databases. Codings of characters are not uniform. Representatives of the provincial government respond to Valpy’s demand. Damion Healy, a spokesperson for the NWT Department of Health, said: “From a practical perspective, our current vital statistics database and printer do not accommodate glottal stops or other non-standard diacritics and significant resources would be needed to change them” (Brohman & Hinchey 2015). Health minister Glen Abernathy “said in his department alone, there are 40 systems in use that would need to be updated and changed to recognize the symbols; in the government, there are 400 systems and those can’t be changed until a guide is made” (Brohman & Hinchey 2015). If forms of a name do not match, a person might be denied medical care or benefits or encounter other problems.

Another Canadian indigenous activist, Chelsea Vowel (2018) in Alberta, views giving her children Cree names as “a powerful act of reclamation”. Vowel named her daughters *wâpanacâhkos* and *sâkowêw*, without capital letters. (This raises the question of the extent to which capitalization is determined by the rules of the language vs. the choice of the namer. There are other situations in which capitalization varies among name bearers, e.g. internal capitalization in surnames with prefixes such as *Mac-* and *Du-*.) The provinces in which her children were born allowed circumflexes (likely because they are also used in French). Vowel (2018) says: “Imagine if circumflexes were not allowed and a parent wanted to name their child *nîpiy*, which is Cree for a leaf. Without the accent, it looks (and sounds) like *nipiy*, which means water.” As with Valpy and Chipewyan, Vowel insists that the name

string be interpreted according to standard Cree orthography. Cree has also been written with a syllabary since around 1840 (Coulmas 1996: 94), but this would have been more challenging for databases.

Vowel (2018) would have preferred not to give her children surnames, as surnames are connected to colonial notions of ownership: “Assigning of patrilineal surnames helped regulate division of property among heirs in a way that conformed with European, not Indigenous, property laws.” However, the province required surnames and she recognized that not having such would cause practical difficulties for the children. Vowel points out that:

Imposing foreign, misspelled, or translated names on to indigenous people was not merely for administrative convenience, it was a deliberate aspect of a systematic attempt to erase our cultures and identities. Names helped impose European traditions on Indigenous populations (Vowel 2018).

“Misspelled” here includes approximate representations of the language predating the development of orthographies for them, here viewed retroactively as deliberate misspelling and erasure.

## **6 Spanish diacritics in California**

In the US, name issues are largely under state jurisdiction. Some states have no laws at all that specifically concern naming, while others have statutes that address some aspects but not others (Larson 2011: 163–164). Documents issued by the federal government use only the 26 letters of the English alphabet in names, with no diacritics or other characters. The same holds for the state of California.

Larson (2011) questions whether prohibitions on diacritics are constitutional. He seems to regard these restrictions as absurd when names that have offensive meanings have been permitted (although that is not a database problem). However, he appears to contradict himself. On

the one hand he argues that diacritics are important; on the other hand, he states that they can be omitted if necessary:

The difference between Roman letters that have diacritical marks attached to them and characters that are not based on Roman letters at all is significant. In a pinch, the Roman letter with the diacritical mark can be reproduced without the diacritical mark with little loss to clarity. The communicative function of the name is relatively unimpaired (Larson 2011: 191–192).

In 2014, a bill was proposed to permit diacritics used in Spanish in official documents issued by the state of California. However, this measure was stalled when the cost of adapting existing systems to accommodate the diacritics was estimated at \$10 million (Lapan 2015). Accommodating all the characters used in all the languages spoken by residents of California would be a much greater task. Of course, Spanish is not just one of the languages spoken in California, but one that is spoken by nearly 30% of its population (Amaya 2019) and one that has been spoken there longer than English. The debate over diacritics seems to be “about” the status of Spanish in California.

## 7 Diacritic debates across Europe

Analogous stories come from various countries in Europe. In 2019, Ciarán Ó Cofaigh sued the Irish state over the lack of accents in his medical records, citing the EU General Data Protection Regulation, which specifies the right to have inaccurate personal information corrected without undue delay (Hutton 2019a). Nonetheless, the commission determined that the fada (acute accent) “is not an absolute right” and “depends on the circumstances in each individual case” (Hutton 2019b). Similarly, in Malta, some diacritics used in the national language cannot currently be entered in registers (Times of Malta 2020).

Headlines equating a letter with a name or a language are common for such stories. The refusal of French authorities to register Catalan (*Martí*) and Breton (*Fañch*) names with diacritics is presented as

“France’s name police refuse traditional Breton name over a ‘foreign’ letter” (Local 2017). A diacritic is understood (by the plaintiffs and those sympathetic toward them) to be equivalent to a language. Some authorities and courts, however, make a distinction. The decision in the Martí case shows that the court considered *Marti* without the accent to be the same name: “It should be noted that the choice of the name Marti was not refused by the public authority but only the Catalan spelling of this name” (Alland & Alland 2006: 141). The court also indicated that the context of interpretation for the name was not the Catalan, but French: “[T]he addition of such an accent over the i of the name chosen by the appeal has no effect on the pronunciation of this name in the French language” (quoted from Alland & Alland 2006: 141). However, a similar case in Montpellier over the Catalan name *Lluís* reached the opposite verdict (Alland & Alland 2006: 141). In 2021, the French Constitutional Council rejected a bill that would have permitted diacritics used in regional languages to appear in official documents (Vrignon 2021).

## **8 Library catalogs and other databases**

Discussion of name law could benefit from dialogue with library cataloging. Catalogers have experience with the question of how to create a unique identifier for an individual (authority heading) with cross-references to alternative forms. They also work with large databases that have decades of technical inertia, and struggle to integrate systems designed for specific local circumstances into national and international databases that aim for interoperability (Tolkoff 2010).

Library of Congress authority records are intended to create a unique, uniform identifier for an author in order to make sure that all and only works by a specific person are linked to that author. Many considerations are involved in choosing the form of the name to present as the main entry, including the form used on most publications, on the first publication, stated by the author as preferred, etc. The authority record can include forms of a name using different orthographies and scripts. Authority headers may also include other information to help

distinguish among persons with the same name (Library of Congress Names).

The question of character encodings has also been significant in cataloging. In 1968, the Library of Congress introduced MARC-8, a system of reducing 8-bit characters to 7-bit ASCII for purposes of catalog searches (MARC standards). The system was expanded over 1979–1983 to include some non-Latin scripts. More recently, there has been a gradual shift in cataloging practice to UTF-8, which includes more characters. However, databases of this size and their infrastructure have a lot of inertia. Technical limitations are not trivial. Mismatched encodings cause problems that in some cases render old records unusable (Rochkind 2012).

A goal in cataloging is to make possible full encoding of diacritics, but also allow the possibility of ASCII search and display in systems that do not support all the diacritics (MARC standards). Would it be possible to implement something analogous in official name databases? Valpy considered the possibility of having two spellings on Sahai?a’s birth certificate (CTV News 2015).

Ishida (2011) outlines best practices for designing databases in which users enter their names so as to respect different name practices. Databases should accommodate different character sets, different numbers, orders, and categories of names, different “primary” names, patterns of name inheritance, and so forth. He advises that the name be presented as a single field rather than separating first, last, etc. Neutral terminology and categories are preferable (e.g. no “maiden name”). Additional fields can be used for entering alternative forms (e.g. different scripts, notes on pronunciation, preferred name for address), but in moderation – if users are asked to enter eight different forms of their own name, they will grow impatient. Implementing such flexibility in something with the size and history of a national registry would be a daunting task.



## 9 Conclusion

Why does the name form used on official documents and in databases matter? It is very widespread worldwide for names used on documents to differ from those used in daily life. There are many different ways of giving and receiving names in the world's cultures (see vom Bruck & Bodenhorn 2006). The contexts in which an official name is used and interpreted are not necessarily connected to the orthography of the minority language. One could argue that the indigenous activists are seeking validation through "colonial" structures such as government registries. However, the desire to have one's name represented in the form one views as correct is important for people's sense of identity and recognition.

In debates over orthography of personal names, particularly concerning non-standard characters, language planners, bureaucrats, and private citizens often seem to talk past each other. The same types of discussion are observed in different countries. Many speakers of minority languages feel it is important to have diacritics used in their orthographies represented in names in official documents. There are practical considerations involved, despite ongoing technological progress. Some issues that are "solved problems" in principle nonetheless present practical barriers when dealing with enormous databases built on decades-old infrastructure. It is impractical to accommodate all possible writing or naming systems. On the other hand, recognition of the orthographies of indigenous and other minority languages is important for revitalization and identity, and this could be appreciated more by authorities. Some potential approaches to these conflicts may be represented by solutions used in library cataloging, such as alternative name forms and standardized ways of relating eight- to seven-bit character sets.

## References

- Aikio, Samuli 1992: Samiska släktnamn från 1600- och 1700-talen. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 10: 55–76.
- Alhaug, Gulbrand 2017: Etternamnssystemet i bygd og by på slutten av 1800-talet – ei samanlikning av Hamar, Stange og Romedal. – *Namn og nemne* 34: 7–33.
- Alland, Alexander Jr. & Alland, Sonia 2006: *Catalunya, One Nation, Two States: An Ethnographic Study of Nonviolent Resistance to Assimilation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Alphabetische Sortierung. Wikipedia. <[https://de.wikipedia.org/wiki/Alphabetische\\_Sortierung#Einsortierungsregeln\\_f.C3.BC\\_r\\_weitere\\_Buchstaben](https://de.wikipedia.org/wiki/Alphabetische_Sortierung#Einsortierungsregeln_f.C3.BC_r_weitere_Buchstaben)> (29.9.2020).
- Amaya, Nigel 2019: The Most Spoken Languages in California. WorldAtlas 22.3.2019. <<https://www.worldatlas.com/articles/the-most-spoken-languages-in-california.html>> (28.4.2020).
- Baraniuk, Chris 2016: These unlucky people have names that break computers. – *BBC Future* 25.3.2016. <<http://www.bbc.com/future/story/20160325-the-names-that-break-computer-systems?fbclid=IwAR11zPZvX7dSfHG-xXjZKSRhlXmViflFV6aLBFE7mYjcc10QoHVh4qSHJVI>> (2.5.2020).
- BBC News 2007: Baby named Metallica rocks Sweden. – *BBC News* 4.4.2007. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/6525475.stm>> (2.5.2020).
- Bering, Dietz 1992: *The stigma of names: antisemitism in German daily life, 1812–1933*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Biscaye, Elizabeth & Pepper, Mary 1990: The Dene Standardization Project. – Jon Reyhner (ed.), *Effective Language Education Practices and Native Language Survival*. Choctaw, Oklahoma: Native American Language Issues. 23–29. <<http://jan.ucc.nau.edu/~jar/NALI3.html>> (2.10.2020).
- Bloomfield, Leonard 1984 [1933]: *Language*. With a new foreword by C.F. Hockett. Chicago & London: University of Chicago Press.
- Brohman, Erin & Hinchey, Garrett 2015: Chipewyan baby name not allowed on N.W.T. birth certificate. – *CBC News* 6.3.2015. <<https://www.cbc.ca/news/canada/north/chipewyan-baby-name-not-allowed-on-n-w-t-birth-certificate-1.2984173>> (2.5.2020).
- Bruck, Gabriele vom & Bodenhorn, Barbara (eds.) 2006: *The Anthropology of Names and Naming*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brylla, Eva 2002: *Ursäkta, hur var namnet? Personnamn i praktiskt bruk*. Uppsala: Bombus.
- BS EN 13710:2011: *European Ordering Rules. Ordering of characters from Latin, Greek, Cyrillic, Georgian and Armenian scripts*. <<https://shop.bsigroup.com/ProductDetail?pid=00000000030209757>> (21.10.2020).

- C169 = C169 Indigenous and Tribal Peoples Convention 1989. <<https://www.en-standard.eu/bs-en-13710-2011-european-ordering-rules-ordering-of-characters-from-latin-greek-cyrillic-georgian-and-armenian-scripts/>> (9.11.2021).
- Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries. Geneva: ILO. <[https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100\\_INSTRUMENT\\_ID:312314](https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312314)> (9.11.2021).
- Centrālā statistikas pārvalde. Latvian is mother tongue of 60.8 % of the population of Latvia. <<https://www.csb.gov.lv/en/statistics/statistics-by-theme/population/search-in-theme/2747-latvian-mother-tongue-608-population-latvia>> (21.10.2020).
- Coulmas, Florian 1992: On the relationship between writing system, written language, and text processing. – Dieter Stein (ed.), *Cooperating with Written Texts. The Pragmatics and Comprehension of Written Texts*. Studies in Anthropological Linguistics 5. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. 15–29.
- Coulmas, Florian 1996: *The Blackwell Encyclopedia of Writing Systems*. Oxford & Cambridge: Blackwell.
- CTV News 2015: Mother fights to use aboriginal name for daughter with unusual spelling: Sahai?a. – *CTV News* 6.3.2015. <<https://www.ctvnews.ca/canada/mother-fights-to-use-aboriginal-name-for-daughter-with-unusual-spelling-sahai%CA%94a-1.2268050>> (2.5.2020).
- Eberhard, David M. & Simons, Gary F. & Fennig, Charles D. (eds.) 2021: How many languages in the world are unwritten? – *Ethnologue: Languages of the World*. Twenty-fourth edition. Dallas: SIL International. <[https://www.ethnologue.com/enterprise-faq/how-many-languages-world-are-unwritten-0?ip\\_login\\_no\\_cache=%11m%C9%E5%F1f%04&cache](https://www.ethnologue.com/enterprise-faq/how-many-languages-world-are-unwritten-0?ip_login_no_cache=%11m%C9%E5%F1f%04&cache)> (30.4.2021).
- ECHR = *European Convention on Human Rights*. Strasbourg: European Court of Human Rights. Council of Europe. <[https://www.echr.coe.int/documents/convention\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf)> (9.1.2017).
- Frändén, Märit 2010: ”Att blotta vem jag är”. *Släktnamnsskick och släktnamnshösten hos samer i Sverige 1920–2009*. Namn och samhälle 23. Uppsala: Uppsala universitet.
- Frändén, Märit 2016: ”Det är ju så vi alltid har uttalat det”. Om ursprungliga och försvenskade uttal av några invandrade efternamn. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 34: 123–147.
- Hutton, Brian 2019a: Omission of fadas from Irish names by public bodies investigated. – *The Irish Times* 4.2.2019. <<https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/omission-of-fadas-from-irish-names-by-public-bodies-investigated-1.3780757>> (5.2.2020).
- Hutton, Brian 2019b: People have no absolute right to fadas in names, watchdog finds. – *The Irish Times* 8.4.2019. <<https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/people-have-no-absolute-right-to-fadas-in-names-watchdog-finds-1.3852465>> (2.5.2020).

- Ishida, Richard 2011: Personal names around the world. – *W3C Internationalization*. <<https://www.w3.org/International/questions/qa-personal-names>> (28.4.2020).
- Jóhannes B. Sigtryggsson & Ágústa Þorbergsdóttir 2018: Efni: 149. löggjafarþing 2018–2019. Þingskjal 9 – 9. mál. Frumvarp til laga um mannanöfn. <<https://www.althingi.is/altext/erindi/149/149-174.pdf>> (2.5.2020).
- Johansen, Anfinnur 2010: To færøske personnavnelove. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 28: 131–150.
- Kjöllersström, P. A. 1895: *Svensk namnbok. Dopnamn, ättenamn, ortnamn*. Ulricehamn: S. M. Kjöllersström.
- Korwin, Wendy & Lund, Haakon 2019: Alphabetization. – *Knowledge Organization* 46 (3): 209–222.
- Landor, Susanna 2018: Bara dåliga feminister byter efternamn. Eller? – *Hufvudstadsbladet* 17.10.2018. <[https://www.hbl.fi/artikel/bara-daliga-feminister-byter-efternamn-eller/?fbclid=IwAR3ilcp47sJgEb1arh77IFDhtYx9uyvoTi2kJQ\\_PDzJBsRvLbWrbLbocpo](https://www.hbl.fi/artikel/bara-daliga-feminister-byter-efternamn-eller/?fbclid=IwAR3ilcp47sJgEb1arh77IFDhtYx9uyvoTi2kJQ_PDzJBsRvLbWrbLbocpo)> (2.5.2020).
- Language and culture. – *Delivering on Truth and Reconciliation Commission Calls to Action*. Government of Canada. <<https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1524495846286/1557513199083>> (28.4.2020).
- Lapan, Tovin 2015: California birth certificates and accents: O’Connor alright, Ramón and José is not. – *The Guardian* 11.4.2015. <<https://www.theguardian.com/us-news/2015/apr/11/california-birth-certificates-accent-marks>> (2.5.2020).
- Larson, Carlton F.W. 2011: Naming Baby: The Constitutional Dimensions of Parental Naming Rights. – *George Washington Law Review* 80 (1): 159–201.
- Library of Congress Names. – *Library of Congress*. United States Legislative Information. <<https://id.loc.gov/authorities/names.html>> (29.9.2020).
- List of Latin-script letters. Wikipedia. <[https://en.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_Latin-script\\_letters](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Latin-script_letters)> (29.9.2020).
- Local 2017: France’s name police refuse traditional Breton name over a ‘foreign’ letter. – *The Local* 15.5.2017. <<https://www.thelocal.fr/20170515/comment-tu-tappelles-french-authorities-ban-traditional-breton-name>> (20.10.2020).
- Lög 45/1996: Lög 45/1996 um mannanöfn. Lagasafn. <<http://www.althingi.is/lagas/nuna/1996045.html>> (9.1.2017).
- MARC standards. Library of Congress. <<https://www.loc.gov/marc/specifications/speccharmac8.html>> (30.4.2020).
- Meldgaard, Eva Villarsen. 1984: De danske slægtnavnes historie i nyere tid. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 2: 39–53.
- Mentzen alias Mencena v. Latvia 2004. Application no. 71074/01, Judgement of 7 December 2004. European Court of Human Rights. <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70407>> (13.5.2021).

- Munroe, Randall: Exploits of a Mom. – *Xkcd. A webcomic of romance, sarcasm, math, and language* 327. <<https://xkcd.com/327/>> (2.5.2020).
- Nash, Ogden 1959: *Verses from 1929 on*. Boston: Little Brown & Co.
- Naumova, Karina 2014: *Legal aspects of transcription of personal names in the Latvian language*. Riga: Riga Graduate School of Law.
- Nedreliid, Gudlaug 1998: "Ender og daa ein Aslaksen eller Bragestad" – *EternamNSSkikken på Sør- og Vestlandet. Studiar i folketeljingsmaterialet frå 1801*. Kristiansand: Avdeling for humanistiske fag, Høgskolen i Agder.
- Paikkala, Sirkka 2012: Puolison nimi vai oma nimi? – *Kielikello* 1/2012. <<https://www.kielikello.fi/-puolison-nimi-vai-oma-nimi->> (29.9.2020).
- Raihman alias Raihmans v. Latvia 2007. Decision of the Human Rights Committee, communication No. 1621/2007, document No. CCPR/C/100/D/1621/2007. <<https://juris.ohchr.org/Search/Details/1598>> (20.10.2020).
- Rochkind, Jonathan 2012: What every cataloger or metadata technician needs to know about character encoding. – *Bibliographic Wilderness* (12.11.2012). <<https://bibwild.wordpress.com/2012/11/12/what-every-cataloger-or-metadata-technician-needs-to-know-about-character-encoding/>> (2.5.2020).
- Rydving, Håkan 1998: Namn och identitet i nordsamisk kontext. – Thorsten Andersson & Eva Brylla & Anita Jacobson-Widding (eds.), *Personnamn och social identitet. Handlingar från ett Natur och Kultur -symposium i Sigtuna 19–22 september 1996*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Konferenser 42. Stockholm: Almqvist & Wiksell. 337–359.
- Seutter, Konstanze 1996: *Eigennamen und Recht*. Reihe Germanistische Linguistik 172. Tübingen: Max Niemeyer.
- Sigurður Konráðsson & Aðalsteinn Hákonarson & Auður Björg Jónsdóttir 2018: Athugasemdir mannanafnanefndar við frumvarp til laga um mannanöfn, sem fella eiga úr gildi lög nr. 45/1996, sbr. þingskjal 150 – 83. mál á 148. löggjafarþingi 2017–2018. <<https://www.althingi.is/alttext/erindi/148/148-500.pdf>> (2.5.2020).
- Sivkova, Anastasija 2011 = Сивкова, Анастасия 2011: Александр Выборов: "Монумент букве 'ö' - не памятник, а символ". – *Красное знамя* 9.6.2011. <<https://komikz.ru/news/society/3305>> (20.5.2021).
- Times of Malta 2020: Allow names with Maltese letters, academics tell Public Registry. – *Times of Malta* 1.5.2020. <<https://timesofmalta.com/articles/view/allow-names-with-maltese-letters-academicstell-public-registry.789464>> (9.11.2021).
- Tolkoff, Ilana 2010: The Path toward Global Interoperability in Cataloging. – *Information Technology and Libraries* 29 (1). <<https://doi.org/10.6017/ital.v29i1.3155>> (9.11.2021).
- Türköz, Meltem 2018: *Naming and nation-building in Turkey. The 1934 surname law*. New York: Palgrave Macmillan.
- Vilkuna, Kustaa & Huitu, Marketta & Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka 1988: *Uusi suomalainen nimikirja*. Helsinki: Otava.

- Vowel, Chelsea 2018: Giving my children Cree names is a powerful act of reclamation. – *CBC News* 4.11.2018. <<https://www.cbc.ca/news/indigenous/opinion-cree-names-reclamation-chelsea-vowel-1.4887604>> (29.9.2020).
- Vrignon, Bixente 2021: Loi sur les langues régionales: les signes diacritiques aussi sont désormais prohibés. – *France bleu* 23.5.2021. <<https://www.francebleu.fr/infos/politique/loi-sur-les-langues-regionales-les-signes-diacritiques-aussi-sont-desormais-prohibes-1621681268>> (9.11.2021).
- Willson, Kendra 2002: Political inflections: Grammar and the Icelandic surname debate. – Andrew R. Linn & Nicola McLelland (eds.), *Standardization: Studies from the Germanic languages*. Current Issues in Linguistic Theory 235. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 135–152.
- Willson, Kendra 2015: Linguistic models and surname diversification strategies in Sweden and Denmark. – *Onoma* 47: 299–326.
- Willson, Kendra 2017: “Foreign” in the Icelandic name law debate. – Unni-Päivä Leino & Mona Forsskåhl & Gunilla Harling-Kranck & Sabina Jordan & Minna Nakari & Ritva Liisa Pitkänen (eds.), *Namn och identitet. Handlingar från NORNAs 46:e symposium i Tammerfors den 21–23 oktober 2015*. NORNA-rapporter 94. Uppsala & Tammerfors: NORNA-förlaget. 161–184.

## **Personal name law, orthography, and minority languages**

Human language is far older than writing and many of the world's languages have no written form. In general, linguists say that spoken language is primary; the same word or name can be represented in writing in many different ways. However, inasmuch as an official name functions mainly in written documents and databases, the written form appears more important in that context. Governments frequently require a name to be written using (only) the character set of the national language(s) and to fit a fixed form, e.g. given name(s) plus surname in a particular order. Adapting a name in this way seems to be widely regarded as an acceptable accommodation to expect from immigrants. Is the situation different for indigenous or traditional minorities? For many minority languages, establishing an orthography is an important symbolic and practical step in recognition and language revitalization. Characters that are not used in the majority language may become a focus of emotion and identity for precisely this reason. Some widely publicized personal name cases concern minority languages whose (often recent) orthographies use symbols that are not used in the national languages, as with the case of the Chipewyan name *Sahai?a* in Canada. The refusal to include a diacritic in official registries is read through histories of oppression and is perceived as forbidding the name or the language in general.

Keywords: diacritics, personal name law, minority language rights, character encoding, library cataloging

**Kendra Willson**  
University of Turku  
*kenwil@utu.fi*

---

# Syriska förnamn i Sverige

## En första kartläggning<sup>1</sup>

Linnea Gustafsson

### 1 Inledning

I och med folkomflyttningar uppkommer en språk- och namnkontakt som med tiden kan påverka både majoritets- som minoritetsgruppens namnskick, och då namnskicket är starkt kulturellt betingat är det också en god indikator för graden av integration mellan grupper i samhället. Den mångfald av förnamn som nu för tiden existerar bland invånare i Sverige har sitt ursprung i många olika kulturer och därför behöver kunskapen om och förståelsen för de namn som förekommer inom landet öka. En initial svårighet med etniskt grundade namnundersökningar är att det i Sverige inte förs någon form av register baserat på etnicitet. Den här sonderande studien ska därför ses som en första kartläggning av förnamn som förekommer i Sverige, men som inte bärs av svenska medborgare. Personerna bakom namnen har heller inte namngivits i Sverige, utan de bar redan sina förnamn vid ankomsten till Sverige.

### 2 Material och metod

Artikeln baseras på förnamn som bärs av syriska medborgare som bor i Sverige och som har varit i kontakt med den syriska ambassaden i Stockholm 2014–2018. Namnbärarna har uppsökt ambassaden av varierande orsaker, t.ex. för att förnya sitt pass och andra id-handlingar. Följaktligen kan det vara enskilda individer, men också medlemmar ur samma familj som döljer sig i materialet. Materialet är inte heltäckande när det gäller syrier, eller ens syriska medborgare i Sverige, men det ger en orientering om den här minoritetens namngivning. Samman-

---

1 En utbyggd version av den här artikeln föreligger också på engelska (Gustafsson under utgivning).



taget undersöks 1119 namn – 328 som bärs av kvinnor och 791 av män. Den stora diskrepansen mellan kvinno- och mansnamn speglar delvis könsfördelningen hos de personer som anlände till Sverige under 2015 (SCB befolkningsstatistik). Eftersom de undersökta årtalen i hög grad sammanfaller med asylprocessen är det heller inte säkert att alla namnbärare har stannat i Sverige. I materialet ingår namn som syrier – i informella samtal – uppfattar som tillhörande olika etniska grupper, t.ex. kurdiska och arabiska, men eftersom det inte med säkerhet går att säga något om bärarens etniska tillhörighet eller etniska gruppers namnpreferenser utifrån det tillgängliga materialet har jag i analysen valt att bortse från detta och istället basera mig på namnbärarnas medborgarskap.

Det finns inga födelseår angivna i grundmaterialet och därför går det heller inte att dra långtgående slutsatser som förklarar eventuella namntrender. I de delar av undersökningen där en jämförelse med svenska medborgares förnamn genomförs används dels materialet från Norstedts bokförlag som bland annat ligger till grund för resultaten i Förnamnsboken (Allén och Wåhlin 1993), dels material från SCB. De här båda materialen har använts i tidigare forskning och i vissa fall gör jag i föreliggande studie jämförelser med en av dessa undersökningar (Gustafsson 2020). Ett av resultaten i den här undersökningen visar att variationen bland svenska förnamn generellt har blivit större under de senaste decennierna, något som gäller både kvinno- och mansnamn (jfr Kiviniemi 2003: 45–46). Detta indikerar att svenska föräldrar för närvarande söker sig till allt ovanligare förnamn och att namngivningen härigenom har blivit mer diversifierad.

### 3 Syfte

I undersökningen betraktas de syriska förnamnen ur ett svenskspråkigt perspektiv, vilket innebär att det är majoritetens syn på minoritetens namn som föreligger. Detta kan möjligen försvaras av att minoriteters förnamnskick, liksom deras efternamnsskick (Frändén 2015: 70), på ett eller annat sätt kan påverkas så att namnen alltmer uttalas och stavas på svenskt sätt. Eftersom det är svårt för en majoritetsspråkstalarare att

arbeta med minoriteters namnskick (jfr Meldgaard 2006: 92) kommer jag dock att vara mycket försiktig i mina slutsatser och analyser och därför ligger artikelns huvudfokus på en beskrivning och första kartläggning av det syriska namnmaterialet samt en jämförelse med vissa aspekter av namnskicket bland svenska medborgare. Iakttagelserna som görs leder fram till en mer spekulativ diskussion om de syriska namnens förutsättningar att etableras i det svenska namnskicket. (Även det motsatta – hur traditionella svenska förnamn kan accepteras i den syriska gruppens namnskick – är intressant, men det diskuteras inte i den här artikeln.) De frågeställningar som står i centrum är:

1. Vilka likheter och skillnader finns mellan kvinno- och mansnamn som bärs av syriska medborgare som varit i kontakt med sin ambassad i Sverige 2014–2018?
2. Vilka likheter och skillnader finns mellan förnamn som bärs av syriska medborgare som varit i kontakt med den syriska ambassaden i Sverige 2014–2018 och förnamn som bärs av svenska medborgare som är födda under 1900-talet?

#### **4 Namnskick i förändring och namn i kontakt**

Namngivningspraktiken inom en grupp kan förklaras med de starka sociala bindningar som finns mellan individer som har nära kontakt med varandra (Bramwell 2016: 267; Milroy 1992: 164–205). Eftersom namnsmaken delas av föräldrar inom dessa grupperingar får barnen ofta liknande förnamn (Aldrin 2011: 199–224). För att det ska ske en vidare spridning av namnen mellan grupperna behövs också så kallade svaga bindningar som existerar mellan ytligt bekanta personer som kan ge varandra impulser till förnamn som sedan eventuellt kan få fäste i nya samhällsgrupper. Ur ett vidare perspektiv förklarar resonemanget hur förnamnsvalet kan vara en kultur- eller identitetsmanifestation (t.ex. Aldrin 2011; Gustafsson 2002), något som synliggör namnets symboliska funktion.

Om resonemanget flyttas till förnamn går det att sluta sig till att det även här finns två möjligheter. Den första är möjlig att iaktta nästan

genomgående i hela det svenska namnskicket som till allra största del är inlånat genom kontakt med andra grupper och nationaliteter på det sätt som nämnts ovan (t.ex. Brylla 2004: 9–11; Gustafsson 2002: 167–208; Otterbjörk 1979: 24–31). Ett modernt exempel på hur den här processen kan gå till har delvis lyfts av Guro Reisæter (2012) som, baserat på norska förhållanden, diskuterar hur immigranternas namn anpassas till både norsk stavning och norskt uttal. Den andra möjligheten är att förnamn inte alls sprids mellan olika grupper, något som går att observera vid bland annat finska förnamn, t.ex. *Tuula* (f), som på grund av den karaktäristiska stavningen speglar ”finskhet” trots att det har burits under lång tid i Sverige (Allén & Wåhlin 1993: 213). När sådana namn används är de inte bara identifierande utan de synliggör samtidigt en etnisk grupptillhörighet.

## 5 Förnamn som används i Mellanöstern

Det finns mycket litet skrivet på engelska, eller något annat större europeiskt språk, om specifikt syriska förnamn och syriskt förnamnskick. Däremot finns ett par studier som diskuterar namn och namnskick i Mellanöstern, t.ex. i Jordanien (Abd-el-Jawad 1986; Salih & Bader 1999), Kuwait (Yassin 1978) och i Israel (Rosenhouse 2002). Många namn är religiösa och hämtade från den religion – islam, judendom eller kristendom – som namngivaren och namnbäraren tillhör. Vid icke-religiösa namn är det vanligt att dessa, liksom namn från andra delar av världen, är hämtade från betydelsefält som uttrycker positiva egenskaper (Abd-el-Jawad 1986: 83–84; Brylla 2001: 23–24). Icke-religiösa arabiska mansnamn hyllar gärna egenskaper som mod, tapperhet och manlighet, medan kvinnonamnen avspeglar traditionellt kvinnliga dygder såsom skönhet och ärlighet (Meldgaard 2006: 91). Dessutom förekommer traditionella och klassiska arabiska förnamn som bland annat hämtas från historiska personer, t.ex. *Tariq* (Rosenhouse 2002: 102, 110).

När det gäller namnmodet är bilden av förnamnen från Mellanöstern svårtolkad. Meldgaard (2006: 90) menar att det inte förekommer några modeväxlingar alls bland muslimska mansnamn i Danmark och endast

svaga växlingar bland kvinnonamnen. Antagandet stöds av det islamiska talesätt som påbjuder mindre variation bland mansnamn: om någon har hundra söner så ska de alla heta Mohamad (Mitterauer 1993: 185). Rosenhouse (2002: 102) ser dock att vissa arabiska förnamn som burits av kända historiska personer har fått en renässans på senare år, vilket tvärtom pekar just på modeväxlingar bland förnamnen. Hon noterar likaså att populariteten för arabiska förnamn sjunker och stiger från tid till annan. Närbesläktade iakttagelser gör även Bader och Salih (1997: 4) som observerar att äldre människors namn inte längre används i den yngre generationen i Jordanien, vilket också tyder på någon form av modeväxling. Det kan finnas skiftande anledningar till undersökningarnas varierande resultat, t.ex. skillnader på material, metod och kontext. Till det senare hör ett etniskt differentierat namnskick som i Mellanöstern kan skilja sig mellan muslimer, kristna, judar, beduiner och kurder som lever nära varandra (Rosenhouse 2002: 107–108).

## 6 Resultatbeskrivning och analys

Transkriberingen av de syriska förnamnen från arabiskt till latinskt alfabet har genomförts av Ratiba Hanoush vid Dialektarkivet i Göteborg (DAG). Transkriberingen mellan två skriftsystem har bland annat lett till att flera stavningsvarianter av samma namn uppkommit i det latinska alfabetet (t.ex. *Mohammad*, *Mohamad*, *Muhammad*, *Muhamad*, *Mohammed*, *Mohamed*, *Muhammed*, *Muhamed*)<sup>2</sup> (jfr Rosenhouse 2002: 98). Vid transkriberingstillfället är det inte sannolikt att det föreligger någon uttalsskillnad mellan stavningsvarianterna, men eventuellt skulle den valda transkriberingen i kombination med infödda svensktalares uttalssvårigheter på längre sikt kunna leda till en uttalsförändring av förnamnet. Följaktligen skulle de olika stavningsvarianterna i förlängningen kunna uppfattas som skilda namn. Möjligen råder det redan förvirring kring detta då Gerritzen (2007: 123–124) å ena sidan skiljer mellan *Mohamad* och *Mohammad* i sina frekvenstabeller, men diskuterar dem som vore de varianter av samma förnamn.

2 I mina transkriberingar förekommer oftast formen *Mohammad*.

## 6.1 Namnfrekvens och namnvariation

I materialet ingår religiösa namn med närhet till islam, t.ex. *Ali, Mustafa, Hassan, Hussein, Mohammad, Ahmad, Omar, Amina, Fatima*. Andra religiösa namn har ett gemensamt ursprung i både islam och kristendom, t.ex. *Maryam (Maria), Ibrahim (Abraham) och Yousuf (Josef)* (Meldgaard 2006: 89–90). Det finns också icke-religiösa namn som även används i västvärlden, t.ex. *George, Lilian, Alan, Jimi, Tony, Joy, Nansy, Pamella*. De här namnen skulle kunna demonstrera ett förvästligande hos namngivarna som har fått sina namn i Syrien innan ankomsten till Sverige (Rosenhouse 2002: 103; Salih & Bader 1999: 34–35, 41–42).

Bland de 328 kvinnonamnen finns 211 olika förnamnsvarianter och bland de 791 mansnamnen finns 319. Det vanligaste kvinnonamnet, antingen *Fatima* eller *Hala*, bärs av 2,1 % av kvinnorna i materialet och det vanligaste mansnamnet, *Mohammad*, bärs av 12,4 % av männen. Av kvinnorna bär 10,7 % något av de sex vanligaste namnen och motsvarande siffra för männen är 25,0 %. (Även om det vanligaste mansnamnet (*Mohammad*) utesluts ur beräkningen kvarstår en diskrepans mellan kvinno- och mansnamnen på omkring sex procentenheter.) Det går alltså att konstatera att variationen är betydligt större bland kvinnonamn än bland mansnamn. Bland svenska förnamn är motsvarande skillnad mellan kvinnors och mäns namn inte möjlig att se (Gustafsson 2020:162–163).

KVINNONAMN	ANTAL	MANSNAMN	ANTAL
Fatima	7	Mohammad	98
Hala	7	Ahmad	37
Amal	6	Ibrahim / Ibraheem	18
D(o)uaa	5	Has(s)an	16
Rasha	5	Mahmoud	15
Mariam/Maryam	5	Fadi	14
Hiba	4	Omar	14
Huda	4	Yousef / Josef	14
Maha	4	Georg(e)	13

Mari(e)	4	Ali	11
Mirna	4	Hus(s)e(i)n	10
Mo(u)na	4	Samer	8
Rania	4		

*Tabell.* De vanligaste kvinno- respektive mansnamnen hos syriska medborgare som varit i kontakt med den syriska ambassaden i Sverige.

I jämförelse med frekvenstabeller för de tjugo vanligaste muslimska namnen i Danmark 2005 (Meldgaard 2006: 89) finns både likheter och skillnader. Det vanligaste mansnamnet i både den danska listan och i min är *Mohammad*, som också är det mansnamn som är vanligast bland barn av marockanskt ursprung i Nederländerna 1999 (Gerritzen 2007: 123) och, tillsammans med *Ahmad*, som är näst vanligast i min lista, det vanligaste arabiska mansnamnet världen över (Rosenhouse 2002: 106). Även ett av de två vanligaste kvinnonamnen i materialet, *Fatima*, är, liksom *Mohammad* och *Ahmad*, ett religiöst muslimskt namn då det är namnet på profeten Muhammeds yngsta dotter.

## 6.2 Namnstrukturella drag

När det gäller strukturella fonologiska drag i förnamnen föreligger såväl skillnader som likheter mellan namn bland syriska respektive svenska medborgare. Vid finala fonem följer förnamn hos både syrier och svenskar samma generella mönster beträffande kvinno- och mansnamn, på så sätt att vokalfonem är vanligare finalt i kvinnonamn och konsonanter i mansnamn. Bland syriska medborgares namn är det dock något vanligare med mansnamn (6,9 %) som slutar på *-a* än hos motsvarande svenska (1,0 %) (Gustafsson 2020:164–167). Ett annat fonem som också är vanligare bland syriska medborgares förnamn är finalt *-b*, som nästan enbart förekommer i *Jakob* bland svenska medborgares förnamn. I det syriska materialet finns detta t.ex. i *Agob* (m), *Ghaleb* (m), *Ghuroub* (f), *Habib* (m), *Hasib* (m), *Ihab* (m), *Shihab* (m) och *Zeneb* (f).<sup>3</sup>

3 Eftersom *Jakob* (med olika stavningsvarianter) är ett så vanligt mansnamn i Sverige blir dock skillnaden vid antalet namnbärare med namn som slutar med *-b* inte så stor: 0,4 % bland svenska medborgare och 1,8 % bland syriska.

Vid en jämförelse av fonemkombinationer i final position framkommer fler skillnader. Kombinationerna *-ad* och *-ed* finns till exempel nästan inte alls i kvinnonamn som bärs av svenska medborgare (0,01 % respektive 0,03 %) och endast sparsamt i mansnamn (0,16 % respektive 0,5 %). I det syriska namnmaterialet är *-ad* vanligare i kvinnonamn (2,7 %) och både *-ad* (20,6 %) och *-ed* (1,5 %) i mansnamn, t.ex. *Raghad* (k), *Rawad* (k), *Zinad* (k), *Abed* (m), *Fahed* (m), *Fouad* (m), *Imad* (m), *Iyad* (m), *Jawad* (m), *Jihad* (m), *Khaled* (m), *Majed* (m), *Mohammad* (m), *Morad* (m), *Rashed* (m), *Waleed* (m), *Zyad* (m). Ytterligare ett exempel är den finala fonemkombinationen *-lal* som endast i mycket begränsad omfattning förekommer i svenska medborgares förnamn (0,01 %), men däremot i vissa namn hos syriska medborgare (0,7 %), t.ex. *Bilal* (m) och *Dalal* (f/m).

I gengäld är vissa andra finala fonemkombinationer välkända bland namnen hos såväl syriska som svenska medborgare, t.ex. *-ar* och *-er*. Dessa finns bland annat i de syriska mansnamnen *Ammar* och *Fakher*, och i de svenska, t.ex. *Einar* och *Alexander*. Gemensam för syriska och svenska medborgares förnamn är också kombinationen *-in* som existerar i både kvinno- och mansnamn. Kvinnonamn som bärs av syriska medborgare är t.ex. *Amilin* (k), *Alin* (k), *Avin* (k), *Nevin* (k), *Yasmin* (k), *Warshin* (m), *Yasin* (m), och av svenska medborgare, t.ex. *Carolin*, *Celin*, *Elin*, *Martin*, *Melvin* och *Robin*. Även fonemkombinationen *-ia* finns i både syriska och svenska medborgares förnamn. Namnexempel bland syriska kvinnor är *Alia*, *Nazlia*, *Ramia*, *Rania*, *Sinitia*, och bland svenska, *Alicia* och *Maria*. I namnskicket bland syriska medborgare förekommer *-ia* även i mansnamn, t.ex. *Trizia*, *Yehia* och *Zakaria*, vilket delvis fortfarande uppfattas som ovanligt i svenska medborgarens namn även om både *Zakaria* och *Elia* påträffas (SCB). En sista final kombination som är välkänd bland förnamnen hos både syriska och svenska medborgare är *-ina* som t.ex. förekommer i de syriska kvinnonamnen *Adina*, *Amina*, *Hasina*, *Youstina*, och i de svenska, *Carolina* och *Kristina*.

## 7 Diskussion och reflektion

Beskrivningen av den syriska minoritetens namngivning i Sverige visar att variationen i namnvalet är mycket större bland de syriska kvinnonamnen än bland mansnamnen. Motsvarande skillnad finns inte mellan svenska kvinno- och mansnamn som ligger på ungefär samma variationsgrad som syriska kvinnonamn (Gustafsson 2020: 162–163). En förklaring kan vara att män i större utsträckning än kvinnor uppfattas som kultur-, traditions- och religionsbärare, något som speglas i namnskicket (jfr Mitterauer 1993: 185).

Ett annat resultat av analysen är att både syriska och svenska medborgares förnamn i grova drag följer samma finala fonemmonster vid både kvinno- och mansnamn, något som också förekommer i många andra kulturer (Barry & Harper 1995; Oelkers 2003: 145–148). Förnamn som kan uppvisa en strukturell likhet med förnamn bland svenska medborgare torde ha bättre förutsättningar att lånas in i det svenska namnskicket, särskilt då många inhemska svenska föräldrar positionerar sig med originella namn till sina barn (Aldrin 2011: 82–98), men det är nog mer tveksamt om önskan om ovanliga namn sträcker sig till förnamn som innehåller fonem eller fonemkombinationer som är så ovanliga att de nästan inte förekommer alls i svenskt namnskick, t.ex. *-lal*, eller *-b* i kvinnonamn. På motsvarande sätt borde det vara lättare för namn med strukturell likhet med svenska medborgares förnamn att spridas till inhemska svenska föräldrar, särskilt i samverkan med deras önskan om ovanliga, kreativa och innovativa förnamn.

När det gäller integrationen av syriska medborgares förnamn i den svenska majoritetsbefolkningen är också tiden en avgörande faktor. I och med att barn med förnamn av olika ursprung, i bästa fall, växer upp tillsammans kan sannolikt många minoritetsgruppsnamn accepteras i en ny generation i majoritetsbefolkningen. Dessutom tar personer med utländska förnamn allt mer utrymme i det mediala landskapet, vilket kan innebära kändisskap som är en viktig spridningsväg för förnamn



(Meldgaard 1997: 103). Kända personer med utländskt påbrå i Sverige är t.ex. *Samir* (entertainer) och *Laleh*<sup>4</sup> (sångerska).

Också andra externa faktorer kan påverka integrationen av namn, t.ex. namnbärarnas status. Vid inlåning av förnamn tycks det ha skett en förändring över tid så att inlåning av förnamn tidigare associerades med högre samhällsskikt, men efter andra världskriget verkar statusen för inlånade namn ha sjunkit, även när förnamnsinlånen hämtas från dominerande kulturer (jfr Ambjörnsson 1996: 5–9). En grupp som har särskilt låg status i ett samhälle är människor med stort hjälpbehov, t.ex. flyktingar, vars kultur därmed kan bli underordnad den kultur som existerar i landet som tar emot dem.

Ett namnskick som skiljer sig mycket åt mellan olika etniska grupper kan uppfattas som en etnisk gruppmarkör (jfr Frändén 2017: 120–124). Om det samtidigt finns en social statuskillnad mellan grupperna kan namnen uppfattas som både etniskt och socialt utmärkande. I dessa fall är det inte vanligt med namnspridning mellan grupperna, särskilt inte från den dominerade gruppen till den dominerande (jfr exemplet *Oscar* i Kisbye 1983: 84–90). Å andra sidan kan namnvalet i tvåspråkiga kontexter ses som en solidarisk handling som lyfter fram namnbärandens dubbla kultur och etniska tillhörighet. Därmed kan namnvalet i den dominerade gruppen bli både en stigmatiserande markering och en solidarisk handling. Detta skulle kunna vara fallet med flera av de vanligaste syriska mansnamnen i materialet, t.ex. *Mohammad*, *Ahmad*, *Omar*, *Ibrahim*, *Mahmoud* och *Hassan*, som förknippas med muslimsk och arabisk kultur för den svenska majoritetsbefolkningen. Den kulturella tillhörigheten och eventuell stigmatisering är troligtvis inte lika tydlig bland de syriska kvinnonamnen, eftersom variationen bland dem är större. Därmed skulle det kunna leda till en olikartad etablering i det framtida svenska namnskicket för kvinno- och mansnamn så att syriska kvinnonamn i högre grad än syriska mansnamn har förutsättningar att spridas till enspråkigt svensktalande familjer.

---

4 *Laleh* har använts för att namnge en av friidrottsparet Carolina och Patrik Klüfts döttrar (Käck 2019).

Inför den fortsatta forskningen finns många frågor som handlar om acceptans, spridning och förändring hos förnamn bland namngivare som hör till ”den andra” gruppen. Kommer inhemska svenska föräldrar att ge sina barn förnamn som introducerats av syriska medborgare och vice versa?

## Litteratur

- Abd-el-Jawad, Hassan 1986: A linguistic and sociocultural study of personal names in Jordan. – *Anthropological linguistics* 28/1: 80–94.
- Aldrin, Emilia 2011: *Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar i Göteborg 2007–2009*. Namn och samhälle 24. Uppsala: Uppsala universitet.
- Allén, Sture & Wåhlin, Stig 1993: *Förnamnsboken*. Uppl. 2. Stockholm: Norstedts.
- Ambjörnsson, Ronny 1996: *Mitt förnamn är Ronny*. Stockholm: Bonnier Alba.
- Bader, Yousef & Salih, Mahmud H., 1997: A diachronic analysis of personal names in Jordan. – *Journal of Applied Linguistics* 12/1: 3–13.
- Barry, Herbert & Harper, Aylene S. 1995: Increased Choice of Female Phonetic Attributes in First Names. – *Sex Roles* 32: 809–819.
- Bramwell, Ellen S. 2016: Personal Names and Anthropology. – Carol Hough (red.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press. 263–278.
- Brylla, Eva 2001: Personnamn och genus. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 19: 11–29.
- Brylla, Eva 2004: *Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon*. Stockholm: Liber.
- Frändén, Märıt 2015: Gamla i världen men nya i Sverige. En projektbeskrivning av forskning om invandrade efternamn. – Emilia Aldrin & Linnea Gustafsson & Maria Löfdahl & Lena Wenner (red.), *Innovationer i namn och namnmönster. Handlingar från NORNA:s 43:e symposium i Halmstad den 6–8 november 2013*. Uppsala: NORNA-förlaget. 67–72.
- Frändén, Märıt 2017: ”En liten identitetsgrej” eller ”bara en kod”? Tankar om efternamn och identitet bland svenskar med finskspråkiga efternamn. – Unni-Päivä Leino & Mona Forsskåhl & Gunilla Harling-Kranck & Sabina Jordan & Minna Nakari & Ritva Liisa Pitkänen (red.), *Namn och identitet. Handlingar från NORNAs 46:e symposium i Tammerfors den 21–23 oktober 2015*. Uppsala & Tammerfors: NORNA-förlaget. 115–132.
- Gerritzen, Doreen 2007: First names of Moroccan and Turkish immigrants in the Netherlands. – Eva Brylla & Mats Wahlberg in collaboration with Rob Rentenaar (red.), *Proceedings of the 21<sup>st</sup> International Congress of Onomastic Sciences. Uppsala 19–24 August 2002*, vol. 3. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. 120–130.
- Gustafsson, Linnea 2002: *Novation i norr. Nya dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890*. Umeå: Umeå universitet.
- Gustafsson, Linnea 2020: Strukturella skillnader mellan svenska kvinno- och mansnamn 1915–2016. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 35: 159–176.
- Gustafsson, Linnea (under utgivning): Parallel naming practices or names in contact? The example of Syrian first names in Sweden. – *Onoma*.

- Kisbye, Torben 1983: Oscar, Orla, Ossian, Selma, Malvina, Minona. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 1: 81–103.
- Kiviniemi, Eero 2003: Mode och smak vid val av namn. – Ann-Marie Ivars & Pirkko Lilius & Anne-Marie Londen & Mirja Saari (red.), *Namn och språk i när och fjärran: hyllingskrift till Marianne Blomqvist den 24 september 2002*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. Helsingfors: Helsingfors universitet. 35–46.
- Käck, Andreas 2019: Babylyckan: ”Nu har vi en hel trio”. – Aftonbladet. <<https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/Op1Eab/babylyckan-nu-har-vi-en-hel-trio>> (20.1.2020).
- Meldgaard, Eva Villarsen 1997: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 15: 101–112.
- Meldgaard, Eva Villarsen 2006: Muslimske fornavne i Danmark. – *Studia anthroponymica Scandinavica* 24: 87–94.
- Milroy, James 1992: *Linguistic Variation and Change: On the Historical Sociolinguistics of English*. Oxford: Blackwell.
- Mitterauer, Michael 1993: *Ahnen und Heilige. Namengebung in der europäischen Geschichte*. München: Verlag C.H. Beck.
- Oelkers, Susanne 2003: *Naming Gender. Empirische Untersuchungen zur phonologischen Struktur von Vornamen im Deutschen*. Europäische Hochschulschriften. Reihe I. Deutsche Sprache und Literatur. Frankfurt am Main: P. Lang.
- Otterbjörk, Roland 1979: *Svenska förnamn*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Reisæter, Guro 2012: Immigrants in Norway and their choice of names: continuation or adaptation? – Botolv Helleland & Christian-Emil Ore & Solveig Wikstrøm (red.), *Names and identities*. Oslo Studies in Language 4/2: 223–234.
- Rosenhouse, Judith 2002: Personal Names in Hebrew and Arabic: Modern Trends Compared to the Past. – *Journal of Semitic Studies* 47/1: 97–114.
- Salih, Mahmud Husein & Bader, Yousef T. 1999: Personal names of Jordanian Arab Christians: a sociocultural study. – *International Journal of the Sociology of Language* 140: 29–43.
- SCB = Statistiska centralbyrån. <[www.scb.se](http://www.scb.se)> (8.5.2020).
- SCB befolkningsstatistik. <<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/asylsokande-grund-for-bosattning-utlandsk-bakgrund-medborgarskapsbyten-adoptioner-hushallsstatistik-och-medellivslangder-2015/>> (8.5.2020).
- Yassin, Mahmoud & Aziz F. 1978: Personal Names of Address in Kuwaiti Arabic. – *Anthropological Linguistics* 20/2: 53–63.

## Syrian first names in Sweden. A first survey

The aim of the article is to describe Syrian first names in Sweden. The material is taken from Syrian citizens who live in Sweden and have been in contact with the Syrian Embassy in Stockholm between 2014-2018. In total, 1,119 first names are studied. Of these, 328 are female names and 791 are male names. The research questions in focus are:

1. What similarities and differences exist between female and male first names of Syrian citizens in Sweden?
2. What similarities and differences exist between first names of Syrian and Swedish citizens in Sweden?

The observations in the article lead to a speculative discussion regarding the probabilities of Syrian first names becoming established in Swedish naming practice.

Many Syrian first names, i.e. *Ahmed*, *Hassan*, *Mohammad*, *Omar* and *Fatima*, are connected to religion and these are the most common in the studied material. The most common male name, *Mohammad*, is used for 12.4 % of all male names while the most common female first names, *Fatima* or *Hala*, are 2.1 % of all the names chosen. Thus, the results indicate that the variation in choice of names is much vaster among female than among male names.

If the naming practice and choice of names differ between different ethnic groups, they may be considered as an ethnic marker. Accordingly, the choice of first name can become a stigmatizing marker as well as an action of solidarity that stresses a person's double culture and ethnic affiliation. This appears to be in greater occurrence among the Syrian male names than among female names, since the variation is less among male names.

Keywords: Syrian first names, name frequencies, ethnic groups

**Linnea Gustafsson**  
Halmstad University  
[linnea.gustafsson@hh.se](mailto:linnea.gustafsson@hh.se)

---

# Name games

## The politics of place naming in Aotearoa/New Zealand

Lynette Carter

*“Ko taku taunahanahataka, ko taku tōpuni ki te whenua.  
My names are the treasured cloak which adorns the land.”*  
(Kā Huru Manu 2019)

### 1 Methodology

Environmental literacy is about how people speak about the landscape as they know it, and it is expressed through the language they use. Language is part of a culture. Every aspect of that culture whether it is song, law, instruction, history or social organization, is expressed through language. The distinguishing features of each particular language are what make the narration meaningful to the people to which it belongs. This is done through dialect, vocabulary, familiar imagery, deeds of past generations, and the stories explaining the symbolic nature of landscape features within the people’s territory or environment. In New Zealand there are two spoken languages that have been used to define cultural spaces and perceptions of place within the environment.

One is the Māori language that is centered on stories that explain genealogical connections, the Māori term for which is ‘whakapapa’. In 1987 the Māori language became New Zealand’s official language (the second is sign language). New Zealand is the only country in the world where Māori is spoken, and the 2013 Census showed that 4.1% of people speak some Māori language. The other widely spoken language is the English language, which is centered in a history of colonization and subjugation of Māori people during the nineteenth and early twentieth century. Both these languages have helped shape the discourses used to explain identity and place within New Zealand.

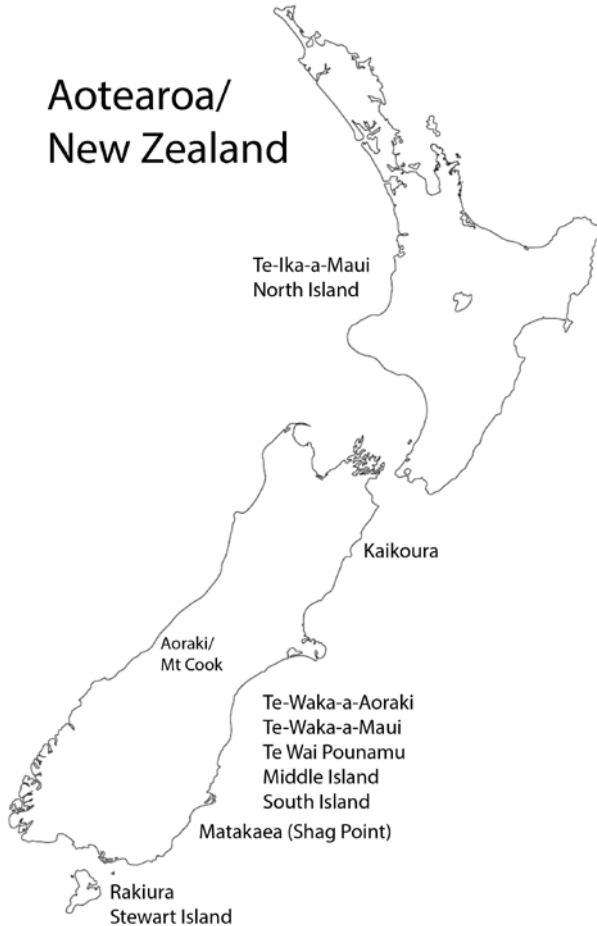
I will concentrate on ideas of identity as expressed through linguistic performances in relation to the landscape, and in particular how place names verify a people's place and space. An environmental literacy framework will be used to explain this concept and to demonstrate the futility of claiming that New Zealand is a culturally homogeneous landscape that is devoid of difference.

In some instances place names have been overlaid with others. Each new name changes the landscapes by changing the reasons for the naming, thereby subsuming the previous knowledge and creating a multiple set of references, land-use, and connections. This creates multiple ways of speaking about a place and multiple speech communities with connections. This has occurred where ever in the world indigenous peoples have been colonised by others and have had their knowledge and identity erased for official records. For the purposes of this article the official landscapes are documents like maps, signage (settlements, street names, roads and so forth) and those that discuss regions through political, social, and economic contexts.

This article then is about how indigenous place names reinforce identity and connections with specific places. A place “begins to exist when people give it a name and a meaning, thus differentiating it from the larger, undifferentiated space” (Boillat & Serrano & Rist & Berkes 2012: 664). When this occurs, the place becomes imbued with the knowledge, values and practices and are integral to the way people understand and live the landscapes they are part of. The place names indicate how those connections have played out; and continue to play out for contemporary and future generations. To demonstrate this fully I will focus on one particular place within the South Island of New Zealand that has significance to my own tribal group, Kai Tahu, and to non-Māori. That place is *Aoraki/Mt Cook* – New Zealand's tallest mountain. It now has a dual place name on all official records and the article will lead the reader through how this occurred and why.

To fully understand the conflicts and compromises around place naming in New Zealand we first have to understand the origins of the land

itself – from a Kai Tahu perspective and from an English colonial perspective (that has persisted to the present day).



Map. Aotearoa/New Zealand with multiple place names.

In a Māori worldview everything begins with whakapapa (origins, layers of identity and relationships). For Kai Tahu the origins of the lands begin with the ancestor, *Aoraki*. The stories surrounding this ancestor explain how the South Island became part of the southern Pacific waters. Although I am concentrating on one place of significance



to my own tribal peoples, the way it is talked about could be applied to all Māori tribal groups and their respective places of significance across Aotearoa/New Zealand. The stories (both Kai Tahu and English) surrounding Aoraki demonstrate the nation-wide subjugation of Māori place names since the arrival of Captain James Cook in 1769. The year 2019 marks the 250 years commemoration of Cook's visit so it is appropriate to discuss the place that most reminds Māori and other New Zealanders of Cook's influence in our landscape. This example also demonstrates Māori tribal self-determination, which has led to changes in how places are named, recognized and recorded in contemporary times in Aotearoa/New Zealand. At the end of the day, the language used demonstrates how in the fullest sense people know themselves to occupy landscape. This is reflected in the various names for the South Island (cf. Map), which has at least three indigenous names and two European ones: *Te-Waka-a-Aoraki* (Kai Tahu); *Te-Waka-a-Maui* (northern tribes); *Te Wai Pounamu* (NZGB); *Middle Island*; and *South Island* (last two from Captain James Cook). It is the progression of place names for the middle island that this article is concerned with.

## **2 Place naming**

Indigenous people talk about a place in ways that are relevant to how they best understand their particular connection and histories, which Helander-Renvall (2007), (quoted in Riseth et.al. 2010: 203) asserts comes from “[...] terminology connected to the long-term success [...]” of customary activities on the land). Helander (1999) further insists that notions of space and place are not fixed in temporal and spatial terms, and that symbols such as place names open up means “to imagine, make available and explain far-away places, people, and animals” without being physically located in the named place (Helander 1999: 10; Carter 2004). Names help a person to decide the importance or use of the named place, and “tell us that the places have been intensively used over a long time period” (Helander 1999: 10). Place names and the accompanying knowledge allow us to imagine and remember places. This enables a circular time-space flow that develops through a lived experience of the world and creates an understanding of the world around us.

Henshaw (2006: 59) in her work on Inuit toponyms, discusses how place names are “rich with visual imagery and metaphorical references that illuminate Inuit understandings of the surrounding world”. All names indicate “where things happen” and by association “things that have occurred over generations” (ibid.). Names recall the places; the places recall the reasons for the naming (resource areas, battles, settlements, meeting places, famous ancestors and so forth). The relationships between the landscape and the names are recalled through speech that demonstrates how people recognise they belong to a named place. The way places are talked about may change and take on new meanings as “successive generations traverse the land” (ibid.). Henshaw (2006: 57) notes that places are also multi-sensory and “bring to light the unique way [Inuit] experience a place” and “make reference to other senses including smell, touch and sound”. For example, “Miaggujuqtalik, an island where you can hear something howling; Tatsiumajuq, a place where you feel your surroundings through touch” (ibid.). This multi-sensory nature of place names opens up the landscape to a fuller connection with and within places and occupied spaces.

It allows indigenous peoples to experience landscapes that are alive and very much part of them through the relationships with other elements of the ecosystems that make up the places. It is also intergenerational and the speech surrounding places and landscapes develops, swings and flows from one experience, one generation to another.

Places have multiple stories and just as Edward Said (1979) stated about Palestine, there is more than one truth and one way of knowing how to experience and live the landscape. People are an integral part of the land and the ecosystems that made up the lands, seas and waterways. As such they imbue the land with their own ideals, discourses, connections, intrinsic values and extrinsic practices. People talk about a place in ways that are relevant to how they best understand their particular connection and histories, which provides a rich mosaic of understanding land changes over time. (Carter 2004). Each speech community has their own way of portraying this whether it be through

stories, recollections, song or rhyme. Each place contains the wisdom and life ways of people connected with it (Basso 1996: 121).

The stories add knowledge to the landscape so people can navigate pathways through it, in ways that keep them safe, or wise to the origins, seasonal changes, and resource use. Such is the case for the ancestral name acknowledged by Kai Tahu for their lands and waterways, which is Te-Waka-a-Aoraki.

### **3 Te-Waka-a-Aoraki**

The first name for the middle island came into being with the arrival of the supreme ancestor for Kai Tahu, Aoraki. Kai Tahu stories speak about how Aoraki came to visit Papatuanuku (the Earth mother), the lover of Ranginui (the sky father and Aoraki's father).

Once Aoraki and his brothers had spent some time voyaging the oceans surrounding Papatuanuku they decided to return home. Unfortunately the karakia (incantation) used to lift the great waka clear of the waters was wrongly recited, and the waka crashed back down onto an undersea reef where it was stuck fast. No one came to save them so overtime Aoraki, his brothers and the waka became part of the reef itself. Aoraki who had been sitting the highest in the waka became the tallest mountain and his brothers are the ones standing to each side.

After some time had passed Tuterakiwhanoa (Aoraki's grandson) came in search of his grandfather. When he came across the solidified remains he cried, and he cried, and he cried. His tears flowed down the sides of the mountains, across the land and into the sea. The tears are the waterfalls, rivers, lakes and wetlands that cover the land and join land with sea. Tuterakiwhanoa set about shaping the broken waka into the land mass that we today know as *Te-Waka-a-Aoraki*. Names across the landscape reflect Tuterakiwhanoa's deed in accomplishing this.

The stories of Aoraki, his brothers and Tuterakiwhanoa are expressed through the Kai Tahu language. In a landscape context, language is

expressed through the discourses explaining the symbolic nature of landscape features within the people's territory or environment. The names given to the landscape and features are a symbolic representation of a people's history, connections and place in the landscape. Keith Basso (1996: 121) quotes in his book *Wisdom sits in places* an Apache elder explaining why remembering what happened in a place can help "keep you wise":

It's like water that never dries up. You need to drink water to stay alive, don't you? Well, you also need to drink from places. You must remember everything about them. You must learn their names. You must remember what happened at them long ago. You must think about it and keep on thinking about it.

For Kai Tahu the place and name *Aoraki* symbolises their tino rangatiratanga (self-determination) over the territories they occupy. But as the next story explains, the northern island tribal groups have a different way of acknowledging the origins.

### 3.1 Te-Waka-a-Maui

The name for the northern inhabited island is *Te-Ika-a-Maui* ('the great fish of Maui') and is explained through the story of the Polynesian ancestor Maui fishing up the land from the great fishing canoe, *Te-Waka-a-Maui* ('the canoe of Maui'). Maui needed to say an appropriate karakia (incantation) to acknowledge the gift from the ancestor of the seas, Tangaroa. Before he could do this, his brothers leapt from the waka onto the fish's back and began hacking and cutting the flesh. This created the hills, valleys and mountains and is the reason why Te-Ika-a-Maui has such varied topography. Names given to the island and the landscape convey these stories and give meaning to the shape and contours. For example, *Te-upoko-o-te-ika* ('the head of the fish') is the area around New Zealand's Capital city, Wellington.

For northern Māori tribes who recall the Maui stories, *Te-Waka-a-Aoraki* became known as *Te-Waka-a-Maui* ('Maui's canoe') and thus

the northern name change overlaid the first. The canoe was the South Island and the anchor (*Te-punga-a-Maui*) was the third inhabited island, *Rakiura/Stewart Island* in the far south (cf. Map). When other explorers came into the southern Pacific further name and history overlays occurred.

### **3.1.1 1642 – Abel Tasman**

Abel Tasman was the first European explorer to come to the waters around Aotearoa in 1642. Tasman set anchor in a bay at the top of Te-Waka-o-Aoraki, called *Tai Tapu*. Tasman tried to go ashore, but was repelled by local Māori and four of his men died. Tasman then (re)named the bay to Murderers' Bay. Tasman also named the land as *Staten Landt* (States General; the Dutch Parliament) and this name along with Murderers' Bay was transferred to maps back in the Netherlands. However, the Dutch map-maker realized that the name had already been used, and changed the country's name to *New Zeeland* after the province of Zeeland in the Netherlands. Hence, the name for the islands became collectively known as *New Zealand*. Tasman's name was bestowed onto the National Park that surrounds the northern coast of the South Island – Abel Tasman National Park. Overtime Murderers' Bay was renamed as Golden Bay and remains as such today. Other places that bear Tasman's name and commemorate his visit are *Tasman Sea* (between Australia and New Zealand); *Tasman Glacier* (in Aoraki/Mt Cook National Park); *Tasman Bay* (Nelson) and *Mount Tasman* (New Zealand's second highest mountain).

No one else ventured south to Aotearoa/New Zealand for nearly one hundred years. Māori tribes in the top of the South Island recorded Tasman's visit in their oral traditions so had some experience of what to expect when the next strangers came calling.

### **3.1.2 1769 – Captain James Cook**

When Captain James Cook arrived in 1769 he was credited with firstly discovering New Zealand for Great Britain; and secondly with

actually landing (by shooting and killing several Māori). Cook named the coastline as he sailed around it and many of these names remain today: Poverty Bay, Queen Charlotte Sound, Young Nick's Head, Cape Kidnappers, Alderman Islands, Doubtful Sound, Milford Sound and so on. Cook did not name inland places because he only stayed around the coastlines – naming inland places came with European settlement. Cook made a return voyage in 1792–93 where he stayed for several months and introduced pigs, potatoes and disease to the country. Following Cook's second voyage his recordings of the economically valuable resources here (timber, seals, whales) led to the arrival of the sealers and whalers (some from Norway) via Australia.

During Cook's first voyage to New Zealand, he utilised the navigation skills of Tupaea, a Tahitian navigator. Tupaea knew of the existence of the islands to the south from generations of oral traditions describing the many settlement voyages to the southern Pacific ocean. Tupaea was able to communicate with Māori peoples because of their respective shared ancestral languages. Tupaea was said to have asked Māori what they called their lands and in the case of Te-Waka-a-Aoraki, when Tupaea asked what is this place, the answer was said to be Te-Waahio-te-Pounamu ('the place of the jade'). Here we see the first case of mistranslation in translating Māori place names, which in this case came from different dialects between Tahitian and Te Reo Māori. In Tahitian the 'h' is not sounded, but instead becomes a glottal stop. This meant that when Tupaea was giving the name to Cook, he would have said 'Te-W'ai-o-Pounamu'. Although Cook transcribed the name correctly onto his maps, over time the 'h' and the glottal stop were both missed off the spellings, and the name became *Te-Wai-o-te-Pounamu* ('the waters of the jade'). Thus the third name for the southern Island came into being.

The British explorer, Captain James Cook has been described as the discoverer of New Zealand and his reports of the resources available enabled European settlement, firstly with the arrival of European whalers and sealers, and then traders and missionaries. To protect Māori interests and control the unruly Europeans the British Crown

appointed a British resident, James Busby, who initiated a Declaration of Independence in 1835. The Declaration was signed between northern Māori tribal groups and the Crown and it recognized and guaranteed Māori tribal sovereignty over all the lands in New Zealand. By 1840 European settlement was accelerating via the British-based New Zealand Company who were selling off parcels of land despite not having negotiated any land for this purpose with Māori. As more and more European immigrants arrived it created tensions between Māori and the European demand for land. This, among other things, culminated in a Treaty being signed between Māori and the British Crown at Waitangi in the Bay of Islands, Northland in 1840. It was translated from English into Māori language and it was the Māori language version that Māori tribal leaders signed. This has created controversy over time because the wording and meanings were different in both language versions (Hayward 2018; Walker 2010; Orange 2011).

Basically, the Treaty contained three articles: Article the First allowed the British Crown to govern Māori and European peoples here; Article the Second allowed Māori to retain all their possessions ‘as long as they so desired’, and recognized (once again) their tino rangatiratanga (self-determination; sovereignty); and Article the Third promised Māori equal rights and privileges as the European settlers – so a promise of full citizenship. However, 250 years on some of these have yet to be fully achieved.

Cook’s initial explorations that opened up Aotearoa/New Zealand to the rest of the world is commemorated in the renaming of our tallest mountain. Consequently, *Aoraki* became known as *Mt Cook* and the stories of the mountain’s origins and existence were changed to reflect European discovery and conquest.

For Kai Tahu, *Aoraki* is the supreme ancestor and is revered as such. *Aoraki* also symbolises Kai Tahu tino rangatiratanga over their lands. For European settlers and adventurers, the mountain became something to conquer – to be first to stand on the summit and claim victory and dominance over the mountain. This was accomplished in 1894 by Jack

Clarke, Tom Fyfe and George Graham who were said to have notified the world through the words: “Cook, cooked at last” (Grzelewski 1996). From that day until 1998 the ancestral mountain for Kai Tahu was known as *Mount Cook* (cf. Map).

But names do not disappear from landscapes and *Aoraki* continued to live on albeit ignored in official maps, place names, boundaries and tourism brochures. The name, *Cook*, dominated; just as Cook and his men had dominated Māori tribal groups wherever they landed during his voyages. The languages used to speak about the lands and waterways also changed and subsumed Kai Tahu stories, knowledge and values beneath a layer of colonisation. The English language dominated and as European settlement progressed other places changed names. For example, *Te-Upoko-o-te-Ika* became *Wellington*; *Tamaki Makaurau* became *Auckland*; *Otautahi* became *Christchurch*. Most importantly though was the place name change for the southern Island. The name, *Te-Waka-a-Aoraki*, became *South Island*.

Māori tribal Lands once resplendent with ancestral deeds, battles, loves and adventures; and interlocked through a mosaic of relationships (human and otherwise) were hidden under a modified, English-inspired landscapes and recloaked with other stories, other exploits and other histories. The breaches of the Treaty of Waitangi began almost immediately and by the turn of the 19<sup>th</sup> century Māori were considered by many to be a dying race.

The English reimagining of the landscapes accompanied the political, economic, social and cultural domination of Māori tribal groups. However, despite the existence of English place names onto modified landscapes, many Māori place names continued to be known and used thus creating a parallel images and understandings of landscape and places. Māori tribes struggled to continue utilising the landscape through the many relationships they had with it. They were locked out from tribal lands, forests, rivers and lakes; wetlands were drained for agriculture, and forests were milled for timber to export. Forests were also burnt off for pastureland and introduced species (flora and fauna) claimed the



landscape. For example, introduced trout and salmon colonised native fish habitats and changed the ecosystems within lakes and rivers. Introduced animals changed the economy and over time have caused further destruction of native flora and fauna. At a political level, introduced legislation and settlement practices changed the face of Aotearoa to make it truly New Zealand. Māori place names continued to be present albeit subsumed under the weight of a colonised landscape often represented through official documents such as maps.

#### **4 Mapping the landscape**

In Aotearoa/New Zealand and across the indigenous world, Māori felt the intrusion of mapping that hid their landscapes, places, spaces and names under a blanket of ‘otherness’. Mapping relegated indigenous landscapes to “hidden landscapes” (Harley 2001: 171) and was a way of subjugating knowledge, use claims and presence on landscapes that were desired for imperialist economic growth and dominance. One way to facilitate the assimilation of a people’s culture is to change the way a country is perceived, valued and utilised. In terms of relations of power, cultural practices, preferences, and priorities, maps have it all. Indigenous people were excluded from mapped landscapes, but as Harley (2001) points out, ironically it was [indigenous] people’s associations with early surveyors and explorers that enabled vast interior places to be mapped and explored. Harley ponders on how the maps may have turned out if the English and other early explorers to America had arrived in an empty land. He suggests that the mapping experiences of early explorers and indigenous peoples as a reciprocal arrangement has only been recently recognised, and that indigenous peoples were “prolific cartographers” (Harley 2001: 171), which was something the early explorers themselves recognised and used to advantage. He noted, “during much of the French and English exploration of the coast of North America, the presence of Indian guides – who sometimes made maps – was a matter of routine” (ibid.). The resultant maps though were drawn in ways that Europeans perceived the world they were shown, despite having entered into another world entirely as depicted through indigenous beliefs, values and practices.

Indigenous people in Aotearoa/New Zealand also acted as guides and map makers to explain the interior lands, resources and settlement patterns. Stories from early surveyors and explorers often name the informants used to access previously unknown areas across both North and South Islands. But Māori also had their own ways of mapping landscape and one of these was through recalling whakapapa (to make/cause layers). The relationships conveyed through reciting whakapapa map an intergenerational cloaking of experiences, values, origins and knowledge across a landscape. For example one particular whakapapa (list of names) commemorates the voyage of a Kati Mamoe waka (canoe) along the South Island's eastern coast from Kaikoura to Matakaea (Shag Point). The people on the waka gave their names to each place, thus we can trace our ancestors deeds and settlements along a large portion of the eastern coastline. The name of the waka was given to the seaways and currents that follow this coastline and it is known as *Te Arai-te-Uru*. The place names are *whai take* or reference points to mark catchment areas for settlements, resource gathering sites, and places of special significance. Each name acts as a central location from which other names radiate outwards. The mosaic of names and the accompanying stories cloak the landscape with knowledge about land use and importance. The values, beliefs and knowledge that underpin each community's awareness of their place within the landscape are the starting points for understanding connections (Carter 2004).

## 5 Protest and reclaiming rangatiratanga

Following the Treaty of Waitangi in 1840, Kai Tahu leader Matiaha Tira Morehu began a protest to the Crown (the British Government) calling on them to honour the Treaty and recognise Kai Tahu tino rangatiratanga over their territories in Te-Waka-a-Aoraki. Each successive generation took up the challenge in what was to become a 149 year protest against the New Zealand Government to have the grievances realised and addressed. Finally the Ngai Tahu Claims Settlement Act, 1998 (NTCSA) was accepted and passed into law in New Zealand's parliament. The 1998 Act reasserted and recognized Kai Tahu rangatiratanga, which led to repositioning Kai Tahu place names and reclaiming our landscapes.

There are three official documents now that recognise and give authority to Kai Tahu rangatiratanga: The Treaty of Waitangi, 1840; The Ngai Tahu Deed of Settlement, 1997; The Ngai Tahu Claims Settlement Act, 1998, wherein,

*...the Crown recognises Ngai Tahu as the tangata whenua of, and, as holding rangatiratanga within, the takiwā of Ngai Tahu whanui (from the Crown apology to Ngai Tahu, The Ngai Tahu Claims Settlement Act, 1998).*

We have come full circle and now the Kai Tahu place names are once again in full sight along with recognition of Kai Tahu tino rangatiratanga. Important places were listed in the legislation and are now official place names and recognised places of special significance to Kai Tahu. A recent Kai Tahu cultural mapping project called *Kā Huru Manu* that used GIS mapping helped to record Kai Tahu place names onto a virtual landscape for future generations. The intergenerational focus concentrated on the retention of knowledge and language used to explain how we know our lands, seas, waterways and the origins of our places we continue to occupy. The maps that were produced are the authoritative source for Kai Tahu place names. This in turn recognizes our authority and mana (power) over Te-Waka-a-Aoraki. The *Kā Huru Manu* project mapping is also officially recognized by the New Zealand Geographic Board as the ultimate authority for addressing place name disputes, renaming, and correcting in Kai Tahu territories.

## **6 The New Zealand Geographic Board**

The Ngai Tahu claims Settlement Act, 1998 also saw the beginning of a politically appointed Board known as the New Zealand Geographic Board (NZGB). Importantly the Board has one permanent Kai Tahu representative – rotated on a three yearly basis – with provision made for this under the NTCSA. The NZGB is tasked with, among other things, making provision for naming of places in New Zealand; investigating and prioritising discovery of new geographic features; investigating and determining name changes. For the purposes of this article

the NZGB work also includes tasks specific to Māori place naming. These are to encourage use of Māori names; collect Māori place names for official records; determine changes to alien names and replace.

The NZGB officially endorses Māori ways of naming that has caused tensions between Māori and non-Māori who perceive their histories becoming secondary to that of Māori. A recent controversial name change to correct a historical spelling error occurred in the north island city, Whanganui. The controversial name change is an example of how naming can become politicised, and how a people's positioning is reflected in their talk about race, identity and nationhood (Carter 2001: 58).

The proposal was to change *Wanganui* to *Whanganui*, thus replacing the 'h' into the name. For many years it had been spelt and used extensively without the 'h', but Te Runanga o Tupoho (representing local tribal interests) had applied to the NZGB to have the name corrected. Rather than see the issue as a simple matter of correcting a long-term misspelling many of the non-Māori Whanganui citizens perceived it as a threat to the city's identity. They also saw it as not only a stand for the Whanganui region but for wider nationhood. Their resistance to the change was seen as for the benefit of all New Zealanders and a stance against further Māori attacks on white New Zealand identity and history (Carter 2011: 59). Following 900 submissions both for and against the spelling correction, the NZGB recommended that the City's name should retain the 'h', which was not altogether unsurprising given that their protocols are to reinstate a correct Māori name as necessary. Despite this recommendation the Land Information Minister determined that a dual name would be used – *Wanganui/Whanganui*. The Minister maintained that it was obvious "citizens did not want change forced upon them" but at the same time, "it is clear that local iwi (tribes) were seeking an acknowledgement of something that is very important to them" (Carter 2011: 68). The Wanganui District Council said the decision was racist and wrong and they would continue to use the 'h-less' version. On the other hand Te Runanga o Tupoho said they were delighted and it was time that the integrity of the language was upheld

so “we can all be proud of the name given to the area by an ancestor 600 years ago” (Carter 2011: 69).

To allay racial tensions over place names, the NZGB has further adopted dual place names to officially recognise some areas: *Taranaki/Mt Egmont*; *Putauaki/Mt Edgecomb*; *Aoraki/Mt Cook*. One exception to this occurred in 2019 when following many years of protest the Taranaki Māori Tribal groups succeeded in having the name *Mount Egmont* removed from their mountain. Taranaki is now solely known as *Taranaki*. In the South Island, the NZGB officially recognises *Kā Huru Manu* as the authoritative source for all Kai Tahu place names that exist within Kai Tahu territories. However, the official name given for Te-Waka-a-Aoraki has become *Te Wai Pounamu/South Island*. Ironically then, Cook’s renaming of the waka has become the gazetted name as approved by the NZGB.

## **7 Conclusion: Aoraki/Mount Cook**

In Aotearoa/New Zealand landscape is spoken about in either the Māori language or in the English language. The use of either language in place naming signifies the two distinct cultural origins and differing stories of how New Zealanders know themselves to occupy their place. That occupation is manifest in the stories that reveal origins of the names. In Aotearoa/New Zealand the stories conflict and merge depending on which community is speaking. It is evident then that placing a name on the landscape shapes the discourse surrounding the landscape. The values, beliefs and knowledge that underpins each community’s awareness of their place within the landscape are the starting points for this understanding. Often though these differ between communities and this is evident when conflicts arise as groups view for dominance. Parallel lenses that view the same landscapes will always be in conflict because of the perceptions and perceived values that are associated with the names; the history, the occupation and the future shaping of the named places.

In Kai Tahu territory, the name that reflected Kai Tahu values and history and announced Kai Tahu tino rangatiratanga over the land was *Aoraki*. The land itself was called *Te-Waka-a-Aoraki*. Changes in perceived origins caused the first name change when the waka became *Te-Waka-a-Maui* to reflect north island Māori values and history. The third rendition came from a misunderstanding of dialects. A description of an important taonga (treasure) in the landscape (pounamu or jade) renamed the waka to *Te-Wahi-o-Te-Pounamu* (now shortened to *Te Wai Pounamu*). Cook recognised it as the New Zealand from Tasman's time and although he recorded the south island's name as *Te Wahi Pounamu*, he also called it *Middle island*. Eventually all Māori names were dropped in favour of the name, *South Island*. Overtime the one land had produced many names reflecting different purposes, reasons, values, and origins.

*Aoraki* himself has stood for millenia. The name survived the over-layering of many others and now finally is used by both Māori and non-Māori alike. Kai Tahu have always known the landscape as being *Te-Waka-a-Aoraki* and what that says about our dominant presence within the island. Naming then, is claiming and reasserting tino rangatiratanga (self-determination) in a politically charged landscape that is Aotearoa/New Zealand.

## References

- Boillat, Sabastian & Serrano, Elvira & Rist, Stephen & Berkes, Fikret 2012: The importance of place names in the search for the ecosystem-like concepts in indigenous societies: an example from the Bolivian Andes. – *Environmental Management* 51 (3): 663–678.
- Basso, Keith 1996: *Wisdom sits in places. Landscape and language among the Western Apache*. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Carter, Lyn 2004: Naming to Own. Place names as indicators of human interaction with the environment. – *AlterNative. An International Journal of Indigenous Scholarship*. Issue 1. Auckland: Nga Pae o Te Maramatanga/The National Institute of Research Excellence in Maori Development. 7–25.
- Carter, Lyn 2011: The Big ‘H’. Naming and claiming landscapes. – Jacinta Ruru & Janet Stephenson & Mick Abbott (eds), *Making our place. Exploring land use tensions in Aotearoa New Zealand*. Dunedin: Otago University Press. 57–69.
- Grzelewski, David 1996: Aoraki: the noble mountain. – *New Zealand Geographic* 29 (January–March 1996): 66–68.
- Harley, John Brian 2001: *The New Nature of Maps. Essays in the history of cartography*. Laxton Paul (ed). Baltimore & London: John Hopkins University Press.
- Hayward, Janine 2018: He Whakaputanga me te Tiriti. The Declaration and the Treaty of Waitangi. – Michael Reilly & Suzanne Duncan & Gianna Leoni & Lachy Patterson & Lyn Carter, & Matiu Ratima & Rewi Poia (eds), *Te Koparapara. An Introduction to the Maori World*. Auckland: Auckland University Press. 180–208.
- Helander, Elina 1999: Sami subsistence activities – Spatial aspects and structuration. – *Acta Borealia* 16 (2): 7–26.
- Helander-Renvall, Elina 2007: Traditional ecological knowledge, snow and Sámi reindeer herding. – *Arctic Reports* 48: 87–99.
- Henshaw, Anne 2006: Pausing the Journey. Learning language, environmental change and toponym amongst the Sikusilarmiut. – *Arctic Anthropology* 43 (1): 52–66. <<http://www.jstore.org/stable/4031665>> (01.04.2020).
- Kā Huru Manu 2019: Ngāi Tahu atlas of place names and histories. <[www.kahurumanu.co.nz](http://www.kahurumanu.co.nz)> (01.04.2020).
- NTCSA = Ngāi Tahu Claims Settlement Act 1998. Public Act 1998, No 97. Parliamentary Council Office. New Zealand Legislation. <<http://www.nzlii.org/nz/other/nzlc/act/1998/97/>> (01.04.2020).
- NZGB = New Zealand Geographic Board Ngā Pou Taunaha o Aotearoa. <<https://www.linz.govt.nz/regulatory/place-names/about-new-zealand-geographic-board>> (01.04.2020).
- Orange Claudia 2011: *The Treaty of Waitangi*. (2nd ed). Wellington: Bridgette Williams Books.

Riseth, Jan Åge & Tømmervik, Hans & Helander-Renvall, Elina & Labba, Niklas & Johansson, Cecilia & Malnes, Eric & Bjerke, Jarie W. & Jonsson, Christer & Pohjola, Veijo & Sarri, Lars Erik & Schanche, Audhild & Callaghan Terry V. 2010: Sámi traditional ecological knowledge as a guide to science: snow, ice and reindeer pasture facing climate change. – *Polar Record* 47 (3): 202–217. <<http://doi.org/10.1017/S0032247410000434>> (01.04.2020).

Said Edward 1979: *Orientalism*. New York: Vintage Books.

Walker, Ranginui 2010: *Ka Whawhai Tonu Matou. Struggle without End*. Auckland: Penguin Books.



## **Name games. The politics of place naming in Aotearoa/ New Zealand**

In New Zealand there is ongoing tension between how indigenous Māori (native to New Zealand) people and non-Māori New Zealanders speak about the ways in which they occupy their space on the landscape. The ways that different groups identify their relationships with the landscape often conflict rather than complement each other. Using an environmental literacy framework – that is, how people ‘read’, ‘see’ and understand their relationships with the landscape – this paper will focus on the way that distinct groups use their own languages to explain how they, in the fullest sense, know themselves to occupy it. This paper accepts as a ‘given’ that there are a number of theorists who acknowledge the importance of language in defining the landscape, and the influence that language has on what is perceived. However, this paper is based on a body of knowledge that legitimates the Māori worldview and understanding as a valid process of knowing the world. More specifically, contemporary Māori theorists have developed a *matauranga Māori* (traditional Māori knowledge) framework, which stems from a tradition-based value system. This paper seeks to apply this knowledge base to the conceptual framework of how the geography of Aotearoa/New Zealand is viewed and understood through different cultural lenses.

Keywords: Māori, place names, Aotearoa/New Zealand

**Lynette Carter**

Kai Tahu, Kati Mamoe, Waitaha, Te Rapuwai Tribal groups

University of Otago

*lyncarter880@gmail.com*

---

# Gielladuovdagiid rolla eamiálbmoga gielalaš ja kultuvrralaš rivttiid nannemis

## Ovdamearkan Guovdageainnu suohkana luodanamat

Kaisa Rautio Helander

### 1 Láidehussan

Luodanamat leat guovddáš oassi juohke suohkana gielladuovdagiin, muhto sámi guovlluin lea ođđa jurdda dat ahte luodanamat sáhttet válljejuvvot virggálaš atnui maiddái sámegillii. Luodanamat, mat adnojuvvojit čujuhussan dahje adreassan, leat dábálaččat mearriduvvon nátionálastáid majoritehtagillii erenoamážit ovdal go sámegielaide guoskevaš giellalágat ja Norgga bealde maiddái báikenammaláhka (1990) leat boahtán fápmui 1990-logu álggus. Sámi guovlluin lea dál áigejuovdilis gažaldat sámegiela atnu maiddái adresserendoaimmain: galgetgo virggálaš luodanamat leat dušše fal nátionálastáda majoritehtagillii nugo dáro-, ruota- dahje suomagillii vai sáhttetgo dat leat maiddái sámegillii. Dán artihkkala čáledettiin lea Davvi-Ruotas, Girona gielddas badjánan ságastallan evttohit sámi giliid luottaide namaid sámegillii iige dušše fal ruota- (SR 2020). Norgga bealde leat fas Gáivuona suohkanis jearahan ahte man dihte luodanamat eai sáhtáše leat guovtti gillii (NRK 2020). Norggas lea Deanu giela divvon gažaldaga guovttegielat luodanamaid birra juo jagi 2011, ja seamma jagi mearridii Áhkánjargga suohkan atnit luodanamaid guovtti gillii čujuhussanman (Miljøverndepartementet 2011; NRK 2012).

Alderman ja Inwood (2013: 218) čálliba ahte báikenamaid navdin doaibmá arenan ságastit identitehta, muittuid ja vuoiggalašvuoda, ja lea dehálaš jurddašit nammabidjama kultuvrralaš riektin. Alderman ja Inwood (2013: 212) čilgeba ahte almmolaš namaid giellaválljemiin lea mearkkašupmi olbmuid vuoigatvuhtii searvat buvttadit ja hábmet báik-

kiid ja oažžut sin kultuvrralaš identitehtaid ja historjjáid almmolaččat dohkkehuvvot.

Dán artihkkalis guorahalan Guovdageainnu suohkana luodanamaid ja giddden fuomášumi dan erenoamáš dillái, ahte davvisámegiella lea beassagohtán oidnosii Guovdageainnu nammaduovdagiidda jura luodanamain juo 1970-logu rájes. Dán dutkanguovllu ja -fáttá válljemii lea váikkuhan dat, ahte NORNA 49. symposia dollojuvvui Davvi-Norggas Guovdageainnus. Guorahalan dán artihkkalis makkár giellaválljemiid suohkan lea dahkan go lea mearridan luodanamaid, ja makkár namat ja man gillii leat dasto mearriduvvon virggálažžan. Dát guorahallan čájeha ovdamearkkaid guovddáš sámi suohkana konkrehta nampolitiikkas ja nammahálddašeamis (vrd. Helander 2015: 53–55). Suokkardalan maiddái luodanamaid čujuhus- dahje adreassanamman giella- ja nammaduovdagiid oassin ja dakkár namaid mearkkašumi nannet eamiálbmotgiela sajádaga ja oinnolašvuoda servodagas.

Guovdageainnu suohkan lea Davvi-Norggas Finnmárkku oarjjimuš guovllus Sis-Finnmárkkus, ja dát guovlu gullá nannoseamos sámi guvlui gos davvisámegiella lea stuorámus oasis suohkana álbmogis váldogiellan. Muhto vaikko Guovdageainnus leage davvisámegiella čielgasit váldogiellan, de servodatlaččat davvisámegiella lea minoriserejuvvon (dár. *minorisert*) giella (vrd. Thingnes 2020). Oppalaččat leat buot sámegeilat čielga minoritehtaposišuvnnas nátionálastádaid váldogielaide ektui, ja dat gullet UNESCO meroštallamiid mielde áitojuvvon gielaide (gč. dárkileappot omd. UNESCO 2010; Thingnes 2019: 3–6; Salo 2012: 244–245).

Sámegiela virggálaš anus ii leat guhkes historjá, ja sámi álbmoga gielalaš rievttit leat nannejuvvon easkka 1990-logu rájes go sámegeelaide guoskevaš giellalágit leat dađistaga boahtán fápmui Davviriikkain. Norgga bealde leat sámelága (1987) giellanjuolggadusain nannejuvvon sámi álbmoga gielalaš vuoigatvuodát erenoamážit dain suohkaniin, mat leat meroštallojuvvon gullat sámegeiela hálddašanguvlui. Giellanjuolggadusat bohte fápmui jagi 1992, ja Guovdageainnu suohkan lea das rájes gullan sámegeiela hálddašanguovllu suohkaniidda (Sámeláhka 1987).

## 2 Giella- ja nammaduovdagat dutkanfáddán

Gielladuovdagat (eang. *linguistic landscape*) čujuhit erenoamážit dakkár gillii dahje gielaide ja gielalaš ihtagiidda, mat leat almmolaččat oidnosis iešgudegelágan birrasiin ja mat sáhttet leat buvttaduvvon hui mángga láhkai (gč. dárkileappot meroštallama birra omd. Puzey 2016: 396–398; Barni & Bagna 2015: 6–7).

Gielladuovdagiidda gullet oktan oassin maiddá nammaduovdagat (eang. *onomastic landscape* ja dál maiddá *namescape*) (gč. omd. Puzey 2016: 404). Nammaduovdagiin eai leat mat fáal gielalaš ávdnasiid anus, muhto guovddážis leat erenoamážit namat nugo ovdamearkka dihte báikenamat, luodanamamat, fitnodagaid ja ášahusaid namat. Govas 1 leat Guovdageainnu dálá giella- ja nammaduovdagiid ovdamearkkat, mat leat válljejuvvon nu ahte maiddá sámegiella lea mielde. Gova olgeš ravdda ránesvuđot nammagalbbain leat sámegiell čujuhusnamiid ovdamearkkat.



Govva 1. Ovdamearkkat Guovdageainnu giella- ja nammaduovdagiin. (Kaisa Rautio Helander 2019 ja 2020.)

Gielladuovdagiid giellaatnu laktása giela stáhtusii ja sajáiduvvan giella-geavadiidda, ja dat hábme ipmárdusa giellaanu árvvus (Cenoz & Corter 2006: 68). Danin giella- ja nammaduovdagiid dutkamušain giddejuvvo dávjá fuomášupmi giela dahje gielaid oinnolašvuhtii ja gielaid rivttiide beassat gielladuovdagiidda (sámi guovlluid ovdamearkkaid gč. omd. Salo 2012; Linkola & Keskitalo 2015; Helander 2015). Guovddáš

gažaldahkan lea dávjá dat mo giella- ja nammaduovdagat doibmet fápmogeavaheami arenan (gč. omd. Rubdy 2015: 19–20). Gielladuovdagiid dutkamušain eai dutkka dušše fal almmuhusaid dahje diehtogalbbaidd, muhto sáhttet guorahallat maiddá gii álggaha, hábme, cege ja lohká dakkár almmuhuvvon dieđuid (Marten & Van Mensel & Gorter 2012: 1). Wangui Wanjiru ja Matsubara (2017: 20) čálliba ahte maiddá luoddanamaid dutkamis berre giddet fuomášumi fápmorelašuvnnaide vai sáhttá deattuhit nammabidjangeavadiid kompleksitehta ja dynámalašvuoda.

Dutkangirjjálašvuodas lea juo Landry ja Bourhis (1997) dutkamušarájes namuhuvvon, ahte gielladuovdagiin lea sihke informatiiva ja symbolalaš doaibma. Informatiiva bealli čájeha mánggagielat guovlluid giellajuoguid dahje giellarájiid aiddo fal dainna vugiin, makkár giella dahje gielat leat anus gielladuovdagiin. Gielladuovdagiid symbolalaš doaibma guoská fas metalingvisttalaš dihtui váldegažaldagaid ja etnolingvisttalaš joavkkuid stáhtusa birra (gč. omd. Puzey 2016: 399; Lou 2016: 3).

Sámi guovlluid gielladuovdagiid informatiiva ja symbolalaš doaibma ii leat historjjálaččat guoskan gielaide dahje giellajoavkkuid rájiid dahje giellaguovlluid duohtadili čájeheapmái, daningo sáme giella ii leat leamaš jur obanassiige dohkkehuvvon giella- ja nammaduovdagiidda nátionálastádaid ovttagielat politihka áigge (gč. omd. Helander 2016; Helander 2015). Danin ovdalaš áigge ja ain dálnai mángga sámi guovllus leat gielladuovdagiid informatiiva ja symbolalaš funkšuvnnat bálvalan ollásit nátionálastáda giellapolitihkalaš ulbmiliid. Easkka mañimuš logijagiid áigge leat vehážiid mielde váldigoahtán sáme gielaide maiddá giella- ja nammaduovdagiidda, vaikko eai dattetge vel álo nu diđolaččat eaige systemáhtalaččat (Salo 2012; Helander & Johansen 2013; Linkola & Keskitalo 2015; Helander 2016).

### **3 Mat leat luoddanamat ja čujuhusamat, ja sáhttetgo dat leat eamiálbmotgillii?**

Gohčodan dán artihkkalis *luoddanamman* namaid maid sáhttá bidjat luottaide dahje geainnuide ja gáhtaide, ja dasa lassin maiddá bálgáide

ja meahcceluottaide. Suohkaniid guovloplánenbargguin adnojuvvojit luoddanamat adresherendoaimmain, ja go suohkan mearrida almmolaš namaid čujuheapmái, gohčoduvvojit dakkár luoddanamat *čujuhusnamman* dahje *adreassanamman*. Norggas lea dát tearbmatnu meroštallojuvvon dál ng. matrihkalláhkaásahusas, man mielde *adreassanamat* (dahje *čujuhusnamat*) leat dakkár namat, maid suohkanat bidjet gáhtaide dahje luottaide go leat ásaheame almmolaš čujuhusaid (Matrikkelforskriften 2009 § 2). Luoddanamaid guovddáš doaibma lea dan dihte daid atnu čujuhusnamman. 1970-logus anii Guovdageainnu suohkan konsekveanta tearpma *luoddanamma* (dárogiel áššebáhpáriin *vei-* dahje *vegnavn*) suohkana áššebáhpáriin ja suohkanstivrra nammaáššiid mearrádusain, ja dan dihte mun anán dán seamma tearpma maiddái dán artihkkalis.

Dutkangirjjálašvuodas gohčoduvvojit luoddanamat eaŋgalsgillii nama-husain *street name* ja maiddái tearpmain *odonym* (Neethling 2016: 144). Tearpma *odonym* sáhttá dárbbu mielde heivehit sámegillii *odonyman*. Luoddanamat (ja nu dasto maiddái čujuhusnamat) leat dávjá guorahallojuvvon stuora urbána birrasiid dutkanmateriálan (omd. Neethling 2016; Alderman & Inwood 2013; Casagrande 2013; Golomidova 2017; Wangui Wanjiru & Matsubara 2017; Shohamy & Ben-Rafael & Barni 2010). Dat leat maiddái govvejuvvon urbána birrasiid dutkanfáttáid terminologijain nugo *urbanonymaid* dahje *urbána toponymaid* jovkui gullevaš namman dahje gávpotteavsttaid (eaŋg. *city-text*) oassin urbána gávpotbirrasis (eaŋg. *cityscape*) (omd. Golomidova 2017: 635; Azaryahu 2009: 64–66).

Blommaert (2013: 1) čállá ahte gielladuovdagiid dutkamušain eai leat vel olu rurála dahje unnit urbána birrasiid dutkamušat, muhto muhtin ráje dakkárat dattetge juo leat, ja dat čujuhit miellagiddevaš dutkanboh-tosiidda. Dán artihkkala luoddanamat eai ovddas stuora urbána gávpoga nammamateriála, muhto dat gullet baicce sámi guovllu árbevirolaš rurála gili birrasii, ja sáhttá dadjat ahte dát dutkanmateriála ii leat globála muhto baicce hui lokála. Dutkanmateriála erenoamášvuhta boahá goittotge das, ahte luoddanamaid giellan lea dohkkehuvvon davvisámegiella ja namat leat dohkkehuvvon sámegiell čujuhusnamman.

Danin dán ságastallamis lea viidát globála mearkkašupmi fuomášuhttit eamiálbmogiid gielalaš ja kultuvrralaš rivttiid oažžut eamiálbmotgiela oidnosii giella- ja nammaduovdagiidda.

Orru leame odđa ságastallan ja lahkoneapmi jura dat guđe gillii luodda- ja čujuhusnamat sáhttet navdojuvvot. Eai oro vel gávdnome nu olu dutkamušatge, main guorahallojuvvoše eamiálbmotgielaid luoddanamat. Danin lea rievtti mielde maiddái váttis diehtit man muddui eará guovlluin máilmmis leat eamiálbmotgielat dássáži oba dohkkehuvvonge luottaid virggálaš namaide. Dutkangirjjálašvuodas leat gal ovdamearkkat das mo eamiálbmogiid gielat leat beassan oassin majoritehtagielaid namaid mearusoassái nugo ovdamearkka dihte eanгалsgiel luoddanamaide (gč. omd. Wangui Wanjiru & Matsubara 2017: 10–11, 20; Ngcobo & Ndimande-Hlongwa 2015: 116, 122; Casagrande 2013).

Wangui Wanjiru ja Matsubara (2017: 10–11, 20) gohčodeaba duovdagiid dekoloniseremin (eang. *decolonising the landscape*) dakkár proseassa, mas ovddeš koloniála namat hilgojuvvojit luoddanamman ja daid sadjái navdet luottaide namaid main leat eamiguovlluid fáttát. Soai guorahallaba Nairobi luoddanamaid Kenias ja addiba ovdamearkkaid, mo luoddanamaide välljejit afrihkálaš fáttáid nugo ovdamearkka dihte *Princess Elizabeth Way* sadjái lea mearriduvvon namman *Uhuru Highway*. Mearkkašahtti dás lea dat, ahte luoddanamaid vuodđoosiid giela eai leat lonuhan eanгалsgielas ovttage afrihkálaš giellan, muhto dušše fal luottaid fáttát namaid mearusosiin leat rievdaduvvon.

#### **4 Sámáidahttigoahit Guovdageainnu nammaduovdagiid**

Blommaert (2013: 3) fuomášuhtta ahte gielladuovdagiid dutkamušaid synkronalaš analyisa lea dehálaš dievasmahttit maiddái historjjálaš dimenšuvnnain. Dán kapihttala ovdamearkkaiguin lea ulbmilin lasihit historjjálaš dieđuid Guovdageainnu dálá nammaduovdagiidda, daningo guorahalan makkár ságastallamiid, mearrádusaid ja doibmiid dahje aktevrraid bargguid boadusin sámeigiella lea beassagohtán mielde suohkana nammaduovdagiidda.

Guovdageainnus ságastallagohte suohkana luodanamaid birra 1970-logus, ja dát proseassa lea álgun Guovdageainnu guovddáš gili namma-duovdagiid sámáidahttimii. Lea hui mearkkašahti ahte Guovdageainnu suohkanis leat vuosttaš luodanamat mearriduvvon sámegillii ovdal go sámegiela gielalaš rievttit leat lágain nannejuvvon. Dán luodanamaid mearridanproseassa sáhtta danin atnit erenoamáš ovdamearkan das, mo Guovdageainnu suohkanstivrra politihkkárat láchigohte saji sámegiela virggálaš atnui adresserendoaimmain juo 1970-logus.

#### 4.1 Sámeigiella dohkkehuvvo luodanamaid giellan

Jagis 1976 Guovdageainnu suohkanstivra ságastalai luodanamma-evttohusaid birra ja mearridii suohkana luottaide namaid suohkana guovddáš gilis, Guovdageainnus. Mearkkašahti lea aiddo dat ahte oktiibuot 21 luodanama mearriduvvojedje sámegillii, nugo ovdamearkan *Boaronjár'ga*, *Ájastæ'l'i*, *Hánnoluok'ka*, *Čárro*, *Nilotluod'da* ja *Suomaluod'da*. Dušše fal okta luodanamma mearriduvvui dárogillii: *Bredbuktnesveien* (Guovdageaidnu 1976). Kapihttalis 4.4. guorahalan dárkileappot dán dárogiel luodanama.

Azaryahu (2009: 56) čállá ahte luodanamat leat árbevirolaččat leamaš álbmotlaš namat, mat leat govvidan báikkiiid ja geográfalaš relašuvnnaid. Go Guovdageainnus mearridišgohte luodanamaid, de vuosttaš adreassanamaid vuodđun ledje márkanbáikki árbevirolaš báikenamat nugo ovdamearka dihte *Gironvárri*, *Heargedievvá*, *Ájagohpi* ja *Báktevárri* (gč. Keskitalo (2004) dárkileappot Guovdageainnu luodanamaid kultuvrralaš duogážiid birra).

Suohkanstivrra mearrádusas (Guovdageaidnu 1976) leat maiddáid muhtin namat, main lea vuodđooassin juogo *-luodda* dahje *-bálggis*. Váldoluottaid namat nugo ovdamearkan *Suomaluodda* ja *Ávžžiluodda* leat namat, mat ledje juo njálmmálaš anus ovdal go dat mearriduvvojedje maiddáid dáid luottaid virggálaš namman.

Suohkanstivrra beavdegirjjis oaidná, ahte suohkanstivrra áirasat ságastalle nama válljema birra dan riikkageidnui, mii vuolgá Guovdageain-



nu gilis davás mearragáddái (Guovdageaidnu 1976). Evttohussan ledje *Davviluok'ka*, *Alahæjo*[luodda] ja *Altaluod'da*. Loahpalaš jienasteamis ledje vuostálagaid *Alahæjo*[-] ja *Altaluod'da*, ja namman válljejuvvui *Altaluod'da* 10 jienain 8 jiena vuostá. Aiddo dán luotta nammaášši lea miellagiddevaš, daningo dat čájeha ahte mearragátti gili, *Alta*, sáme giela boarrásat buohtalasnamma *Álaheadju* ja nuorat buohtalasnamma *Áltá* ledje molssaeaktun go luoddanama válljemis jienastuvvui. Jagi 1976 mearriduvvon luoddanamma *Álttáluodda* (mearrádušas čállon hámis *Altaluod'da*) lea sajáiduvvan atnui. Dál sáhttit dušše árvádallat, ahte livččiigo boarrásat namma *Álaheadju* seilon buorebut anus maiddái nuorat sáme giela giid njálmálaš gielas, jus luotta namman livččii 1970-logus válljejuvvon *Álaheajoluodda* nugo dalle evttohuvvui.

*Davviluohkká*, mii lei oktan álgoevttohussan váldoluddii, válljejuvvui 1990-logus luoddanamman ássanguvlui, mii ráhkaduvvui Hännoluohká bajágeahčái. Nu dát juo 1970-logus evttohuvvon árbevirolaš luohká nammanai váldojuvvui čujuhusnamman.

## 4.2 Luoddanamat davvisáme giela čállinvuogi nannejeaddjin

Guovdageainnus guorahalle luottaid namaid 1970-logus seamma áigge go davvisáme giela oktasaš čállinvuogi ledje Sámi giellalávdegottis gárvvisteame (gč. dárkileappot omd. Magga 1994). Luoddanamaid čállinvuogit sáddejuvvojedje jagi 1976 Sámi instituhtii gielalaš guorahallamii, ja seamma jagi sáddii Sámi instituhtta (1976) suohkanii nammalisttu, mas dat evttohii čállit luoddanamaid ná: *Altaluodda*, *Suomaluodda*, *Avvžiluodda*, *Girunvarri*, *Goahtedievva*, *Čorru*, *Nilutluodda*, *Boarunjarrga*, *Ajastealli*, *Hannuluohhka*, *Hannumaras*, *Hannuluoppal*, *Galaniijtuodda*, *Baktevarri*, *Hearrgedievva*, *Ajagohpi*, *Vuolledallu*, *Bohtaldievva*, *Loankkudievva*, *Vuovsabalgis* ja *Sattumaras*.

Luoddanamaid mearus- ja vuoddoosiid čállinvuogit nugo *Hearrgedievva* ja *Hannuluohhka* čájehit makkár čállinvuohkečovdosiid ledje guorahallame 1970-logus ovdal go oktasaš davvisáme giela čállinvuohki loahpalaččat mearriduvvui. Davvisáme giela čállinvuohkáihan eai šad-

dan ovdamearkka dihte III ceahki guovddáškonsonantisman *rrg* dahje *hkk* muhto baicce *rg* ja *hkk*, ja fonemaid /a/ ja /á/ erohus mearriduvvui maiddá merkejuvvot. Nu dáidnai namaid loahpalaš normerejuvvon nammahámit šadde *Heargedievvá* ja *Hánnoluohkká*.

Suohkana proseassas oaidná bures, ahte suohkan vurddii dassázi go čállinvuohki loahpalaččat mearriduvvui. Dát lei gielalaččat erenoamáš buorre dahku, mii sihkkarasttii dan, ahte suohkan ii doapman bidjat luodagalbbaid boares čállinvugiin dahje mainnage ođđa čállinvuogi gaskaboddosaš veršuvnnain. Sámi Instituhta čállinrávareivve (2.10.1978) loahpas lea vel dákkár lihkkošávaldat dárogillii: ”En ønsker kommunen lykke til ved oppsetting av skiltene. Dette er en viktig kultursak som vil bety mye for det samiske språkmiljøet og for bygdas ansikt utad.”

Guovdageainnu luoddanamain lei dehálaš mearkkašupmi dohkkehit sámegiela almmolaš atnui, ja ná atnit maiddá nammaduovdagiid ávkin čájehit, ahte Guovdageaidnu gullá guovddáš sámi guvlui. Luoddanamat válljejuvvojedje nugo Guovdageainnu gielladillái lei lunddolaš: báikenamat adnojuvvojit sámegillii eaige árbevirolaš báikenamaide, mat leat luoddanamaid vuodđun, leat makkárge dárogiel vástagat. Guovdageainnu álbmot anii daid namaid beaivválaččat sámegillii, ja dat lea maiddá sivva manin luoddanamat leat nu bures sajáiduvvan beaivválaš atnui. Lea erenoamáš mearkkašahtti aiddo fal dat, ahte Guovdageainnu suohkan ii jorgališgohtán luoddanamaid dárogillii nugo lea leamaš hui dábálaš vuohki olles dáruiduhttináigge (gč. omd. Helander 2008).

Blommaert (2013: 3) čállá ahte fysalaš báiki (eang. *space*) lea seammás maiddá sosiála, kultuvrralaš ja politihkalaš báiki. Dan dihte báiki lea álo gean nu báiki, ja dat lea maiddá historjjálaš báiki, mas leat dievva kodat, vuordámušat, norpmat ja árbevierut. Alderman ja Inwood (2013: 214) čálliba ahte nammabidjamiin báiki váldojuvvo háldui dahje oamastuvvo sihke materiálalaččat ja symbolalaččat. Guovdageainnu 1970-logu guovloplánenbargguin dárogiella ii ožžon symbolalaš oamasteami fámu, muhto suohkanstivra sihkkarasttii luoddanamaid

giellaválljemiin, ahte Guovdageainnu árbevirolaš báikenamat seilo ain anus go dat namat válđojuvvojedje atnui maiddái adresserendoibmii.

### 4.3 Luoddanamat doarjume sámegeiela nammaoahpa prinsihpaid

1990-logu rájes leat Guovdageainnu márkanbáikki ođđa ássanguovlluide válljen luoddanamaid maiddái fáttáid mielde. Dákkár vugiin leat ovdamearka dihte čáhcelottiid mielde navdon ovttá ássanguovllu luottaide namat nugo *Skoarraluodda* ja *Goalseluodda*. Muorjjit ja šattut nugo *Luomeluodda* ja *Skierreluodda* leat fas nuppi ássanguovllu luoddanamaid fáddán (gč. gova 1 ovdamearka).

Jagi 1976 mearriduvvui *Báktevárri*-nammasaš vári mielde maiddái luoddanamman *Báktevárri*. Go suohkanii lei gárváneame ođđa valáštallanhálla 1990-logus, de suohkan hástalii olbmuid nammagilvui, ja nammaevttohus *Báktehárji* vuittii dan gilvvu. *Báktehárji* lea bures evttohuvvon hálla namma, mas lea vuolggasadjin báikki árbevirolaš vári namma *Báktevárri*, ja *hárji*-appellatiivvain lea bures govviduvvon hálla alla hápmi.



Gova 2. *Báktevárri* šattai álggos luoddanamman ja dasto vel valáštallanhállii namman *Báktehárji*. (Kaisa Rautio Helander 2020 ja 2010.)

*Báktehárji*-namma lea seammás maiddái ovdamearka das, mo suohkana guovloplánenbargguin válđojuvvojit vuohkkasit vuhtii sámegeiela dábálaš nammanavdinprinsihpat: ođđa, didolaččat ráhkaduvvon namat válljejuvvojit nu ahte datnai heivejit sámegeiela árbevirolaš nammaoahpa prinsihpaide. Bures sajáiduvvan valáštallanhálla namma *Báktehárji* lea doaibman maiddái buorrin mállen eará seammalágan hállaide: dál

lea Kárášjoga gielddasge seammasullasaš hálla namma *Niitohárji* mii lea huksejuvvon *Niitonjárgii*.

#### 4.4 Manin dasto sámi suohkanis *Bredbuktnesveien*?

Áidna luodnanamma, mii mearriduvvui jagi 1976 suohkanstivrra čoahkkimis dárogillii, lea *Bredbuktnesveien*. Suohkanstivrra beavdegirjjiis eai leat dieđut, ahte dán luddii livččii evttohuvvon sámeviel namma dahje ahte luodnanama giellaválljemis livččii jienastuvvon suohkanstivrras. Beavdegirjji mielde lea baicce dárogiel namma *Bredbuktnesveien* ovttamielalaččat välljejuvvon (Guovdageaidnu 1976). Maninon dán luddii mearriduvvui dárogiel namma go juo 21 eará luddii navdui sámeviel namma seamma čoahkkimis?

Dát dárogiel nammaválljen orru čujuheame dáruiduhttinhistorjái, mii Guovdageainnu giella- ja nammaduovdagiin oidnui duon áigge vel čielgasit Stáhta geaidnodoaimmahaga bidjan gilinamaid galbbain. 1970-logus ledje Guovdageainnu suohkanis dárogillii jorgaluvvon gilinamat luoddagalbbain, mat čujuhedje sámi giliide nugo ovdamearkka dihte *Økseidet* (< *Ákšomuotki*) ja *Kautokeino* (< *Guovdageaidnu*) (gč. gova 1 mas lea ain gaskačujuhangalbbas namman dušše fal *Kautokeino*). Nu maiddái čujuhii luoddagalba *Bredbuktnes* márkanbáikki davábeale gilázii nugo gova 3 čájeha.



Gova 3. Gilázii čujuheaddji luoddagalba Guovdageainnu márkanbáikki davábealde. Dat lea lonuhuvvon sámevillii easka jagi 2004. (Kaisa Rautio Helander 2000 ja 2020.)

Dárogiel nama duogážin lea álgoálgosaš njárgga namma *Govdavuohppenjarga*. Namma jorgaluvvui dárogillii eanaopmodaga namman *Bredbuktneset* (Rygh 1924: 4). Dákkár dárogillii jorgaluvvon eanaopmodaga namma čuovvu dáruiduhttináiggi eanalágaid mearrádušaid, maid mielde sámeviel eanaopmodagaid namat galge leat virggálaš anus dárogillii (omd. Ot.prp. 1901: Reglement § 5 d; vrd. maiddái Helander

2008: 307; Helander 2007 (2004): 114–115). *Govdavuohppenjárga-*namas eanaopmodahkii jorgaluvvon namma sajáiduvvagođii dađistaga maiddáí giláža namman jura dan dihte go Stáhta geaidnodoaimmahat válljii dán eanaopmodaga nama luoddačujuhangalbii. Dát nammaatnu orru váikkuhan viidáseappot maiddáí dasa ahte luddii, mii manai márkanbáikkis dán gilázii, mearriduvvui namman *Bredbuktnesveien*. Dát dárogiel nammaovdamearka čájeha seammás dan, makkár fápmu giela oinnolašvuodas lea váikkuhit dasa, makkár namat sajáiduvvet atnui.

## **5 Loahppaságastallan: Sámegiel luodda- ja čujuhusnamat oassin dekoloniserenproseassas**

Guovdageainnu suohkana luoddanamat leat historjjálaččat, daningo suohkan lea luoddanamaid giellaválljemiin čielgasit vuoruhan sámegiela: earret luoddanama *Bredbuktnesveien* de leat buot eará luoddanamat mearriduvvon sámegillii. Ná almmolaš luoddanamat leat nannen sámegiela dohkálašvuoda nammaduovdagiid giellan juo 1970-logu rájes. Mearkkašahtti lea maiddáí dat, ahte Guovdageainnu suohkanis eai leat lonuhan dárogiel luoddanamaid sámegillii, muhto leat juo álggu rájes válljen luoddanamaid giellan sámegiela, ja ná doalahan eamiálbmotgiela ja sirdán njálmmálaš nammaan maiddáí virggálaš atnui. Sámegiela vuoruheapmi lea dáhkidan maiddáí dan, ahte luoddanamain leat doalahuvvon kultuvrralaš čatnosat guovllu árbevirolaš báikkiide, ja danin dát luoddanamat nannejit sihke sámegiela posišuvnna ja sámiid kultuvrralaš rivttiid oážžut maiddáí adreassanamaid iežaset gillii.

Wangui Wanjiru ja Matsubara (2017: 11, 20) gohčodeaba duovdagiid dekoloniseremin afrihkálaš fáttáid ja (olbmo)namaid dohkkeheami eangalsgiel luoddanamaide. Sámi guovlluin lei ain 1970-logus giella- ja nammaduovdagiid váldogiellan nátionálastádaid majoritehtagiella, muhto Guovdageainnus biđgegohte daid ággiid dárogiela posišuvnna ja symbolalaš fámu erenoamážit dihto nammaduovdagiid osiin, namalassii jura luoddanamain. Go báikkálaš politihkkárat vuoruhedje sámegiela Guovdageainnu luoddanamaide eaige vuoruhan dárogiela virggálaš posišuvnna nammaduovdagiid giellan, de dan sáhttá atnit ovdamearkan duovdagiid dekoloniseremis, mas eamiálbmotgiela

njálmálaš giela árvu nannejuvvui go dat dohkkehuvvui maiddáí almmolaš atnui. Ná nammaduovdagat speadjalaste duovdagiid historj- já go sámegiella doalahuvvui luodda- ja čujuhusnamain.

Ovddabealde govviduvvon dilli sámegiela anus luoddanamain ii leat dattetge vel dábálaš eará sámi guovlluid suohkaniin, muhto Guovda- geaidnu lea baicce vuosttaš suohkan olles Sámis, mii lea ná mearridan atnit sámegiela luoddanamaid giellan. Easka go sámelága giella- njuolggadusat ja báikenammaláhka bohte fápmui 1990-logus, de leat dađistaga eará suohkaniin maiddáí guorahallagoahtán vejolašvuodaid atnit luoddanamaid čujuhusnamman sámegillii. Salo (2012: 251) ra- portere ahte su dutkamuš aige ledje Kárášjoga gielddas lonuhan juo luoddanamaid dárogielas sámegillii. Dađistaga leat eará suohkaniinnai sámegiela hálddašanguovllus bidjagoahtán muhtin luottaide sámegiel namaid. Das rájes go sámi giellaláhka bođii Suoma bealde fápmui jagi 1992, de lea Eanodaga suohkan vuosttaš suohkan Suoma bealde, mii leat bidjan systemáhtalaččat suohkana luoddanamaid guovtti gillii, suoma- ja sámegillii. Eanodaga luoddanamat leat danin olles Sámis vuosttaš ovdamearkkat guovttegielat luoddanamain. (Helander 1999: 154–155.)

Sámegiel luoddanamat leat buorit ovdamearkkat suohkana positiivvalaš giellapolitihkas, mas suohkana giellahálddašeapmi ovddida sámegiela dohkkeheami nammaduovdagiidda. Luoddanamat, mat adnojuvvojit čujuhandoaimmain, leat maiddáí buorrin mállen čájeheame mo sáhttá bisuhit árbevirolaš sámegiel báikenamaid ain anus, vaikko álgoálgosaš báikkit sáhttet rievdat ássanguovlun suohkana guovloplánenbargguid boađusin.

Eamiálbmotgiela oinnolašvuodas lea dehálaš mearkkašupmi nannet áitojuvvon giela stáhtusa. Nammaduovdagiid – nugo ovdamearkka dihte jura luoddanamaid – giellaválljemiin lea danin dehálaš meark- kašupmi eamiálbmogiid ja minoritehtaid gielalaš identitehta ja rivttiid nannemii. Luoddanamat doibmet dan dihte dehálaš suohkanlaš dome- nan, mas sámegiella doaivvu mielde válđojuvvo ain eanet vuhtii maid- dáí eará suohkaniid adresserendoaimmain.

## Gáldut

### *Dutkanmateriála*

Guovdageaidnu 1976 = *Sak 99/76 Forslag til vegnavn i Kautokeino*. Møtebok for Kautokeino kommunestyret. – Guovdageaidnu: Sámi arkiiva.

Sámi instituhtta 1976 = *Veinavn i Kautokeino*. Brev 29.9.1976 fra Sámi institut'ta til Kautokeino kommune. – Guovdageaidnu: Sámi arkiiva.

Sámi instituhtta 1978 = *Veinavn i Kautokeino*. Brev 2.10.1978 fra Sámi institut'ta til Kautokeino kommune. – Guovdageaidnu: Sámi arkiiva.

### *Girjálašvuohta*

Alderman, Derek H. & Inwood, Joshua 2013: Street naming and the politics of belonging: spatial injustices in the toponymic commemoration of Martin Luther King Jr. – *Social & Cultural Geography* 14 (2): 211–233. <<https://doi.org/10.1080/14649365.2012.754488>> (14.7.2020).

Azaryahu, Maoz 2009: Naming the Past: The Significance of Commemorative Street Names. – Lawrence D. Berg & Jani Vuolteenaho (doaimm.), *Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming*. Farnham & Burlington: Ashgate. 53–70.

Barni, Monica & Bagna, Carla 2015: The critical turn in LL. – *Linguistic Landscape* 1 (1–2): 6–18.

Báikenammaláhka 1990 = *Lov om stadnamn (stadnamnlova)*. LOV-1990-05-18-11  
Sist endret: LOV-2019-06-21-59 fra 01.07.2019. Kulturdepartementet. <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-05-18-11>> (14.2.2020).

Blommaert, Jan 2013: *Ethnography, Superdiversity and Linguistic Landscapes. Chronicles of Complexity*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.

Casagrande, Mirko 2013: From Empire Avenue to Hiawatha Road: (Post)colonial Naming Practices in the Toronto Street Index. – *Proceedings of ICONN* 2. 291–302.

Cenoz, Jasone & Gorter, Durk 2006: Linguistic landscape and minority languages. – *International Journal of Multilingualism* 3 (1): 67–80.

Golomidova, Marina 2017: Naming City Objects in Russia: From Ideological Concepts of Soviet Time to New Nominative Practice. – *Proceedings of ICONN* 4. DOI: 10.30816/ICONN4/201/51. 635–645.

Helander, Kaisa Rautio 2016: The Power of Administration in the Official Recognition of Indigenous Place Names in the Nordic Countries. – Guy Puzey & Laura Kostanski (doaimm.), *Names and Naming: People, Places, Perceptions and Power*. Multilingual Matters 163. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters. 229–249.

Helander, Kaisa Rautio 2015: Sámi báikenamat ja nammahálddašepmi giellapolitiikka oassin. – Vuokko Hirvonen & Johanna Johansen Ijäs & Marjatta Jomppanen &

- Kaarina Vuolab-Lohi (doaimm.), *Symposia ávvučála. Nostalgija, naga ja eará gielalaš ja kultuvrralaš fenomenat*. Dieđut 2/2015. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 44–72.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Helander, Kaisa Rautio 2007 (2004): Treatment of Saami settlement names in Finnmark in official Norwegian place name policy. – Michael Jones & Audhild Schanche (doaimm.), *Landscape, Law and Customary Rights*. Dieđut 3/2004 (second edition). Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 102–121.
- Helander, Kaisa Rautio 1999: Suomen- ja saamenkieliset tiennimet Enontekiön kunnassa. – Sirikka Paikkala & Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (doaimm.), *Yhteinen niimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomen kuntaliitto. 153–158.
- Helander, Kaisa Rautio & Johansen, Yngve 2013: Galbbaid giellaatnu muitala. – *Sámi logut muitalit* 6. Čielggaduvvon sámi statistihkka 2013. Raporta 1/2013. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 99–139.
- Keskitalo, Alf Isak 2004: Place Names and Town Development. – Lars Magne Andreassen (doaimm.), *Samiske landskapsstudier. Rapport fra et arbeidsseminar*. Dieđut 5/2004. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 87–93.
- Landry, Rodrigue & Bourhis, Richard Y. 1997: Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality. An Empirical Study. – *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1): 23–49.
- Linkola, Inker-Anni & Keskitalo, Pigga 2015: Sáme giela oinnolašvuohta sámi skuvllas. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2015. Maiddái: <<https://site.uit.no/aigecala/files/2016/04/SDA-1-2015-linkola-ja-keskitalo.pdf>>. 7–28.
- Lou, Jackie Jia 2016: *The Linguistic Landscape of Chinatown. A Sociolinguistic Ethnography*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
- Magga, Ole Henrik 1994: Hvordan den nyeste nordsamiske rettskrivning ble til. – Dikka Storm & Nils Jernsletten & Bjørn Aarseth & Per Kyrre Reymert (doaimm.), *Festskrift til Ørnulf Vorren*. Tromsø Museums skrifter XXV. Tromsø: Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø. 372–397.
- Marten, Heiko F. & Van Mensel, Luk & Gorter, Durk 2012: Studying Minority Languages in the Linguistic Landscape. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (doaimm.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–15.
- Matrikkelforskriften 2009 = *Forskrift om eiendomsregistrering (matrikkelforskriften)*. FOR-2009-06-26-864. <<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-06-26-864?q=matrikkelforskrift>> (2.5.2021).



- Miljøverndepartementet 2011 = Brev 7.3.2011 til Tana kommune: *Parallele navn på flere språk brukt som offisielle veinavn og adresse*. Oslo: Det Kongelige Miljøverndepartementet.
- Neethling, Bertie 2016: Street names. A Changing Urban Landscape. – Carole Hough & Daria Izdebska (doaimm.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford & New York: Oxford University Press. 144–157.
- Ngcobo, Tholakele & Ndimande-Hlongwa, Nobuhle 2015: Preserving and promoting African indigenous knowledge systems through street naming in Imbali Township. – *Nomina Africana* 29 (1–2): 113–126.
- NRK 2020 = *Får ikke ha veiadresse på samisk eller kvensk i tillegg til norsk*. NRK Kvensk/NRK Kvääni 8.9.2020. <<https://www.nrk.no/kvensk/far-ikke-ha-veiadresse-pa-samisk-eller-kvensk-i-tillegg-til-norsk-1.15151353>> (9.9.2020).
- NRK 2012 = *Dette skiltet er ulovlig, mener kartverket. Statens kartverk tillater ikke tospråklige navn på kommunale veier*. NRK Sápmi 3.5.2012. <<https://www.nrk.no/sapmi/tillater-ikke-tospraklige-navn-1.8117451>> (2.5.2021).
- Ot.prp. 1901 = *Ot.prp. nr. 20 (1901–1902). Angaaende udfærdigelse af en lov om afhændelse af statens jord og grund i Finmarkens amts landdistrikt*. Den norske regjerings underdanigste indstilling af 13de mars 1902, som ved kongelig resolution af 15de mars s. a. naadigst er bifaldt.
- Puzey, Guy 2016: Linguistic Landscapes. – Carole Hough & Daria Izdebska (doaimm.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford & New York: Oxford University Press. 395–411.
- Rubdy, Rani 2015: Conflict and Exclusion: The Linguistic Landscape as an Arena of Contestation. – Rani Rubdy & Selim Ben Said (doaimm.), *Conflict, Exclusion and Dissent in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–24.
- Rygh, Oluf 1924: *Norske gaardnavne. Oplysninger samlede til brug ved matrikelens revision. Navne paa matrikulerede jordeiendomme I. Finmarkens Amt*. Utgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Kristiania: W. C. Fabritius & sønner A/S.
- Salo, Hanni 2012: Using Linguistic Landscape to Examine the Visibility of Sámi Languages in the North Calotte. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (doaimm.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 243–259.
- Sámeláhka 1987 = *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*. <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56>> (10.2.2020).
- Shohamy, Elana & Ben-Rafael, Eliezer & Barni, Monica 2010: *Linguistic Landscape in the City*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
- SR 2020 = *Árvála Badje Sohppara luoddanamaid guovtti gillii*. Sameradion & SVT Sápmi 20.8.2020. <<https://sverigesradio.se/artikel/7508209>> (21.8.2020).

- Thingnes, Jorunn Simonsen 2020: *Å velje minoriserte språk. Språkpolitikk og språkval i akademia*. Avhandling til phd.-grada. Oslo: Universitetet i Oslo. <<http://urn.nb.no/URN:NBN:no-83724>> (1.11.2020).
- Thingnes, Jorunn Simonsen 2019: Making linguistic choices at a Sámi University: negotiating visions and demands. – *Current Issues in Language Planning* 21 (2): 153–174. <<https://doi.org/10.1080/14664208.2019.1671712>> (20.8.2020).
- UNESCO 2010: *Atlas of the World's Languages in Danger*. 3rd edn. Moseley, Christopher (ed). Paris: UNESCO Publishing. <<http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap.html>> (10.2.2020).
- Wangui Wanjiru, Melissa & Matsubara, Kosuke 2017: Street toponymy and the decolonisation of the urban landscape in post-colonial Nairobi. – *Journal of Cultural Geography* 34 (1): 1–23.

## **Linguistic landscape reinforcing indigenous peoples' linguistic and cultural rights. The example of street names in the municipality of Guovdageaidnu in Norway**

Street names are a core element of the onomastic landscape of any municipality, though in indigenous Sami areas, the idea that Sami language street names can be adopted into official use too is relatively new. Street names have, as a matter of course, been restricted to the majority language of the nation state in question, particularly prior to the relevant Sami Language Acts, as well as Norway's Place Name Act, both coming into force in the 1990s.

In this article, I examine street names in the municipality of Guovdageaidnu in the core region of the Northern Sami in Norway, paying particular attention to the language choices made by the municipality when deciding on street names. The research material may be said to be very local rather than global in nature. The particular significance of the research material, however, comes from the fact that the North Sami language has been recognized as the language of street names. This has implications for the wider discussion, in that it draws attention to the question of indigenous peoples' linguistic and cultural rights through the greater visibility of indigenous languages in the linguistic and onomastic landscape.

The article shows that the street names in the municipality of Guovdageaidnu are historic, in the sense that the municipality has, in its choice of language, clearly prioritized the Sami language. The municipal authorities have not changed Norwegian street names to Sami language names, but have, from the beginning, actively chosen Sami as the language of street names. This has also ensured cultural ties to local place naming traditions. In global terms, this seems to be an exceptional instance of the recognition of an indigenous language in street naming tradition.

Keywords: street name, linguistic landscape, onomastic landscape, North Sami, indigenous language

**Kaisa Rautio Helander**

Sámi University of Applied Sciences

*kaisarh@samas.no*

---

# Det språklige landskapets rolle for å styrke urfolks språklige og kulturelle rettigheter

## Veinavn i Kautokeino kommune som eksempel<sup>1</sup>

Kaisa Rautio Helander

### 1 Innledning

Veinavn er en sentral del av det språklige landskapet i kommunene, men i samiske områder er det en ny tanke at også samiskspråklige veinavn kan fastsettes til offisiell bruk. Veinavn som brukes i adresseringen er vanligvis vedtatt på majoritetsspråket i nasjonalstatene, særlig før de samiske språklovene, og på norsk side også stedsnavnsloven (1990), trådte i kraft på begynnelsen av 1990-tallet. I samiske områder er mulighetene til å velge samiskspråklige adressenavn et sentralt spørsmål: Skal offisielle veinavn som brukes som adressenavn kun være på majoritetsspråket i nasjonalstaten slik som norsk, svensk og finsk, eller kan de også være på samisk? Mens denne artikkelen blir skrevet, pågår det i Kiruna kommune i Nord-Sverige en diskusjon om å foreslå samiske navn på veiene i de samiske grendene i tillegg til svenske navn (SR 2020). På norsk side har man i Kåfjord kommune stilt spørsmål om hvorfor veinavn ikke kan være på to språk (NRK 2020). I Norge har Tana kommune stilt spørsmålet om tospråklige veinavn allerede i 2011, og Narvik kommune vedtok samme året at kommunen ville bruke tospråklige adressenavn (Miljøverndepartementet 2011; NRK 2012).

Alderman og Inwood (2013: 218) skriver at navngiving av steder fungerer som en arena for å samtale om identitet, minner og rettferdighet, og det er viktig å tenke på navnsetting som en kulturell rettighet. Alderman og Inwood (2013: 212) forklarer at språkvalg ved navnsetting i det offentlige rommet har betydning for menneskers rett til å være med på

---

1 Den originale artikkelen er skrevet på nordsamisk: *Gielladuovdagiid rolla eami-álbmoga gielalaš ja kultuvrralaš rivttiid nannemis. Ovdamearkan Guovdageainnu suohkana luoddanamat*. Både originalen og den oversatte teksten blir publisert i denne rapporten.

å skape og utforme steder og få sine kulturelle identiteter og historier offentlig godkjent.

I denne artikkelen undersøker jeg veinavn i Kautokeino kommune og ser nærmere på den spesielle situasjonen at nordsamisk har fått en mer synlig plass i det onomastiske landskapet her, spesielt i veinavn siden 1970-tallet. Valg av dette forskningsområdet og -temaet er påvirket av at det 49. NORNA-symposiet ble arrangert i Kautokeino i Nord-Norge. Jeg drøfter i artikkelen hvilke språkvalg kommunen har gjort i arbeidet med å fastsette veinavn, hvilke navn er valgt og på hvilket språk er disse navnene offisielt vedtatt. Dette temaet viser et eksempel på navnepolitikken og navneforvaltningen i en sentral samisk kommune (jf. Helander 2015: 53–55). Jeg drøfter også betydningen av at veinavn i funksjon som adressenavn inngår i det språklige og onomastiske landskapet, og at navna dermed kan være med på å styrke posisjonen og synligheten til urfolksspråk i samfunnet.

Kautokeino kommune ligger i Nord-Norge i den vestligste delen av Indre Finnmark, og dette området hører til det samiske kjerneområdet hvor nordsamisk er hovedspråket til størstedelen av kommunens innbyggere. Selv om nordsamisk er hovedspråket i Kautokeino, er nordsamisk et minorisert språk i samfunnet (jf. Thingnes 2020). Generelt er alle de samiske språkene i en tydelig minoritetsposisjon i forhold til hovedspråkene i nasjonalstatene, og språkene er ifølge UNESCO oppført som truede språk (se nærmere f.eks. UNESCO 2010; Thingnes 2019: 3–6; Salo 2012: 244–245).

Offisiell bruk av samisk har ikke en lang historie, og de språklige rettighetene til den samiske befolkningen er blitt lovfestet først på 1990-tallet da de samiske språklovene trådte i kraft i de nordiske landene. I Norge har samelovens (1987) språkregler styrket den samiske befolkningens språklige rettigheter, spesielt i de kommunene som hører under forvaltningsområdet for samisk språk. Språkreglene trådte i kraft i 1992, og Kautokeino kommune har siden da vært en del av forvaltningsområdet for samisk språk (Sameloven 1987).

## 2 Det språklige og onomastiske landskapet som forskningstema

Det språklige landskapet (eng. *linguistic landscape*) viser spesielt til språk og språklige fenomen som er offentlig synlige i forskjellige miljø, og som kan være produsert på flere måter (for nærmere forklaring, se f.eks. Puzey 2016: 396–398; Barni & Bagna 2015: 6–7).

Til det språklige landskapet hører også det onomastiske landskapet (eng. *onomastic landscape* og nå også *namescape*) (se f.eks. Puzey 2016: 404). I det onomastiske landskapet er ikke hvilke som helst språklige materiale i bruk, men særlig navn som steds-, adresse-, institusjons- og bedriftsnavn er sentrale. Bilde 1 viser eksempler på dagens språklige og onomastiske landskap i Kautokeino, og bildene er valgt slik at de viser at også samisk språk er brukt. På de to nederste bildene til høyre er det eksempler på samiskspråklige adressenavn på skiltene med grålig bakgrunn.



Bilde 1. Eksempler på det språklige og onomastiske landskapet i Kautokeino. (Kaisa Rautio Helander 2019 og 2020.)

Språkbruk i det språklige landskapet er knyttet til språkets status og etablerte språkpraksiser, og det former forståelsen av språkbrukets status (Cenoz & Corter 2006: 68). Derfor setter forskningen på det språklige og onomastiske landskapet ofte fokus på språkets eller språkenes synlighet og språkenes rettigheter til å innta det språklige

landskapet (for eksempler fra det samiske området, se f.eks. Salo 2012; Linkola & Keskitalo 2015; Helander 2015). Det sentrale spørsmålet er ofte hvordan det språklige og onomastiske landskapet fungerer som arena for maktbruk (se f.eks. Rubdy 2015: 19–20). En slik forskning tar ikke bare for seg ferdige annonser og informasjonsskilt, men har også fokus på hvem som står bak, utformer, plasserer og leser den publiserte informasjonen (Marten & Van Mensel & Gorter 2012: 1). Wangui Wanjiru og Matsubara (2017: 20) skriver at også forskning på veinavn må ta hensyn til maktrelasjoner slik at den kan legge vekt på kompleksiteten og dynamikken i navnesettingspraksiser.

Forskningslitteraturen siden Landry og Bourhis (1997) har pekt på at det språklige landskapet har både en informativ og en symbolsk funksjon. Den informative delen handler om språkinnodelinger eller språkgrenser i flerspråklige områder ved å vise hvilke språk som er i bruk i det språklige landskapet. Den symbolske funksjonen handler om den metalingvistiske kunnskapen som er knyttet til maktspørsmål og statusen til etnolingvistiske grupper (se f.eks. Puzey 2016: 399; Lou 2016: 3).

Historisk har ikke den informative og symbolske funksjonen til det språklige landskapet i samiske områder handlet om språkernes og språkområdenes grenser eller vist den reelle situasjonen i språkområdene, fordi samisk språk ikke har vært regnet som brukelig i det språklige og onomastiske landskapet under perioden med enspråklig politikk i nasjonalstatene (jf. f.eks. Helander 2016; 2015). Før i tida, og det er fremdeles slik i mange samiske områder, har den informative og symbolske funksjonen i det språklige landskapet derfor fullstendig tjent nasjonalstatens språkpolitiske mål. Først i de siste tiårene har de samiske språkene blitt litt etter litt tatt hensyn til også i de språklige og onomastiske landskapene, selv om dette ikke alltid skjer like bevisst eller systematisk (Salo 2012; Helander & Johansen 2013; Linkola & Keskitalo 2015; Helander 2016).

### 3 Hva er veinavn og adressenavn, og kan de være på et urfolksspråk?

I denne artikkelen kaller jeg *veinavn* for navn som kan gis veier og gater, og til og med stier og skogsveier. I kommunenes planarbeid brukes veinavn i adresseringen, og når kommunen tildeler offisielle navn i forbindelse med adressering, kalles slike veinavn *adressenavn*. I Norge er denne termbruken regulert nå i matrikkelforskriften (2009 § 2) som definerer *adressenavn* som navn som kommunene tildeler gater og veier i arbeidet med å etablere offentlige adresser. Bruken av veinavn som adressenavn er derfor en vesentlig funksjon som veinavnene har. På 1970-tallet brukte Kautokeino kommune konsekvent termen *veinavn* i kommunale sakspapirer og kommunestyrets vedtak i navnesaker, og derfor bruker jeg den samme termen i denne artikkelen.

I forskningslitteratur på engelsk kalles veinavn for *street name*, og termen *odonym* blir også brukt (Neethling 2016: 144). Veinavn (og dermed også adressenavn) er ofte brukt som forskningsmateriale i store urbane kontekster (f.eks. Neethling 2016; Alderman & Inwood 2013; Casagrande 2013; Golomidova 2017; Wangui Wanjiru & Matsubara 2017; Shohamy & Ben-Rafael & Barni 2010). De er også blitt beskrevet i forskning knyttet til urbane miljø og omtalt med terminologi som *urbanonymer* eller *urbane toponymer* eller som del av bytekster (eng. *city-text*) i urbane bymiljø (eng. *cityscape*) (f.eks. Golomidova 2017: 635; Azaryahu 2009: 64–66).

Blommaert (2013: 1) skriver at når det gjelder forskning på det språklige landskapet, er det ikke så mye forskning på rurale eller mindre urbane miljø, men det finnes noe forskning som viser til interessante forskningsresultater. Veinavnene i denne artikkelen representerer ikke navnemateriale fra store urbane byer, men de hører til et tradisjonelt ruralt bygdemiljø i det samiske området, og man kan si at dette forskningsmaterialet ikke er globalt, men derimot veldig lokalt. Det som er spesielt i forskningsmaterialet, er heller at navnene er fastsatt som samiske adressenavn, og derfor har denne diskusjonen en større global betydning ved å sette søkelys på urfolks språklige og kulturelle rett til å få synliggjort urfolksspråk i det språklige og onomastiske landskapet.



Det er en ny måte å diskutere og tilnærme seg vei- og adressenavn når man stiller spørsmål om hvilke språk som kan brukes for å navngi veier. Det finnes enda ikke så mye forskning som undersøker veinavn på urfolkspråk. Derfor er det vanskelig å vite i hvilken grad urfolkspråk i andre områder av verden er blitt godkjent til bruk som offisielle adressenavn. I forskningslitteraturen er det eksempler på hvordan urfolksspråk er blitt brukt i forleddet av navn på majoritetsspråk, som for eksempel i engelske veinavn (se f.eks. Wangui Wanjiru & Matsubara 2017: 10–11, 20; Ngcobo & Ndimande-Hlongwa 2015: 116, 122; Casagrande 2013).

Wangui Wanjiru og Matsubara (2017: 10–11, 20) omtaler en prosess der tidligere koloninavn blir avvist og byttet ut med navn med tema fra urfolksområder, som dekolonisering av landskapet (eng. *decolonising the landscape*). De undersøker veinavn i Nairobi i Kenya og gir eksempler på at afrikanske tema er blitt valgt til navngiving av veier, og at veinavn som for eksempel *Princess Elizabeth Way* er blitt byttet ut med navn som *Uhuru Highway*. Vel å merke er ikke språket i etterleddet av veinavnene blitt endret fra engelsk til et afrikansk språk, men bare navngivingstemaet i forleddet er blitt endret.

#### **4 Å bruke samisk i det onomastiske landskapet i Kautokeino**

Blommaert (2013: 3) skriver at en synkron analyse av det språklige landskapet er viktig å kombinere med den historiske dimensjonen. Eksempelene i dette kapitlet har som formål å få fram historisk informasjon om dagens onomastiske landskap i Kautokeino. Jeg undersøker hvilke diskusjoner, vedtak og ulike aktørers tiltak som har ført til at samisk språk har blitt synlig i det onomastiske landskapet i kommunen.

I Kautokeino begynte man å diskutere veinavnene på 1970-tallet, og denne prosessen var begynnelsen på innføring av samisk språk i det onomastiske landskapet i de sentrale områdene av tettstedet Kautokeino. Det er verdt å merke seg at de første samiskspråklige adressenavnene i Kautokeino kommune ble fastsatt lenge før de språklige

rettighetene for samisk språkbruk ble lovfestet. Beslutningsprosessen er et eksempel på at politikerne i kommunestyret i Kautokeino la til rette for offisiell bruk av samiske stedsnavn i adresseringsoppgaver allerede på 1970-tallet.

#### 4.1 Samiske adressenavn blir godkjent

I 1976 diskuterte kommunestyret i Kautokeino forslag til veinavn og vedtok navn på kommunale veier på tettstedet Kautokeino. I alt 21 samiskspråklige navn på veier ble vedtatt, som for eksempel *Boaronjár'ga*, *Ájastæ'l'i*, *Hánnoluok'ka*, *Čárro*, *Nilotluod'da* og *Suomaluo'dda*. Det var bare ett norsk navn som ble vedtatt: *Bredbuktnesveien*. I kapittel 4.4. kommenterer jeg dette navnet nærmere. (Kautokeino 1976.)

Azaryahu (2009: 56) skriver at veinavn har tradisjonelt vært folkelige navn som har beskrevet steder og geografiske relasjoner. Da man i Kautokeino begynte å vedta veinavn, var grunnlaget for de første adressenavnene tradisjonelle stedsnavn på tettstedet slik som for eksempel *Gironvárri* (*giron* 'fjelltype', *várri* 'fjell'), *Heargedievvá* (*heargi* 'kjørerein', *dievvá* 'haug'), *Ajagohpi* (*ája* 'bekk; kilde', *gohpi* 'grop') og *Báktevárri* (*bákti* 'berg', *várri* 'fjell') (se Keskitalo (2004) for nærmere informasjon om den kulturelle bakgrunnen for veinavn i Kautokeino).

I tillegg til å bruke tradisjonelle stedsnavn i adresseringen, ble det også vedtatt navn som har som etterledd enten *-luodda* ('vei' i kautokeinodialekten) eller *-bálggis* ('sti') (Kautokeino 1976). Navn på hovedveiene, som for eksempel *Suomaluodda* (*Suoma* gen. av *Suopma* 'Finland', *luodda* 'vei') og *Ávžžiluodda* (*Ávžži* gen. av navn på grenda *Ávži*, *luodda* 'vei'), er navn som allerede var i bruk muntlig før de ble vedtatt som offisielle navn på veiene.

I protokollen til kommunestyret ser man at kommunestyrets representanter diskuterte valg av navn på riksveien som går fra tettstedet Kautokeino og nordover mot kysten (Kautokeino 1976). Forslagene var *Davviluok'ka*, *Alahæjo*[*luodda*] og *Altaluod'da*. Kommunestyret

stemte til slutt over forslagene *Alahæjo*[-] og *Altaluod'da*, og det ble vedtatt at navnet skulle være *Altaluod'da* med 10 stemmer mot 8 stemmer. Navnesaken for akkurat denne veien er interessant fordi den viser at alternativene det ble stemt over da navnet skulle vedtas, var det gamle samiske parallellnavnet *Álaheadju* og det nyere parallellnavnet *Áltá* på tettstedet ved kysten, *Alta*. I 1976 ble det vedtatt at veinavnet skal være *Álttáluodda* (i vedtaket er det skrevet *Altaluod'da*), og det er nå etablert i bruk. Vi kan nå bare gjette på om det eldre navnet *Álaheadju* ville klart seg bedre også i muntlig bruk blant yngre samiskspråklige, dersom det på 1970-tallet hadde blitt vedtatt at navnet på veien skulle være *Álaheajoluodda* slik som foreslått.

*Davviluohkká*, som var et av de første navneforslagene på hovedveien, ble på 1990-tallet vedtatt som veinavn i et boligfelt som ble bygget oppom *Hánnoluohkká*. Slik ble det tradisjonelle navnet på bakken, som var foreslått som veinavn alt på 1970-tallet, tatt i bruk som adressenavn.

## 4.2 Veinavn som støtter den nordsamiske rettskrivingen

I Kautokeino utredet man veinavn på 1970-tallet samtidig som Samisk språknemnd ferdigstilte felles nordsamisk rettskriving (se nærmere f.eks. Magga 1994). Skrivemåten av veinavnene ble sendt til Nordisk samisk institutt for språklig gransking i 1976, og samme år sendte Nordisk samisk institutt (1976) en navneliste til kommunen, hvor det ble foreslått å skrive veinavnene på følgende måte: *Altaluodda*, *Suomaluodda*, *Avvžiluodda*, *Girunvarri*, *Goahtedievva*, *Čorru*, *Nilutluodda*, *Boarunjarrga*, *Ajastealli*, *Hannuluohhka*, *Hannumaras*, *Hannuluoppal*, *Galanijjtuluodda*, *Baktevarri*, *Hearrgedievva*, *Ajagohpi*, *Vuolledallu*, *Bohtaldievva*, *Loankkudievva*, *Vuovsabalgis* og *Sattumaras*.

Skrivemåten av veinavnenes forledd og etterledd slik som *Hearrgedievva* og *Hannuluohhka* viser hvilke rettskrivingsløsninger som ble vurdert på 1970-tallet før felles nordsamisk rettskriving ble endelig vedtatt. I den nordsamiske rettskrivingen ble det for eksempel vedtatt å ikke bruke følgende stammekonsonanter i grad III *rrg* eller *hhk*, men

istedenfor ble stammekonsonantene *rg* og *hkk*, og det ble også vedtatt å markere forskjellen i fonemene /a/ og /á/. Dermed ble disse navnene til slutt normert *Heargedievvá* og *Hánnoluohkká*.

I kommunens prosess ser man tydelig at kommunen ventet til rettskrivingen ble endelig vedtatt. Språklig sett var det særdeles fornuftig at kommunen ikke hastet med å sette opp veiskilt med den gamle rettskrivingen eller med en midlertidig versjon av rettskrivingen. Brevet fra Nordisk samisk institutt (2.10.1978) med råd om rettskriving avsluttes med følgende lykkeønskninger: ”En ønsker kommunen lykke til ved oppsetting av skiltene. Dette er en viktig kultursak som vil bety mye for det samiske språkmiljøet og for bygdas ansikt utad.”

Veinavn i Kautokeino har spilt en viktig rolle for å fremme bruken av samisk språk i det offentlige rommet, og slik kan også det onomastiske landskapet vise at Kautokeino hører til det sentrale samiske området. Veinavnene ble valgt på bakgrunn av det som var naturlig utfra språksituasjonen i Kautokeino: Stedsnavnene ble brukt på samisk, og de tradisjonelle stedsnavnene som ligger til grunn for veinavnene, har ikke tilsvarende norske navn. Befolkningen i Kautokeino brukte navnene daglig på samisk, og det er også grunnen til at veinavnene har blitt så godt etablert i daglig bruk. Det er verdt å merke seg at Kautokeino kommune ikke oversatte veinavnene til norsk, slik det var vanlig å gjøre under hele fornorskingsperioden (se f.eks. Helander 2008).

Blommaert (2013: 3) skriver at et fysisk sted (eng. *space*) er på samme tid også et sosialt, kulturelt og politisk sted. Derfor er et sted alltid stedet til noen, og det er også et historisk sted, med mange koder, forventninger, normer og tradisjoner. Alderman og Inwood (2013: 214) skriver at ved navnsetting gjør man krav på et sted både materielt og symbolsk. I arealplanarbeidet i Kautokeino på 1970-tallet fikk ikke det norske språket en symbolsk eierskapsmakt, men kommunestyret sikret ved valg av språk for veinavn at bruken av de tradisjonelle stedsnavnene i Kautokeino ble videreført da navnene også fikk funksjon som adressenavn.

### 4.3 Veinavn som støtter prinsippene i samisk navnelære

Fra 1990-tallet har de nye boligfeltene i Kautokeino tettsted blitt navngitt med temanavn. Etter dette mønsteret har man gitt veiene i et boligfelt navn etter andefugler, som for eksempel *Skoarraluodda* og *Goalseluodda* der *skoarra* betyr 'sjøorre' og *goalsi* betyr 'fiskeand'. Bær og planter er tema for veinavnene i et annet boligfelt, slik som *Skierreluodda* og *Luomeluodda* der *skierri* viser til dvergbjørk og *luomi* til multebær (se eksempel på bilde 1).

I 1976 ble veinavnet *Báktevárri* oppkalt og vedtatt etter fjellet *Báktevárri*. Da kommunen bygde en ny idrettshall på 1990-tallet, inviterte kommunen til navnekonkurranse, og navneforslaget *Báktehárji* vant konkurransen. *Báktehárji* fungerer veldig bra som navn på hallen da det tar utgangspunkt i navnet til det tradisjonelle fjellet *Báktevárri* som ligger i området, og appellativet *hárji* som presist beskriver den høye formen til hallen.



Bilde 2. *Báktevárri* ble først et veinavn og deretter også utgangspunkt for navnet på idrettshallen *Báktehárji*. (Kaisa Rautio Helander 2020 og 2010.)

*Báktehárji*-navnet er samtidig et godt eksempel på hvordan arealplanarbeidet i kommunen meget smidig tar hensyn til vanlige navnsettingsprinsipper i samisk: Man velger nye, gjennomtenkte navn som følger de tradisjonelle prinsippene for samisk navnsetting. Det veletablerte navnet på idrettshallen *Báktehárji* har også fungert som et godt mønster for andre lignende anlegg: idag finner man også i Karasjok kommune lignende navn på idrettshallen *Niitohárji* som ligger i området *Niitonjárga*.

#### 4.4 Hvorfor da *Bredbuktnesveien* i den samiske kommunen?

Det eneste norskspråklige veinavnet som kommunestyret på møtet i 1976 vedtok, er *Bredbuktnesveien*. I møteprotokollen til kommunestyret er det ingen informasjon om at det var foreslått et samisk navn på denne veien, eller om kommunestyret stemte over valg av språk for navn på denne veien. Ifølge møteprotokollen er det norske navnet *Bredbuktnesveien* enstemmig vedtatt (Kautokeino 1976). Hvorfor ble det vedtatt et norsk navn på denne veien når 21 andre veier fikk vedtatt et samisk navn på det samme møtet?

Det norske navnevalget synes å vise tilbake til fornorskningshistorien, som på den tida var veldig synlig i det språklige og onomastiske landskapet i Kautokeino etter at Statens vegvesen hadde satt opp veiskilt med grendenavn. På 1970-tallet var grendenavn på veiskilt i Kautokeino kommune oversatt til norsk selv om de viste til samiske grender som *Økseidet* (< sam. *Ákšomuotki*) og *Kautokeino* (< sam. *Guovdageaidnu*). På bilde 1 ser man at det fremdeles står bare *Kautokeino* uten det opprinnelige samiske navnet *Guovdageaidnu* på distanseskiltet. Slik viste også veiskiltet *Bredbuktnes* til grenda på nordsida av kommunesenteret, se bilde 3.



Bilde 3. Veivisningskilt til grenda på nordsida av Kautokeino tettsted. Det ble byttet ut med et samisk skilt først i 2004. (Kaisa Rautio Helander 2000 og 2020.)

Bakgrunnen for det norske navnet er *Govdavuohppenjárga*, som er det opprinnelige navnet på neset. Navnet ble oversatt til norsk som bruksnavn *Bredbugt-neset* (Rygh 1924: 4). Bruksnavn ble oversatt til norsk som følge av bestemmelsene i jordloven som under fornorskningstida slo fast at samiske jordeiendommer skulle ha et offisielt navn på norsk (f.eks. Ot.prp. 1901: Reglement § 5 d; jf. også Helander 2008: 307; Helander 2007 (2004): 114–115). Det norske navnet på jordeiendommen som var oversatt fra navnet *Govdavuohppenjárga*, begynte etter hvert å bli oppfatta som navn på grenda fordi Statens vegvesen valgte

dette navnet på veivisningsskiltet. Denne navnebruken synes videre å ha påvirket at det ble bestemt at veien som gikk fra kirkestedet til denne grenda, skulle hete *Bredbuktnesveien*. Dette norske navneeksemplet viser samtidig hvilken makt synliggjøring av navn og språk på et offentlig skilt har for hvilke navn som tas i bruk.

## **5 Avslutning: Samiske vei- og adressenavn som en del av dekoloniseringsprosessen**

Veinavn i Kautokeino kommune er historiske fordi kommunen i valg av språk for veinavn har prioritert samisk: Bortsett fra veinavnet *Bredbuktnesveien* er det vedtatt at alle andre veinavn skal være samiskspråklige. På denne måten har offentlige veinavn styrket det samiske språkets gyldighet som språk i det språklige landskapet siden 1970-tallet. Det er også verdt å legge merke til at veinavnene i Kautokeino kommune ikke har blitt endret fra norske til samiske navn, men kommunen har fra starten av valgt å bruke samiskspråklige veinavn i adresseringen. På den måten har kommunen opprettholdt urfolksspråket og overført muntlig bruk av språket til offisiell bruk. Prioritering av samisk har også sikret at veinavnene har opprettholdt de kulturelle tilknytningene til de tradisjonelle stedene i området, og derfor styrker veinavnene både posisjonen til det samiske språket og samenes kulturelle rettigheter til å få adressenavn på eget språk.

Wangui Wanjiru og Matsubara (2017: 11, 20) kaller det for dekolonisering av landskap at afrikanske tema og (person)navn blir godkjent for bruk i engelske veinavn. I de samiske områdene var det på 1970-tallet fremdeles majoritetsspråket i nasjonalstatene som var hovedspråket i det språklige og onomastiske landskapet, men i Kautokeino begynte man på denne tida å rokke ved det norske språkets posisjon og symbolske makt, spesielt i visse deler av det onomastiske landskapet, nemlig veinavn. Lokale politikere valgte å bruke det samiske språket for veinavn, og de prioriterte ikke det norske språkets offisielle posisjon som språk i det onomastiske landskapet. Dette er et eksempel på dekolonisering av landskap, hvor statusen til det muntlige språket til et urfolk ble styrket da det ble akseptert for offentlig bruk. Det onomas-

tiske landskapet speilet på denne måten historien i området i og med at samisk ble brukt for vei- og adressenavn.

Den situasjonen som er beskrevet ovenfor om bruk av samiske veinavn, er likevel ikke vanlig i andre kommuner i det samiske området, og Kautokeino er tvert imot den første kommunen som på denne måten har vedtatt å bruke samisk språk for veinavn. Først etter at samelovens språkregler og stedsnavnloven trådte i kraft på 1990-tallet, har andre kommuner gradvis begynt å undersøke muligheten av å ta i bruk samiske veinavn som adressenavn. Salo (2012: 251) rapporterer at da hun gjorde sitt forskningsarbeid, hadde Karasjok kommune alt endret språk for veinavn fra norsk til samisk. Etter hvert har andre kommuner i det samiske språkforvaltningsområdet gitt enkelte veier samiske navn. Etter at samisk språklov trådte i kraft i Finland i 1992, har Enontekiö kommune som første kommune på finsk side, systematisk navngitt veier i kommunen på to språk, finsk og samisk. Veinavnene i Enontekiö er derfor de første eksemplene på tospråklige veinavn i det samiske området (Helander 1999: 154–155).

Samiske veinavn er et godt eksempel på den positive språkpolitikken til kommunen, hvor kommunens språkforvaltning styrker anerkjennelse av samisk i det onomastiske landskapet. Veinavn i adresseringen er også et godt eksempel på hvordan man kan opprettholde bruken av tradisjonelle samiske stedsnavn, selv om de opprinnelige stedene blir til bosetningsområder som et resultat av kommunens planarbeid.

Synligheten til urfolksspråk har viktig betydning for å styrke statusen til et truet språk. Språkvalg knyttet til det onomastiske landskapet – som for eksempel veinavn – har derfor en viktig betydning å styrke urfolks og minoriteters språklige identitet og rettigheter. Veinavn fungerer derfor som et viktig kommunalt domene, og det vil forhåpentligvis tas mer hensyn til bruk av samisk språk i kommunenes adresseringsarbeid.



## Kilder

### *Forskningsmateriale*

Kautokeino 1976 = *Sak 99/76 Forslag til vegnavn i Kautokeino*. Møtebok for Kautokeino kommunestyre. – Kautokeino: Samisk arkiv.

Nordisk samisk institutt 1976 = *Veinavn i Kautokeino*. Brev 29.9.1976 fra Nordisk samisk institutt til Kautokeino kommune. – Kautokeino: Samisk arkiv.

Nordisk samisk institutt 1978 = *Veinavn i Kautokeino*. Brev 2.10.1978 fra Nordisk samisk institutt til Kautokeino kommune. – Kautokeino: Samisk arkiv.

### *Litteratur*

Alderman, Derek H. & Inwood, Joshua 2013: Street naming and the politics of belonging: spatial injustices in the toponymic commemoration of Martin Luther King Jr. – *Social & Cultural Geography* 14: 2. 211–233. <<https://doi.org/10.1080/14649365.2012.754488>> (14.7.2020).

Azaryahu, Maoz 2009: Naming the Past: The Significance of Commemorative Street Names. – Lawrence D. Berg & Jani Vuolteenaho (red.), *Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming*. Farnham & Burlington: Ashgate. 53–70.

Barni, Monica & Bagna, Carla 2015: The critical turn in LL. – *Linguistic Landscape* 1 (1–2): 6–18.

Blommaert, Jan 2013: *Ethnography, Superdiversity and Linguistic Landscapes. Chronicles of Complexity*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.

Casagrande, Mirko 2013: From Empire Avenue to Hiawatha Road: (Post)colonial Naming Practices in the Toronto Street Index. – *Proceedings of ICONN* 2. 291–302.

Cenoz, Jasone & Gorter, Durk 2006: Linguistic landscape and minority languages. – *International Journal of Multilingualism* 3 (1): 67–80.

Golomidova, Marina 2017: Naming City Objects in Russia: From Ideological Concepts of Soviet Time to New Nominative Practice. – *Proceedings of ICONN* 4. DOI: 10.30816/ICONN4/201/51. 635–645.

Helander, Kaisa Rautio 2016: The Power of Administration in the Official Recognition of Indigenous Place Names in the Nordic Countries. – Guy Puzey & Laura Kostanski (red.), *Names and Naming: People, Places, Perceptions and Power*. Multilingual Matters 163. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters. 229–249.

Helander, Kaisa Rautio 2015: Sámi báikenamat ja nammahálddašepmi giellapolitiikka oassin. – Vuokko Hirvonen & Johanna Johansen Ijäs & Marjatta Jomppanen & Kaarina Vuolab-Lohi (red.), *Symposia ávvučála. Nostalgija, naga ja eará gielalaš ja kultuvrralaš fenomenat*. Diedut 2/2015. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 44–72.

- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Helander, Kaisa Rautio 2007 (2004): Treatment of Saami settlement names in Finnmark in official Norwegian place name policy. – Michael Jones & Audhild Schanche (red.), *Landscape, Law and Customary Rights*. Dieđut 3/2004 (second edition). Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 102–121.
- Helander, Kaisa Rautio 1999: Suomen- ja saamenkieliset tiennimet Enontekiön kunnassa. – Sirkka Paikkala & Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (red.), *Yhteinen nimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomen kuntaliitto. 153–158.
- Helander, Kaisa Rautio & Johansen, Yngve 2013: Galbbaid giellaatnu muitala. – *Sámi logut muitalit* 6. Čielggaduvvon sámi statistihkka 2013. Raporta 1/2013. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 99–139.
- Keskitalo, Alf Isak 2004: Place Names and Town Development. – Lars Magne Andreassen (red.), *Samiske landskapsstudier. Rapport fra et arbeidsseminar*. Dieđut 5/2004. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 87–93.
- Landry, Rodrigue & Bourhis, Richard Y. 1997: Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality. An Empirical Study. – *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1): 23–49.
- Linkola, Inker-Anni & Keskitalo, Pigga 2015: Sámegiela oinnolašvuotta sámi skuvllas. – *Sámi diedalaš áigečála* 1/2015. Også: <<https://site.uit.no/aigecala/files/2016/04/SDA-1-2015-linkola-ja-keskitalo.pdf>>. 7–28.
- Lou, Jackie Jia 2016: *The Linguistic Landscape of Chinatown. A Sociolinguistic Ethnography*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
- Magga, Ole Henrik 1994: Hvordan den nyeste nordsamiske rettskrivning ble til. – Dikka Storm & Nils Jernsletten & Bjørn Aarseth & Per Kyrre Reymert (red.), *Festskrift til Ørnulf Vorren*. Tromsø Museums skrifter XXV. Tromsø: Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø. 372–397.
- Marten, Heiko F. & Van Mensel, Luk & Gorter, Durk 2012: Studying Minority Languages in the Linguistic Landscape. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (red.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–15.
- Matrikkelforskriften 2009 = *Forskrift om eiendomsregistrering (matrikkelforskriften)*. FOR-2009-06-26-864. <<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-06-26-864?q=matrikkelforskrift>> (2.5.2021).
- Miljøverndepartementet 2011 = Brev 7.3.2011 til Tana kommune: *Parallele navn på flere språk brukt som offisielle veinavn og adresse*. Oslo: Det Kongelige Miljøverndepartement.

- Neethling, Bertie 2016: Street names. A Changing Urban Landscape. – Carole Hough & Daria Izdebska (red.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford & New York: Oxford University Press. 144–157.
- Ngcobo, Tholakele & Ndimande-Hlongwa, Nobuhle 2015: Preserving and promoting African indigenous knowledge systems through street naming in Imbali Township. – *Nomina Africana* 29 (1–2): 113–126.
- NRK 2020 = *Får ikke ha veiadresse på samisk eller kvensk i tillegg til norsk*. NRK Kvensk/NRK Kvääni 8.9.2020. <<https://www.nrk.no/kvensk/far-ikke-ha-veiadresse-pa-samisk-eller-kvensk-i-tillegg-til-norsk-1.15151353>> (9.9.2020).
- NRK 2012 = *Dette skiltet er ulovlig, mener kartverket. Statens kartverk tillater ikke tospråklige navn på kommunale veier*. NRK Sápmi 3.5.2012. <<https://www.nrk.no/sapmi/tillater-ikke-tospraklige-navn-1.8117451>> (2.5.2021).
- Ot.prp. 1901 = *Ot.prp. nr. 20 (1901–1902). Angaaende udfærdigelse af en lov om afhændelse af statens jord og grund i Finmarkens amts landdistrikt*. Den norske regjerings underdanigste indstilling af 13de mars 1902, som ved kongelig resolution af 15de mars s. a. naadigst er bifaldt.
- Puzey, Guy 2016: Linguistic Landscapes. – Carole Hough & Daria Izdebska (red.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford & New York: Oxford University Press. 395–411.
- Rubdy, Rani 2015: Conflict and Exclusion: The Linguistic Landscape as an Arena of Contestation. – Rani Rubdy & Selim Ben Said (red.), *Conflict, Exclusion and Dissent in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–24.
- Rygh, Oluf 1924: *Norske gaardnavne. Oplysninger samlede til brug ved matrikelens revision. Navne paa matrikulerede jordeiendomme I. Finmarkens Amt*. Utgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Kristiania: W. C. Fabritius & sønner A/S.
- Salo, Hanni 2012: Using Linguistic Landscape to Examine the Visibility of Sámi Languages in the North Calotte. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (red.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 243–259.
- Sameloven 1987 = *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*. <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56>> (10.2.2020).
- Shohamy, Elana & Ben-Rafael, Eliezer & Barni, Monica 2010: *Linguistic Landscape in the City*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
- SR 2020 = *Árvala Badje Sohppara luoddanamaid guovtti gillii*. Sameradien & SVT Sápmi 20.8.2020. <<https://sverigesradio.se/artikel/7508209>> (21.8.2020).
- Stedsnavnloven 1990 = *Lov om stadnamn (stadnamnlova)*. LOV-1990-05-18-11 Sist endret: LOV-2019-06-21-59 fra 01.07.2019. Oslo: Kulturdepartementet. <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-05-18-11>> (14.2.2020).

- Thingnes, Jorunn Simonsen 2020: *Å velje minoriserte språk. Språkpolitikk og språkval i akademia*. Avhandling til phd.-grada. Oslo: Universitetet i Oslo. <<http://urn.nb.no/URN:NBN:no-83724>> (1.11.2020).
- Thingnes, Jorunn Simonsen 2019: Making linguistic choices at a Sámi University: negotiating visions and demands. – *Current Issues in Language Planning* 21 (2): 153–174. <<https://doi.org/10.1080/14664208.2019.1671712>> (20.8.2020).
- UNESCO 2010: *Atlas of the World's Languages in Danger*. 3rd edn. Christopher Moseley (ed). Paris: UNESCO Publishing. <<http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap.html>> (10.2.2020).
- Wangui Wanjiru, Melissa & Matsubara, Kosuke 2017: Street toponymy and the decolonisation of the urban landscape in post-colonial Nairobi. – *Journal of Cultural Geography* 34 (1): 1–23.

## **Linguistic landscape reinforcing indigenous peoples' linguistic and cultural rights. The example of street names in the municipality of Guovdageaidnu in Norway**

Street names are a core element of the onomastic landscape of any municipality, though in indigenous Sami areas, the idea that Sami language street names can be adopted into official use too is relatively new. Street names have, as a matter of course, been restricted to the majority language of the nation state in question, particularly prior to the relevant Sami Language Acts, as well as Norway's Place Name Act, both coming into force in the 1990s.

In this article, I examine street names in the municipality of Guovdageaidnu in the core region of the Northern Sami in Norway, paying particular attention to the language choices made by the municipality when deciding on street names. The research material may be said to be very local rather than global in nature. The particular significance of the research material, however, comes from the fact that the North Sami language has been recognized as the language of street names. This has implications for the wider discussion, in that it draws attention to the question of indigenous peoples' linguistic and cultural rights through the greater visibility of indigenous languages in the linguistic and onomastic landscape.

The article shows that the street names in the municipality of Guovdageaidnu are historic, in the sense that the municipality has, in its choice of language, clearly prioritized the Sami language. The municipal authorities have not changed Norwegian street names to Sami language names, but have, from the beginning, actively chosen Sami as the language of street names. This has also ensured cultural ties to local place naming traditions. In global terms, this seems to be an exceptional instance of the recognition of an indigenous language in street naming tradition.

Keywords: street name, linguistic landscape, onomastic landscape, North Sami, indigenous language

**Kaisa Rautio Helander**

Sámi University of Applied Sciences

*kaisarh@samas.no*

---

# *Bissojohka ja Porsángu: Leatgo dát borsi-álgosaš namat?*

Mikkel Rasmus Logje

## 1 Álggahus

Topográfalaš appellatiiva *borsi* mearkkaša dihtolágan skurčču man čađa johka golgá (Qvigstad 1944: 14; KN s.v. *bor 'se*). Sátne lea leamaš produktiiva appellatiiva ovdalaš áigge, muhto dálá áigge ii oro sáni gielalaš sisdoallu šat leamen oahpis giellageavaheddjiide. *Borsi* lea nammaoassin mángga davvisámegiel báikenamas, ja Finnmárkkus *Borse*-namat mannet oarran Čorgašnjárggas Álaheavutnii (SSR). Muhtun sámi gielladutkit leat árvalan ahte maiddá báikenamain *Bissojohka* ja *Porsángu* lea oktavuohhta appellatiivii *borsi*, muhto ahte namat leat giellakontávttaid bokte rievdan daid dálá hápmái (Frette 1986; A. Aikio 2006; S. Aikio 2017).

Artihkkala váldoulbmilin lea etymologalaččat ságastallat namaid *Bissojohka* ja *Porsángu* birra, ja buktit ovdan vejolaš čilgehusaid namaid álgovuodus. Ulbmilin dán barggus lea maiddá čohkket dieđuid ja ságastallat appellatiivva *borsi* birra, maid anán sihke buorin ja eaktun bajábeale namuhuvvon namaid ságastallamis.

Vaikke čállosat, main sámegiel namat *Porsángu* ja *Bissojohka* ságastallojuvvojit, leat mu oainnus nana gáldut, mat loktejit dehálaš beliid namaid duogázis, de váttisvuhtan lea ahte eai gávdno doarvái historjjálaš gáldut maiguin sáhtášii doarjut dán dutkamusa. Go geahččá historjjálaš gálduid, de oaidná ahte dárogiel namat *Porsangen* ja *Børselv* leat bures dokumenterejuvvon kárttain ja eará gálduin, muhto sámegiel namat *Porsángu* ja *Bissojohka* leat viehka sporádalaččat dokumenterejuvvon. Váttisvuhtan sámi báikenamaid hárrái – numo muđuige álgoálbmotdutmamis – leage dat, ahte eai leat olus historjjálaš duodaštusat mat

doaimmaše doarjjan dutkamušain. Sivvan dása lea go stuorámus oassi sámeziel báikenamain leat áiggiid čađa leamaš njálmmálaš giela hálddus ja leat vuoittáhállan eanetlogugielaid čálalaččat dokumenterejuvvon gáldodieđuide (Helander 2008: 24–25; gč. maiddái Helander 2004: 72).

## 2 Giellakontávttat Porsággus

Porsággus lea guhkes ássanhistorjá. Porságguvuona birra, earret eará Giksenjárggas (dá. *Børselvnes*) Bissojohnjálmmi oarjjabealde, leat gávdnan sihke arkeologalaš dávviriid ja ássansajiid maid sáhtá dateret gitta geađgeáigái (Nummedal 1929: 36–91; Hanssen 1986: 9, 13–15). Porságguvuona birrasis leat maiddái namat, mat orrot čájeheamen ahte guovllus leat orron olbmot hui guhká. S. Aikio (2017: 118–119) lea listen Porságguvuona guovllu namaid maid álgovuoddu ii leat čielggas ja maid ii leat álki ruohtastit guđege eará gillii. Ovdamearkan dasa lea namma *Leavdnja*, man muhtun dutkit oaivvildit leat nu gohčoduvvon *substráhtta*, namalassii gielalaš bázahus muhtun dovdameahttun dološgielas (S. Aikio 2017 s.v. *Leavdnja*; A. Aikio 2006: 19).

Porsángu lea gitta 1700-logu gaskkamuddui adnojuvvon čielga sámi guovlun. Kvenat bohte Porsángu sullivan 1700-logu gaskkamuttu rájes. Dáččat fasttain leat unnit eanet orostallan Porsángu guovllus 1600-logu rájes (Hanssen 1986: 90–91, 113–115; NOU 1994; NSL 1997 s.v. *Børselv*; S. Aikio 2017 s.v. *Bissojohka*). Vaikke dáččat leat easkka 1600-logus orostallagoahtán Porsággus, de guovllus leat johtán sihke vearrogáibideaddjit ja maiddái dáčča guolásteaddjit ollu ovdal dan áiggi (Hanssen 1986: 39–40; S. Aikio 2017: 12). Nu leatge Porsággus sajáiduvvan iešguđetge gielaide namat áiggiid čađa ja Porsángu guovllu báikenamat čájehit namalassii dan, ahte doppe leat mánga giela guhká leamaš oktavuodas. Ovdamearkan sáhtá bidjat dárogiel nama *Porsangen*, mii lea vuosttaš gearde registrerejuvvon juo jagi 1528 (NSL s.v. *Porsangen*) ja kvenagiel nama *Lemmijoki*, mii lea dokumenterejuvvon Ruota vearrolisttuin juo jagi 1595 (Rygh 1924: 188; Andreassen 2015: 87).

### 3 *Borsi* appellatiivan ja nammaoassin

Qvigstada (1944: 14) ja Nielsena (KN s.v. *bor 'se*) dieđuid mielde *borsi* mearkkaša 'skurčogorži; gorži mas leat ceakko bávttit golmma bealde'. Sudno dieđuid mielde dálá gielas sátni geavahuvvo dušše namman dahje nammaoassin. Frette (1986: 87) fasttain bealistis čállá ahte sátnái ii leat áibbas čielga čilgehus daningo dat lea gávdnomis dušše Nielsena (1979 (1932–1962)) sátnegirjjis *Lappisk (samisk) ordbok*. Son čállá ahte Nielsen lea jáhkkimis ožžon dieđu dakkár olbmos, gii ii leat dovdan earágo Deanuleagi Borsejoga, daningo dát detálljačilgehus ii heive eará go dasa. Eará *Borse*-nammasaš báikkít leat muđui báktesajiin.

A. Aikio (2006: 19–20) čállá ahte *borsi*-sátni orru leamen čielga vuodđogermánalaš loatna sánis *\*fursa-* 'guoika, gorži'. Sánis orru maiddái leamen oktavuohtha suomagiel sátnái *purha* (< *\*purša*) 'gorži', muhto ii leat diehtu leatgo sánit buohtalasloanat vai leago sámegiel sátni lonejuvvon suomagielas. A. Aikio čállá maiddái ahte sátni lea giellahistorjjálaččat viehka boares loatna daningo das lea dáhpáhuvvan jietnadatmolsašupmi *\*f-* > *\*p-*. Dan sáhtta buohtastahttit lullisámegiel sániin *fuersie* 'guoika' (< *\*fuorsē*), mii fasttain lea ollu ođđasut loatna-sátni ja lea jáhkkimis lonejuvvon juogo dološdárogielas dahje vel ođđasut áiggis. *Borsi*-sánis lea maiddái oktavuohtha verbii *boršut*, mii fasttain lea vuodđogermánalaš loatna sánis *\*fursja-*. Vearba *\*fursja-* lea suorggádus substantiivvas *\*fursa-*, ja sánit leat jáhkkimis sierranas loanat seamma germánalaš sátnebearrašis (A. Aikio 2006: 19–20).

Sátnin lea *borsi* viehka marginálalaččat duodaštuvvon davvisámegiel suopmaniin. Qvigstad (1944: 14) dieđuid mielde sátni lea geavahuvvon Kárášjogas, Buolbmágis ja Unjárggas. Konrad Nielsen, guhte lea čoaggán ja čohkken sániid Buolbmágis, Kárášjogas ja Guovdageainnus, lea merken ahte sátni geavahuvvo dušše Buolbmágis ja Kárášjogas (KN s.v. *bor 'se*). Frette (1985: 87) ja kártadoaimmahaga báikenamma-registera (SSR) dieđuid mielde sátni *borsi* lea geavahuvvon báikenamain ollu viidát guovllus go maid Nielsen ja Qvigstad leaba namuhan, nu mo maiddái kárttas 1 oaidná. Giellahistorjádutki A. Aikio (2006: 19) čálláge ahte sátni ferte leat geavahuvvon viidát guovllus – goittotge

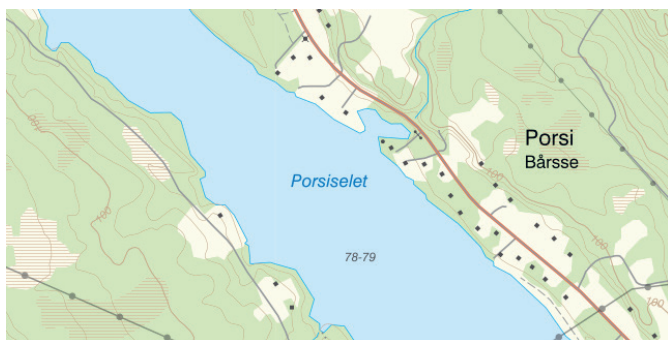


davvisámi guovllus – juste fal danin go sátni gávdno báikenamain ieš-  
guđetge guovlluin Davvi-Sámis.



Kárta 1. Borse-namat mannet Čorgašnjárggas Várggonuorrái ja Álaheavutnii (SSR).

Orruge vejolaš ahte sátnin *borsi* lea historjjálaččat gávdnon vel ain viidábut go davvisámi guovllus, daningo Juleveanus (julevsámegillii *Stuor Julevädno*) Johkamohki nuorttabealde lea dakkár báiki go *Bårsse* (LMV, gč. kárta 2) dahje *Bårssi* (Anderson & Korhonen 1994 s.v. *Porsi*; Swedell 2001 s.v. *Porsi*). Swedell (2001 s.v. *Porsi*) čállá ahte ruotagiel namma *Porsi* lea ruotaiduvvan hápmi julevsámegiel namas *Bårssi*. Son čállá, ahte ovdalگو johka dulvaduvvui lei nama refereantan gorži. Nenséna (UUB: 222) materiálas namuhuvvojit maiddái *Bårsse*-álgosaš namat, nugo *Pårsemåkke*, *Pårse-by* ja *Pårse-forssen*, mas gorži *Pårse-forssen* čilgejuvvo leat dokko gokko Unna Julevädno ja Stuor Julevädno golget oktii.



*Kárta 2. Bárssse-nammasaš báiki Juleveanus, Johkamohki nuorttabealde (LMV).*

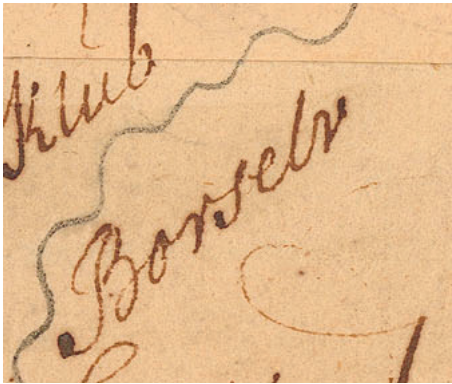
Anderson ja Korhonen (1994 s.v. *Porsí*) árvaleaba gal ahte namma sáhtta leamaš *Bárssji* ja mearkkašivččii 'gorži mii ain boršsiha' ja dalle livččii vuolggasadjin vearba *boršut* (julevsámegillii *bárssjot*). Orru gal dattege vejolaš ja maiddái jáhkehahti, ahte báikkis duodaidge lea álggu rájes leamaš namma *Bársse*, muhto ahte sátni *borsi* ii leat šat oahpis dan guovllus.

## **4 Leatgo Bissojohka ja Porsángu Borsi-álgosaš namat?**

### **4.1 Bissojohka**

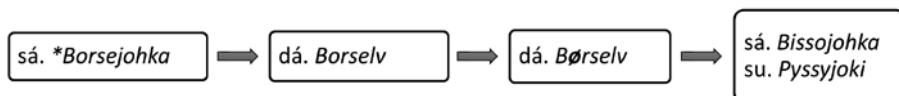
*Bissojohka* lea namma sihke jogas mii vuolgá Deanu gáissáin ja golgá Porsáנגguvutnii, ja gilázis mii lea Bissojohnjálmnis. Nama mearus-oassi čujuha substantiivii *bissu* (dá. *børse* ~ *bøsse*, su. *pyssy*) (S. Aikio 2017 s.v. *Bissojohka*). NSL (1997 s.v. *Børselv*) dieđuid mielde lea sihke dárogiel namma *Børselv* ja suomagiel namma *Pyssyjoki* jáhkkimis lonejuvvon sámegielas. S. Aikio (2017 s.v. *Bissojohka*) fasttain bealistic čállá ahte sámegiel sátni *bissu* lea nuorra loatna suomagielas ja danin ii oro jáhkehahti ahte namma *Bissojohka* livččii vuodđun dárogiel namii *Børselv*, mii lea dokumenterejuvvon juo 1683:s. Su dieđuid mielde ii oro jáhkehahti datge, ahte suomagiel namma livččii joga álgoálgosaš namma daningo suomagielagat bohte Porsángu easkka 1700-logus.

A. Aikio (2006: 48; maiddái S. Aikio 2017 s.v. *Bissojohka*) árvala ahte joga álgoálgosaš namma lea leamaš *\*Borsejohka*, ja dat lea lonejuvvon dárogillii ja álbmotetymologalaččat heivehuvvon hápmái *Børselv*. Son čállá ahte joga mihtilmasvuohtan lea namalassii dat, ahte johka golgá máŋga kilomehtera guhkkosaš skurčču čađa. Dát iešvuotta heive A. Aikio mielas bures sáni *borsi* sisdollui. Su jurdaga das, ahte sámegiel namma livččii álgoálggus leamaš *\*Borsejohka*, doarju maiddái Aagaard (1706) dahkan kárta (Amtskartsamling 1706), mas joga dárogiel namma lea čállojuvvon *Børselv* (gč. kárta 3).



Kárta 3. Aagaard dahkan kárta 1706 (Amtskartsamling 1706).

Dáid dieđuid vuodul sáhtta dulkot ášši nu, ahte 1600-logu loahpas ja 1700-logu álggus ii lean dárogiel namas vel sajáiduvvan dušše okta variánta. Lea maiddái vejolaš jurddašit ahte álggus lea sámegiel namma *\*Borsejohka* heivehuvvon dárogillii hápmái *Børselv*. Dasto lea namma álbmotetymologalaččat heivehuvvon viidáseappot hápmái *Børselv* (A. Aikio 2006: 48). Dalle livččii sámegiel namma *Bissojohka* nu gohčoduvvon *ruovttoluottaloatna* dárogiel namas. Kvenagiel namma *Pyssyjoki* livččii fasttain loatna juogo dárogielas dahje sámegielas. Dáid loatnagaskavuodaid čájehan govvošis 1.



Govvus 1. Vejolaš čilgehus dasa, ahte manin báikki dálá sámegiel namma lea *Bissojohka*.

Lea vejolaš datge ahte namma *\*Borsejohka* lea geavahuvvon vel dallege go suomagielaš bohte Porsángu: namalassii ahte kvenagiel namma lea lonejuvvon dárogielas *Børselv > Pyssyjoki*, ja sámegiel namma *Bissojohka* lea fasttain lonejuvvon kvenagiel namas. Dan lea diedusge veadjemeahtun diehtit daningo sámegiel namma ii leat systemáhtalaččat dokumenterejuvvon kárttain.

## 4.2 Porsángu

Nama *Porsángu* álgovuodus leat maiddáii áiggiid čađa čoagganan mánga hypotesa ja čilgehusa. Dat mii lea oalle čielggas lea ahte sámegiel namma *Porsángu* lea lonejuvvon dárogiel namas *Porsangen*. Dat mii fas ii leat áibbas čielggas lea ahte mas nama *Porsangen* mearussoassi *Pors-* boahdá, ja mii dáidá leat vuona álgoálgosaš sámegiel namma. Dárogiel namma *Porsangen* lea gáldodieđuid mielde oalle boaris ja lea registrerejuvvon juo 1528:s hámis *Porssanger* (NG 1924: 178; NSL 1997 s.v. *Porsangen*). Hanssen (1986: 30) čállá ahte dárogiel namma *Porsanger* lea oalle boaris, ja nama leat earret eará dološ gonagasat geavahan, muhto ahte dat ii lean mihkkege báikkálaš namaid.

Rygh (NG 1924: 178) čállá ahte dárogiel namma *Porsanger* sisttisdoallá appellatiivva *\*angr* 'vuotna' mii lea dárogielas jávkan appellatiivan juo dološdárogieła áigge. Son maiddáii čilge ahte nama mearussoassi *Pors-* eahpitkeahhtá boahdá dárogieła šaddonamas *dár. pors* (~ *Finnmarkspors*, lat. *Ledum palustre*). Botanihkkára Olav Gjærevoll dieđuid mielde dát šaddu ii gávdno Porsáנגgus (NSL 1997 s.v. *Porsangen*). Son čujuha maiddáii dasa ahte šaddu gávdno eará sajiin Finnmárkkus, muhto ahte dat lea ilbman Davvi-Norgii oalle mañjit. Son árvala ahte nama mearussoassi mearkkaša seamma go Fálesnuori namma sá. *Borsi* ~ dá. *Porsa*.

Frette (1986: 84) oaivvilda ahte Davvi-Norgga *-angen/-anger*-namat leat heivehusat sámegiel namain, ja ahte *-angen/-anger* lea namma-bidjamis adnojuvvon muhtunlágan suffiksan, nugo namain **Goppe** (dálá čállinvuohki *Gohppi*) + dá. *-angen* > dá. **Koppangen** ja **Čoalme** (dálá čállinvuohki *Čoalbmi*) + dá. *-angen* > dá. **Kjølman**gen. Maiddáii

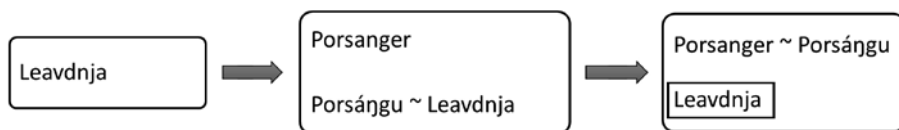
NSL (1997 s.v. *Koppangen*) dieđuid mielde dárogiel namma *Koppangen* lea jáhkkmis heivehus sámegiela namma *Gohppi*, ja ahte dasa lassin Hedmárkku namma *Koppang* orru doaibman minstarin dan nammii. Frette (1986: 87) árvalage dárogiel nama *Porsanger* oktavuodas leat dáhpáhuvvan sullii seamma. Son oaivvilda dárogiel nama **Porsanger** mearusoasi vuodđun leat **Borsi/Borse-**, ja čujuha *Borsejohkii*, oalgejogažii mii golgá Leavdnjajohkii sullii 2 kilomehtera bajábealde Leavnnja čoahkkebáikki.

Holm (1991: 301) atná Frette čilgehusa leat ollásit vejolažžan, muhto dattege ii fas ane jáhkehahttin dan, ahte dáčča livččii bidjan stuora Porságguvutnii nama muhtun joga mielde, mas lea sámegiela namma ja mii lea mánga kilomehtera eret vuonas. Son baicca geažuha ahte *Borsejohka* sáhtta leat loatna dárogiel namma *Porsanger*. Holm (1991: 7, 22, 300–302) čállá ahte sátnin lea *\*angr* jávkan hui áigá skandinávalaš gielain, ja daningo sátni *pors* fas bealistis lea ilbman skandinávalaš gielaide hui maŋnit (dárogiel gálduin easka 1300-logus), de dat mielddisbuktá juogo dan, ahte dárogiela mearusoassi *pors* ii mearkkaš šattu 'Ledum palustre', ahte vuodđooassi dá. *-angr* ii mearkkaš 'vuona', dahje ahte dárogiela *\*angr* 'vuotna' lea seilon Davvi-Norggas ollu guhkit go eará sajiin. Vaikke son problematisere dán, de son liikká árvala ahte dárogiel nama *Porsanger* mearusoassi čujuha šaddonamahussii, ja árvala vel dange ahte sátni sáhtta boahit ruotagielas dan áigge go sápmelaččat mákse vearu Ruttii.

Leat liikká moanat geat oaivvildit dan seamma go Frette (1986: 87), namalassii ahte nama sám. *Porsángu* ~ dár. *Porsanger* mearusoassi *Pors-* boahá eanaappellatiivvas *borsi* (gč. NSL 1997 s.v. *Porsa*, *Porsangen*; S. Aikio 2017 s.v. *Porsángu*), muhto ii leat áibbas čielggas mii nama navdinágga lea leamaš. Frette (1986: 87) čilgehus das, ahte nama vuodđun livččii *Borsejohka* (oalgejogaš mii golgá Leavdnjajohkii), ii oro nu jáhkehahtti. Eanet jáhkehahtti lea S. Aikio (2017 s.v. *Porsángu*) čilgehus ahte namma sá. *Porsángu* ~ dá. *Porsanger* livččii oktavuodha *Bissojohkii*, mii jáhkkmis lea leamaš *\*Borsejohka*, nugo lean ságastallan kapihttalas 4.1. Anán dán eanet jáhkehahttin daningo Bissojohka lea sihke stuorát johka ja dat lea olgolis vuonas, nu ahte dáččaide dat lea

jáhkkimis leamaš oahppáseabbo namma go Leavdnjajoga oalgejogaš Borsejohka.

S. Aikio (2017 s.v. *Porsángu*; gč. maiddái NSL 1997 s.v. *Porsangen*) árvala maiddái ahte vuona álgoálgosaš sámegiel namma sáhtta leat leamaš *\*Borsevuotna* go vuona birastit ceakko várit main jogat golget goržin vutnii. Nuppe dáfus lea Knud Leem (1768 s.v. *Levnje-vuodn*) 1700-logus čállán ahte vuona sámegiel namma lea *Levnje-vuodn ~ Levdnje-vuodn* ja dárogiel namma fasttain *Porsanger-fiorden*. Maiddái Helander (2004: 75) čállá ahte guovlu, man dálá áigge gohčodit sámegillii *Porsángun*, rievtti mielde lea gohčoduvvon *Leavdnjan*. Son čállá ahte boarráseamos buolvva olbmot muitet velge, ahte ovdalaš áigge gohčoduvvui olles guovlu *Leavdnjan* iige *Porsángun*, ja nu orru *Leavnja* denotašuvdna rievdan jagiid mielde viidát guovllus gitta vuona siskkimuš oassái, erenoamážit gili dahje čoahkkebáikki namman (gč. govvosa 2).



*Govvosa 2.* Dárogiepla váikkuhus báikenama Leavdnja refereantta rievdamii (Helander 2004: 76).

Vaikke ii leat áibbas čielggas leago vuona namma leamaš *\*Borsevuotna* vai lešgo dat leamaš *Leavdnja ~ Leavdnjavuotna*, de leat goit-totge buorit ákkat dasa, ahte nama sám. *Porsángu ~ dár. Porsanger* nearusoassi *Pors-* čujuha eanaappellatiivii *borsi*.

## 5 Loahppaságastallan

Oppalohkáii leat hui buorit ja vuodlaš argumeanttat dasa, ahte namain *Porsángu* ja *Bissojohka* lea čanastat appellatiivii *borsi*, sihke danin go Porsánggu birra leat *Borse*-álgosaš namat, ja maiddái danin go eatnamiid dáfus guovlu heive *borsi*-appellatiivva definišuvdnii, nu mo lean ságastallan kapihttalas 4.2.

Qvigstad (1944: 14) ja Nielsena (KN s.v. *bor'se*) mielde ii leat *borsi* šat doaibman appellatiivan goittotge 1900-logu gaskkamuttu rájes, ja de leage vejolaš jurddašit nu, ahte go sáni sisdoallu ii leat šat leamaš áibbas čielggas, de lea álkit leamaš maiddái dulkot nama ođđasit (gč. S. Aikio 2017: 10). Nu orošii lunddolaš jurddašit Bissojoga oktavuodas, namalassii ahte dat lea álggos lonejuvvon dárogillii *Børselv*, ja de ođđasit dulkojuvvon sámegillii *Bissojohka*-namain danin go nama \**Borsejohka* mearussoassi ii leat šat leamaš oahpis báikki olbmuide.

Namat *Porsángu* ~ *Porsáנגguvuotna* leat áibbas čielgasit lonejuvvon dárogielas *Porsangen* (*Porsanger*) ~ *Porsangerfjorden*, muhto dat ii mearkaš dan ahte vuonas ii leat ovdal leamaš sámegiel namma. Vuona álgoálgosaš sámegiel nammii leat mánga hypotesa nugo kapihttalas 4.2 lean čájehan, muhto eanemus jáhkehahtti orru leamen Leem (1768) ja Helandera (2004) čilgehus, ahte vuona namma lea leamaš *Leavdnja* ~ *Leavdnjavuotna* ja ahte nama *Leavdnja* refereanta lea áiggiid mielde rievdan ja dálá áigge dat doaibmá duššefal vuona siskkimus oasi namman nugo čájehan govvošis 2.

Dárogiel namat *Porsangen* ja *Børselv* leat maiddái áibbas čielgasit ožžon stuorát saji virggálaš anus ja dat leatge maiddái váikkuhan sámegiel namaide. Kárttas 4 oaidná ovdamearkka dihtii ahte juo 1706:s leat merkon duššefal dárogiel namaid kártii vaikke lea sáhka Porsáנגgus, mii áibbas čielgasit lea adnojuvvon sámi guovlun. Maiddái NSL (1997 s.v. *Børselv*; *Porsangen*) dieđuin oaidnit ahte dárogiel namma *Porsanger* lea namuhuvvon historjjálaš gálduin juo 1528:s ja namma *Børselv* fasttain 1683. Sámegiel namaid bokte fas ii leat makkárga jahkelohku, mii mearkaša ahte eai leat makkárga systemáhtalaš dieđut sámegiel namaid geavaheamis.



Kárta 4. Porsánggu guovllu namat Aagaard dahkan kárttas 1706:s (Amtskartsamling 1706).

Helander (2004: 79; gč. maiddái Bergsland 1991) čállá ahte Davvi-Norgga boarráseamos historjjálaš gálduide leat dábálaččat merken makrotoponymaid, namalassii stuorra báikkiid namaid, maid dovdet maiddái earát go dušše báikkálaš olbmot. Son čállá ahte erenoamážit riddoguovllu boarráseamos historjjálaš gálduin makrotoponymat leat dábálaččat čállojuvvon dárogillii. Danin go sámegiel namat eai ožžon saji kárttain ja eará historjjálaš gálduin, de dat leage sáhttán váikkuhan nannosit nu, ahte sihke *Leavnnja* refereanta lea gáržon ja *Porsángu* ~ *Porsanger* lea ožžon nannosit sajadaga virggálaš anus, ja maiddái dasa ahte *\*Borsejohka* lea rievdan dan dálá hápmái *Bissojohka*.



## Gáldut

- Aikio, Ante 2006: On Germanic-Saami Contacts and Saami Prehistory. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 91. 9–55.
- Aikio, Samuli 2017: *Davvisámi báikenamat*. Kárášjohka & Deatnu: ČálliidLágádus.
- Amtskartsamling 1706: *Finmarkens amt nr 4: Geographisk Declination ofwer Øst- og Vest-Finmarken: Finnmark*. U. Frideric Aagaard 1706. Hønefoss: Statens kartverk. <<https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=849>> (01.11.2020).
- Anderson, Hans & Korhonen, Olavi 1994: *Vad betyder namnen? Något om betydelsen av 333 lulesamiska terräng- och ortnamn*. Jokkmokk: Förlag Hans Anderson.
- Andreassen, Irene 2015: Kvenske stedsnavn i Norge. – Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (doaimm.), *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus forlag. 85–103.
- Bergsland, Knut 1991: Samiske stedsnavn på offisielle karter. – Hans Ragnar Mathisen (doaimm.), *Sámi kulturmuittut. Samiske kulturminner. Báikenammačoaggima giehtagirji, Håndbok i stedsnavnregistrering*. Romsa: Keviselie. 18–21.
- Frette, Thor 1986: Noen synspunkter på *-anger (-angen)*. – *Årsmelding 1985*. Institutt for namnegransking (Norsk stadnamarkiv). Oslo: Universitetet i Oslo. 83–88.
- Hanssen, Einar Richter 1986: *Porsanger bygdebok. Bind 1. Fra eldre steinalder til 1910*. Porsanger: Porsanger kommune. <[https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb\\_digibok\\_2012051008071?page=6&searchText=stedsnavn](https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2012051008071?page=6&searchText=stedsnavn)> (01.11.2020).
- Helander, Kaisa Rautio 2004: Muhtin fuomášumit báikenamaid njálmmálaš ja čálalaš anus Norgga beale davimus Sámis. – Lars Magne Andreassen (doaimm.), *Samiske landskapsstudier*. Dieđut 5/2004. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 72–86.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Holm, Gösta 1991: *De nordiska anger-namnen*. Lund: Lund University Press.
- KN = Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok I–III*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leem, Knud 1768: *Lexicon Lapponicum bipartitum, Lapponico - Danico - Latinum & Danico - Latino – Lapponicum, cum indice Latino*. Trondheim: Impensis Seminarii Lapponici Fridericiani. <<https://www.nb.no/nbsok/nb/f7147c85118952098ba3af3b2b513745?lang=no#5>> (01.11.2020).
- LMV = Lantmåteriverket. Gävle: Statens lantmåteriverk. <<https://kso.etjanster.lantmateriet.se/>> (01.11.2020).
- NG 1924 = Rygh, Oluf 1924: *Norske gaardnavne. Navne paa matrikulerede jordeiendomme i Finmarkens Amt*. Udgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Attende bind. Kristiania: W. C. Fabritius & Sønner.

- NOU 1994: 21 *Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*. <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1994-21/id374516/sec3?q=1994>> (01.11.2020).
- NSL 1997 = *Norsk stadnamleksikon 1997* [1976]. 4. utgåva. Jørn Sandnes & Ola Stemshaug (doaimm.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Nummedal, Anders 1929: *Stone Age Finds in Finnmark*. Oslo: Aschehoug. <<https://www.nb.no/items/e22e8eaedd40b5cc68607016070ce35a?page=0&searchText=Stone%20age%20finds%20in%20finnmark>> (01.11.2020).
- Qvigstad, Just 1944: *De lappiske appellative stedsnavn*. Oslo: Aschehoug.
- SSR = Sentralt stedsnavnregister. Hønefoss: Statens kartverk. <<https://norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=4&lat=7197864.00&lon=396722.00>> (01.11.2020).
- Swedell, Ulla 2001: *Finska och samiska ortnamn i Sverige*. Opuscula uralica 4. Uppsala: Uppsala universitet, Finsk-ugriska institutionen.
- UUB = Uppsala universitetsbibliotek: J. Nenséns samlingar. R 649. <<http://janensen.ub.umu.se/sok/show.php?id=1167>> (01.11.2020).
- Zilliacus, Kurt 1980: Ortnamnsförråden vid språkgränsen i Finland. – Thorsten Andersson & Eva Brylla & Allan Rostvik (doaimm.), *Ortnamn och språkkontakt. NORNA-rapporter 17*. 317–349.
- Zilliacus, Kurt 2002: *Forska i namn*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr. 640. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

## ***Bissojohka and Porsáŋgu: Names originating in borsi?***

The topographic appellative, *borsi*, means a certain type of gorge through which a river flows. *Borsi* (*Borse-*) is a constituent part of many place names in northern Sápmi and crops up repeatedly on the map, appearing like a thread winding its way from Čorgašnjárga to Fálesnuorri. The word itself was indeed a functioning appellative in earlier times in some northern Sami dialects, but which now only remains as a part of place names.

Some Sami linguists have suggested that the place names *Bissojohka* (Nor. *Børselv*) and *Porsáŋgu* (Nor. *Porsanger*) are originated in the topographic appellative *borsi*. It is suggested that *Bissojohka* would have originally been *\*Borsejohka*, but that language contact between Sami and Norwegian (and possibly Finnish) has led to the place being called *Bissojohka*. For the place name *Porsáŋgu* (Nor. *Porsanger*), there are many etymological explanations in connection with which linguists have again hinted that the topographic appellative, *borsi*, could also have been the starting point.

The aim of this article is to discuss further the question of the original basis for the names *Bissojohka* and *Porsáŋgu*. I have chosen to use etymological onomastics as my methodology, and the objective is to collect and study various written sources and mapping data to highlight a linguistic historical explanation of the names.

Keywords: etymology, loan contact, topographic appellative, *borsi*, *Bissojohka*, *Porsáŋgu*

**Mikkel Rasmus Logje**

Sámediggi (The Sámi parliament of Norway)

*mikkel.rasmus.logje@samediggi.no*

---

# *Bissojohka* og *Porsángu*: Navn med opphav i *borsi*?<sup>1</sup>

Mikkel Rasmus Logje

## 1 Innledning

Det topografiske appellativet *borsi* blir forklart som en bestemt type kløft som det renner ei elv gjennom (Qvigstad 1944: 14; KN se *bor'se*). Ordet har vært et produktivt appellativ i tidligere tider, men nå synes ikke det språklige innholdet i ordet lenger å være kjent. *Borsi* inngår i flere nordsamiske stedsnavn, og i Finnmark finner vi *Borse*-navn fra Nordkinnhalvøya til Altafjorden (SSR). Noen samiske språkforskere har foreslått at også stedsnavnene *Bissojohka* (nor. *Børselv*) og *Porsángu* (nor. *Porsanger*) har forbindelse til appellativet *borsi*, men at navnene gjennom språkkontakt har endret seg til sine nåværende former (se Frette 1986; A. Aikio 2006; S. Aikio 2017).

Artikkelens hovedmål er å diskutere etymologien til stedsnavnene *Bissojohka* og *Porsángu*, og å bringe frem mulige forklaringer på etymologien til navnene. Dette arbeidet har også som mål å samle informasjon om og drøfte appellativet *borsi*, noe jeg ser på som både en fordel og en betingelse for å kunne diskutere de navnene som er nevnt ovenfor.

Selv om tekstene der de samiske navnene *Porsángu* og *Bissojohka* diskuteres, etter mitt syn er sterke kilder som løfter frem viktige sider ved navnenes bakgrunn, er det et problem at det ikke finnes nok historiske kilder som kan støtte denne forskningen. I historiske kilder er de norske navnene *Porsangen* og *Børselv* godt dokumentert, mens dokumentasjonen av de samiske navnene *Porsángu* og *Bissojohka* derimot er ganske sporadisk. Et problem med samiske stedsnavn – som

---

1 Den originale artikkelen er skrevet på nordsamisk: *Bissojohka ja Porsángu: Leatgo dát borsi-álgosaš namat?* Både originalen og den oversatte teksten blir publisert i denne rapporten.

i urfolksforskning ellers – er mangelen på historiske bevis som kan støtte opp om forskningen. Grunnen til dette er at de fleste samiske stedsnavn har gjennom tidene vært brukt muntlig, og de har derfor ikke stått like sterkt som historiske kilder sammenlignet med skriftlig dokumentert kildeinformasjon på majoritetsspråkene (Helander 2008: 24–25; se også Helander 2004: 72).

## 2 Språkkontakter i Porsanger

Porsanger har en lang bosettingshistorie. Rundt Porsangerfjorden, blant annet på Børselvnes (sam. *Giksenjárga*), på vestsiden av munningen av Børselva, er det funnet både arkeologiske gjenstander og bosteder som man tror hører til steinalderen (Nummedal 1929: 36–91; Hanssen 1986: 9, 13–15). I området rundt Porsangerfjorden finnes det også navn som synes å vise at det har bodd folk veldig lenge i området. S. Aikio (2017: 118–119) har laget en liste over navn i området rundt Porsangerfjorden der etymologien til navnene ikke er tydelig, og der navnene ikke lett kan kobles til kjent språkmateriale i noen andre språk. Et eksempel på dette er navnet *Leavdnja*, som noen forskere antar er et såkalt *substrat*, nemlig en språklig rest av et ukjent gammelt språk (se f.eks. S. Aikio 2017 om *Leavdnja*; A. Aikio 2006: 19).

Porsanger ble frem til midten av 1700-tallet ansett som et samisk område. Kvenene kom til Porsanger fra rundt midten av 1700-tallet, mens nordmenn har bodd i Porsanger-området mer eller mindre siden 1600-tallet (Hanssen 1986: 90–91, 113–115; NOU 1994; NSL 1997 se *Børselv*; S. Aikio 2017 se *Bissojohka*). I tiden før nordmenn begynte å bosette seg i Porsanger på 1600-tallet, har både norske skatteinnkrevere og norske fiskere besøkt området lenge før den tid (Hanssen 1986: 39–40; S. Aikio 2017: 12). Slik er det blitt etablert navn på ulike språk i Porsanger gjennom tidene, og stedsnavnene i Porsanger-området viser at her har det lenge vært mange språk i kontakt med hverandre. Som eksempel kan man nevne det norske navnet *Porsangen*, som ble registrert for første gang allerede i 1528 (NSL se *Porsangen*) og det kvenske navnet *Lemmijoki*, som er dokumentert i svenske skattelister allerede i 1595 (Rygh 1924: 188; Andreassen 2015: 87).

### 3 Borsi som appellativ og navneledd

Ifølge Qvigstad (1944: 14) og Nielsen (KN se *bor'se*) betyr *borsi* 'kjelfoss; foss omgitt av bratte bergvegger på tre sider', og de opplyser at ordet ikke brukes i dagens språk, men bare som navn eller navneledd. Frette (1986: 87) skriver derimot at betydninga av ordet ikke er klar, fordi ordforklaringen bare er å finne i Nielsens (1979 (1932–1962)) *Lappisk (samisk) ordbok*. Han skriver at Nielsen trolig har fått informasjonen fra en person som ikke har kjent til annet enn *Borsejohka* i Tanadalen, for detaljforklaringen i ordboka passer bare for lokaliteten som dette navnet viser til. Andre *Borse*-navn har blitt brukt om steder med berg.

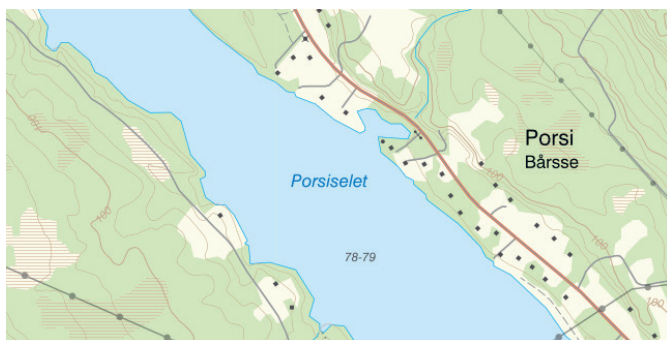
A. Aikio (2006: 19–20) skriver at ordet er et åpenbart urgermansk lån fra ordet *\*fursa-* 'stryk, foss'. Ordet ser også ut til å ha en forbindelse til det finske ordet *purha* (< *\*purša*) 'foss', men det er ikke klart om ordene er parallelle lån, eller om det samiske ordet kan være lånt fra finsk. Han skriver også at ordet språkhistorisk er et temmelig gammelt lån fordi det har skjedd en lydendring *\*f- > \*p-*. Det kan sammenlignes med det sørsamiske ordet *fursie* 'stryk' (< *\*fuorsē*), som igjen er et mye nyere lånord, og som trolig er blitt lånt enten fra gammelnorsk eller i enda nyere tid. Ordet har også forbindelse til verbet *boršut* 'å fosse', som igjen er et lån fra urgermansk *\*fursja-*. Verbet *\*fursja-* er en ordavledning fra substantivet *\*fursa-*, og ordene er trolig atskilte lån fra den samme germanske ordfamilien (A. Aikio 2006: 19–20).

Ordet *borsi* er blitt temmelig marginalt bekreftet i nordsamiske dialekter. Ifølge Qvigstad (1944: 14) er ordet blitt brukt i Karasjok, Polmak og Nesseby. Nielsen som har samlet inn og registrert ord fra Polmak, Karasjok og Kautokeino, har også notert at ordet brukes bare i Polmak og i Karasjok (KN se *bor'se*). Ifølge Frette (1985: 87) og Kartverkets Sentralt stedsnavnregister (SSR) er ordet *borsi* blitt brukt i stedsnavn i et mye mer vidstrakt område enn det Nielsen og Qvigstad har nevnt, noe som også kart 1 viser. Språkhistorieforsker A. Aikio (2006: 19) skriver at ordet må ha blitt brukt i et større område – i alle fall i det nordsamiske området – nettopp fordi ordet finnes i stedsnavn i forskjellige områder her.



Kart 1. Borse-navn finner vi som perler på ei snor fra Nordkinnhalvøya til Vargsundet og Altafjorden (SSR).

Trolig har ordet *borsi* historisk sett vært utbredt i et enda mer vidstrakt område enn i det nordsamiske området, fordi ved Luleälven (lulesamisk *Stuor Julevädno*) på østsiden av Jokkmokk er det et sted som heter *Bårsse* (LMV; se kart 2) eller *Bårssi* (Anderson & Korhonen 1994 se *Porsi*; Swedell 2001 se *Porsi*). Swedell (2001 se *Porsi*) skriver at det svenske navnet *Porsi* er en forsvensket form av det lulesamiske navnet *Bårssi*. Hun skriver at før elva ble demmet opp, var referenten til navnet en foss. I Nenséns (UUB: 222) materiale finnes også navn som starter med *Bårsse-*, som *Pårsemåkke*, *Pårse-by* og *Pårse-forssen*, der fossen *Pårse-forssen* forklares å være der hvor *Unna Julevädno* (sve. *Lilla Luleälven*) og *Stuor Julevädno* (sve. *Luleälven*) renner sammen.



Kart 2. Bárse, et sted ved Luleälven, på østsiden av Jokkmokk (LMV).

Anderson og Korhonen (1994 se *Porsi*) foreslår at navnet kan ha vært *Bårssji* og bety 'foss som stadig fosser', og da ville utgangspunktet ha vært verbet *boršut* 'å fosse' (på lulesamisk *bårssjot*). Det synes likevel å være mulig, og også troverdig, at stedet virkelig fra starten av har hatt navnet *Bársse*, men at ordet *borsi* ikke lenger er kjent i dette området.

## 4 Er *Bissojohka* og *Porsángu* opprinnelige *Borsi*-navn?

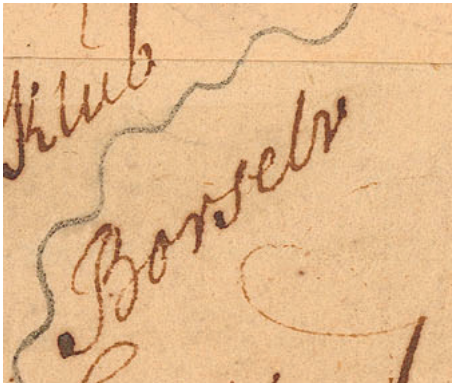
### 4.1 *Bissojohka*

*Bissojohka* (nor. *Børselva*, se SSR) er navnet både på elva som renner ut i Porsangerfjorden og på bygda Børselv, som ligger i munningen av elva. Navnets forledd viser til substantivet *bissu* (nor. *børse* ~ *bøsse*, fin. *pyssy*) (S. Aikio 2017 se *Bissojohka*). Ifølge NSL (1997 se *Børselv*) er både det norske navnet *Børselv* og det finske navnet *Pyssyjoki* trolig blitt lånt fra samisk. S. Aikio (2017 se *Bissojohka*) skriver derimot at det samiske ordet *bissu* er et ungt lån fra finsk og derfor virker det ikke troverdig at navnet *Bissojohka* er utgangspunktet for det norske navnet *Børselv*, som er blitt dokumentert allerede i 1683. Ifølge ham virker det heller ikke troverdig at det finske navnet har vært elvas opprinnelige navn, fordi finsttalende kom til Porsanger først på 1700-tallet.

A. Aikio (2006: 48; også S. Aikio 2017 se *Bissojohka*) foreslår at elvas opprinnelige navn har vært *\*Borsejohka*, og at det er blitt lånt inn i

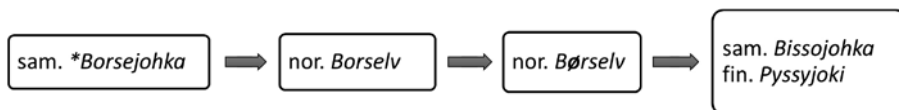


norsk fra samisk og folkeetymologisk blitt tilpasset til formen *Børselv*. Han skriver at det mest bemerkelsesverdige trekket ved elva er nemlig at den renner gjennom en flere kilometer lang kløft. Denne egenskapen høver etter A. Aikios (2006) oppfatning bra til innholdet i ordet *borsi*. Hans idé om at det samiske navnet i utgangspunktet har vært *\*Borsejohka*, støttes også av kartet som er laget av Aagaard (Amtskartsamling 1706), der det norske navnet på elva er skrevet *Borselv* (se kart 3).



Kart 3. Aagaards kart fra 1706 (Amtskartsamling 1706).

På bakgrunn av denne informasjonen kan man tolke det slik at på slutten av 1600-tallet og på begynnelsen av 1700-tallet var det ennå ikke etablert bare en variant av det norske navnet. Det er også mulig å tenke seg at først har det samiske navnet *\*Borsejohka* blitt tilpasset til den norske formen *Borselv*. Navnet er så folkeetymologisk blitt tilpasset videre til formen *Børselv* (A. Aikio 2006: 48). I så fall er det samiske navnet *Bissojohka* et såkalt *tilbakelån* fra det norske navnet. Det kvenske navnet *Pyssyjoki* vil da være et lån enten fra norsk eller samisk. Disse låneforholdene visualiseres på figur 1.



Figur 1. En mulig forklaring på det hvorfor stedets nåværende samiske navn er *Bissojohka*.

Det er også mulig at navnet *\*Borsejohka* var i bruk etter at de finsk-talende kom til Porsanger: Nemlig at det kvenske navnet er blitt lånt fra norsk *Børseelv* > *Pyssyjoki*, og at det samiske navnet *Bissojohka* igjen er blitt lånt fra det kvenske navnet. Det er selvfølgelig umulig å vite dette, fordi det samiske navnet ikke er systematisk dokumentert på kart.

## 4.2 Porsángu

Etymologien for navnet *Porsángu* har også gjennom tidene gitt opphav til mange hypoteser og forklaringer. Det som er nokså klart, er at det samiske navnet *Porsángu* er blitt lånt fra det norske navnet *Porsangen*. Det som derimot ikke er helt klart, er hva forleddet *Pors-* i navnet *Porsangen* kommer fra, og hva fjordens opprinnelige samiske navn kan ha vært. Det norske navnet *Porsangen* er ifølge kilder nokså gammelt, og det er blitt registrert allerede i 1528 som *Porssanger* (NG 1924: 178; NSL 1997 se *Porsangen*). Hanssen (1986: 30) skriver også at det norske navnet *Porsanger* er nokså gammelt, og navnet er blitt brukt av blant andre fortidens konger, men at det ikke var et lokalt navn.

Rygh (NG 1924: 178) skriver at det norske navnet *Porsanger* inneholder appellativet *\*angr* 'fjord' som er forsvunnet fra norsk som appellativ allerede i gammelnorsk tid. Han forklarer at navnets forledd *Pors-* utvilsomt kommer fra det norske plantenavnet *pors* (~ *Finnmarkspors*, lat. *Ledum palustre*). Ifølge botaniker Olav Gjærevoll finnes ikke denne planten i Porsanger (NSL 1997 se *Porsangen*). Han viser også til at denne planten finnes andre steder i Finnmark, men at den har kommet til Nord-Norge nokså seint. Han foreslår at navnets forledd betyr det samme som navnet sam. *Borsi* ~ nor. *Porsa* i Kvalsund.

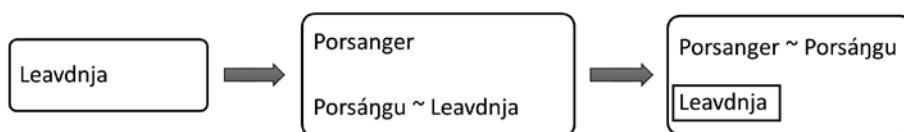
Frette (1986: 84) mener at nordnorske *-angen/-anger*-navn er tilpassninger av samiske navn, og at *-angen/-anger* er i navnsettingen blitt ansett som et slags suffiks, slik som i navnene **Goppe** (nåværende ortografi *Gohppi*) + nor. *-angen* > nor. **Koppangen** og **Coalme** (nåværende ortografi *Čoalbmī*) + nor. *-angen* > nor. **Kjølmangen**. Ifølge NSL (1997 se *Koppangen*) er det norske navnet trolig en omlaging av det samiske

navnet *Gohppi*, og at navnet *Koppang* i Hedmark trolig har fungert som mønster for navnet. Frette (1986: 87) foreslår at omtrent det samme har skjedd med det norske navnet *Porsanger*, nemlig at utgangspunktet for forleddet i det norske navnet **Porsanger** er **Borsi/Borse-**, og han viser til *Borsejohka*, en liten sideelv som renner ut i Lakselva omtrent to kilometer ovenfor Lakselv tettsted.

Holm (1991: 301) anser Frettes forklaring som mulig, men anser det likevel ikke som evident at nordmenn har oppkalt den store Porsangerfjorden etter en elv som har et samisk navn, og som ligger flere kilometer fra fjorden. Han antyder derimot at *Borsejohka* kan være et lån fra det norske *Porsanger*. Holm (1991: 7, 22, 300–302) skriver at ordet *\*anгр* har forsvunnet fra de skandinaviske språkene for svært lenge siden, og siden ordet *pors* derimot har kommet til de skandinaviske språkene svært seint (i norske kilder først på 1300-tallet), så medfører det enten at forleddet *pors* ikke betyr 'planten *Ledum palustre*', eller at hovedleddet *-anгр* ikke betyr 'fjord' eller at *\*anгр* 'fjord' har blitt bevart i Nord-Norge mye lenger enn andre steder. Selv om han problematiserer dette, så foreslår han likevel at forleddet i det norske navnet *Porsanger* viser til planten, og han foreslår også at ordet kan komme fra svensk fra tiden da samer betalte skatt til Sverige.

Det er likevel flere som mener det samme som Frette (1986: 87), nemlig at forleddet *Pors-* i navnet sam. *Porsáŋgu* ~ nor. *Porsanger* kommer fra appellativet *borsi* (jf. NSL 1997 se *Porsa*, *Porsangen*; S. Aikio 2017 se *Porsáŋgu*), men at det ikke er helt klart hva som er navnets navngivningsgrunn. Frettes (1986: 87) forklaring om at utgangspunktet for navnet er *Borsejohka* (ei sideelv som renner ut i Lakselva), høres ikke troverdig ut. Mer troverdig er forklaringen til S. Aikio (2017 se *Porsáŋgu*) som mener at navnet sam. *Porsáŋgu* ~ nor. *Porsanger* har forbindelse til *Bissojohka*, som trolig har vært *\*Borsejohka*, som jeg har drøftet i kapittel 4.1. Jeg anser dette som mer troverdig siden *Bissojohka* både er ei større elv og ligger lenger ut i fjorden, slik at navnet har vært mer kjent for nordmenn enn Lakselvas sideelv *Borsejohka*.

S. Aikio (2017 se *Porsáŋgu*; også NSL 1997 se *Porsangen*) foreslår også at fjordens opprinnelige samiske navn kan ha vært *\*Borsevuotna* fordi fjorden er omringet av bratte fjell med elver som renner som en foss ut i fjorden. Leem (1768 se *Levnje-vuodn*) har derimot skrevet på 1700-tallet at fjordens samiske navn er *Levnje-vuodn* ~ *Levdnje-vuodn* og det norske navnet er *Porsanger-fjorden*. Også Helander (2004: 75) skriver at området som nå kalles *Porsáŋgu* på samisk, egentlig er blitt kalt *Leavdnja*. Hun skriver at den eldste generasjonen fremdeles husker at tidligere ble hele området kalt for *Leavdnja* og ikke for *Porsáŋgu*, og det virker som om referansen til *Leavdnja*-navnet er blitt innskrenket med årene fra et mer vidstrakt område til fjordens indre del, spesielt til bygda eller tettstedet (se figur 2).



Figur 2. Det norske språkets påvirkning på endring av referenten til stedsnavnet *Leavdnja* (Helander 2004: 76).

Selv om det ikke er helt klart om navnet på fjorden har vært *\*Borsevuotna* eller om det muligens har vært *Leavdnja* ~ *Leavdnjavuotna* ~ *Leavnnjavuotna*, så er det likevel gode argumenter for at forleddet *Pors-* i navnet sam. *Porsáŋgu* ~ nor. *Porsanger* viser til appellativet *borsi*.

## 5 Sluttdiskusjon

Totalt sett er det svært gode og grundige argumenter for at navnene *Porsáŋgu* (nor. *Porsanger*) og *Bissojohka* (nor. *Børselv*) har tilknytninger til appellativet *borsi*, både fordi det rundt *Porsanger* finnes stedsnavn som begynner med *Borse-*, og også fordi terrenget i området passer til definisjonen av appellativet *borsi*, slik jeg har drøftet i kapittel 4.2.

Ifølge Qvigstad (1944: 14) og Nielsen (KN se *bor'se*) har ikke ordet *borsi* fungert som appellativ lenger enn til om lag midten av 1900-tallet. Det er derfor mulig å tenke seg at når innholdet i ordet ikke lenger har vært klart, så har det vært lettere å tolke navnet på nytt (jf. S. Aikio 2017: 10). *Bissojohka*-navnet kan derfor først ha blitt innlånt i norsk som *Børselv*, og deretter blitt omtolket på samisk som *Bissojohka* fordi innholdet i forleddet til navnet *\*Borsejohka* ikke lenger har vært kjent for lokalbefolkningen.

Navnene *Porsángu* ~ *Porsáנגguvuotna* er helt klart blitt lånt fra de norske navnene *Porsangen* (*Porsanger*) ~ *Porsangerfjorden*, men det betyr ikke at fjorden tidligere ikke har hatt et samisk navn. Det er mange hypoteser knyttet til det opprinnelige samiske navnet på fjorden som diskutert i kapittel 4.2, men mest troverdig virker Helanders (2004; også Leem 1768 om *Levnje-vuodn*) forklaring på at fjordens navn har vært kalt *Leavdnja* ~ *Leavdnjavuotna* ~ *Leavnnjavuotna*, og at referenten til navnet *Leavdnja* gjennom tidene har endret seg, og som i dag fungerer som navn på bare den innerste delen av fjorden som vist på figur 2.

De norske navnene *Porsangen* og *Børselv* har også helt klart fått større plass i offisiell bruk, og de har trolig påvirket de samiske navnene. På kart 4 ser man for eksempel at det allerede i 1706 ble ført inn kun norske navn på kartet, selv om det er snakk om *Porsanger*, som var ansett som et samisk område. Også ifølge NSL (1997 se *Børselv*; *Porsangen*) er det norske navnet *Porsanger* nevnt i historiske kilder allerede i 1528, og det norske navnet *Børselv* i 1683. Ved de samiske navnene er det derimot ingen årstall for de første skriftspråklige belegg, noe som betyr at det ikke finnes noen systematisk informasjon om bruken av de samiske navnene.



Kart 4. Navn fra Porsanger-området i kart laget av Aagaard i 1706 (Amtskartsamling 1706).

Helander (2004: 79; også Bergsland 1991) skriver at i de eldste historiske kildene i Nord-Norge er det vanligvis makrotoponymer som er påført kart, det vil si navn på steder som også andre enn bare lokalkjente kjenner til. Hun skriver også at spesielt i de eldste historiske kildene fra kystområdet er disse navnene vanligvis blitt skrevet på norsk. Siden de samiske navnene ikke fikk plass på kart eller i andre historiske kilder, så er det svært sannsynlig at dette har gjort at referenten til *Leavdnja* er blitt innskrenket, og at *Porsángu* ~ *Porsanger* har fått en sterkere posisjon i offisiell bruk, og at navnet *Bissojohka* har blitt endret til sin nåværende form.

## Kilder

- Aikio, Ante 2006: On Germanic-Saami Contacts and Saami Prehistory. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 91. 9–55.
- Aikio, Samuli 2017: *Davvisámi báikenamat*. Kárášjohka & Deatnu: ČálliidLágádus.
- Anderson, Hans & Korhonen, Olavi 1994: *Vad betyder namnen? Något om betydelsen av 333 lulesamiska terräng- och ortnamn*. Jokkmokk: Förlag Hans Anderson.
- Andreassen, Irene 2015: Kvenske stedsnavn i Norge. – Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (red.), *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus forlag. 85–103.
- Bergsland, Knut 1991: Samiske stedsnavn på offisielle karter. – Hans Ragnar Mathisen (red.), *Sámi kulturmuittut. Samiske kulturminner. Báikenammačoaoggima giehtagirji, Håndbok i stedsnavnregistrering*. Romsa: Keviselie. 18–21.
- Frette, Thor 1986: Noen synspunkter på *-anger (-angen)*. – Årsmelding 1985. Institutt for namnegransking (Norsk stadnamarkiv). Oslo: Universitetet i Oslo. 83–88.
- Hanssen, Einar Richter 1986: *Porsanger bygdebok. Bind 1. Fra eldre steinalder til 1910*. Porsanger: Porsanger kommune. <[https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb\\_digibok\\_2012051008071?page=6&searchText=stedsnavn](https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2012051008071?page=6&searchText=stedsnavn)> (01.11.2020).
- Helander, Kaisa Rautio 2004: Muhtin fuomášumit báikenamaid njálmálaš ja čálalaš anus Norgga beale davimus Sámis. – Lars Magne Andreassen (red.), *Samiske landskapsstudier*. Dieđut 5/2004. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 72–86.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Holm, Gösta 1991: *De nordiska anger-namnen*. Lund: Lund University Press.
- KN = Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok I–III*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leem, Knud 1768: *Lexicon Lapponicum bipartitum, Lapponico - Danico - Latinum & Danico - Latino – Lapponicum, cum indice Latino*. Trondheim: Impensis Seminarii Lapponici Fridericiani. <<https://www.nb.no/nbsok/nb/f7147c85118952098ba3af3b2b513745?lang=no#5>> (01.11.2020).
- LMV = Lantmåteriverket. Gävle: Statens lantmåteriverk. <<https://kso.etjanster.lantmateriet.se/>> (01.11.2020).
- NG 1924 = Rygh, Oluf 1924: *Norske gaardnavne. Navne paa matrikulerede jordeiendomme i Finmarkens Amt*. Udgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Attende bind. Kristiania: W. C. Fabritius & Sønner.
- NOU 1994: 21 *Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*. <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1994-21/id374516/sec3?q=1994>> (01.11.2020).
- NSL 1997 = *Norsk stadnamleksikon 1997 [1976]*. 4. utgåva. Jørn Sandnes & Ola Stemshaug (doaimm.). Oslo: Det Norske Samlaget.

- Nummedal, Anders 1929: *Stone Age Finds in Finnmark*. Oslo: Aschehoug. <<https://www.nb.no/items/e22e8eaedd40b5cc68607016070ce35a?page=0&searchText=Stone%20age%20finds%20in%20finnmark>> (01.11.2020).
- Qvigstad, Just 1944: *De lappiske appellative stedsnavn*. Oslo: Aschehoug.
- SSR = Sentralt stedsnavnregister. Hønefoss: Statens kartverk. <<https://norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=4&lat=7197864.00&lon=396722.00>> (01.11.2020).
- Swedell, Ulla 2001: *Finska och samiska ortnamn i Sverige*. Opuscula uralica 4. Uppsala: Uppsala universitet, Finsk-ugriska institutionen.
- UUB = Uppsala universitetsbibliotek: J. Nenséns samlingar. R 649. <<http://janensen.ub.umu.se/sok/show.php?id=1167>> (01.11.2020).
- Zilliacus, Kurt 1980: Ortnamnsförråden vid språkgränsen i Finland. – Thorsten Andersson & Eva Brylla & Allan Rostvik (doaimm.), *Ortnamn och språkkontakt*. NORNA-rapporter 17. 317–349.
- Zilliacus, Kurt 2002: *Forska i namn*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr. 640. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.



## ***Bissojohka and Porsáŋgu: Names originating in borsi?***

The topographic appellative, *borsi*, means a certain type of gorge through which a river flows. *Borsi* (*Borse-*) is a constituent part of many place names in northern Sápmi and crops up repeatedly on the map, appearing like a thread winding its way from Čorgašnjárga to Fálesnuorri. The word itself was indeed a functioning appellative in earlier times in some northern Sami dialects, but which now only remains as a part of place names.

Some Sami linguists have suggested that the place names *Bissojohka* (Nor. *Børselv*) and *Porsáŋgu* (Nor. *Porsanger*) are originated in the topographic appellative *borsi*. It is suggested that *Bissojohka* would have originally been *\*Borsejohka*, but that language contact between Sami and Norwegian (and possibly Finnish) has led to the place being called *Bissojohka*. For the place name *Porsáŋgu* (Nor. *Porsanger*), there are many etymological explanations in connection with which linguists have again hinted that the topographic appellative, *borsi*, could also have been the starting point.

The aim of this article is to discuss further the question of the original basis for the names *Bissojohka* and *Porsáŋgu*. I have chosen to use etymological onomastics as my methodology, and the objective is to collect and study various written sources and mapping data to highlight a linguistic historical explanation of the names.

Keywords: etymology, loan contact, topographic appellative, *borsi*, *Bissojohka*, *Porsáŋgu*

**Mikkel Rasmus Logje**

Sámediggi (The Sámi parliament of Norway)

*mikkel.rasmus.logje@samediggi.no*

---

# Ođđa eatnamiidda

## Nuortalaš eváhkuidda báikenamat Davvinuorta-Anáris

Taarna Valtonen

### 1 Láidehus

Anár lea máŋggagielat ja máŋggakultuvrralaš gieldda davimus Sámis, Suoma riikka rájiid siskkoibealde. Gieldda šattai dálá hápmái dan maŋŋá go gesse ráji Ruošša ja Norgga riikkaid gaskii jagiid 1826–27 ja Suoma stuorrafurstagotti ja Ruošša gaskii jagi 1833. Rájit Ohcejoga, Kárášjoga, Guovdageainnu, Bealdovuomi, Gihtela ja Soađegili vuostá čuvvot sullii boares siiddarájiid. (Viinanen 2003: 135–138.) Dálá Anára gieldda siskkoibealde leat leamaš dolin golmma siidda eatnamat. Gieldda oarjeoasis lea leamaš anáraččaid Oarje-Anár dahjege Báđára bealli ja nuortaoasis nuortalaččaid Nuorta-Anár dahjege Báhčaveaji bealli. Daid gaskasaš ráđji manai Anárjávrra rastá. 1600-logu mielde dát guokte siidda ovtastuvve Anárisiidan, go Ruotta válldii veháziid mielde nuortit Anára válldis vuollái. (Aikio 2017 s.v. *Anár*.) Dasa lassins dálá gieldda davvenuortaoasis, Čeavetjávrra ja Njávvdáma guovlluin, ledje Njávvdáma nuortalašsiidda čakča- ja dálveeatnamat. Dán siidda geasseeatnamat Várjavuona máttarittus báhce ráđjegeassimis Norgga beallái ráji. Mearragátti nuortalaččat geavahedje goit Anára davimus oasi virggálaš lobi haga gitta 1900-logu álgogeaži ráđjái, gč. Kárta 1 (Mikkelsen 1971; Tanner 1929: 216; Wikan 1995: 14–16, 37).

Dán artihkkalis guorahalan Suoma beale Njávvdáma ja Čeavetjávrra guovlluid báikenammaárbbi. Guorahalan dan guovllu ođđasamos nuortalašgielat báikenammagearddádaga geahččanguovllus. Guovllu báikenammaárbbái gullet nuortalašgielat báikenamaid lassins maiddái anárašgielat, suomagielat ja davvisámegielat báikenamat. Iešgudege giela báikenamaid gaskavuodát eai leat álo ovttačilggolaččat. Daid gaskavuodáid čielggadeapmi leage analysa guovddázis. Dehálamos dutkangažaldat masa vástidan lea: leatgo guovllu ovddit báikenammagearddádagat ja giellaekologalaš dilit váikkuhan dálá nuortalašgielat

báikenamaid šaddamii ja juos leat, de mo? Analysa lea oassi viiddit, Suoma Akademiija ruhtadan dutkanprošeavttas, man namma lea *Mánggagielat Anára báikenamat*. Dutkanprošeavtta ulbmilin lea čielggadit, mo gielaid ja kultuvrraid gaskavuodat bohtet ovdan báikenamain Anáris, gos hállet mánga giela.



*Kárta 1.* Dutkanguovlu (ránes guovlu) Anára gielddas. Čáhppes boatkasárggis lea Njávdaán-siidda rádjji nugo dan lea vejolaš rekonstrueret májor Peter Schnitlera jagiid 1744–45 rádjekommišuvnna kárta nummir 134 b mielde (gč. omd. Tanner 1929: 91). Ránes boatkasárgáin leat merkejuvvon Anára gieldda rájit ja ránes sárgáin dálá riikkaid rájit.

## 2 Dutkanmateriála, teoriija ja metodat

Dutkanmateriálan dán analysas leat 616 nuortalašgielat báikenama. Lean čoaggán daid stuorit nammačoakkáldagas, man gudnedoavttir Uccpárnáa Vuoli Ilmar, Ilmari Mattus lea čoaggán. Nammačoakkáldat lea almmustahtton girjin jagis 2015 (Mattus 2015), muhto lean ožžon das elektrovnnalaš kopiiija dutkamušaid várás. Nuortalašgielat báikenamaid váldoinformántan lea leamaš badjealmmái ja giellaaktivista Jouni Moshnikoff -rohkki. Dutkanguovllu rájit leat meroštallojuvvon dađi mielde, gos nuortalašgielat báikenamat leat. Guovlu gokčá davábeali nu gohčoduvvon nuortalašguovllus (suom. *koltta-alue*), mii lea meroštallojuvvon Suoma riikka ásahan Nuortalašlágas (Kolttalaki 253/1995). Dutkanguovllu rádjijn leat oarjin, davvin ja nuortan Anára gieldda rájit, máddin rádji manná Ohcejoga gielddarájis Idjajávrrí Roavenjárgga, Nje'žžjäu'rr (suom. Nitsijärvi) ja Curnuvuönn (suom. Surnuvuono) bađa bokte gitta Ruošša riikkarádjái. Curnuvuönn bađa rájes rádji spiehkkaša Nuortalašlágas meroštallojuvvon nuortalašguovllu rájis. (Gč. Kárta 1.)

Guorahallama teorehtalaš lahknanvuohki čuovvu giellaekologiija jurdagiid. Giellaekologiijas giela analyserejit analogalaččat nugo man beare luonddugáhppálaga. Dat mearkkaša, ahte giela konteavstta analyserejit seamma láhkai go ekologiija dutkamušain analyserejit muhtun ealli eallinbirrasa, eará eallišlájaid ja birrasa gaskavuodaid ja fenomenaid, mat váikkuhit ealli ceavzimii dahje jápmimii. Giellaekologiija guovddášjurdda lea, ahte giella ja gielalaš kommunikašuvdna leat álo viidát čatnosis birrasiin ja sosiála eallimiin eaige dat leat sirremis nubbi nuppis. Gielaid dutkkadettiin ferte álo váldit vuhtii olles giela birrasa dahjege dan viiddes kultuvrralaš ja sosiolingvisttalaš konteavstta, dego eará gielaid, sosiála fáktoriid, historjjá ja geavahankonteavsttaid. Giellaekologalaš ja sosiolingvistihkalaš dutkamušain leat olu seammalágan lahknanvuogit ja metodat, muhto daid dehálamos erohus lea, ahte giellaekologiija váldá vuhtii eanet iešgudegelágan fáktoriid (gč. dárkilabbot omd. Haugen 1972; 2001; Mühlhäusler 1996; Skutnabb-Kangas & Phillipson 2007).

Dán analysas guorahalan dálá nuortalašgielat báikenamaid ja ozan daid giellaekologalaš fáktoriid, mat leat váikkuhan báikkiid navdimii ja namaid lonemii. Fáktorat maid mearkkašumi iskan, leat báikkálaš historjjá ja klassihkalaš sosiolingvisttalaš fáktoriid váikkuhus (omd. gielladomenaid, máŋggagielalášvuoda, kodamolsuma, gielladoaladumiid ja eará gielaid ja daid hálliid váikkuhus). Dasa lassin čielggadan, man bures nuortalaččaid dovde ođđa guovllu báikenamaid ovdal go fárrejedje dohko. Olles guovllu dillái ja báikenamaide lea váikkuhan maid Suoma riikka giellapolitihkka. Lonema analyseren klassihkalaš nammabárradutkama metodaiguin (gč. omd. Valtonen 2014: 333–352). Čeavetjávrrí ja Njávdáma guovllu gielaláš, kultuvrralaš ja historjjálaš konteavstta dovdet viehka bures. Daid birra leat olu dieđut girjjálašvuodas, muhto oasi dieđuin lean háhkan dahje sihkkarastán moatti guovllu olbmoss jagiid 2018–19 njálmálaččat Anáris dahje persovnnalaččat gáiddusoktavuodaid vehkiin.

Dákkár dutkamušain lea vejolaš iskat ja kommenteret kritihkalaččat báikenamaid lonendutkami heivehuvvon modeallaid. Analysa veahkeha gárggiidahttit modeallaid nu, ahte dain sáhttet váldit vuhtii olles giellaekologalaš dili ja iešgudegelágan fáktoriid váikkuhusaid. Lean gohčodan dakkár máŋggadieđalaš lahkonanvuogi kultuvrralaš onomastihkkan (Valtonen 2014: 53–77). Dát lahkonanvuohki gudnejahtta maiddái álgoálbmotdutkamiid epistemologalaš prinsihpaid ja deattuha emic dahjege siskkobeale geahččanguovllu dehálamoss vuolggasadjin.

### **3 Dutkanguovllu giellaekologalaš dilit**

#### **3.1 Dutkanguovllu historjá**

Boarrásamos dieđut Njáv dán-siiddas gávdnojit juo jagis 1517 Ruošša čára virgeolbmuid čállin dokumeanttas. Dalle ja vel guhká dan maŋŋá siida lei dušše Njáv dáma sámiid guovlu. 1700-logu mielde guvlui bahkkegohte oarjin rittus Várjjaga mearrasámit ja siseatnamiidda, Njáv dánjoga birrasiidda davvisámi badjeolbmot. Jagiid 1826–27 rádjegessima maŋŋá nuortalaččat vehážiid mielde geassádedje Norgga beallái ráji, muhto geavahedje Suoma stuorrafurstagoddái (Ruošša

iehčanas oassi) báhcán dálveeatnamiid vel 1800-logu loahpageahčen ja muhtun muddui gitta 1900-logu álgui (Helander 2008: 59–64; Mikelsen 1971; Schnitler 1962: 294, 304; Tanner 1929: 216; Wikan 1995: 14–15, 37, 45–46, 65–67).

1880-logu rájes čakča- ja dálveeatnamiid geavaheapmi lei šaddamin Njáv dán-siidda olbmuid váigadabbon ja johtti eallinvuohki lei nohkamin (Tanner 1929: 216–217). Dalle Čeavetjávrrí ja Njáv dáma guvlui fárregohte eará ássit. Guovllu máttaravdda geavahišgohte anáraččat, geaid sohkaguovllut ledje lahka Njáv dán-siidda boares máttaraji. Guovllu davimus oassái fárrejedje Lappi-leana máttit osiin soames suomelaš ođđaássit. Sin dálut ledje guovtti báikkis: Reahkejávrrí nuortagáttis ledje ođđaássiid dálut Uutela dahjege Rákkijärvi ja Ylitalo, Päähinjuuhâ-joga guovllus lei ođđaássiid dálлу Pakananiemi (manġá Jankkila). Lea fuomášán veara, ahte Reahkejávrris ja Päähinjuuhâ-johgáttis leat leamaš boares Njáv dán-siidda dálvesiiddat (Tanner 1929: 216–217). 1890-logus vuodđudedje Ohcejoga davvisámit erenoamážit Čeavetjávrrí guvlui dáluid (ođđadálut Jalo, Varpuniemi, Solmusjoenlompolo ja Aililompolo). Dasa lassin guovllu máttaoasis ledje guokte ohcejohkalaš ođđaássi dálu (Tschurnu ja Högman dahjege Supru). Sin ruovttuguovllus boazodoallu lei gáržžohallan 1852 rádjegiddema dihte ja sii ohce ođđa guohtuneatnamiid. Ođđaássit eai lean nu gallis: eanemustá guovllus orro logenár davvisámi dahje anáraš bearraša ja sin lassin vel golbma suomelaš bearraša (Nahkiaisojá 2003a: 220, 226–227; 2003b: 510).

Buot ođđasamos ássit guovllus leat Suđ'nn'jel-siidda nuortalaččat. Nuppi máilmmisoađi loahpas Beahcáma guovlu, mii leai leamaš oassi Suoma riikkas jagi 1920 rájes, sirdašuvai Sovjetlihtu válddi vuollái. Dalle duon guovllu nuortalaččat mearridedje, ahte sii háliidit bissut Suoma riikkavuložin ja dan dihte šadde fárret eret iežaset árbevirolaš eatnamiin. Sin ođđa eallinguovlun šattai Anár. Davimus siiddaid nuortalaččat ožžo ođđa ruovttuguovlluid Máttá- ja Nuorta-Anáris, ja buot máttimus siidda, Suđ'nn'jel-siidda olbmot ásaiduvve gieldda davveosiide, Čeavetjávrrí ja Njáv dáma guvlui. Dohko fárrehuvvojedje 52 nuortalaš bearraša jagiid 1949–1952. Sii ledje gullan Njáv dán-siidda

birra muitalusain, muhto eatnamat eai lean sidjiide ovddežis oahppásat (Lehtola 2003: 382, 386).

### 3.2 Sosiolingvistihkalaš fáktorat

Sosiolingvistihkalaš guorahallama guovddážis leat dat nuortalaččat, geat ásaiduvve odđa ruovttuguvlui Davvi-Anárii. Jagis 1949 servoša siskkáldas giellan lei nuortalašgiella. Dan giela sii hálle gaskaneaset ruovttus ja ealáhusain ja geavahedje siidda siskkáldas hálddahas. Ovdal 1970-logu nuortalašgiella ii lean čállon giella eige das lean makkárge mediat. Nuortalaččaid gaskkas mánggagielalašvuoda atne árvvus juo Beahcáma áigge, danin go gielladáidu lei dehálaš birgen-gaskoapmi mánggagielat ja -kultuvrralaš guovllus. Erenoamážit almmáiolbmuid gaskkas lei dábálaš, ahte sii máhtte nuortalašgiela lassin ain juo ruoššagiela (Lehtola 2012: 277–278; Nickul 1948: 79).

Jagis 1949 stuorra oassi dain nuortalaččain, geat ledje aktiiva bargoagis, máhtte suomagiela ain juo muhtun muddui. Dasa ledje mánggat sivat. Nuorat gearddi giellamáhttui váikkuhii olu dat, ahte Suõ'nn'jel-siidda odđa dálvesiiddas álggahedje jagis 1928 suomagielat skuvlla oktan ásodagain. Dan skuvlla vázze moadde jagi maiddá muhtun boarrásut mánát, danin go 1920-logu álggus sis ii lean leamaš vejolašvuhta dasa. Jagiid 1888–1919 siidda mánát ledje ožžon vuodđoahpahusa ruoššagielat skuvllas boares dálvesiiddas. Iežaset skuvlavásáhusaid vuodul eatnasat váhnemiin atne skuvlejumi árvvus, muhto oassi mánáin, erenoamážit nieiddain, eai beassan skuvlii ovdal jagi 1928. Jagis 1949 boarrásamos suomagielat skuvlla vázzán olbmot ledje sullii 30-jahkásaččat (Lehtola 2012: 277–278; Nickul 1948: 57, 78–79; Nyssönen 2014: 69; Tanner 1929: 198–199).

Jagi 1920 maŋŋá stuorra oassi rávesolbmuin, erenoamážit almmáiolbmuin, oahpahalle aktiivvalaččat suomagiela ain juo dan máde, ahte birgejedje virgeolbmuiguin ja gávppašettiineaset. Lehčanas studerenmateriálan ledje suomagielat áviissat, girjjit ja ovdamearka dihte haddekatalogat, main lei dávvira govva ja namahus (Nickul 1970: 60). Ruoššagielat skuvlla vázzán almmáiolbmuin máhtte čállit 55 proseant-

ta ja nissonolbmui 21 proseantta. Mánngat sis oahpahalle čállit ain juo muhtun veardde suomagiela. Dušše buot boarrásamos olbmot eai šat nagodan oahppat suomagiela, muhto máhtte gal eatnigiela lassin dábálaččat ain juo ruoššagiela (Nickul 1948: 78–79).

Nuppi máilmmisoahti ja eváhku váikkuhedje Suõ'nn'jel-siidda olbmuid giellamáhttui olu danin go kontávttat suomagielat olbmuiguin lassánedje. Stuurimus váikkuhus guoskkai nuorra albmáide, geat šadde soahtái Suoma soahteveaga oassin. Armea bálvalusgiellan lei suomagiella. Olles soađi áigge borramušgálvvu fidnii oastit dušše mánotbadjái hávil ja danne šadde johtit dávjá gávppis. Go almmáiolbmot ledje soađis, nissonat šadde johtigoahtit gávppis ja dikšugoahtit earáge virggálaš áššiid. Dalle singe suomagiela máhttu buorránii (Feodoroff 2012; Lehtola 2012: 392–393).

Suõ'nn'jel-siidda siviilaolbmuid evakuerejedje suomagielat guovlluide guktii. Vuosttas háve šadde vuolgat jagis 1939 Tervolai juovllaid áigge ja ruoktot besse juo gidđageasi. Nuppe háve šadde vuolgat jagi 1944 loahppagiđa vuos Anárii ja de čakčat máttás, Kalajokii ja maŋŋá Oului. Eváhku, erenoamážit álggus, nuortalaččaid eai háliidan váldit láttedáluide guossin, go sin birra ledje olu rasisttalaš ovdagáttut. Nuortalaččat ássege dávjá gaskaneaset ovdamearkka dihte skuvllain, baráhkain ja guoros dáluin. Dattetge eandaliige nuorat johte gávppiin ja dánsumin ovttas suomelaččaiguin. Go gaskavuodát guovllu suomelaččaiguin buorránedje veháziid mielde, de oassi suonnjellaččain besse boahtit sin dáluide eváhkkoguossin. Ruovttoluotta Anárii sii besse jagi 1945 geasi ja čavčča áigge. Dan maŋŋá Suõ'nn'jel-siidda olbmot orro Láttjoga guovllus, meahcis Máтта-Anáris gitta gidđadálvái 1949, goas sin fárrehišgohte Čeavetjávraí (Feodoroff 2012; Lehtola 2012: 389–390, 392–395).

Bajábeale historjjálaš ja báikkálaš olbmuid njálmmálaš dieđuid vuodul lea leamaš vejolaš rekonstrueret ođđa orrunguovllu gielladiliid. Guovllu ovddeš ássit, anáraččat, davvisámit ja suomelaččat, eai ádden nuortalašgiela eaige lean hárvánan gullat dan. Suõ'nn'jel-siidda nuortalaččat fasttain eai lean hárvánan gulahallat anáraš- dahje davvisá-



megillii. Dan dihte erenoamážit álggus nuortalaš, davvisámi ja anáraš badjealbmáid gulahallangiellan šattai suomagiella, mii lei šaddan oalle oahpisin buot joavkkuid nuorat geardái soadi áigge. Erenoamážit anáraččaid suomagiela geavaheapmái gulai dat, ahte sii jorgaledje maiddái báikenamaid suomagillii (omd. Valtonen 2014: 383–384). Maŋŋá nuortalaš ja erenoamážit lagas guovlluid anáraš boazodoallit ohppe nuppiideaset giela nu bures, ahte gulahallangiellan šattai goabbá nu sámegiella. Maid davvisámiid gaskkas soames olmmoš oahpai gulahallat nuortalašgillii, muhto dat ii lean seamma dábálaš, danin go gielaide gaskasaš erohus lea nu stuoris. Náittosdilit giellajoavkkuid gaskkas veahkehedge maid giela oahppamis.

Ásaiduhttima oktavuodas jagis 1949 Čeavetjávrrii gillái huksejedje skuvlla ja jagi maŋŋá ásodaga, gos mánát orro skuvlajagi áigge guhkes mátkkiid dihte ruoktot. Gápmasa ja Čeavetjávrrii gaskasaš biilaluotta huksejedje easka 1962. Suoma beale Njávdamii luodda ollii easka jagis 1980. Skuvlla ja ásodaga giellan lei suomagiella gitta 1970-logu rádjái. Maiddái eará virgeolbmuiquin gulahallangiellan lei dušše suomagiella. Suo'nn'jel-siidda nuortalaččat ledje ođđa orrunguovllus nu nannosit čadnojuvvon Suoma servodahkii, ahte 1960-logu álggus, dušše logenár jagi ođđa orrunguovlluide fárrema maŋŋá measta buot nuortalaččat máhtte suomagiela (Lehtola 2003: 386, 441, 466; Linkola A. & Linkola M. 2000: 166; Nyysönen 2014: 69–70).

### 3.3 Guovllu ovddit báikenamaid dovdamuš

Go Suo'nn'jel-siidda nuortalaččat fárrejedje Čeavetjávrrii ja Njávdáma guvlui, sis eai lean olu dieđut guovllus dahje dan báikkiin. Guovllus fitnan iskkadanjoavkku árvalusaid mielde mearridedje juohke bearrašii birrajagi orrunbáikki heivvolaš stuorra jávrrii gáttis. Dohko stáhta huksehii uhca orrunvisttáža, áitti ja sávzabuvrrii. Dasa lassin mángasat huksejedje ieža uhca stoboža dahje lavdnjegoadi meahccái dehálamos guollejávrriid gáddái (Lehtola 2003: 382–383, 386; Linkola A. & Linkola M. 2000: 165).

Leat hui uhccán dieđut das, oahpásmuvvego nuortalaččat ođđa eatnamiidda kárttaid bokte, iešráđálaččat vai ovttas báikkálaš ofelaččaiguin. Sii eai lean hárvánan geavahit kárttaid Suõ'nn'jel-siiddas eaige dakkárat lean vel dalle almmustuvvange. Soađis bálvalan nuorra albmáide kárttat ledje goit oahppásat. Davvinuorta-Anáris ledje goit almmustuvvan topográfalaš kárttat, maid namma lea *Suomen taloudellinen kartta* ('Suoma ekonomalaš kárta'). Dat ledje sárgojuvvon skálas 1 : 100 000. Čeavetjávri ja Njávdáma guovllus dát kárttat almmustuvve vuosttas háve jagiid 1929–31. Dan kárta ráiddus eai lean buot nuorttimuš osiid kárttat. Kárta ráiddus almmustuvvai ođđa divoduvvon preanttus jagiid 1942–1952, mas ledje mielde maid nuorttit oasis.

Boarrásut ekonomalaš kárttain lea báikkiin álo dušše okta namma ja measta buot báikenamat leat dušše suomagillii dahje muhtun mahtái heivehuvvon suomagillii. Čuovvovaš prentosis ovttá báikkis sáhttet leat vuollálagaid guokte nama: okta suomagillii ja nubbi davvisáme- dahje hárvve anárašgillii. Suomagielat namma lea typihkalaččat bajábealde ja sámegielat vulobealde, muhtumin dávgeruođuid siste, muhtumin daid haga. Suomagielat namat leat maid duollet dálle sámegielat nama vulobealde ja ruođuid siste. Sámegielat namat leat lassánan vuosttas kárttaid rájes, muhto dattetge suomagielat namat dahje mearusoasseheivehusat leat buot dábálaččamusat. Measta systemáhtalaččat suomagillii leat dábálamos eananappellatiivvat *joki* 'johka', *järvi* 'jávri' ja *vaara* 'várri' dalle go dat leat nama mañimuš elemeantan, vaikko mearusoassi livččii čielgasit sámegillii, dego namas *Utsib Njaakkajärvi* (dálá kárttain *Uhcit Njáhkajávri*). Ovdal Taloudellinen kartta -kárta ráiddu Čeavetjávri ja Njávdáma guovllus ii lean almmustuvvan go *Karta öfver Finland* jagis 1872 skálas 1 : 400 000. Dan vuodđun lei A. W. Auréna Anáris ja Ohcejogas sárgun kárta, man ledje dievasmahtán earáid dieđuiguin. Kárta ii vástit bures duohta dili: riikkaráđji lea merkejuvvon boastut ja eatnamat leat boasttoalmmiguovllus (Lehtola 2012: 61–62).

Dat báikenamat, mat jagi 1872 ja Auréna kárttain leat sámegillii, leat vuosttas ekonomalaš kárttas eanas suomagillii. Ovdamearkka dihte Auréna kárttas lea namma *Tsieveťjävri* ja jagi 1872 kárttas *Tschaveljävri*, muhto vuosttas ekonomalaš kárttas (1931) *Sevettijävri* (Čeavetjávri),

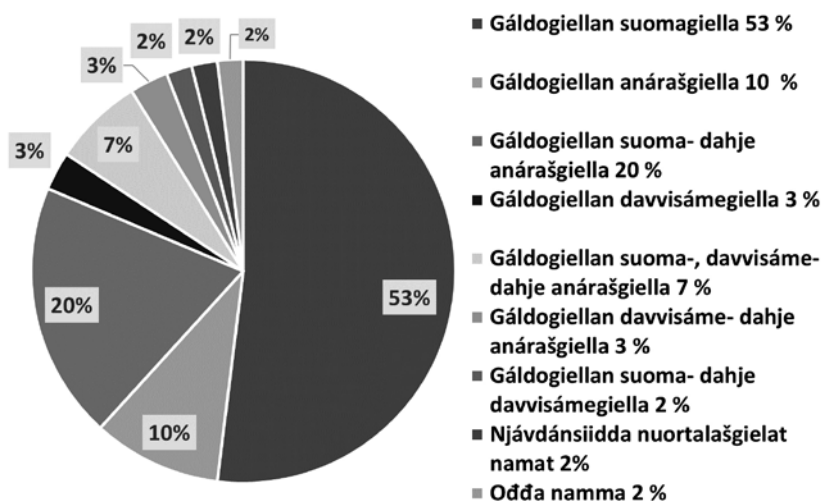
ja vel jagi 1872 kárttas *Njommiljävri* ja *Geggijävri*, muhto ekonomalaš kárttas (1931) *Jänisjärvi* (Njoammelašjávri) ja *Jänkäjärvi* (Jeaggejávri). Oassi namain mat leat jagi 1872 kárttas ja Aurénis dušše sáme-gillii, leat belohakkii heivehuvvon hámis ekonomalaš kárttas, dego ovdamearkka dihte Auréna *Nidsjaur* ja jagi 1872 kárтта *Nitsehajävri* lea ekonomalaš kárttas (1929) *Nitsjärvi* (Nje'žžjäu'rr). Miellagiddevaš lea maiddá dat, ahte Auréna ja jagi 1872 kárttain leat vuohttimis sátnehámit, maid sáhtta dulkot nuortalašgiellan (omd. *jaur* ~ *jäur* (*jäu'rr* 'jávri'), *niall* (*njöll* 'njalla')), anarášgiellan (omd. *jävri* (*jávri* 'jávri'), *utsa* (*uccâ* 'uhca')) ja davvisámeigiellan (omd. *jäuri* ~ *jaure*, *joga*, *vuobmi*).

Ovdal go nuortalaččaid färrehedje guvlui, de beasai uhca nuortalašjovkkoš oahpásmuvvat dohko virgeolbmuiguin. Sii čohkkejedje listtu guovllu guollejávriin odđa orrunsajiid plánema veahkkain (Lehtola 2003: 382). Go plánenjoavkkus ledje maid suomagielat virgeolbmot, listtu báikenamat ledje sihkkarit eanas suomagillii dahje seammalágán mearusoasseheivehusat go kárttainge.

#### 4 Nammaanalyisa bohtosat

Lean analyseren nuortalašgielat báikenamaid Vuoli Ilmara materiálas nu ahte lean veardádallan daid seamma báikki suoma-, anáraš- ja davvisámeigielat buohtalasnamaiguin, juos dakkárat leat. Dasto lean meroštallan makkár gaskavuohta buohtalasnamain lea: leatgo dat loatnanammabárat, main gáldogiela namma lea lonejuvvon čuozáhatgillii vai leatgo dat friddja nammabárat, man namain ii leat njuolggo-  
oktavuohta gaskaneaset. Juos orru leamen sáhka loatnanammabáras, de lean iskan leago vejolaš meroštallat goabbá lea gáldogiella ja makkár lonenvuogi leat lonedettiin čuvvon: jorgaleami vai heiveheami. Go Suõ'nn'jel-siidda nuortalaččat leat mañimuš guvlui färren stuořit olmmošjoavku, analyseredettiin orui lunddolaš navdit, ahte juos guovllus leat nammabárat, de nuortalašgielat buohtalasnamma lea dan guovtti namas nuorat.

Dákkár rehkenastinvuogi mielde badjel bealli (53 %) guovllu nuortalašgielat namain leat dakkárat, maid leat oalát dahje mahtái lonen suomagielas. Dain stuorimus oassi leat jorgalusloanat. Dakkár nammabárat leat ovdamearkka dihte nšg. *Suä'rvv/čičið'lj* < suom. *Honka/selkä* ('Soarvečielgi') ja nšg. *Kuä'llec/luubbâl* < suom. *Rinkeli/lampi* ('Riingalluoppal'), mat leat dievaslaš jorgalusat, ja nšg. *Vue'll/ķeeu'ñes* ('Vuollegeavñjis') < suom. *Opukkaan/Alaköngäs* ('Opukasa Vuollegeavñjis'), mas leat lonen dušše vuodđooasi, muhto eai mearusoasi. Mearusoassi lea lonejuvvon suomagielas dakkárin go dat lea ja vuodđooassi lea jorgaluvvon nugo namain nšg. *Aku/čuä'lmm* < suom. *Aku/salmi* (< ašg. *Áhu/čuálmí* 'Áhkučoalbmi') ja nšg. *Karjapaimen/luubbâl* < suom. *Karjapaimen/lampi* (*karjapaimen* 'guodoheaddji; cowboy'; *karjapaimen* dán namas orru laktáseamen amerihkálaš Wild West -populárakultuvrii; *luubbâl, lampi* 'luoppal').



Diagrámma 1. Dutkanguovllu nuortalašgielat buohtalasnamaid navdojuvvon gáldogielat.

Dušše logi proseantta namain leat lonen anárašgielas, mii lea oalle lagas fuolkegiella ja man báikenamain lea seammalágan struktuvra go nuortalašgielas, nugo ovdamearkka dihte nšg. *Käävas/vää'rr* < ašg. *Lávu/váárááš* ('Lávvovárri'). Lea goit dehálaš fuobmát, ahte olles

guoktelogi proseantta namain leat dakkárat, ahte lea veadjemeahtun ákkastallat leago namma lonejuvvon suoma- vai anárašgielas. Davvisámegielas leat lonen báikenamaid hui uhccán: dušše golbma proseantta, nugo ovdamearkka dihte nšg. *Ķeä'dǵǵ/luubbâl* < *Geađge/luoppal*. Guoktenuppelot proseantta namain leat dakkárat, ahte lea veadjemeahtun meroštallat gáldogiela dárkilit (gč. Diagrámma 1.).

Materiálas dušše guokte proseantta leat odđa nuortalašgielat báikenamat, main ii leat buohtalasnamma eará gielas dahje lea muđui čielggas, ahte nama leat navdán nuortalašgillii sierra. Ovdamearkka dihte friddja nammabára nuppi nama semantihkka lea áibbas earálágan, dego nammabáras nšg. *Vuäggam/jäu'rr* ('Oaggunjávri') ja ašg. *Suálu/jävri* ('Suolójávri'). Odđa namat leat dávjá dáluid namat, dego *Pimen* ja *Vassi*, mat leat navdon dálu isida ja eamida nama mielde, dahje namat mat leat navdon lagas luonddubáikki mielde, dego nšg. *Suõ'bdi/njargg* ('Guddonjárga'). Dát namat leat eanas eahpevirggálaš, njálmálaš variánttat. Virggálaš dáluid namat leat álo suomagillii ja dávjjimusat metonymalaš sirddanamat, mat leat navdon lagas luonddubáikki mielde. Dušše guokte proseantta báikenamain leat sihkkarit árbejuvvon Njávđán-siidda áigásaš nuortalašgielat báikenamain. Daid meroštallankritearan lean geavahan 1) sajadaga (namma lea guovllu davimuš oasis) ja 2) nama semantihka, mii lea čielggas dušše nuortalašgielat nammavariánttas. Dakkárat leat ovdamearkka dihte nšg. *Kå'lläkk* ('Golleáhku') ja *Ceen/luubbâl* ('Gáskásanluoppal').

## 5 Suokkardallan

Analysa bohtosat leat mángga láhkai erenoamážat ja gáibidit dárkilis dulkoma ja suokkardallama. Go guorahallá suomagielas lonejuvvon báikenamaid dárkilabbot, de fuobmá, ahte daid gaskkas leat olu dakkár namat, mat eai leat áibbas dábálaš suomagiela báikenamat. Daid ráhkadus ja navdinákkat spiehkcasit čielgasit suomagiela namain, muhto leat oahppásat sáme gielat namaide. Erenoamáš čalbmáičuohcci ráhkadustiipa lea dakkár mas nama mearusoassin lea dárkkálmahtti sátni ja vuodđooassin olles namma, dego nšg. *Pää'nn-/Kukesjäu'rr* < suom. *Hammas-/Pitkäjärvi* ('Bátne-Guhkesjávri') dahje nšg. *Suâl-/*

*Käddkie'ččjäu'rr* ('Suolu-Šušmegeahče[sic!]jávri') < suom. *Saari-/Kantapääjärvi* ('Suolu-Šušmejávri'). Dakkár ráhkadustiipa lea gal suomagielas, muhto dárkkálmahtti sátni lea hui hárve substantiiva (gč. omd. Kiviniemi 1990: 91). Nubbi ráhkadustiipa mii spiehkka suomagiela nammaoahpas lea dakkár, mas namaid mearusoassin lea suomagielas vearbba 3. infinitiivva aktiivahámiid mátta. Dat leat heivehuvvon suomagillii sámegiela aktiohámiid málle mielde, nugo ovdamearkka dihte namas nšg. *Te(â)u'ddjem/kuoškk* ('Dievvanguoika') < suom. *Täyttämö/koski* (← suom. *täyttää* 'deavdit') (gč. omd. Portti 1991: 64–66). Lea čielggas, ahte dakkár namaid leat vuos lonen man nu sámegielas suomagillii ja easka dasto dálá nuortalašgillii.

Suomagillii jorgaluvvon namat leat šaddan lunddolaš kontáktaproseasaid bokte 1800-logu loahppageaži áigge ovdamearkka dihte Anára ja Njávdáma gaskasaš geainnu ja ođđa suomelaš dáluid lahkosiin. Geainnu mielde johte dolin olu Máttá-Lappi suomelaččat, geat fitne Várjjagis mearrabivddus, ja dálonat navde dieđusge suomagielat namaid iežaset ođđa ruovttuguvlui. Lunddolaš kontáktaproseassaid lassin olu suomagielat namat leat šaddan kárttaid ráhkadettiin. Go eananmihtideaddjit johte guovllus, de sii jerre olbmuiin báikkiid namaid. Sidjiide jorgaledje automáhtalaččat namaid suomagillii dahje sii bivde jorgalusaid. Lean gohčodišgohtán kárttaid várás jorgaluvvon nammavariánttaid *kartográfalaš loatnanamman* danin go dat eai lean álgoálggus ollenge geavahusas, muhto daid ráhkadedje eananmihtideddjiid dárbbuid dihte. Dákkár namaid Suõ'nn'jel-siidda nuortalaččat eai leat sáhtán oaidnit eará sajis go kárttain. Seammasullasaš spontána jorgalusaid sii leat sáhtán gullat guovllu ovddit ássiin geaiguin sii leat suomastan.

Suomagielat ja nuortalašgielat nammabáraid stuorra lohku ja ođđa nuortalašgielat namaid uhca mearri orru ártet. Dat bidjá eahpidit, ahte oassi dakkár nammabáraid namain leage šaddan oktanaga iige nu ahte nubbi namma lea navdon nuppi, boarrásut nama málle mielde. Ođđa namat fertejit leat eanet go guokte proseantta danin go bearrašat leat sihkkarit bidjan namaid iežaset bivdosajiide, gittiide, várppiide ja nu ain. Oassi namain leat dieđusge dokumenterekeahttá, muhto navddán

ahte nammabáraid gaskkas leat olu namat, maid leat navdán álggu rájes guovtti gillii. Das leat soames sihkkaris ovdamearkkatge, nugo nammabárra nšg. *Ķěä'tkĵ/jäü'rr* ~ suom. *Ahma/järvi* ('Geatkejávri'), mas lea maid nubbi nuortalašgielat variánta nšg. *Meett/Ķěä'tkĵjäu'rr* ('Mihku Geatkejávri'). Nama navdinágga lea muitalus das, mo geatki gottii doppe Meett dahjege Mitri ealus bohcco dahje bohccuid. Nama bidjan olbmot ledje nuortalašgielagat, muhto dattetge navde báikki juo nuortalaš- ja suomagillii.

Eará namat main lea sihkkarit máŋggagielat álgoboahtimuš, leat dakkárat, maid refereanta lea uhcci ja maid mearusoasis lea olbmo namma. Dákkár lea ovdamearka dihte nšg. *Ee'ledluubbâl* ~ suom. *Elinanlampi* 'Ellejávrráš', man refereanta lea uhca jávrráš lahka Fofanoff-soga dáluid. Lea jáhkehahti, ahte namma lea navdon dálu nieidda, Ee'led dahjege Elina Fofanoff mielde. Dakkár dáhpáhusain ii leatge sáhka lonemis iige suomagiella leat gáldogiella, muhto olbmot leat geavahan iežaset giellakompetánssa guovllu ovddit, máŋggagielat nammanavdinmodealla mielde ja bidjan nama álggu rájes guovtti gillii. Dakkár namaid earuheapmi suomagiella lonejuvvon namain lea veadjemeahtun gielalaš ávdnasiid vuodul. Dakkár nammanavdinmálla ferte goit eahpidit buot dakkár namaid ektui, mat eai leat kárttas suomagillii ovdal jagi 1949 ja mat leat dušše suoma- ja nuortalašgillii. Danin go boarrásut kárttain eai leat olu namat, de dákkár eahpidahti namat leat árvvu mielde goalmát dahje njealját oassi buot nammabárain. Dárkilut analysaide leage dárbu.

Seamma váigatvuolta guoská maiddái boares Njáván-siidda áiggis árbašuvvan namaid. Moanat earáge namat leat sihkkarit boarrásat, muhto daid dován lea dálá loatnanammametodihka vuodul veadjemeahtun. Dalle go muhtun báikkis lea semantihkalaččat seammalágan buohtalasnamma nuortalašgiela lassin maiddái anáraš-, davvisámedahje suomagillii, de ferte váldit vuhtii vejolašvuoda, ahte nama leatge lonen daid gielaide bokte iige dat leatge sirdašuvvan dálá nuortalašgillii njuolga Njáván-siidda nuortalašgielat nammaárbbis.

Oasi boares Njâuddam-siidda báikenamain eai Suõ'nn'jel-siidda olbmot leat šat dovdán daid botnjasan suoma- dahje anárašgielat loatnavariánttaid vuodul. Dakkárat leat ovdamearkka dihte nšg. *Rekk/jäu'rr* < ašg. *Rekk/jävri* (< nšg. *reä'kk' 'suddu'*), nšg. *Opukas/jäu'rr* < suom. *Opukas/järvi* (< nšg. *hõ'ppgaž 'lidnoš'*, dás goit maid variánta *Hõ'ppi/jäu'rr* 'Lidnojávri') ja nšg. *Karek/jääu'r* < suom. *Karekki/järvet* ja nšg. *Kirakka/jäu'rr* < suom. *Kirakka/järvi* (< nšg. *kââ'rek' 'rahkamis váiban goddevarit'*). Dievaslaš suomagiela málle čuovvumis muitala dat, ahte nammaelemeantta *kirakka* lonemis eai leat čuvvon ovttá nuortalašgiela jietnadatoahpa vuodđonjuolgadusain, man mielde *k* > *ķ* dalle go dat lea ovdavokála ovddabealde.

Orru leamen nu, ahte dutkanguovllu ođđa nuortalaš ássiid nammavuogádat lea leamaš mánggagielat Anárii fárrema maŋŋá. Dan vuodul gánneha maid smiehttagoahhtit, leago buot namaid oktavuodas ollenge sáhka mearusoasseheivehusas, vaikko mearusoassi lea čielgasit suomagillii. Dakkár namma lea ovdamearkka dihte nšg. *Unto Matin/jäu'rr* ('Unto Máhte jávri'). Namas ii leat suomagielat buohtalasnamma, vaikko dan mearusoasis lea typihkalaš suomagielat olbmonamma ovttaidlogu genetiivvas suoma giellaoahpa mielde. Dušše vuodđooassi lea nuortalašgillii. Amma dalle namma dušše buktá ovdan olbmo giellakompetánsa: sonhan ádde guktuid gielaid ja dovdá daid giellaoahpa. Danne lea buorebutge sáhka man nu lágan mikrodási kodamolsumis iige báikenamaid lonemis dábálaš jurddašuvuogi mielde.

## 6 Konklusuvdna

Ođđaássiid muhto maiddái riikka nammapolitihka dihte Čeavetjávri ja Njávdáma guovllu dálá nuortalaš báikenammaárbbis leat gávdnamis mánggalágan gearddádagat. Boarrásamos báikenammagearddát, man historjja dovdet, lea Njávdánsiidda nuortalaččaid áigodagas. Dat nammagearddát lea vuohttimis dálá nuortalaš báikenamain eanas dušše dalle, go leat lonen eará gielain báikenamaid, main leat boares nuortalašgiela substráhttaávdnasat. Dálá nuortalaččat eai šat ádde daid mearkkašumi. Guovllus leat leamaš juo guhká maiddái anárašgielat báikenamat, danin go anáraččat leat johtán guovllu čađa davás Várjja-



gii mearrabivdui ja gávppašit. Seamma geainnodaga guovddášbáikkiin leat leamaš maid ovttaskas boares suomagielat namat, maid suomagielat johttit leat dábálaččat jorgalan man nu sámegielas. Dasa lassin 1800-logu loahpageahčen guvlui leat fárren suomelaš, davvisámi ja anáraš odđáássit. Sii heivehedje guovllu boares nammaárbbi iežaset giela mielde ja navde odđa namaid.

Dalle go Suo'nn'jel-siidda nuortalaččat fárrejedje Čeavetjávraí ja Njávdamii, dan báikenamat ledje eanas anáraš- ja suomagillii, davvi- ja oarjeoasis maiddái davvisámegillii. Dattetge lea nu, ahte suomagiela rolla lea leamaš dehálamos odđa nuortalašgielat báikenamaid navdimis ja eará sámegielaide rolla lea leamaš uhcci. Dasa leat mánga siva. Suomagiella lei jagis 1949 kártanamaid ja buot virggálaš doaimmaid giella. Dasa lassin suomagiella doaimmai sámejoavkkuid gaskasaš gulahallangiellan ovdamearka dihte boazodoalus. Anáraččaid boares suomastanvuohkáí gulai, ahte sii iske jorgalit maiddái báikenamaid. Go suomagiella lei šaddan jagi 1920 maŋŋá ja erenoamážit nuppi máilmmisoađi áigge eanet ahte eanet oahpisin nuortalaččaide, sidjiide lei álki geavahit ja lonet suomagielat namaid dahje dušše heivehit daid muhtun muddui iežaset giela mielde. Das muitala maid dat, ahte guvlui ásaiduvvan nuortalaččaid navdin báikenamat eai leat dušše nuortalašgillii, muhto namaid leat bidjan dušše suomagillii dahje oktanaga nuortalaš- ja suomagillii.

## 7 Giitosat

Háliidan giitit gudnedoavttir Vuoli Ilmara gii lea addán iežas báikenammamateriála mu atnui ja daid Čeavetjávrrí ja Njávdáma guovlluid olbmuid, geat leat addán munnje dieđuid dutkanfáttá birra. Ruhtadeamis giittán Suoma Akademiija (prošeaktanummir 308882).

### Oanádusat

ašg. anárašgiella  
nšg. nuortalašgiella  
suom. suomagiella

## Gáldut

### Arkiivamateriála

Mikkelsen, Jogor 1971 [muitaleaddji]. SKSÄ 154. 1971. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto, perinteen ja nykykulttuurin kokoelman äänitteet [Suopmelaš Girjjálašvuoda Searvvi arkiiva, árbevieru ja dálá kultuvrra čoakkáldaga jietnabáttit]. Bádden: Veikko Haakana.

### Kárttat

Auren, A. W. s. d. *Oulun lääni* [gieddebarggu áigge sárgojuvvon kárttat]. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200908183601>> (20.3.2020).

*Karta öfver Finland 1872*. Sektionen A4. Norra delen af Kemi Lappmark. 1 : 400 000 . Helsingfors: Gylden, C. W. (Maiddái internehtas: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200806175501>>).

*Suomen taloudellinen kartta 1 : 100 000*. Oasit: 3933-4911 Vainospää (1944); 4913 (1948); XX: 9. Iijärvi (1929); XXI: 9. Pulmanki (1930); XXI: 10 Rökkijärvi (1931 ja 1942). Helsinki: Maanmittaushallitus.

### Girjjálašvuolta

Aikio, Samuli 2017: *Davvisámi báikenamat*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.

Anni Feodoroff 2012: Mušttlam väinnääi'j jie'llem. – Pekka Sammallahti & Marko Jouste & Miika Lehtinen & Markus Juutinen (doaimm.), *Vuõ'lgge jáå'tted ooudás: Lookmõõžž. De fas johtájedje: Nuortalašgiel lohkosat. Taas mentiin: Kolttasaamen lukemisto*. Publications of the Giellagas Institute 16. Oulu: Oulun yliopisto. 85–93.

Haugen, Einar 1972: *The Ecology of Language. Essays*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Haugen, Einar 2001: The ecology of language. – Alšin Fill & Peter Mühlhäusler (doaimm.), *The Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment*. London: Continuum. 57–66.

Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

Kiviniemi, Eero 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

*Kolttalaki 253/1995*. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950253>> (12.2.2020).

- Lehtola, Veli-Pekka 2003: Tuhon ja kasvun vuodet. – Veli-Pekka Lehtola (doaimm.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 351–482.
- Lehtola, Veli-Pekka 2012: *Saamelaiset suomalaiset. Kohtaamisia 1896–1953*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Linkola, Anni & Linkola, Martti 2000: Kolttasaamelaiset – vähemmistön vähemmistö. – Jukka Pennanen & Klemetti Näkkäljärvi (doaimm.), *Siiddastallan: siidoista kyliin*. Oulu: Pohjoinen. 158–167.
- Mattus, Ilmari 2015: *Anarâš päikkinoomah*. Aanaar: Anarâškielâ servi.
- Mühlhäusler, Peter 1996: *Linguistic Ecology. Language Change and Linguistic Imperialism in the Pacific Region*. London: Routledge.
- Nahkiaisoja, Tarja 2003a: Inarilaisyyteisen murroksen aika 1877–1920. – Veli-Pekka Lehtola (doaimm.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 217–287.
- Nahkiaisoja, Tarja 2003b: Inarin kylien tilat ja niiden isännät vuoteen 1917 [Liite I]. – Veli-Pekka Lehtola (doaimm.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 500–510.
- Nickul, Karl 1948: *The Skolt Lapp Community Suenjelsijd during the Year 1938*. Acta Lapponica 5. Stockholm: Nordiska Museet.
- Nickul, Karl 1970: Vähän petsamolaisista. – Jorma Pohjanpalo (doaimm.), *Eilispäivän Petsamo*. Helsinki: WSOY. 57–70.
- Nyüssönen, Jukka 2014: Saamelaisten kouluolot 1900-luvulla. – Pigga Keskitalo & Veli-Pekka Lehtola & Merja Paksuniemi (doaimm.), *Saamelaisten kansanopetuksen ja koulunkäynnin historia Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. 63–86.
- Portti, Reija 1991: ”Lappi pakeni, lanta sakeni”? *Inarin paikannimien suomalaistumisesta*. Pro gradu -bargu. Tampere: Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampereen yliopisto. Ii almmustuvvan.
- Schnitler, Peter (1742–1745) 1962: *Major Peter Schnitlers grenseeksaminasjonsprotokoller 1742–1745*. Kristian Nissen & Ingolf Kvamen (doaimm.). Bind I. Oslo: Riksarkivet.
- Skutnabb-Kangas, Tove & Phillipson, Robert 2007: Language ecology. – Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (doaimm.), *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins. 1–24.
- Tanner, Väinö 1929: *Antropogeografiska studier inom Petsamo-området. I. Skoltlapparna*. Fennia 49:4. Helsinki: Societas Geographica Fenniae.
- Valtonen, Taarna 2014: *Mielen laaksot – Mielen vuemeh – Miela vuomit – Mielä vyemeh – Miöl vue’m: neljän saamen kielen paikannimien rakenne, sanasto ja rinnakkaisnimet vähemmistö–enemmistö-suhteiden kuvastajina*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

- Wikan, Steinar 1995: *Greensebygda Neiden. Møte mellom folkegrupper og kampen om ressursene*. Stonglandseidet: Nordkalott-Forlaget & Svanvik: Sør-Varanger museums forlag.
- Viinanen, Voitto 2003: Valtarajoista valtakunnanrajoihin. – Veli-Pekka Lehtola (doaimm.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 134–138.

## **Towards the new land. Skolt Sami evacuees' place names in Northeast Aanar (Inari)**

My research project *Place names of multilingual Aanaar* studies how place names reflect cultural and linguistic contacts in Aanar (saSk; Fi. Inari, Sw. Enare). The aim of this paper is to study Skolt Sami naming and place names of north-eastern parts of the municipality in the Č'e'vetjäu'rr (Fi. Sevetijärvi) and Njauddâm (Fi. Näätamö) areas, where a major part of the Skolt Sami population of Peäccam (Fi. Petsamo, Eng. Pechenga) was resettled after World War II. The most important research question is: did the existing place names and language ecological situation influence the evacuees' naming? The history of Northeast Aanar is multicultural and multilingual. There are Skolt Sami substrate names from the 19th century, but at the beginning of the 20th century, most of the place names were in Inari Sami, North Sami or Finnish until the evacuees moved in. The results of name pair analysis show that Finnish place names seem to have had most influence on the new Skolt Sami place names. However, the influence seems to be partly indirect: the maps preferring Finnish name variants, Finnish as a lingua franca between speakers of different Sami languages and the rapid change to full Finnish–Skolt Sami bilingualism seem to have had central role. These results challenge the old models created to explain borrowing of place names, and demand new approaches that better take into account the language ecological situation and the language competence of multilingual communities.

Keywords: place names, Skolt Sami, language ecology, language contacts, cultural onomastics

**Taarna Valtonen**  
University of Oulu  
*taarna.valtonen@oulu.fi*

---

# Til nye trakter

## Evakuerte skoltesamers stedsnavn i Nordøst-Enare<sup>1</sup>

Taarna Valtonen

### 1 Innledning

Enare er en flerspråklig og flerkulturell kommune i den nordligste delen av Sápmi, innenfor Finlands grenser. Kommunen fikk sin nåværende form etter at grensene ble trukket opp mellom landene Norge og Russland i 1826–27 og mellom Finlands storfyrstedømme og Russland i 1833. Grensene mot Utsjoki, Karasjok, Kautokeino, Peltovuoma, Kittilä og Sodankylä følger til en viss grad de gamle sidagrensene (Viinanen 2003: 135–138). Innenfor dagens Enare kommune har det før i tida vært landområder til tre sidaer. I den vestlige delen av kommunen var det enaresamenes Vest-Enare- eller Bádár-sida, og i den østlige delen var skoltesamenes Øst-Enare- eller Pasvik-sida. Grensa mellom disse gikk over Enaresjøen. I løpet av 1600-tallet ble disse to sidaene forent til Enare-sida, da Sverige litt etter litt tok det østlige Enare under sin makt (Aikio 2017 se *Anár*). I tillegg hadde Neiden skoltesamesida høst- og vinterområder i den nordøstre delen av den nåværende kommunen, i områdene rundt Čeavetjávri (fi. Sevettijärvi) og Njávvdán (fi. Näätämö). Denne sidaens sommerområder på sørkysten av Varangerfjorden ble etter grensetrekningen på den norske sida av grensa. Skoltesamer fra kysten brukte den nordlige delen av Enare uten offisiell tillatelse helt til begynnelsen av 1900-tallet (se kart 1; Mikkelsen 1971; Tanner 1929: 216; Wikan 1995: 14–16, 37).

I denne artikkelen undersøker jeg stedsnavnarven på finsk side av områdene rundt Näätämö og Sevettijärvi. Jeg undersøker dette området i perspektiv av de nyeste skoltesamiske stedsnavnene. I tillegg til de skoltesamiske stedsnavnene hører også enaresamiske, finske og nordsamiske stedsnavn til stedsnavnarven i området. Relasjonen mellom

---

1 Den originale artikkelen er skrevet på nordsamisk: *Ođđa eatnamiidda. Nuortalaš eváhkuidda báikenamat Davvinuorta-Anáris*. Både originalen og den oversatte teksten blir publisert i denne rapporten.

stedsnavnene på de ulike språkene er ikke alltid entydig. Avklaring av denne relasjonen er i fokus for analysen. Det viktigste forskningsspørsmålet er: Har områdets tidligere stedsnavn og språkøkologiske situasjon hatt innvirkning på navngivinga av de nåværende skoltesamiske stedsnavnene, og hvis de har det, hvordan? Analysen er en del av et større forskningsprosjekt som er finansiert av Finlands Akademi, og som heter *Stedsnavn i det flerspråklige Enare*. Forskningsprosjektets mål er å avklare hvordan de språklige og kulturelle kontaktene gjen-speiles i stedsnavnene i Enare, hvor det snakkes mange språk.



*Kart 1.* Forskningsområdet (grått område) i Enare kommune. Den svarte stiplede linja er grensa til Neiden-sidaen slik den er mulig å rekonstruere etter major Peter Schnitlers grensekommisjonskart nummer 134 b fra 1744–45 (se f.eks. Tanner 1929: 91). Den grå stiplede linja viser grensene til Enare kommune, og den grå linja viser de nåværende riksgrensene.

## 2 Forskningsmateriale, teori og metode

Forskningsmaterialet i denne analysen er 616 skoltesamiske stedsnavn. Jeg har hentet dem fra en større navnesamling som æresdoktor Uccpár-náá Vuoli Ilmar, Ilmari Mattus har samlet inn. Navnesamlinga er utgitt som bok i 2015 (Mattus 2015), men jeg har fått en elektronisk kopi av den til bruk for forskning. Hovedinformant for de skoltesamiske stedsnavnene har vært reindriftssamen og språkaktivisten Jouni Moshnikoff, som nå ikke lenger lever. Forskningsområdet har blitt avgrenset etter hvor de skoltesamiske stedsnavnene er. Området dekker nordsida av det såkalte skoltesamiske området (fi. *koltta-alue*), som er definert i skoltesameloven i Finland (Kolttalaki 253/1995). Grensene for forskningsområdet er i vest, nord og øst innafor grensene til kommunen Enare, og på sørsida går grensa fra kommunegrensa mellom Enare og Utsjoki via Roavenjárga i Idjajávri (fi. Iijärvi), Nje'žžjäu'rr (fi. Nitsijärvi) og Curnuvuõnn (fi. Surnuvuono) helt til Russlands riksgrense. Fra botnen av Curnuvuõnn er grensa for forskningsområdet forskjellig fra grensa for skoltesameområdet slik den er definert i skoltesameloven. (Se kart 1.)

Den teoretiske tilnæringsmåten i undersøkelsen følger ideer utviklet innenfor fagfeltet språkøkologi. I språkøkologien analyseres språk analogisk på samme måte som en hvilken som helst organisme. Dette betyr at konteksten til språket kan bli analysert på samme måten som man i økologisk forskning analyserer habitatet til dyr; hvordan det gjensidige forholdet mellom ulike dyreslag og miljø virker inn på om dyr klarer seg eller ikke. Grunntanken i språkøkologien er at språket og språklig kommunikasjon alltid er i tett samspill med miljøet og det sosiale livet, og de kan ikke skilles fra hverandre. Når man forsker på språk, må man alltid ta i betraktning hele språkmiljøet eller hele den fulle kulturelle og sosiolingvistiske konteksten, slik som andre språk, sosiale faktorer, historie og brukskontekster. Språkøkologisk og sosiolingvistisk forskning har mange av de samme tilnæringsmåtene og metodene, men den viktigste forskjellen er at språkøkologi tar hensyn til flere ulike faktorer (se f.eks. Haugen 1972; 2001; Mühlhäusler 1996; Skutnabb-Kangas & Phillipson 2007).



I denne analysen undersøker jeg dagens skoltesamiske stedsnavn, og jeg søker etter de språkøkologiske faktorene som har hatt innvirkning på navngiving av steder og lån av navn. De faktorene jeg undersøker betydninga av, er påvirkning fra lokalhistoria og klassiske sosiolingvistiske faktorer (f.eks. språkdomener, flerspråklighet, kodeskifte, språkholdninger og bruk av andre språk og kontakt med talere av andre språk). I tillegg undersøker jeg hvor godt skoltesamene kjente stedsnavnene i de nye områdene før de flyttet dit. Språkpolitikken i Finland har også hatt innvirkning på situasjonen og stedsnavnene i området. Jeg analyserer lån av navn med metoder fra klassisk navneparforskning (se f.eks. Valtonen 2014: 333–352). De språklige, kulturelle og historiske kontekstene i områdene rundt Sevettijärvi og Näättämsö er godt kjent. Det er mye informasjon om dem i litteraturen, men en del informasjon har jeg fått muntlig fra noen folk fra området i perioden 2018–19 i Enare, eller personlig via fjernkontakt.

Denne type forskning gjør det mulig å teste og kommentere kritisk de modellene som er laget for å forklare lån av stedsnavn. Analysen utvikler modellene videre mot en full forståelse av den språkøkologiske situasjonen og innvirkning fra ulike faktorer. Jeg har kalt en slik tverrvitenskapelig tilnæringsmåte for kulturell onomastikk (Valtonen 2014: 53–77). Denne tilnæringsmåten tar også hensyn til de epistemologiske prinsippene i urfolksforskningen og vektlegger emic eller innenfor-perspektivet som den viktigste innfallsvinkelen.

### **3 Forskningsområdets språkøkologiske situasjon**

#### **3.1 Forskningsområdets historie**

Den eldste informasjonen om Neiden-sidaen er fra så tidlig som 1517 i et dokument skrevet av den russiske tsars tjenestemenn. Da og lenge etter var sidaen et område bare for samer fra Neiden. I løpet av 1700-tallet begynte det å flytte inn i området sjøsamer fra Varangerkysten i vest og nordsamiske fjellsamer til innlandet rundt Neidenelva. Etter grensetrekkinga 1826–27 trakk skoltesamene seg litt etter litt over til den norske sida av grensa, men de brukte vinterområdene i

storfyrstedømmet Finland (selvstendig del av Russland) fram til slutten av 1800-tallet og til en viss grad helt til begynnelsen av 1900-tallet (Helander 2008: 59–64; Mikkelsen 1971; Schnitler 1962 (1742–1745): 294, 304; Tanner 1929: 216; Wikan 1995: 14–15, 37, 45–46, 65–67).

Fra 1880-tallet ble bruk av høst- og vinterområdene vanskeligere for folk fra Neiden-sidaen, og den nomadiske levemåten var i ferd med å ta slutt (Tanner 1929: 216–217). På denne tida begynte andre å bosette seg i områdene rundt Sevettijärvi og Näätämö. Den sørlige delen av området ble brukt av enaresamene, som fra gammelt av hadde brukt områdene nær Neiden-sidaens gamle grense i sør. Til den nordlige delen av området flyttet det noen finske bosettere fra den sørlige delen av Lapplands len. De hadde gårder på to steder: På østsida av Reahkejävri (fi. Räkkijärvi) var bosetternes gård Uutela eller Räkkijärvi og Ylitalo, i området rundt Päähinjuuhâ-elva (fi. Pakanajoki) var bosetternes gård Pakananiemi (senere Jankkila). Det er verdt å legge merke til at Reahkejävri og Päähinjuuhâ-elvebredden har vært vintersida til den gamle Neiden-sidaen (Tanner 1929: 216–217). På 1890-tallet etablerte nordsamer fra Utsjoki seg, spesielt i området rundt Sevettijärvi, (de nye gårdene het Jalo, Varpuniemi, Solmusjoenlompolo og Aililompolo). I tillegg var det på den sørlige delen av området to gårder som tilhørte innflyttere fra Utsjoki (Tschurnu og Högman eller Supru). I hjemtraktene deres var det blitt innskrenkede muligheter for å drive med reindrift etter at grensa ble stengt i 1852, og de søkte etter nye beiteland. Det var ikke så mange bosettere, og på det meste bodde det i området et titalls nordsamiske eller enaresamiske familier i tillegg til tre finske familier (Nahkiaisoja 2003a: 220, 226–227; 2003b: 510).

De aller nyeste innbyggerne i området er skoltesamer fra Suõ'nn'jelsidaen. På slutten av andre verdenskrig ble Petsamo-området, som hadde vært en del av Finland siden 1920, avstått fra Finland til Sovjetunionen. Da bestemte skoltesamene i området at de vil forbli finske statsborgere, og derfor måtte de flytte bort fra sine tradisjonelle områder. Deres nye leveområde ble Enare. Skoltesamer fra de nordligste sidaene fikk nye hjemtrakter i Sør- og Øst-Enare, og folk fra den aller sørligste sidaen, Suõ'nn'jel-sida, bosatte seg i kommunens nordlige

deler, mot Sevettijärvi og Näätämo. Dit ble 52 skoltesamiske familier overflyttet i perioden 1949–1952. De hadde hørt om Neiden-sidaen i fortellinger, men området var ukjent for dem (Lehtola 2003: 382, 386).

### **3.2 Sosiolingvistiske faktorer**

I fokus for den sosiolingvistiske undersøkelsen er de skoltesamene som bosatte seg i nye hjemtrakter i Nord-Enare. I 1949 var samfunnets interne språk skoltesamisk. Språket ble snakket hjemme, i arbeidslivet og brukt i intern administrasjon av sidaen. Før 1970-tallet var skoltesamisk et språk uten skriftspråk, og det var ingen skoltesamiske media. Skoltesamene anså flerspråklighet som verdifullt allerede under tida i Petsamo, fordi språkkunnskaper var et viktig overlevelsesmiddel i et flerspråklig og flerkulturelt område. Det var vanlig at særlig menn i det minste kunne russisk i tillegg til skoltesamisk (Lehtola 2012: 277–278; Nickul 1948: 79).

I 1949 kunne en stor del av skoltesamene som var i arbeidsdyktig alder, til en viss grad finsk. Det var mange grunner til det. Språkkunnskapene til den yngre generasjonen ble mye påvirket av at det ble åpnet en finskspråklig skole med internat på den nye vinterboplassen til Suõ'nn'jelsidaen i 1928. Her gikk det et par år også noen eldre barn, som ikke hadde hatt mulighet til å gå på skole på begynnelsen av 1920-tallet. I årene 1888–1919 hadde barna i sidaen fått grunnopplæring på en russisk skole i den gamle vintersidaen. På bakgrunn av egne skoleopplevelser anså de fleste foreldrene utdanning som noe verdifullt, men en del av barna, spesielt jentene, gikk ikke på skole før 1928. I 1949 var de eldste personene som hadde gått på finskspråklig skole, rundt 30 år (Lehtola 2012: 277–278; Nickul 1948: 57, 78–79; Nyysönen 2014: 69; Tanner 1929: 198–199).

Etter 1920 lærte en stor del av de voksne, spesielt menn, aktivt finsk slik at de klarte seg i kontakt med tjenestemenn og i handel. Undervisningsmaterieell var finske aviser, bøker og for eksempel priskataloger med bilde og tittel av gjenstander (Nickul 1970: 60). 55 prosent av mennene som hadde gått på russisk skole, kunne skrive, og det samme

kunne 21 prosent av kvinnene. Mange av dem lærte seg til en viss grad å skrive finsk. Bare de aller eldste personene klarte ikke å lære seg finsk, men i tillegg til morsmålet kunne de vanligvis også russisk (Nickul 1948: 78–79).

Den andre verdenskrigen og evakueringa påvirket språkkunnskapene til medlemmene av Suõ'nn'jel-sidaen mye fordi de fikk økt kontakt med finskspråklige. Den største påvirkninga gjaldt unge menn, som ble sendt i krigen for den finske hæren. Tjenestespråket i armeen var finsk. Under hele krigstida fikk man kjøpe matvarer bare én gang per måned, og derfor måtte de ofte innom butikken. Siden mennene var i krigen, var det kvinnene som måtte gjøre innkjøp og håndtere andre offisielle ærend. Det førte til at de fikk bedre finskkunnskaper (Feodoroff 2012; Lehtola 2012: 392–393).

Sivilbefolkninga i Suõ'nn'jel-sidaen ble evakuert til finskspråklige områder to ganger. Den første gangen måtte de reise til Tervola rundt juletider i 1939, og de kunne flytte hjem igjen allerede på forsommeren. Den andre gangen var på slutten av våren 1944, og da reiste de først til Enare og om høsten sørover til Kalajoki og senere til Oulu. Under evakueringa, spesielt i starten, ønsket ikke finlenderne å innlosjere skoltesamer fordi det var mange rasistiske fordommer knyttet til dem. Skoltesamene bodde ofte sammen, for eksempel i skoler, brakker og tomme hus. Likevel stakk særlig ungdommene gjerne innom butikkene, og de gikk på dans sammen med finlenderne. Da relasjonene med områdets finlenderne etter hvert bedret seg, ble en del av Suõ'nn'jelfolket innlosjert hos dem som evakueringsgjester. De fikk reise tilbake til Enare i løpet av sommeren og høsten 1945. Etter dette bodde Suõ'nn'jel-sidaens folk i området rundt elva Lutto (ssa. Lått; no. Lotta), i utmarka i Sør-Enare helt til vårvinteren 1949, da de ble overflyttet til Sevettjärvi (Feodoroff 2012; Lehtola 2012: 389–390, 392–395).

På bakgrunn av ovennevnte historiske og lokale folks muntlige informasjon har det vært mulig å rekonstruere språksituasjonen i de nye bosettingsområdene. Områdets innbyggere, enaresamer, nordsamer og finlenderne, forsto ikke skoltesamisk, eller var ikke vant med å høre

språket. Skoltesamene fra Suõ'nn'jel-sidaen var på sin side heller ikke vant med å kommunisere på enaresamisk eller nordsamisk. Derfor var det særlig i begynnelsen at kommunikasjonsspråket mellom skoltesamer, nordsamer og enaresamiske reindriftssamer ble finsk. Den yngre generasjonen i alle disse gruppene var blitt nokså godt kjent med finsk i løpet av krigen. Når enaresamene brukte finsk, var det vanlig at de oversatte stedsnavn til finsk (f.eks. Valtonen 2014: 383–384). Senere lærte skoltesamer, og spesielt de enaresamiske reindriftsutøverne fra nærområdet, hverandres språk så godt at kommunikasjonsspråket ble ett av de to samiske språkene. Det var også noen nordsamer som lærte å kommunisere på skoltesamisk, men det var ikke like vanlig fordi forskjellen mellom språkene er så stor. Ekteskap mellom språkgruppene bidro også til bedre gjensidige språkkunnskaper.

I forbindelse med bosettinga i Sevettijärvi tettsted i 1949 ble det bygd en skole, og året etter et internat, hvor barna bodde i løpet av skoleåret fordi det var langt å reise hjem. Det ble bygd bilvei mellom Kaamanen og Sevettijärvi først i 1962. Til den finske delen av Näätämsö kom det ikke vei før i 1980. Språket på skolen og internatet var finsk helt til 1970-tallet. Også i kommunikasjonen med andre tjenestemenn var språket bare finsk. I det nye bosettingsområdet var skoltesamene fra Suõ'nn'jel-sidaen så sterkt bundet til det finske samfunnet at nesten alle skoltesamer kunne finsk i begynnelsen av 1960-tallet, bare tiår etter at de ble overflyttet til det nye bosettingsområdet (Lehtola 2003: 386, 441, 466; Linkola A. & Linkola M. 2000: 166; Nyysönen 2014: 69–70).

### **3.3 Kjennskap til områdets tidligere stedsnavn**

Da skoltesamer fra Suõ'nn'jel-sidaen flyttet til områdene rundt Sevettijärvi og Näätämsö, hadde de ikke så mye informasjon om området eller stedene. Etter anbefaling fra en undersøkelsesgruppe som hadde vært innom området, ble det bestemt at hver familie skulle få helårsbosted i nærheten av en passelig stor innsjø. Der bygde staten et lite hus, stabbur og sauefjøs. I tillegg var det mange som selv bygde en liten

stue eller torvgamme i utmarka ved de viktigste fiskevannene (Lehtola 2003: 382–383, 386; Linkola A. & Linkola M. 2000: 165).

Det finnes svært lite informasjon om skoltesamene ble kjent med det nye området via kart, på egen hånd eller ved hjelp av lokale veivisere. De var ikke vant til å bruke kart i Suõ'nn'jel-sidaen, og det var heller ikke blitt utgitt kart på den tida. Unge menn som hadde vært i krigen, var i alle fall kjent med kart. For Nordøst-Enare var det blitt utgitt topografiske kart kalt *Suomen taloudellinen kartta* ('Finlands økonomiske kart'). De var tegnet i skalaen 1 : 100 000. I områdene rundt Sevettijärvi og Näätämö ble disse kartene utgitt første gang i årene 1929–31. Kartserien hadde ikke kart over de aller østligste delene. Det ble utgitt en ny redigert utgave av kartserien i årene 1942–1952, hvor også de østlige delene var med.

På de eldre økonomiske kartene har stedene alltid bare ett navn, og nesten alle stedsnavnene er bare på finsk, eller på en eller annen måte tilpasset finsk. I en seinere utgave kunne et sted ha to navn, det ene skrevet ovenfor det andre: ett på finsk og ett på nordsamisk, eller sjeldnere på enaresamisk. Det finskspråklige navnet er vanligvis øverst, og det samiskspråklige navnet er nederst, noen ganger i parentes, og noen ganger uten parentes. Det finskspråklige navnet kan også noen ganger være under det samiskspråklige navnet og i parentes. Andelen samiskspråklige navn på kart har økt siden de første kartene ble laget, men likevel er det aller vanligst med finskspråklige navn eller en tilpassning av førsteleddet til finsk. Det er nesten systematisk at de vanligste terrengappellativene *joki* 'elv', *järvi* 'innsjø; vatn' og *vaara* 'fjell' er på finsk når de utgjør sisteleddet av et navn, selv om førsteleddet tydelig er samisk, som i navnet *Utsib Njaakkajärvi* (i nåværende kart *Uhcit Njáhkájávri*). Før kartserien *Taloudellinen kartta* ble utgitt, var det for områdene rundt Sevettijärvi og Näätämö ikke utgitt annet enn *Karta öfver Finland* fra 1872 i skalaen 1 : 400 000. Det som lå til grunn for dette kartet, var kart tegnet av A. W. Aurén over Enare og Utsjoki, hvor det var lagt til annen informasjon. Kartet svarer ikke godt til virkeligheten: riksgrensene er merket feil, og områdene er i feil himmelretning (Lehtola 2012: 61–62).

De stedsnavnene som er på samisk på kartet fra 1872 og på Auréns kart, er på det første økonomiske kartet for det meste på finsk. For eksempel finner vi navnet *Tsievetjäyri* på Auréns kart og *Tschaveljäyri* på kartet fra 1872, men på det første økonomiske kartet (1931) finner vi det finskspråklige navnet *Sevettijärvi* (jf. på nsa. Čeavetjávri). På kartet fra 1872 er navnene *Njommiljäyri* og *Geggijäyri*, men på det økonomiske kartet (1931) finner vi navnene *Jänisjärvi* (jf. på nsa. Njoammelašjávri) og *Jänkäjärvi* (på nsa. Jeaggejávri). En del av navnene som bare er på samisk på kartet fra 1872 og på Auréns kart, finner vi som blandingsformer på det økonomiske kartet; altså at et av navneleddene er på finsk og det andre leddet på samisk.

For eksempel er Auréns *Nidsjaur* og 1872-kartetets *Nitsehajäyri* blitt på finsk til *Nitsjärvi* (jf. ssa. Nje'žžjäu'rr) på det økonomiske kartet (1929). Det er også interessant at det på Auréns kart og på kartet fra 1872 finnes spor av ordformer, som kan tolkes som skoltesamiske (f.eks. *jaur* ~ *jäur* (*jäu'rr* 'innsjø, vatn'), *niall* (*njöll* 'stolpestabbur')), som enaresamiske (f.eks. *jäyri* (*jävri* 'innsjø'), *utsa* (*uccâ* 'liten')) og som nordsamiske (f.eks. *jäuri* ~ *jaure* (*jávri* 'innsjø'), *joga* (*johka* 'elv'), *vuobmi* (*vuopmi* 'skogsdal')).

Før skoltesamene ble overflyttet til området, fikk ei lita gruppe med skoltesamer bli kjent med området sammen med tjenestemenn. De laget ei liste over fiskevann i området for å hjelpe til med planlegging av nye bosteder (Lehtola 2003: 382). Siden det også var finskspråklige tjenestemenn i planleggingsgruppa, var sikkert de fleste stedsnavnene på lista på finsk eller med lignende tilpasninger av navnenes førsteledd som i kartene.

## 4 Resultater fra navneanalysen

Jeg har analysert skoltesamiske stedsnavn i Vuoli Ilmars materiale ved at jeg har sammenlignet navnene med stedenes parallelle navn på finsk, enaresamisk og nordsamisk, hvis det finnes slike. Videre har jeg vurdert relasjonene mellom de parallelle navnene: Er det lånenavnpar hvor navnet er blitt lånt fra kildepråket til målpråket, eller er det

frie navnepar uten direkte forbindelse seg imellom? Når det gjelder lånenavnpar, har jeg undersøkt om det er mulig å vurdere hvilket av de to språkene som er kildespråk, og hvilken lånemetode som er blitt brukt: oversettelse eller tilpasning. Siden skoltesamene fra Suõ'nn'jelsidaen er den siste større folkegruppe som har flyttet til området, har jeg i analysen gått ut fra at om det finnes navnepar i området, så er det skoltesamiske parallellnavnet det yngste av de to navnene.

Etter en slik regnemåte er over halvparten (53 %) av de skoltesamiske navnene i området enten fullstendige eller delvise lån fra finsk. Den største delen er oversettelselån. Slike navnepar er for eksempel ssa. *Suä'rvv/čič'lj* < fi. *Honka/selkä* (*suä'rvv*, *honka* 'tørrfuru', *čič'lj*, *selkä* 'rygg') og ssa. *Kuä'llec/luubbâl* < fi. *Rinkeli/lampi* (*kuä'llec*, *rinkeli* 'kringle', *luubbâl* 'elveutviding', *lampi* 'tjern'), som er fullstendige oversettelser, og ssa. *Vue'll/ķeeu'ņes* (*vue'll* 'ner, nedre', *ķeeu'ņes* 'foss') < fi. *Opukkaan/ Alaköngäs* ('Opukas Nedrefoss'), hvor bare sisteleddet er lånt, men ikke førsteleddet. I navnene ssa. *Aku/čuä'lmm* < fi. *Aku/salmi* (< esa. *Áhu/čuálmi*; *áhu* 'kjerring', *čuä'lmm*, *čuálmi*, *salmi* 'sund') og ssa. *Karjapaimen/luubbâl* < fi. *Karjapaimen/lampi* (*karjapaimen* 'krøttørgjeter' *luubbâl* 'elveutviding', *lampi* 'tjern') er førsteleddet blitt lånt fra finsk slik som det er, og sisteleddet er blitt oversatt.

Bare ti prosent av navnene er lån fra enaresamisk, som er et nokså nært slektsspråk og som har samme struktur i stedsnavnene som skoltesamisk, for eksempel ssa. *Kååvas/vää'rr* < esa. *Lávu/váarááš* (*kååvas*, *lávuv* 'lavvo', *vää'rr* 'fjell', *váarááš* 'fjell (dim.)'). Det er likevel viktig å legge merke til at for hele tjue prosent av navnene er det umulig å avgjøre om navnene er lån fra finsk eller fra enaresamisk. Det er svært få stedsnavn som er lån fra nordsamisk, bare tre prosent, som for eksempel ssa. *Ķeä'dǵǵ/luubbâl* < nsa. *Geadǵe/luoppal* (*ķeä'dǵǵ*, *geadǵi* 'stein', *luubbâl*, *luoppal* 'elveutviding'). For tolv prosent av navnene er det umulig å vurdere hvilket kildespråk navnene kommer fra (se diagram 1).



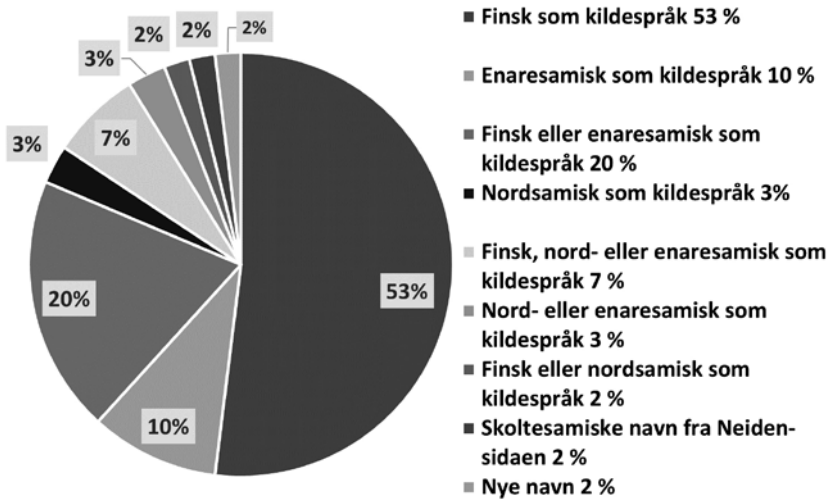


Diagram 1. De antatte kildespråkene til forskningsområdets skoltesamiske parallellnavn.

I materialet er det bare to prosent nye skoltesamiske stedsnavn som ikke har et parallellnavn på et annet språk, eller det er tydelig at stedet har fått et eget skoltesamisk navn. For eksempel kan navnene i et fritt navnepar ha helt forskjellig semantikk, slik som navneparet ssa. *Vuäggam/jäu'rr* (*vuäggam* 'fisking', *jäu'rr* 'innsjø; vatn') og esa. *Suálu/jävri* (*suálu* 'holme, øy', *jävri* 'innsjø; vatn'). De nye navnene er ofte gårdsnavn, som er navngitt etter gårdeiere som *Pimen* og *Vassi* eller ut fra egenskaper med terrenget i nærområdet, som ssa. *Suõ'bddi/njargg* (*suõ'bddi* 'stubbe', *njargg* 'nes'). Disse navnene er for det meste uoffisielle, muntlige varianter. De offisielle navnene på gårdene er alltid på finsk, og de er oftest metonymiske navn navngitt etter en nærliggende naturlokalitet. Bare to prosent av stedsnavnene er med sikkerhet arvet fra de skoltesamiske stedsnavnene fra den tidligere Neiden-sidaen. Som vurderingskriterium for dette har jeg brukt 1) beliggenhet (navnet er fra områdets nordligste del) og 2) navnets semantikk, som lar seg tolke bare i den skoltesamiske navnevarianten. Eksempler på dette er ssa. *Kå'lläkk* (*kå'll* 'gull', *äkk* 'kjerring') og *Ceen/luubbâl* (*ceen* 'å sitte fast', *luubbâl* 'elveutviding').

## 5 Drøfting

Resultatene fra analysen er på mange måter spesielle og krever en grundig tolkning og drøfting. Når man undersøker stedsnavnlånene fra finsk nærmere, oppdager man at mange navn ikke er vanlige finske stedsnavn. Strukturen og navngivingsmotivene skiller seg klart fra finske navn og navngiving, men er vanlige for samiske navn. En strukturtype som er spesielt påfallende, har et spesifiserende ord i navnets førsteledd og et helt navn i sisteleddet, som ssa. *Pää'nn-/Kukesjäu'rr* < fi. *Hammas-/Pitkäjärvi* (*pää'nn*, *hammas* 'tann', *kukes*, *pitkä* 'lang', *jäu'rr*, *järvi* 'vatn') eller ssa. *Suâl-/Käddkie'ččjäu'rr* (*suâl* 'holme, øy', *käddkie'čč* 'hæl-ende[sic!]', *jäu'rr* 'vatn') < fi. *Saari-/Kantapääjärvi* (*kantapää* 'hæl'). Slike konstruksjoner finnes i finsk, men det spesifiserende ordet er svært sjelden et substantiv (se f.eks. Kiviniemi 1990: 91). En annen type struktur som skiller seg fra finske navnestrukturer, er at førsteleddet i det finske navnet består av stammen til aktivformene av verbets 3. infinitiv. Navnetypen er tilpasset finsk etter mønster av samiske aktioformer, som for eksempel navnet ssa. *Te(â)u'ddjem/kuõškk* < fi. *Täyttämö/koski* (← fi. *täyttää* 'å fylle', *koski* 'foss, stryk') (se f.eks. Portti 1991: 64–66). Det er klart at slike navn er først blitt innlånt i finsk fra et samisk språk, og deretter innlånt i dagens skoltesamisk.

De navnene som er oversatt til finsk, er blitt til gjennom naturlige kontaktprosesser på slutten av 1800-tallet, for eksempel i nærheten av veien mellom Enare og Näätämö og i nærområdene til de nye finske gårdene. Langs veien vandret det før i tida mange finlendere fra Sør-Lappland på vei til Varanger for å fiske, og de fastboende navnga selvfølgelig sine nye hjemtrakter med finske navn. I tillegg til naturlige kontaktprosesser har mange av de finske navnene oppstått i forbindelse med utarbeidelse av kart. Landmålere reiste rundt i området og spurte folk om navn på steder. De fikk navnene automatisk oversatt til finsk, eller de ba om oversettelser. Jeg kaller navnevarianter som er oversatt til bruk på kart, for *kartografiske lånenavn* fordi de i utgangspunktet ikke var i bruk, men ble laget for å dekke landmålerens behov. Slike navn har ikke skoltesamene fra Suõ'nn'jel-sidaen sett andre steder enn på kart. Lignende spontane oversettelser har de hørt fra de tidligere innbyggerne i området, som de snakket finsk med.

Det store antallet navnepar med finske og skoltesamiske navn og de fåtallige nye skoltesamiske navnene virker merkelig. Det får en til å mistenke at en del navn i slike navnepar har oppstått samtidig, og at det ene navnet ikke har oppstått etter modell av et annet eldre navn. Det må være mer enn bare to prosent nye navn, for familiene har nok navngitt sine fangstplasser, enger, notvarp og lignende. En del av navnene er selvfølgelig udokumenterte, men jeg går ut fra at det blant navneparene er mange navn som har oppstått samtidig på to språk fra starten av. Det er noen sikre eksempler på det, slik som navneparet ssa. *Ķeä'tkk̄/jäu'rr* ~ fi. *Ahma/järvi* (*Ķeä'tkk̄*, *ahma* 'jerv', *jäu'rr*, *järvi* 'vatn'), som også har en annen skoltesamisk variant sms. *Meett/ Ķeä'tkk̄jäu'rr* (*Meett* 'Mikael'). Navnet har bakgrunn i fortellingen om hvordan jerven på et sted drepte rein i flokken til Meett eller Mitri (no. Mikael). De som ga navnet, var skoltesamiskspråklige, men de ga likevel stedet både et skoltesamisk og et finsk navn.

Andre navn med sikkert flerspråklig opphav er navn som har en referent med liten utstrekning og med et personnavn i førsteleddet. Et eksempel på det er sms. *Ee'ledluubbâl* ~ fi. *Elinanlampi* (*Ee'led*, *Elina* 'Ellen', *luubbâl* 'elveutviding', *lampi* 'tjern') hvor referenten er et lite tjern i nærheten av husene til Fofanoff-slekta. Det er sannsynlig at navnet er blitt gitt etter jenta i huset, Ee'led eller Elina Fofanoff. I dette tilfellet handler det ikke om lån eller finsk som kildespråk, men folk har brukt sin språkkompetanse etter områdets tidligere, flerspråklige navngivingsmodell og har gitt navn på to språk fra starten av. På bakgrunn av språklig materiale er det umulig å skille slike navn fra navn som er lån fra finsk. En slik navngivingsmodell må i alle fall vurderes for alle navn som ikke finnes på finsk på kart før 1949, og som finnes i dag bare på finsk og skoltesamisk. Det er ikke mange navn på gamle kart, og derfor kan andelen av denne typen navn være en tredje- eller fjerdedel av alle navneparene. Det er behov for mer nøyaktige analyser.

Samme problem gjelder også navn som er arvet fra perioden med den gamle Neiden-sidaen. Mange andre navn er sikkert gamle, men det er umulig å gjenkjenne disse ved hjelp av nåværende navnelånmetodikk. Når et skoltesamisk sted har semantisk like parallellnavn på

enaresamisk, nordsamisk eller finsk, må man vurdere muligheten for at navnet kan være lånt via disse språkene, og at det ikke er blitt overført til nåværende skoltesamisk direkte fra Neiden-sidaens skoltesamiske navnearv.

Suõ'nn'jel-sidaens folk kjente ikke til alle de gamle stedsnavnene i Neiden-sidaen på grunn av ugjenkjennelige finske eller enaresamiske lånevarianter. Slike er for eksempel ssa. *Rekk/jäu'rr* < esa. *Rekk/jävri* (< ssa. *reä'kk̄* 'synd'), ssa. *Opukas/jäu'rr* < fi. *Opukas/järvi* (< ssa. *hõ'ppgaž* 'liten hubro', her også varianten *Hõ'ppi/jäu'rr*, *hõ'ppi* 'hubro', *jäu'rr* 'vatn') og ssa. *Karek/jääu'r* < fi. *Karekki/järvet* og ssa. *Kirakka/jäu'rr* < fi. *Kirakka/järvi* (< ssa. *kââ'rek̄* 'sliten hjortebukk etter parring'). Navnelånet følger finsk mønster fullstendig, og lånet av navneelementet *kirakka* har ikke fulgt en av grunnreglene i skoltesamisk lyd lære, nemlig at *k* > *ķ* foran en fremre vokal.

Navnesystemet til de nye skoltesamiske innbyggerne i forskningsområdet synes å ha vært flerspråklig etter at de flyttet til Enare. På bakgrunn av det bør man derfor vurdere om alle navn i det hele tatt har tilpasning av førsteleddet, selv om førsteleddet tydelig er finsk. Et slikt navn er for eksempel ssa. *Unto Matin/ jäu'rr* (*Unto Matti* (finsk mannsnavn i gen.), *jäu'rr* 'vatn'). Navnet har ikke et finsk parallellnavn selv om førsteleddet inneholder et typisk finsk personnavn i genitiv entall etter finsk grammatikk. Det er bare sisteleddet som er skoltesamisk. Navnet bringer nok fram menneskets språkkompetanse: Man forstår begge språkene og kjenner til grammatikkene. Derfor er det heller snakk om en type kodeskifte på mikronivå og ikke lån av stedsnavn etter vanlig tenkemåte.

## 6 Konklusjon

På grunn av de nye bosetternes, men også landets navnepolitikk, har den nåværende skoltesamiske stedsnavnarven i områdene rundt Sevet-tjärvi og Näätämo flere forskjellige lag. Det eldste stedsnavnlaget som man kjenner historien til, er fra perioden med Neiden-sidaens skoltesamer. Det er spor av dette navnelaget i de nåværende skoltesamiske

stedsnavnene i de tilfellene hvor stedsnavnet er lånt fra et annet språk, som har gammelt skoltesamisk substratmateriale. Dagens skoltesamer forstår ikke lenger betydningen av navnene. I området har det også lenge vært enaresamiske stedsnavn fordi enaresamene har reist gjennom området på vei nordover til Varanger på fiske og handel. Langs den samme veien har de sentrale tettstedene hatt gamle finske navn som finskspråklige reisende vanligvis har oversatt fra ett av de samiske språkene. I tillegg flyttet det på slutten av 1800-tallet finske, nord-samiske og enaresamiske bosettere til området. De tilpasset områdets gamle navnearv til sitt eget språk og ga nye navn.

Da skoltesamene fra Suõ'nn'jel-sidaen flyttet til Sevettijärvi og Näätä-mö, var stedsnavnene i området for det meste på enaresamisk og finsk, og i den nordlige og vestlige delen også på nordsamisk. Likevel er det finsk språk som har hatt den viktigste rollen når de nye skoltesamiske stedsnavnene er blitt gitt, og rollen til de andre samiske språkene har vært mindre viktig. Det er mange grunner til det. Finsk var i 1949 det språket som ble brukt på kart og i alle offisielle sammenhenger. I tillegg fungerte finsk som kommunikasjonsspråk mellom samegrupper for eksempel i reindrifta. Tidligere var det vanlig at når enaresamene brukte finsk, oversatte de også stedsnavn. Etter at finsk ble mer og mer kjent for skoltesamene i tida etter 1920, og spesielt etter andre verdenskrig, var det lett for dem å bruke og å låne finskspråklige navn, eller bare å tilpasse navnene til sitt eget språk. En følge av det er at stedsnavnene som er gitt av skoltesamene som bosatte seg i området, ikke er gitt bare på skoltesamisk, men navnene er gitt enten bare på finsk eller samtidig både på skoltesamisk og finsk.

## 7 Takk

Jeg vil takke æresdoktor Vuoli Ilmar som har delt sitt stedsnavnmateriale med meg, og folk fra områdene rundt Sevettijärvi og Näätä-mö, som har gitt meg informasjon om forskningstemaet. Jeg takker Finlands Akademi (prosjektnummer 308882) for finansieringen.

## Forkortelser

fi.	finsk
esa.	enaresamisk
no.	norsk
nsa.	nordsamisk
ssa.	skoltesamisk

## Kilder

### *Arkivmateriale*

Mikkelsen, Jogor 1971 [forteller]. SKSÅ 154. 1971. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto, perinteen ja nykykulttuurin kokoelman äänitteet [Lydoptak fra Det Finske Litteraturselskaps arkiv innen folklore og samtidskultur]. Lydinnspilling: Veikko Haakana.

### *Kart*

Auren, A. W. s. d. *Oulun lääni* [kart tegnet under feltarbeid]. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200908183601>> (20.3.2020).

*Karta öfver Finland* 1872. Sektionen A4. Norra delen af Kemi Lappmark. 1 : 400 000 . Helsingfors: Gyldén, C. W. (Også på internett: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200806175501>>).

*Suomen taloudellinen kartta* 1 : 100 000. Del: 3933-4911 Vainospää (1944); 4913 (1948); XX: 9. Iijärvi (1929); XXI: 9. Pulmanki (1930); XXI: 10 Räkijärvi (1931 og 1942). Helsinki: Maanmittaushallitus.

### *Litteratur*

Aikio, Samuli 2017: *Davvisámi báikenamat*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.

Anni Feodoroff 2012: Mušttlam väinnäi'j jie'llem. – Pekka Sammallahti & Marko Jouste & Miika Lehtinen & Markus Juutinen (red.), *Vuõ'lgge jáá'tted ooudás: Lookkmõõžž. De fas johtájedje: Nuortalašgiel lohkosat. Taas mentiin: Kolttasaamen lukemisto*. Publications of the Giellagas Institute 16. Oulu: Oulun yliopisto. 85–93.

Haugen, Einar 1972: *The Ecology of Language. Essays*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Haugen, Einar 2001: The ecology of language. – Alwin Fill & Peter Mühlhäusler (red.), *The Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment*. London: Continuum. 57–66.

- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Kiviniemi, Eero 1990: *Perustietoa paikannimestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kolttalaki* 253/1995. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950253>> (12.2.2020).
- Lehtola, Veli-Pekka 2003: Tuhon ja kasvun vuodet. – Veli-Pekka Lehtola (red.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 351–482.
- Lehtola, Veli-Pekka 2012: *Saamelaiset suomalaiset. Kohtaamisia 1896–1953*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Linkola, Anni & Linkola, Martti 2000: *Kolttasaamelaiset – vähemmistön vähemmistö*. – Jukka Pennanen & Klemetti Näkkäljärvi (red.), *Siiddastallan: siidoista kyliin*. Oulu: Pohjoinen. 158–167.
- Mattus, Ilmari 2015: *Anarâš päikkinoomah*. Aanaar: Anarâškielâ servi.
- Mühlhäusler, Peter 1996: *Linguistic Ecology. Language Change and Linguistic Imperialism in the Pacific Region*. London: Routledge.
- Nahkiaisoja, Tarja 2003a: Inarilaisyyteen murroksen aika 1877–1920. – Veli-Pekka Lehtola (red.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 217–287.
- Nahkiaisoja, Tarja 2003b: Inarin kylien tilat ja niiden isännät vuoteen 1917 [Liite I]. – Veli-Pekka Lehtola (red.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 500–510.
- Nickul, Karl 1948: *The Skolt Lapp Community Suenjelsijd during the Year 1938*. Acta Lapponica 5. Stockholm: Nordiska Museet.
- Nickul, Karl 1970: Vähän petsamolaisista. – Jorma Pohjanpalo (red.), *Eilispäivän Petsamo*. Helsinki: WSOY. 57–70.
- Nyysönen, Jukka 2014: Saamelaisten kouluolot 1900-luvulla. – Pigga Keskitalo & Veli-Pekka Lehtola & Merja Paksuniemi (red.), *Saamelaisten kansanopetuksen ja koulunkäynnin historia Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. 63–86.
- Portti, Reija 1991: ”*Lappi pakeni, lanta sakeni*”? *Inarin paikannimien suomalaistumisesta*. Pro gradu. Tampere: Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampereen yliopisto. Ikke publisert.
- Schnitler, Peter 1962 (1742–1745): *Major Peter Schnitlers grenseeksaminasjonsprotokoller 1742–1745*. Kristian Nissen & Ingolf Kvamen (red.). Bind I. Oslo: Riksarkivet.
- Skutnabb-Kangas, Tove & Phillipson, Robert 2007: Language ecology. – Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (red.), *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins. 1–24.
- Tanner, Väinö 1929: *Antropogeografiska studier inom Petsamo-området. I. Skoltlapparna*. Fennia 49:4. Helsinki: Societas Geographica Fenniae.

- Valtonen, Taarna 2014: *Mielen laaksot – Mielen vuemieh – Miela vuomit – Mielâ vyemeh – Miöl vue'm: neljän saamen kielen paikannimien rakenne, sanasto ja rinnakkaisnimet vähemmistö–enemmistö-suhteiden kuvastajina*. SUST 271. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Wikan, Steinar 1995: *Grensebygda Neiden. Møte mellom folkegrupper og kampen om ressursene*. Stonglandseidet: Nordkalott-Forlaget & Svanvik: Sør-Varanger museums forlag.
- Viinanen, Voitto 2003: Valtarajoista valtakunnanrajoihin. – Veli-Pekka Lehtola (red.), *Inari – Aanaar: Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*. Inari: Inarin kunta. 134–138.



## **Towards the new land. Skolt Sami evacuees' place names in Northeast Aanar (Inari)**

My research project *Place names of multilingual Aanaar* studies how place names reflect cultural and linguistic contacts in Aanar (saSk; Fi. Inari, Sw. Enare). The aim of this paper is to study Skolt Sami naming and place names of north-eastern parts of the municipality in the Č'e'vetjäu'rr (Fi. Sevettijärvi) and Njauddâm (Fi. Näätamö) areas, where a major part of the Skolt Sami population of Peäccam (Fi. Petsamo, Eng. Pechenga) was resettled after World War II. The most important research question is: did the existing place names and language ecological situation influence the evacuees' naming? The history of Northeast Aanar is multicultural and multilingual. There are Skolt Sami substrate names from the 19th century, but at the beginning of the 20th century, most of the place names were in Inari Sami, North Sami or Finnish until the evacuees moved in. The results of name pair analysis show that Finnish place names seem to have had most influence on the new Skolt Sami place names. However, the influence seems to be partly indirect: the maps preferring Finnish name variants, Finnish as a lingua franca between speakers of different Sami languages and the rapid change to full Finnish–Skolt Sami bilingualism seem to have had central role. These results challenge the old models created to explain borrowing of place names, and demand new approaches that better take into account the language ecological situation and the language competence of multilingual communities.

Keywords: place names, Skolt Sami, language ecology, language contacts, cultural onomastics

**Taarna Valtonen**  
University of Oulu  
*taarna.valtonen@oulu.fi*

---

# Hållplatsnamn och svenskan i de lingvistiska landskapen i Tusby och på webben

Väinö Syrjälä

## 1 Inledning

I denna artikel diskuterar jag namn på busshållplatser som en del av *lingvistiska landskap* (se bl.a. Puzey 2016; Syrjälä 2018), dvs. som en del av det synliga språkbruket i det offentliga rummet där olika typer av namn ofta utgör centrala belägg. Resor i kollektivtrafiken är en del av vardagen för många. Därmed är det även en kontext där namn, och flerspråkigheten, har potential att bli väl synliga. Som övriga ortnamn kan hållplatsnamn skapas och användas parallellt på olika språk i flerspråkiga områden – så är fallet även i Helsingforsregionen. Namnbruket i de lingvistiska landskapen kan således öppna intressanta perspektiv på språkens status i samhället.

Redan Landry och Bourhis (1997) identifierade två funktioner för lingvistiska landskap: belägg på olika språk kan anses vara både *informativa* och *symboliska* (se även diskussionen i Diver 2011: 287–288; Syrjälä 2018: 42–43). Denna funktionella tudelning gäller även för hållplatsnamnen. För någon som möter namnen i kollektivtrafikens lingvistiska landskap berättar de exempelvis om var man är eller när man ska stiga av bussen; namnen förmedlar alltså relevant information för den resande. Men själva namnen och deras tvåspråkighet kan avslöja mer än så. Enligt Landry och Bourhis (1997) teori om *ethnolinguistic vitality* kan de symboliska konnotationerna av ett språks närvaro i det lingvistiska landskapet bidra till dess (uppfattade) livskraft. Även Marten m.fl. (2012: 1) noterar hur språkets synlighet kan vara avgörande för ett minoritetsspråks ställning.

Namn kan ha en synnerligen viktig symbolisk betydelse för olika språkgrupper, något som är tydligt utifrån den översikt över studier med fokus på namn, lingvistiska landskap och språkpolitik som Puzey (2016: 404–408) presenterar. Forskningen har ofta tagit fasta på den politiska kampen för plats i det lingvistiska landskapet för språk i minoritetsställning. Exempelvis lyfter både Diver (2011) och Amos (2017) fram den symboliska betydelsen av gatunamnen i sina respektive studier om occitanska i Frankrikes lingvistiska landskap. Diver (2011: 279) diskuterar hur namn i det lingvistiska landskapet kan användas för att befrämja minoritetsspråket samtidigt som de reflekterar språkpolicyer – eller problem kopplade till avsaknaden av tydliga policyer. Dessa perspektiv har jag anledning att återkomma till i slutdiskussionen. Amos (2017: 93–94) visar i sin tur att det kan vara frågan om mer än enbart symbolik: introduktionen av tvåspråkiga gatunamn i Toulouse har även gett upphov till andra positiva initiativ kring minoritetsspråket. Liknande potential kan finnas i fråga om de tvåspråkiga hållplatsnamnen med tanke på att svenska de facto är i minoritetsställning i Helsingforsregionen.

Utifrån dessa teoretiska utgångspunkter är mitt syfte att observera hur de tvåspråkiga hållplatsnamnen bidrar till svenskans synlighet i två specifika typer av lingvistiska landskap i Helsingforsregionen. Jag frågar dels om svenskan är närvarande utöver hållplatsnamnen i de (fysiska) lingvistiska landskapen i Tusby, dels hur namnlandskapets tvåspråkighet synliggörs i ett virtuellt lingvistiskt landskap. Vidare vill jag kort lyfta fram hållplatsnamn som en specifik namnkategori och diskutera den potential som finns i studier av sådana mindre utforskade delar av det flerspråkiga namnlandskapet.

## 2 Bakgrund

I detta avsnitt beskriver jag kontexten för de två fallstudier som tar fasta på fysiska respektive virtuella lingvistiska landskap av Helsingforsregionens kollektivtrafik. Det är *samkommunen Helsingforsregionens trafik, HRT* (finsk förkortning *HSL*) som ansvarar för kollektivtrafiken – och namngivningen av buss- och spårvagnshållplatser – i regionens

nio kommuner (Esbo, Grankulla, Helsingfors, Kervo, Kyrkslätt, Sibbo, Sjundeå, Tusby och Vanda). Som en offentlig aktör måste HRT i sin kommunikation följa språklagens bestämmelser (Språklag 2003; jfr särskilt 32 § och 33 §) och använda både finska och svenska. Det innebär även att hållplatser ska få parallella finsk- och svenskspråkiga namn i tvåspråkiga kommuner (sju av regionens kommuner, dock inte de enspråkigt finska kommunerna Kervo och Tusby). På samma sätt fastställs övriga officiella ortnamn på båda språk i tvåspråkiga områden i Finland.

Hållplatsnamn används på olika sätt i både fysiska och virtuella lingvistiska landskap. Det är HRT själv som i flera sammanhang framstår som den främsta användaren av (de officiella) hållplatsnamnen. Namnen kan ses på själva hållplatsskylten (se exempel i bild 1), i tidtabells- och informationsaffischer på större hållplatser samt i annat informationsmaterial. De visas dessutom på en display på bussen, och högtalarutrop är på väg att införas, vilket gör det ännu svårare att undvika att ta del av namnen och tvåspråkigheten i det lingvistiska landskapet. Mer fokus sätts dessutom numera på olika digitala informationstjänster där namn med sitt inbyggda informationsvärde har en central roll. Hurdana hållplatsnamnen är som namn återkommer jag till i diskussionen efter fallstudierna som här ska exemplifiera namn- och språkbruket i två olika typer av lingvistiska landskap.



Bild 1. En hållplatsskylt från HRT-området (Syrjälä, Väinö 2019).

I den första fallstudien (se avsnitt 3) diskuterar jag hur tvåspråkiga hållplatsnamn kan bidra till svenskans synlighet i lingvistiska landskap i Tusby. Det är här värt att notera att Tusby i viss mån avviker från resten av Helsingforsregionen då kommunen är officiellt enspråkig (jfr Språklag 2003, 5 §): bara 1,5 % av kommunens 38 664 invånare var svenskspråkiga år 2018 (Statistikcentralen 2019). Frågan om svenskan i Tusbys lingvistiska landskap kan därmed vid första anblicken verka överflödig; språklagen ställer inga krav på användning av språket i det offentliga rummet.

Den flerspråkiga informationen om kollektivtrafiken har dock blivit synligare även i Tusby sedan kommunen blev en del av HRT-området år 2018. Dessutom kunde man vid årsskiftet 2018–2019 läsa följande i en notis om ändringar i hållplatsnamnen på HRT:s webbplats (HRT 2018):

Flera hållplatser i Tusby får ett svenskspråkigt namn på kommunens önskan, även om Tusby kommun officiellt är en enspråkig kommun. Avsikten är inte att hitta på nya namn utan använda gamla traditionella svenska namn, såsom Skavaböle (Hyrylä), Mariefors (Kellokoski), Nackskog (Nahkela), Finby (Lahela), Kvarnby (Myllykylä), Klemetskog (Ruotsinkylä), Tomasby (Tuomala) och Landsvägsbyn (Maantiekylä). Kommunens mål är att hålla de historiska svenskspråkiga namnen vid liv.

Således har frågan om tvåspråkiga hållplatsnamn aktualiserats även i Tusby. Vidare har jag valt att fokusera på Tusby, eftersom hållplatsnamnens bidrag till svenskans synlighet i det offentliga rummet kan bli särskilt tydligt när andra policystyrda tvåspråkiga skyltar i utgångsläget saknas i det lingvistiska landskapet.

Som det kan anas från kommunens uttalade målsättning med det ovan citerade initiativet, används inte (alla av) de aktuella namnen särskilt aktivt i dagsläget. Språkvården avråder till och med från bruket av några namn i svenska texter: enligt *Svenska ortnamn i Finland* anses namnet *Skavaböle* numera som föråldrat och namnet *Mariefors* syftar på det historiska bruket, inte själva orten (se Mattfolk & Vidberg 2012).

Då mitt syfte är att observera namnen som de används i det lingvistiska landskapet, tar jag dock här inte ställning till själva namngivningen utan använder nedan hållplatsnamnen i linje med HRT och övriga ortnamn i enlighet med riktlinjerna i *Svenska ortnamn i Finland*.

Lingvistiska landskap behöver dock inte enbart syfta på fysiska rum, utan även på webben skapas det specifika platser med sina *virtuella lingvistiska landskap* (jfr t.ex. Halonen 2015). En stor del av informationen om kollektivtrafiken ges idag via digitala kanaler, dvs. olika webbtjänster och appar. Det finns flera olika tekniska lösningar för att ta flerspråkigheten i beaktande i virtuella landskap. I den andra fallstudien (avsnitt 4) diskuterar jag därför om och hur hållplatsnamnens tvåspråkighet syns på HRT:s Reseplanerare samt hur de virtuella namnlandskapen skiljer sig från de fysiska lingvistiska landskapen.

### **3 Hållplatsnamn och svenskan i Tusby**

För att diskutera hur införandet av tvåspråkiga hållplatsnamn – och framför allt skyltning med dem – bidrar till svenskans synlighet i Tusbys lingvistiska landskap, kartlade jag i april 2019 språkbruket i omgivningen av tre utvalda busshållplatser i olika delar av kommunen: *Kellokoski–Mariefors*, *Hyrylä–Skavaböle* (busstationen) samt *Ruotsinkylä–Klemetskog*. Enligt principer för kvantitativa studier av lingvistiska landskap fotograferade jag alla synliga, stationära skyltar med text inom de aktuella områdena (om metodologin, se t.ex. Puzey 2016: 398–399; Syrjälä 2018: 29–35). I de följande underavsnitten presenterar jag resultaten av den språkliga analysen av skyltarna på respektive ort. Den centrala frågan jag ställer här är om och i vilken omfattning svenskan används i de lingvistiska landskapen?

#### **3.1 Kellokoski–Mariefors**

*Kellokoski* är en tätort i nordöstra Tusby som fått sitt svenska namn *Mariefors* efter det år 1795 grundade bruket som ligger där (Paikkala 2007: 151). Jag kartlade skyltarna längs huvudvägen *Vanha valtatie* ett par hundra meter i båda riktningar från busshållplatsen *Mariefors*. Ma-

teriolet inkluderar således det mesta av den kommersiella skyltningen på orten samt enstaka officiella skyltar (trafikmärken och gatunamn). Inom undersökningsområdet finns två matbutiker, övrig kommersiell service samt skyltar som hänvisar till ett sjukhus och till företag som finns vid det näraliggande bruket. Sammanlagt består materialet från Kellokoski av 116 fotograferade skyltar.

Det lingvistiska landskapet i Kellokoski domineras av finskan som används på 113 (dvs. 97 %) av alla skyltarna. I den siffran har jag även inkluderat några språkligt tvetydiga kommersiella namn (som namnen på båda butikskedjorna *Alepa* och *K-Supermarket*), eftersom de bildar en naturlig del av det annars finskspråkiga lokala landskapet. Hur dessa namn som Sjöblom (2006) betecknar som internationella eller icke-språkliga bör hanteras i analysen av lingvistiska landskap har debatterats av flera forskare (se bl.a. Edelman 2009; Syrjälä 2016) med slutsatsen att det är den vidare kontexten – och studiets syfte – som är avgörande i varje enskilt fall.

Andra språk än finska kan ses på endast tre skyltar från Kellokoski, och i samtliga fall är det frågan om engelska. Dels finns namnet *RUUK STORE* på två skyltar som pekar mot en butik vid det gamla bruket, dels står ordet *OPEN* på en skylt vid dörren till en pizzeria. Ingen svenska fanns således synlig i detta lingvistiska landskap.

När det gäller själva namnet på orten, används endast det finska *Kellokoski* på skyltarna – av både officiella och kommersiella aktörer (se t.ex. busshållplatsen med en äldre namnskylt i bild 2). Detsamma gäller konsekvent även i skyltningen utanför orten (undersökningsområdet). När de tidigare enspråkiga hållplatskyltarna (bild 2) ersätts med nya med två parallella namn, som dessutom förekommer som destinationen för ett antal busslinjer på ytterligare skyltar, kommer därmed det (historiska) svenska namnet *Mariefors* bli synligt i nya sammanhang.



Bild 2. Busshållplatsen i Kellokoski (Syrjälä, Väinö 2019).

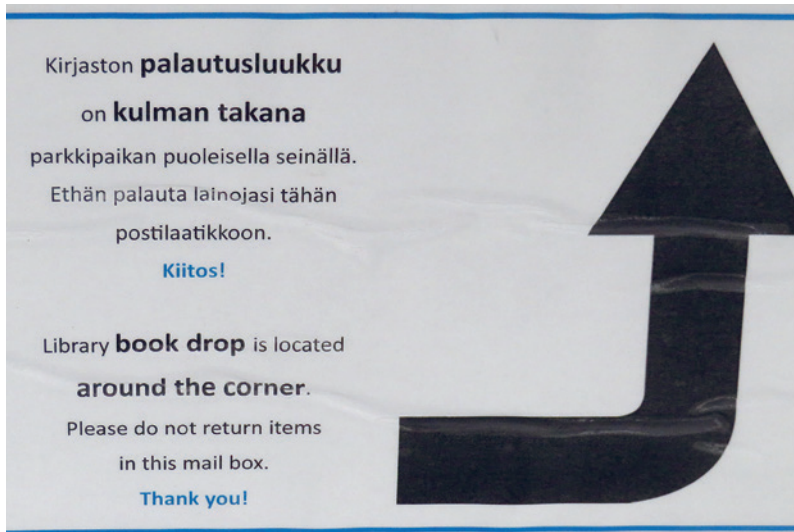
### 3.2 Hyrylä–Skavaböle

*Hyrylä* (sv. föråldrat *Skavaböle*) är Tusbys administrativa centrum, medan busstationen som står i fokus i min undersökning ligger lite avsides från det mest aktiva kommersiella centret. I Hyrylä samlade jag in material enbart från själva busstationen, längs gatan som leder dit samt utanför de byggnader som omger busstationen, däribland kommunens bibliotek. Materialet från Hyrylä består sammanlagt av 97 fotograferade skyltar.

I Hyrylä kan svenska namn redan ses på de uppdaterade hållplatsskyltarna där det förutom själva hållplatsnamnet *Skavaböle* även används övriga svenska ortnamn för busslinjernas destinationer i andra delar av regionen (jfr bild 1 ovan). Eftersom ordet *zon* anges på tre språk (även engelska), är dessa skyltar egentligen trespråkiga. Det finns sammanlagt tretton delvis flerspråkiga skyltar av denna typ i mitt material: båda sidor av hållplatsskyltar vid sex plattformar samt en större digital display med information om bussavgångar.



I övrigt påminner det lingvistiska landskapet runt busstationen i Hyrylä om det ovan beskrivna landskapet i Kellokoski: skyltarna domineras av finskan som används på 95 (dvs. 98 %) av alla skyltarna. Det finns dock några små spår av flerspråkighet (utöver hållplatsskyltarna): med engelska på tre och svenska på två ytterligare skyltar. Engelska används på en tvåspråkig skylt med information om bibliotekets bokinkast (se bild 3) samt på två skyltar med texten *VISIT LAKE TUUSULA*. Svenska kan endast ses på två små klistermärken från ett vaktbolag (se bild 4).



*Bild 3.* Tvåspråkig information om bokinkast vid biblioteket i Hyrylä (Syrjälä, Väinö 2019).



*Bild 4.* Svenska på vaktbolagets klistermärke i Hyrylä (Syrjälä, Väinö 2019).

Det lingvistiska landskapet i denna del av Hyrylä kan alltså knappast anses vara särskilt flerspråkigt. De svenska hållplatsnamnen – och den övriga flerspråkiga informationen kring kollektivtrafiken – som redan införts har därmed bidragit med något större synlighet för svenskan i det offentliga rummet.

### 3.3 Ruotsinkylä–Klemetskog

*Klemetskog* (fi. *Ruotsinkylä*; av *ruotsin* 'svensk'+*kylä* 'by') i kommunens södra del kan beskrivas, precis som det finska namnet avslöjar, som den svenska byn i Tusby: här ligger kommunens svenskspråkiga lågstadieskola. Jämfört med de två andra undersökningsområdena har Klemetskog dock mera landsbygdskaraktär, varför det finns väldigt få synliga skyltar. Sammanlagt består mitt material från Klemetskog av 25 skyltar, fotograferade på tre olika ställen längs huvudvägen genom byn (*Maisalantie*): vid själva busshållplatsen, på en anslagstavla i en korsning med en sidoväg samt vid den ovannämnda skolan.

Förutom genom själva ortens karaktär, skiljer sig Klemetskog från de andra två undersökningsområdena genom att det svenska namnet här redan är synligt på de äldre hållplatsskyltarna (av samma typ som den i bild 2 från Kellokoski), faktiskt som det enda namnet. Detta i motsats till t.ex. trafikmärken som guidar in till byn, eftersom det på dem används enbart det finska namnet. I Klemetskog kan svenska ses även i övriga delar av det lingvistiska landskapet, sammanlagt på tio av skyltarna. I dessa ingår skyltar som anknyter till skolan och tillfälliga anslag som fanns i två språkversioner både vid skolan (se bild 5) och på busshållplatsen. De sistnämnda skyltarnas mer informella men informativa karaktär vittnar dessutom om att det här faktiskt finns svenskspråkiga invånare som kan ta del av det lingvistiska landskapet.



Bild 5. Anslag på två språk vid Klemetskogs skola (Syrjälä, Väinö 2019).

Finskan är ändå det synligaste språket även i Klemetskog och förekommer på sjuutton av skyltarna: både på alla trafikmärken och i alla åtta annonser på anslagstavlan. En av affischerna på anslagstavlan är dock trespråkig med huvuddelen av innehållet på svenska och med enstaka ord på finska och engelska.

På grund av det mindre antalet skyltar är det svårt att dra några egentliga slutsatser om de olika språkens roller i det lingvistiska landskapet i Klemetskog. Även om hållplatsnamnen inte kommer att ändra situationen nämnvärt – de kommer faktiskt att bidra med ytterligare synlighet för det finska namnet i själva byn – kan de ändå göra tvåspråkigheten lite mer explicit. Med tanke på att hållplatsnamnen även används i flera sammanhang utöver byns egna lingvistiska landskap, har initiativet med tvåspråkiga namn potential att stärka det svenska namnets synlighet utanför byn.

#### 4 Hållplatsnamn i Reseplanerarens virtuella landskap

I den andra fallstudien beskriver jag användningen av hållplatsnamn i det virtuella lingvistiska landskapet som bildas av HRT:s *Reseplanerare*<sup>1</sup>. Denna tjänst för reseplanering finns tillgänglig i tre språkversioner: en finsk och en svensk version, vilka kommenteras här, samt en engelsk version som i huvudsak använder de finska namnen. Tjänsten är byggd runt en karta (en version av OpenStreetMap) där olika ortnamn är synliga. Namn, både hållplatsnamnen och exempelvis gatunamn som delar av adresser, används vidare som sökverktyg och figurerar centralt i de sökresultat (dvs. reseanvisningar) som genereras. Diskussionen nedan utgår från frågan: hur synlig är hållplatsnamnens tvåspråkighet – och mer specifikt de svenska namnen – i ett virtuellt sammanhang som detta?

Namnbruket i Reseplaneraren skiljer sig åt beroende på vilken språkversion av webbsidan man tar del av. Man kan genast konstatera att utgångspunkten här inte är ett tvåspråkigt namnlandskap som i övrigt (fysiskt) informationsmaterial från HRT, utan både kartan och sökfunktionen visar enbart namn på det valda språket. Sökfunktionen känner dock igen namn på båda språk oavsett vilken språkversion man använder för tillfället. Således är enbart finska namn synliga i den finska språkversionen av Reseplaneraren (se bild 6), och i den svenska versionen syns på motsvarande sätt bara de svenska namnen.

---

1 Se <https://reittiopas.hsl.fi/>, på själva webbsidan enbart rubricerad som *Reittiopas* på finska.

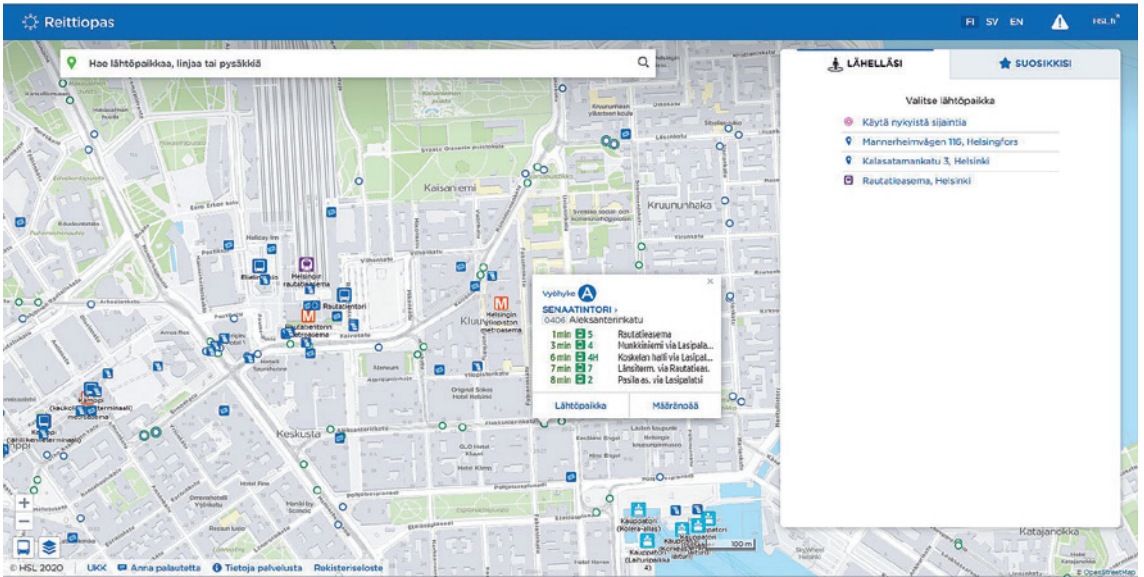


Bild 6. HRT:s Reseplanerare på finska (skärmdump från reittiopas.hsl.fi, 28.2.2020).

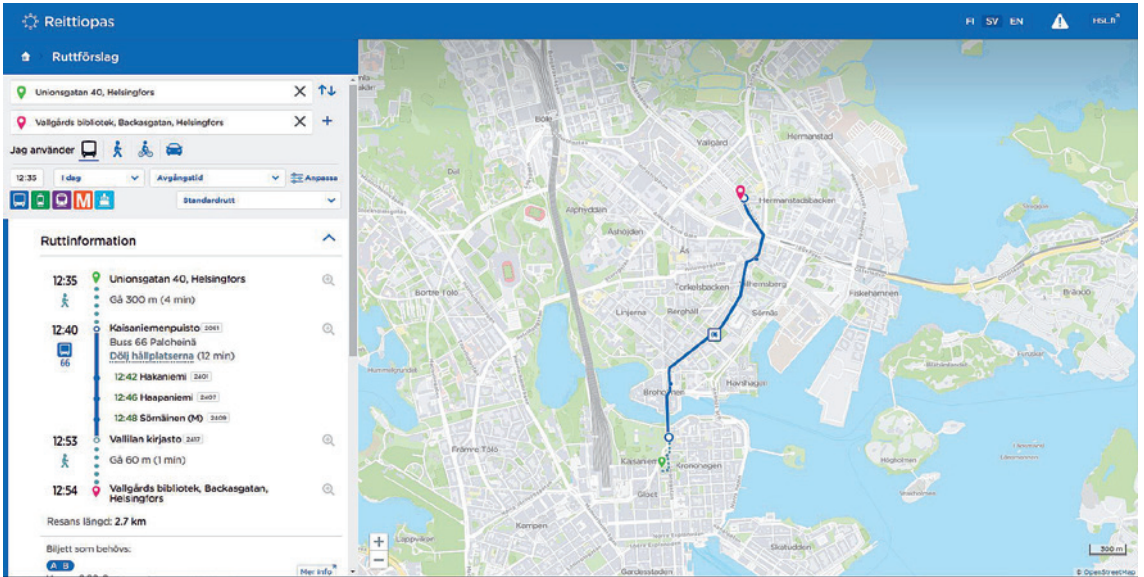


Bild 7. Sökresultat med finska namn i Reseplanerares svenska språkversion (skärmdump från reittiopas.hsl.fi, 28.2.2020).

Det döljer sig dessutom ett teknisk fel i den svenska språkversionen som illustreras av bild 7: sökresultaten presenteras med finska namn trots att sökningen görs på svenska. Detta i tillägg till att tjänstens design överlag väcker vissa frågor om prioriteringar mellan språken. Utifrån hur namnen synliggörs i de olika versionerna av tjänsten kan man konstatera att det inte skapas något tvåspråkigt, virtuellt landskap i Reseplaneraren.

Trots att sökfunktionen i Reseplaneraren inte i sig ställer några krav på användarens namnkänedom (på någotdera språket), blir de svenska namnen synliga endast om man redan vet vad man söker efter – och om man avsiktligt valt den svenska språkversionen eller om webbläsaren styrt användaren dit. Namnlandskapets tvåspråkighet, och för många användare de svenska namnen i synnerhet, blir väldigt osynliga oavsett intentioner och gällande språkpolicyer. Utvecklingen går här alltså i en annan riktning än i de fysiska lingvistiska landskapen: på webben bidrar parallella hållplatsnamn i stället till två separata, enspråkiga virtuella landskap.

## 5 Diskussion

I båda ovan presenterade fallstudier har jag tangerat hållplatsnamnen som en del av det lingvistiska landskapet. Jag ska avsluta artikeln genom att kort reflektera över dessa namn som en specifik namnkategori för att därefter sammanfatta de centrala slutsatserna.

### 5.1 Om hållplatsnamn som namnkategori

Hållplatsnamn är en stor och varierad namnkategori som dock utifrån sin funktion relativt enkelt kan avgränsas som ”namn fastställda för (buss-)hållplatser”. Hållplatser har namngetts bland annat efter gator (*Granvägen*, *Gustav Pauligs gata*, *Skogsstigen*), områden eller välkända platser (*Tranbacka*, *Tölö tull*), byggnader eller institutioner (*Vallgårds bibliotek*, *Helsing kyrka*) och till och med företag (*Ikea Esbo*). De flesta – om inte alla – hållplatsnamn karaktäriseras därför av att de bara sekundärt identifierar en busshållplats. Då namnen primärt

syftar på t.ex. en gata, förekommer dessa ofta i olika sammanhang med en precisering (*hållplats Granvägen*) för att förtydliga när det är hållplatsen och inte själva gatan som avses.

Namn på busshållplatser har tidigare inte diskuterats inom namnforskningen. En annan typ av namn från kollektivtrafiken kommenteras dock av Lehtonen m.fl. (2016), som beskriver namngivningen av metrostationer i Helsingfors och Esbo. Jämfört med busshållplatser är stationsnamn dock ofta mer synliga i det lingvistiska landskapet och dessutom resultat av en mer komplicerad namngivningsprocess som en del av städernas detaljplanering. Gatunamn och övriga ortnamn som används i hållplatsnamn är förstas relativt väl utforskade, men det finns öppna frågor gällande både valet av hållplatsnamn (ur en språkpolitisk synvinkel) och namnbruket (ur en socioonomastisk synvinkel).

För att kunna diskutera de sistnämnda perspektiven, behövs det vidare studier om användningen av hållplatsnamn utöver de lingvistiska landskapen, t.ex. i resenärernas vardagliga talspråk. I denna artikel har fokuset varit på de officiellt fastställda hållplatsnamnen, men språkbrukare kan ha även andra, inofficiella sätt att hänvisa till hållplatserna – precis som med övriga lokaliteter (jfr Ainiala m.fl. 2012: 99–110). Vidberg (2016) har visat att användningen av och kännedom om parallella ortnamn i Helsingforsregionen är mångfacetterade frågor, något som med all säkerhet även gäller för hållplatsnamnen. Därmed kunde fortsatt forskning belysa exempelvis hur dessa namn används i olika sammanhang och hur det påverkar språkens uppfattade status.

## 5.2 Samlade slutsatser

Som de två fallstudierna visar, kan hållplatsnamnens tvåspråkighet ha olika utfall för svenskans synlighet i de lingvistiska landskapen. I Tusby, där övrig svensk skyltning saknas, bidrar namnen potentiellt till synligare tvåspråkighet. I det virtuella landskapet är situationen dock en annan. Även om digitaliseringen kan medföra nya möjligheter för att använda språk i minoritetsställning (jfr Moshnikov 2016: 283) har det i fallet Reseplaneraren lett till att tvåspråkighet döljs.

Situationen i en enspråkig kommun som Tusby skiljer sig förstås från andra delar av Helsingforsregionen, men observationer här verkar ändå sammanfalla med slutsatser från tidigare studier. Även i det starkt tvåspråkiga Grankulla är svenskan framför allt synlig i det lingvistiska landskapet genom officiell skyltning och de tvåspråkiga ortnamnen (Syrjälä 2018: 72–73). Där övriga belägg på ett språk saknas, kan namnbruket symboliska funktion vara särskilt viktig: som Diver (2011: 295) noterar kan lingvistiska landskap påverka attityder och därmed inta en viktig roll i befrämjandet av ett minoritetsspråk. Det som syns på de officiella skyltarna ger med andra ord allmänheten en uppfattning om makthavarnas hållning gentemot olika språk (Amos 2017: 105).

Initiativet med svenska namn i Tusbys lingvistiska landskap kan därför fungera som ett positivt föredöme – även om själva genomförandet också kan diskuteras ur olika perspektiv. Den systematiska tvåspråkigheten på skyltarna i Helsingforsregionen ger en naturlig plats för svenskan och bidrar därmed till att bevara och synliggöra namnförrådet. Det (officiella) lingvistiska landskapet i Helsingforsregionen utmärker sig dessutom som relativt stabilt och är inte lika omdebatterat som i många andra flerspråkiga områden (jfr t.ex. Rautio Helander 2016 om samiska i lingvistiska landskap).

Effekten av enstaka belägg på ett språk i det lingvistiska landskapet ska dock inte överskattas (jfr Van Mensel m.fl. 2012: 321). Jag vill inte heller påstå att hållplatsnamnen i sig skulle påverka svenskans status i någon större utsträckning, särskilt då det just i Tusby finns så få talare av språket. Men det (positiva) symbolvärdet som närvaron i det lingvistiska landskapet innebär är ändå en relevant faktor i en vidare språkpolitisk diskussion. Då vardagen digitaliseras allt mera väcker däremot observationer från det virtuella landskapet frågor om hur uppfattningar om språksituationen eller namnlandskapet kommer att utveckla sig framöver.



## Källförteckning

- Ainiala, Terhi & Saarelma, Minna & Sjöblom, Paula 2012: *Names in focus: An introduction to Finnish onomastics*. Studia Fennica Linguistica 17. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Amos, H. William 2017: Regional language vitality in the linguistic landscape: hidden hierarchies on street signs in Toulouse. – *International Journal of Multilingualism* 14:2: 93–108.
- Diver, Laura Carmel 2011: Bilingual Occitan signage in conflict: The curious case of Villeneuve-lès-Maguelone. – *Onoma* 46: 275–299.
- Edelman, Loulou 2009: What's in a name? Classification of proper names by language. – Elana Shohamy & Durk Gorter (red.), *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*. London: Routledge. 141–154.
- Halonen, Mia 2015: Social media landscapes: Tracing the uses and functions of hybrid sign. – Mikko Laitinen & Anastassia Zabrodskaja (red.), *Dimensions of sociolinguistic landscapes in Europe: Materials and methodological solutions*. Berlin: Peter Lang. 127–148.
- HRT 2018: Nya hållplatsnamn i HRT-området vid årsskiftet. Trafikmeddelande 4.12.2018, Helsingforsregionens trafik. <<https://www.hsl.fi/sv/nyheter/2018/nya-hallplatsnamn-i-hrt-området-vid-arsskiftet-16476>> (22.4.2019).
- Landry, Rodrigue & Bourhis, Richard Y. 1997: Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. – *The Journal of Language and Social Psychology* 16:1: 23–49.
- Lehtonen, Johanna & Mallat, Kaija & Suviranta, Sami 2016: Naming metro stations in Helsinki and Espoo, Finland. – Carole Hough & Daria Izdebska (red.), *Names and their environment. Proceedings of the 25<sup>th</sup> International Congress of Onomastic Sciences, Glasgow 25–29 August 2014*. Vol. 2. Toponomastics II. Glasgow: University of Glasgow. 16–21.
- Marten, Heiko F. & Van Mensel, Luk & Gorter, Durk 2012: Studying minority languages in the linguistic landscape. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (red.), *Minority languages in the linguistic landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–15.
- Mattfolk, Leila & Vidberg, Maria (red.) 2012: *Svenska ortnamn i Finland*. Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 32. Helsingfors: Institutet för de inhemska språken. <<http://kaino.kotus.fi/svenskaortnamn/>> (24.2.2020).
- Moshnikov, Ilia 2016: Karjalankieliset verkkosivut virtuaalisena kielimaisemana. – *Lähivördlusi – Lähivertailuja* 26: 282–310. <<http://dx.doi.org/10.5128/LV26.09>> (26.5.2020)
- Paikkala, Sirkka (red.) 2007: *Suomalainen paikannimikirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus.

- Puzey, Guy 2016: Linguistic landscapes. – Carole Hough (red.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press. 395–411.
- Rautio Helander, Kaisa 2016: The power of administration in the official recognition of indigenous place names in the Nordic countries. – Guy Puzey & Laura Kostanski (red.), *Names and naming. People, places, perceptions and power*. Bristol: Multilingual Matters. 229–249.
- Sjöblom, Paula 2006: *Toiminimen toimenkuva – suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Språklag 2003 = Språklag 423/2003. Finlex. <<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2003/20030423>> (26.5.2020).
- Statistikcentralen 2019: Kuntien avainlövut. Söktjänst. Helsingfors: Statistikcentralen. <<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainlövut.html#?year=2019&active1=858>> (24.2.2020).
- Syrjälä, Väinö 2016: Namn i gatubilden – om namn i Svenskfinlands lingvistiska landskap. – Martin Sejer Danielsen & Birgit Eggert & Johnny G. G. Jakobsen (red.), *Navn og navnebærer. Rapport fra NORNAs 45. symposium i Skagen 1.–4. oktober 2014*. NORNA-rapporter 93. Uppsala: NORNA-förlaget. <<https://nors.ku.dk/publikationer/webpublikationer/norna-rapporter-93/syrjala.pdf>> (28.2.2020).
- Syrjälä, Väinö 2018: *Namn – språk – ställe. Språkbrukarna i Svenskfinlands offentliga rum*. Nordica Helsingiensia 52. Helsingfors: Helsingfors universitet. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4299-3>> (28.2.2020).
- Van Mensel, Luk & Marten, Heiko F. & Gorter, Durk 2012: Minority languages through the lens of the linguistic landscape. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (red.), *Minority languages in the linguistic landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 319–323.
- Vidberg, Maria 2016: *Ortnamn i kontakt i Helsingfors. Finska inslag i bruket av gatunamn i svenska kontexter*. Nordica Helsingiensia 45. Helsingfors: Helsingfors universitet. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2100-4>> (28.2.2020).

## **Bus stop names and the Swedish language – two case-studies of linguistic landscapes in the Helsinki Region**

This paper deals with a category of names not previously discussed within onomastics: the names of bus stops. As the stops are most often named after streets, areas etc., their use as an identifier for a bus stop is only a secondary function of these names. In a multilingual setting, these names can be given and used in more than one language in parallel, as is the case in the Helsinki Region where the official names of bus stops are given in both Finnish and Swedish. Regarding minority languages, the names have both an informative and a symbolic function when used in linguistic landscapes.

The main aim of this paper is to discuss how the use of bilingual names for bus stops can affect the overall visibility of the *de facto* minority language, Swedish, in both physical and virtual linguistic landscapes. This question is discussed through two case-studies.

In the first case-study, I focus on the linguistic landscapes around three bus stops in the monolingual municipality of Tuusula. As practically no Swedish is used in the linguistic landscapes (apart from the village that is the location of a Swedish-language school), the introduction of bilingual names for bus stops can be considered to positively affect the visibility of Swedish and make bilingualism more explicit.

In the second case-study, I comment on the virtual linguistic landscape of the route planner website of the Helsinki Regional Transport, HSL. As the service is built around separate versions for the two languages, no bilingualism is evident. Instead, two monolingual virtual landscapes with only Finnish or Swedish names are created, with Finnish names even appearing in some parts of the Swedish language version. Thus, the focus on digital information might diminish the visibility of the bilingual namescape.

Keywords: linguistic landscapes, bus stop names, name use, bilingualism, Swedish in Finland

**Väinö Syrjälä**  
Södertörn University  
*vaino.syrjala@sh.se*

---

# Att synliggöra samiska ortnamn i Sverige

## Riktlinjer, praxis och vägar framåt

Daniel Andersson & Lars-Erik Edlund

### 1 Inledning

Författarna till denna artikel har med stöd från Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) bedrivit projektet ”Att benämna och berätta platsen: Hur folkligt platsskapande kan stärka samiska traditioner och identiteter”. Här har vi undersökt de processer som leder fram till att minoritetsspråkiga bebyggelse-namn – konkret samiska namn i norra Sverige – kan tas med i den grundläggande ortnamnsdatabasen och på officiella kartor och därefter synliggörs på platsmärken.

I denna artikel belyser vi hur den bakomliggande lagstiftningen och praxistillämpningen tar sig ut, varefter vi argumenterar för att de ortnamnsvårdande aktörerna i Sverige borde kunna ges nya riktlinjer i arbetet med de samiska namnen, varvid hänsyn skulle tas till de särskilda förutsättningar som råder för små utsatta språkgrupper i områden med kolonial historia, där det dessutom finns uttalade strävanden att revitalisera en grupps språk och kultur.

### 2 Bakgrund

Viktiga utgångspunkter för hanteringen av de samerättsliga frågorna i Sverige utgör den s.k. Samerättsutredningen, vilken tillsattes av Sveriges regering 1982. Utredningen lade fram sitt huvudbetänkande respektive slutbetänkande 1989 och 1990 (SOU 1989:41; SOU 1990:91). Här diskuteras behovet av en särskild skrivning i regeringsformen om samerna som ursprungsbefolkning, varigenom de skulle inta en särställning. Riksdagen ansåg dock inte en sådan skrivning vara nödvändig,

eftersom skyddet redan fanns för samerna som etnisk minoritet. Det fanns i utredningen även förslag om en språklag, något som just då inte realiserades. Däremot skapades det folkvalda Sametinget (*Sámediggi*) 1993, ett organ med begränsat inflytande som är både myndighet och folkvald församling. För att kunna utveckla de samiska språken gavs ett årligt anslag till tinget (se SOU 1989:4; SOU 1990:91; Thomasson 1996: 58, 80–81 jämte litteratur). För en översikt över Sveriges tidigare samepolitik hänvisas till Lanttos och Mörkenstams artikel (2008).

Ett antal år senare, år 1999, anslöt sig Sverige till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, där samer – tillsammans med tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer – kom att betraktas som nationella minoriteter i Sverige (Från erkännande till egenmakt 2009: 14). Samerna bedömdes ha en särskild ställning som urfolk. Tio år senare, 2009, blev skyddet för de nationella minoriteterna ännu tydligare i och med lagar och förordningar om nationella minoriteter och minoritetsspråk (se Språklag 2009:600; Lag 2009:724; Förordning 2009:1299). Förvaltningsområdet för de territoriella minoritetsspråken utvidgades och man sade från statens sida att man på ett bättre sätt ville ta tillvara frivilliga initiativ om kommunernas anslutning till förvaltningsområdet samt framhöll att revitaliseringsinsatserna skulle stärkas. Det sades för samiskans vidkommande att språkcentra skulle inrättas samt underströks att *Sámediggi* skulle leda språkarbetet, en roll man redan tidigare egentligen hade haft.

Lagstiftningen från 2009 lyfter fram att minoritetsspråkiga ortnamn aktivt bör värnas av samhällets företrädare. En viktig utgångspunkt för den ortnamnsvårdande verksamheten är Kulturmiljölagen (1988:950), där det beträffande ortnamn bland annat stadgas att ”namn på svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden”.

Lantmäteriet är i normalfallet den myndighet som beslutar om ortnamn (se Förordning 2009:946 med instruktion för Lantmäteriet, § 5, p. 7). Lantmäteriets beslut om ett namn kan överklagas till regeringen.

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) svarar generellt för granskning av ortnamn inför Lantmäteriets beslut, medan Sámediggi från 1 oktober 2018 fått i uppgift att ”yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn, granska förslag till samiska namn på allmänna kartor och yttra sig i frågor om personnamn med samisk anknytning” (Regeringsbeslut 2018). Dessutom görs berörd kommun till part i namnfrågor. Dåvarande kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke framhöll när beslutet presenterades att det ”samiska samhället har centrala kunskaper om ortnamn som vi behöver få ta del av. Att synliggöra de samiska namnen är en del i den större processen att ge erkännande till det samiska folket och därför är denna nya uppgift för Sametinget så viktig” (Regeringsbeslut 2018). Beträffande den praktiska tillämpningen framhåller Sara Allas (2020) att Sametingets utredning ”består av att söka och därefter redovisa källor utförligt och med stor noggrannhet. I utredningen används muntliga källor och även litteratur”.

När beslut om namnet efter beredning tagits av Lantmäteriet och namnet lagts i den grundläggande kartdatabasen vid myndigheten och alltså kan presenteras på de officiella kartorna, svarar Trafikverket för utplacering av platsmärken.

Olika intressenter sitter i Ortnamnsrådet vid Lantmäteriet, förutom Lantmäteriet även ISOF, Riksantikvarieämbetet, Sámediggi, Sveriges kommuner och regioner, Trafikverket samt universiteten. Rådet har tillkommit för att stärka den officiella ortnamnsvården. En genomgång av dess protokoll visar att man många gånger berör samiska namnfrågor. En översikt över lagar och förordningar samt beslutsgång ger Edlund (2017: 197–199), men som framgår ovan har senare mer preciserade uppgifter för Sámediggi tillkommit.

### **3 Tillämpning**

Vår genomgång (se t.ex. Edlund 2017; 2018a; 2018b; Andersson 2020) av ett antal minoritetsspråkiga ortnamnsärenden som behandlats av Lantmäteriet, ger vid handen att myndigheten i sina beslut om paral-

lälla namn i flerspråkiga områden i sin praxis kräver att namnen ska kunna beläggas ”såsom använda i lokalt bruk senast 1930” (Beslut 2012), alltså såsom brukade i relativ närtid.

Detta är något som tydligt illustreras av processen där Umeå kommun ansökte om att få det umesamiska *Ubmeje* godkänt som officiellt samiskt namn på kommunen (Andersson 2020; jfr Edlund 2017). Under den långa process då namnet diskuteras av olika myndigheter och till sist hamnar på regeringens bord där beslut tas 2017 (Beslut 2017), utvecklar sig ärendet till en diskussion om huruvida namnet *Ubmeje* i tillräcklig utsträckning är i bruk i Umeå av i dag. Detta ifrågasätts.

Även diskussionen som fördes beträffande det sydsamiska *Kraapohke* för Dorotea illustrerar principen. Till en början var den faktiska existensen i relativ nutid och användningen i dag av namnet *Kraapohke* inte säkert styrkt (Edlund 2017; 2018a). Efter en noggrann undersökning om användningen av *Kraapohke* i när- och fjärrområdet kunde dock ISOF konstatera att namnet varit i bruk sedan 1930 (och även dessförinnan) och att namnet dessutom på senare år – tack vare den diskussion som förts om det i pressen och andra sammanhang – kommit att användas av ännu fler språkbrukare (Underlag 2016; Yttrande 2016a). Namnet *Kraapohke* antogs därför som officiellt namn genom regeringsbeslut den 16 juni 2016 (Beslut 2016).

En speciell problematik blottas när olika samiska varieteter talas inom samma geografiska område och Lantmäteriet måste avgöra vilkendera av de samiska ortnamnsvarianterna som ska synliggöras på platsmärkena. Detta är aktuellt beträffande exempelvis de samiska namnen på Lycksele, umesamiskt *Likssjuo* respektive sydsamiskt *Liksjoe*. Uttalet är detsamma så frågan rör alltså enbart namnets ortografiska form.

Diskussionen beträffande de samiska namnen *Likssjuo* respektive *Liksjoe* har förts under en längre tid. Att bestämma var gränsen går mellan umesamiskan och sydsamiskan blir betydelsefullt ifall endast en av varianterna måste väljas som officiell form. Umeälven har därvid föreslagits som en gräns mellan umesamisk och sydsamisk ortografi,

något som bland annat Olavi Korhonen med fog ifrågasatt. Förekomst respektive avsaknad av s.k. stadieväxling har lyfts fram som indikatorer på var gränsen mellan språkområdena ska dras, liksom en del andra språkdrag. Slutsatsen blir att en gräns utefter älven under alla förhållanden är omöjlig att motivera (Edlund 2017: 204–208 jämte källor och litteratur). Inom ISOF fortsätter man med kartläggningen av gränsen mellan de båda varieteterna för att kunna skapa en grundval för ett beslut i namnärendet. Denna kartläggning är naturligtvis i sig fullt legitim och ger oss betydelsefulla kunskaper rörande områdets samiska språkhistoria. Men är den egentligen avgörande för själva namnärendet?

Det är för övrigt skada att diskussionen om umesamiskt *Likssjuo* eller sydsamiskt *Liksjo* kommit att bli en strid mellan två samiska grupper. För både de nordligaste sydsamerna i Tärnaregionen och umesamerna på sydligt område, är användningen av umesamiskt *Likssjuo* eller sydsamiskt *Liksjo* för Lycksele en viktig symbolfråga.

#### 4 Ortnamn i (post)koloniala kontexter

Ortnamn fyller flera olika funktioner för människor: de kan berätta om minoritetens närvaro på platsen i historisk tid, säga något om närvaro och tillhörighet av i dag och även ge uttryck för en viljeinriktning för en framtida användning av ett namn (Andersson 2017). Ett minoritets-språkigt ortnamn kan säga något om samhällets vilja att revitalisera ett språk eller en varietet och att synliggöra en kultur. Den aspekt som de ortnamnsvårdande myndigheterna i Sverige i första hand fokuserar på rör själva funktionen av ortnamnet i samtiden. Lantmäteriet ska också enligt sin instruktion arbeta ”med ortnamnsredovisningen på ett enhetligt och medvetet sätt i hela Sverige. Principerna för detta arbete är desamma oavsett var i landet man befinner sig” (Beslut 2017).

Man kan emellertid fråga sig om kravet på ett ortnamn ska ha varit ”i lokalt bruk senast 1930” är rimligt beträffande minoritets-språkiga ortnamn som finns i områden med ett kolonialt förflutet. Koloniala skeenden runt om i världen präglas nämligen, generellt sett, av ett



undanträngande av urfolks språk och kultur. Här utgör Sverige inget undantag. Mer specifikt har urfolkens ortnamn ofta på olika sätt fått ge vika för majoritetsspråkliga alternativ, det man kallat ett *toponymiskt nedtystande* (efter Helander 2016). Som Kaisa Rautio Helander visar från norsk kontext, kan detta skapa en felaktig uppfattning om monokulturalitet – en uppfattning som försvårar synliggörande av samiska namn genom att de kommer att uppfattas som ett hot mot ”det normala”. Det kan därför upplevas som paradoxalt att svenska staten i sitt arbete med att synliggöra de minoritetsspråkliga ortnamnen kräver ett levande bruk för att godkänna dem, trots att språkbruket sedan länge marginaliserats. Många av de samiska språken är i dag som bekant dessutom starkt hotade (Scheller & Vinka 2016: 271 jämte litteratur).

Man kan därutöver ställa frågan om man i övervägandena rörande minoritetsspråkiga ortnamn även borde lyfta in existerande revitaliseringssträvanden. Helander (2015) betonar de samiska ortnamnens potential att stärka språkets roll i en officiell domän – och därmed ge språket högre status – samt att stödja idén om ett flerkulturellt och flerspråkigt samhälle.

I den argumentation för samiska namnformer som drivs av Sámediggi, enskilda kommuner, sakkunniga eller ordsbor, tas avstampet ofta just i förhållandet att minoritetsspråkiga ortnamn bidrar till en språklig (och kulturell) revitalisering. När Sámediggi yttrar sig till regeringen över det umesamiska *Ubmeje* för Umeå, understryker man sålunda att det är

olyckligt att det faktum att samiska namn (t.ex. ortnamn) som historiskt har varit osynliga och haft en undanskynd och underordnad roll i det svenska samhället ska användas som argument för att neka ett synliggörande av samiska ortnamns användande i officiella sammanhang (Yttrande 2014).

Man nämner även, påpassligt nog, att det i förarbetena till lagstiftningen (Lag 2009:724) sägs att

en central utgångspunkt för det minoritetspolitiska reformarbetet är att de nationella minoriteternas egenmakt och förutsättningar att bevara och revitalisera språk och kultur stärks.

Den enkätundersökning som 2017 genomfördes rörande *Ubmeje*-namnet och användningen av det visar också att personer intresserade av samiska frågor i och omkring Umeå, anser att revitalisering av samiskt språk och kultur utgör ett starkt skäl till att det umesamiska *Ubmeje* bör godkännas och användas på platsmärken och kartor (Andersson 2020).

Intressant blir mot denna bakgrund ett yttrande av ISOF där det sägs att

[o]m Umeå kommun tar sitt ansvar som samisk förvaltningskommun och ser till att de samisktalande får sina rättigheter tillgodosedda, kan detta i framtiden komma att leda till att det i Umeå utvecklas en stabil samisktalande grupp, dvs. att Umeå blir en samiskspråkig kommun och bidrar på så sätt till att namnet *Ubmeje* blir ett känt och använt namn i Umeå. I ett sådant fall blir grunden för en redovisning självklar i enlighet med god ortnamns-sed (Yttrande 2016b).

Men man kan också betrakta godkännandet och synliggörandet av det umesamiska *Ubmeje* på platsmärken och kartor som en åtgärd för att åstadkomma revitalisering och, på motsvarande sätt, ett avvisande av namnet som en åtgärd i motsatt riktning.

Det finns skäl att dröja något vid begreppet *revitalisering* för att se namnprocessernas eventuella betydelse i det perspektivet. Språklig revitalisering kan avse åtgärder som leder till ökat antal talare av ett språk, men också åtgärder som ökar språkets användbarhet inom vissa domäner (Sarivaara & Keskitalo 2016: 13–14 jämte litteratur). Men revitaliseringen pågår påfallande ofta vid sidan av en språklig assimilering som verkar i motsatt riktning, förhållanden vilka exemplifieras av Huss (1999) beträffande meänkieli och Melerska (2011) beträffande äldvålsålet; jfr till dessa revitaliseringsförhållanden även Edlund (2018b).

Ser man ett godkännande av minoritetsspråkiga ortnamn utifrån ett revitaliseringsperspektiv handlar det om att introducera minoritetsspråket i en domän där språket tidigare inte varit synligt eller inte varit synligt i någon större utsträckning. Detta får betraktas som en effektiv språklig revitalisering (jfr Sarivaara & Keskitalo 2016: 14). Dessutom signalerar förhållandet att namnen synliggörs en positiv syn från samhällets sida på språket ifråga, vilket också det är viktigt för minoritetsspråksgruppen (jfr exempelvis Fishman 1991; Helgander 2012; 2013).

Detta understryks också av Guy Puzey (2007; 2010), vilken på ett ställe (2007: 199) skriver:

The importance of language visibility for the relegitimation of minority languages should not be underestimated. As well as reflecting linguistic attitudes, language visibility can also influence the development of these attitudes and increase linguistic awareness [...]

Även om ett enstaka ortnamn – officiellt godkänt i den grundläggande kartdatabasen och manifesterat i det språkliga landskapet på platsmärken – kan betraktas som ett litet steg på vägen mot revitalisering av ett hotat språk, utvidgas härigenom språkets domäner, samtidigt som minoritetsgruppens språk och kultur konkret synliggörs och legitimeras av samhället och därigenom bidrar till gynnsammare förutsättningar för andra revitaliseringsinsatser, såväl språkliga som kulturella.

## **5 Nya riktlinjer – hur skulle de kunna vara utformade?**

Låt oss nu anta att kravet på levande bruk av det aktuella ortnamnet lättades upp och att pågående revitaliseringssträvanden lyftes in som något att ta hänsyn till när ett minoritetsspråkigt namn ska antas. Vilka fördelar skulle sådana förändrade riktlinjer få för arbetet med minoritetsspråkliga ortnamn i områden med kolonial historia, och vilka är utmaningarna? Vi tar spjärn mot några konkreta namnändringar som vi tidigare diskuterat.

I fallet med *Umeå* har pläderats för etableringen av den umesamiska formen *Ubmeje*. Detta sydvästerbottniska område har en samisk historia som renbetesmarker men också en synlig, aktiv och medveten samisk närvaro i staden av i dag. Kommunen utgör förvaltningskommun för samiska och anser själv att namnet *Ubmeje* som officiellt namn på staden, vid sidan av *Umeå*, på ett positivt sätt skulle bidra till arbetet med att stärka samiskt språk och samisk kultur. Att låta betydelsen av arbetet med synliggörandet av den samiska historien och de samiska aktiviteterna väga tyngre än kravet på ett levande bruk i kommunen av ett umesamiskt *Ubmeje* eller på en stor mängd talare av umesamiska, skulle kunna motiveras av Språklagen som ju lägger ansvar på det offentliga att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Ett namnärende som diskuterats under lång tid och där ännu inte det slutliga beslutet tagits, rör samiska namnet på Lycksele, där alternativen umesamiskt *Likssjuo* och sydsamiskt *Liksjoe* som vi sett står vid varandras sida. Detta har kommit att utvecklas till en intressekonflikt mellan några av de numerärt svagaste grupperna i den svenska delen av Sápmi. De sydsamiska och umesamiska namnen är för respektive grupp inte utbytbara. Eftersom det är olyckligt att ställa grupper mot varandra på detta sätt, kunde en lösning vara att godkänna båda namnformerna och synliggöra dem tillsammans på platsmärken och kartor. I Norge öppnar Forskrift om stadnamn (2017) just för en sådan dynamisk tillämpning. Nordsamiskan används i Finnmark men "[s]koltesamiske stadnamn i Sør-Varanger kommune kan likevel følge skoltesamisk rettskriving", dessutom kan i Rana kommune både sydsamiska och lulesamiska namnformer komma till användning (Uppgift från redaktionen 2020).

Att lyfta in revitaliseringssträvanden och lätta på kravet om "levande bruk" i bedömningen av samiska ortnamnsärenden innebär emellertid inte att arbetet kan göras utan noggranna bedömningar av ortnamnsformer, baserade på källmaterial och muntliga traditioner. Behovet av sådana utredningsinsatser blir egentligen ännu större – men därmed också mer resurskrävande. Processen som föregick beslutet om *Kraapohke* för Dorotea 2016 som officiellt samiskt namn understryker vikten av noggranna utredningar av namnens förekomst och använd-

ning. Värdefullt vore om detta arbete kunde ske i samverkan mellan Sámediggi, ISOF, Lantmäteriet, kommunerna och civilsamhället. Inte minst genom kommunerna och civilsamhällets sammanslutningar tillvaratas betydelsefull lokal kompetens som hjälper till att säkerställa de riktiga namnformerna. Ytterligare en viktig anledning till att inkludera kommuner och civilsamhället i namnprocesserna är att förankra dessa processer ytterligare. Exempel på samverkan i denna anda utgör de ortnamnsträffar där samiska ortnamn upptecknats, identifierats och analyserats (se De samiska språken i Sverige 2018).

En fördjupad och breddad dialog mellan olika parter vid dokumentation och identifiering av de minoritetsspråkiga ortnamnen kombinerad med nya riktlinjer vid bedömningen av namnen, där hänsyn tas till den koloniala historien och pågående revitaliseringsträvanden är en möjlig väg framåt i arbetet med de minoritetsspråkiga namnen i Sverige.

## Källor och litteratur

### Källor

- Allas, Sara 2020 = E-brev om ortnamnsarbetet vid Sámediggi/Sametinget ställt till Lars Erik Edlund 9.3.2020. Kiruna: Sámediggi/Sametinget.
- Beslut 2012 = Beslut från Lantmäteriet beträffande ansökan från Umeå kommun om att få redovisa Umeås samiska namn *Ubmeje* på kartan, 18.12.2012; kopia hos artikelförfattarna.
- Beslut 2016 = Beslut [rörande det samiska namnet på Dorotea] Regeringen 16.6.2016. (Näringsdepartementet) N2015/00337/PUB; kopia hos artikelförfattarna.
- Beslut 2017 = Beslut [rörande det samiska namnet på Umeå] Regeringen 16.11.2017 (Näringsdepartementet) 2015-361, N2015/00361/PBB, 16.12.2017. <<https://databas.infosoc.se/rattsfall/38612/fulltext>> (25.2.2020).
- Underlag 2016 = Underlag för yttrande från Institutet för språk och folkminnen till regeringen i anledning av det samiska namnet på Dorotea, 24.2.2016; kopia hos artikelförfattarna.
- Uppgift från redaktionen 2020 = E-brev [beträffande användningen av samiska ortnamn i Norge] ställt till Daniel Andersson och Lars-Erik Edlund 18.5.2020.
- Yttrande 2014 = Yttrande från Sametinget till regeringen rörande överklagande av beslut om redovisning av Umeå samiska namn *Ubmeje* på kartan, 2.12.2014; kopia hos artikelförfattarna.
- Yttrande 2016a = Yttrande från Institutet för språk och folkminnen till regeringen i anledning av det samiska namnet på Dorotea, 25.2.2016; kopia hos artikelförfattarna.
- Yttrande 2016b = Yttrande av Institutet för språk och folkminnen till regeringen i anledning av Överklagande av Lantmäteriets beslut angående kartredovisning av Umeås umesamiska namn *Ubmeje* [skrivelse och utredningsdel], 26.10.2016; kopia hos artikelförfattarna.

### Litteratur

- Andersson, Daniel 2017: Ortnamns funktioner i flerspråkiga områden. – Lars-Erik Edlund & Elżbieta Strzelecka (& Thorsten Andersson) (red.), *Mellannorrland i centrum. Språkliga och historiska studier tillägnade professor Eva Nyman*. Kungl. Skytteanska Samfundets handlingar 77 & Nordsvenska 26. Umeå: Kungl. Skytteanska Samfundet & Umeå universitet. 131–142.
- Andersson, Daniel 2020: Indigenous Place-Names in (Post)colonial Contexts: The Case of Ubmeje in Northern Sweden. – *Scandinavian Studies* 92 (1): 104–126.
- De samiska språken i Sverige 2018. *En lägesrapport från Samiskt språkcentrum*. Kiruna: Sámediggi/Samiskt språkcentrum 2019. <<https://www.sametinget.se/127479>> (25.2.2020).
- Edlund, Lars-Erik 2017: Ortnamn och identitetsprocesser. Diskussionen kring några samiska ortnamn i Västerbotten. – Unni-Päivä Leino & Mona Forsskåhl & Gunilla Harling-Kranck & Sabina Jordan & Minna Nakari & Ritva Liisa Pitkänen (red.),

*Namn och identitet. Handlingar från NORNAs 46:e symposium i Tammerfors den 21–23 oktober 2015* (NORNA-rapporter 94). Uppsala & Tammerfors: Nordiska Samarbetskommittén för namnforskning. 195–230.

- Edlund, Lars-Erik 2018a: Minority language place-names: a practice-oriented study of the establishment of the South Sami *Kraapohke* in Swedish Lapland. – *Names* 66 (3): 156–165.
- Edlund, Lars-Erik 2018b: Ortnamn och revitalisering. Några reflektioner. – Leila Mattfolk & Kristina Neumüller & Josefin Devine & Elin Pihl & Lennart Ryman & Annette Torenjö (red.), *Katharina och namnen. Vänskrift till Katharina Leibring på 60-årsdagen den 20 januari 2018*. Namn och samhälle 30. Uppsala: Uppsala Universitet. 145–150.
- Fishman, J. A. 1991: *Reversing language shift. Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Multilingual Matters 76. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
- Forskrift om stadnamn* 2017. <<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-05-23-638>> (30.5.2020).
- Från erkännande till egenmakt. Regeringens strategi för de nationella minoriteterna* 2009: (Regeringens proposition 2008/09: 158). Stockholm 2009. <<https://www.regeringen.se/49bafd/contentassets/cb45420dc4fb44c1bb7214d3b065c5d1/prop-200809158-fran-erkannande-till-egenmakt---regeringens-strategi-for-de-nationella-minoriteterna>> (10.6.2020).
- Förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet*. <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2009946-med-instruktion-for\\_sfs-2009-946](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2009946-med-instruktion-for_sfs-2009-946)> (25.2.2020).
- Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091299-om-nationella-minoriteter\\_sfs-2009-1299](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091299-om-nationella-minoriteter_sfs-2009-1299)> (25.2.2020).
- Helander, Kaisa Rautio 2015: Sámi Language Toponymy in Linguistic Landscapes: The Function of Place Names in Language Policy. – Harri Mantila & Kaisa Leinonen & Sisko Brunn & Santeri Palviainen & Jari Sivonen (eds.), *Congressus Duodecimus Internationalis Fenno-Ugristarum*. Oulu: Oulu University Press. 111–132. <<https://www oulu.fi/sites/default/files/content/CIFU12-PlenaryPapers.pdf>> (20.2.2020).
- Helander, Kaisa Rautio 2016: The Power of Administration in the Official Recognition of Indigenous Place Names in the Nordic Countries. – Guy Puzey & Laura Kostanski (eds.), *Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power*. Bristol & Buffalo & Toronto: Multilingual Matters. 229–249.
- Helgander, John 2012: Älvdalska och andra hotade språk – revitalisering med problem. – *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2012: 17–43.
- Helgander, John 2013: ”Det avvikande skriftspråket” – dödar eller stöttar det älvdalskan? – *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2013: 29–48.
- Huss, Leena 1999: *Reversing language shift in the Far North. Linguistic revitalization in Northern Scandinavia and Finland*. Uppsala. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensia 31. Uppsala: Uppsala universitet.

- Kulturmiljölagen* (1988:950). <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950\\_sfs-1988-950](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950)> (25.2.2020).
- Lag* (2009:724) *om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och\\_sfs-2009-724](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724)> (25.2.2020).
- Lantto, Patrik & Mörkenstam, Ulf 2008: Sami Rights and Sami Challenges. The modernization process and the Swedish Sami movement, 1886–2006. – *Scandinavian Journal of History* 33 (1): 26–51.
- Melerska, Dorota 2011: *Älvdalskan – mellan språkdöd och revitalisering*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. <[https://www.google.se/search?q=%C3%84lvdalskan+%E2%80%93+mellan+spr%C3%A5kd%C3%B6d+och+revitalisering&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe\\_rd=cr&dcr=0&ei=T8epWaS8IoeA8QeIIJnoCg](https://www.google.se/search?q=%C3%84lvdalskan+%E2%80%93+mellan+spr%C3%A5kd%C3%B6d+och+revitalisering&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=T8epWaS8IoeA8QeIIJnoCg)> (25.2.2020).
- Puzey, Guy 2007: *Planning the Linguistic Landscape. A Comparative Survey of the Use of Minority Languages in the Road Signage of Norway, Scotland and Italy*. MSc dissertation. Edinburgh: University of Edinburgh. <[https://www.google.se/search?q=Planning+the+Linguistic+Landscape.+A+Comparative+Survey+of+the+Use+of+Minority+Languages+in+the+Road+Signage+of+Norway&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe\\_rd=cr&dcr=0&ei=jGWqWYisCPPk8Aes3KbwCQ](https://www.google.se/search?q=Planning+the+Linguistic+Landscape.+A+Comparative+Survey+of+the+Use+of+Minority+Languages+in+the+Road+Signage+of+Norway&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=jGWqWYisCPPk8Aes3KbwCQ)> (25.2.2020).
- Puzey, Guy 2010: Place-Names and Language Revitalization in Gaelic Scotland. – Kenneth E. Nilson (ed.), *Rannachadh na Gàidhlig 5. Fifth Scottish Gaelic Research Conference*. Sydney: Nova Scotia. 339–348.
- Regeringsbeslut 2018 = *Sametinget ska yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn. Regeringsbeslut*. <<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/08/sametinget-ska-yttra-sig-i-arenden-om-faststallande-av-samiska-ortnamn/>> (25.2.2020).
- Samiska språken i Sverige* 2018, se *De samiska språken i Sverige 2018*.
- Sarivaara, Erika & Keskitalo, Pigga 2016: Mediating Structures in Sámi Language Revitalisation. – *Social Inclusion* 4 (1): 11–18.
- Scheller, Elisabeth, & Winka, Mikael 2016: Saami Languages. – Mats-Olov Olsson & Fredrick Backman & Alexey Golubev & Björn Norlin & Lars Ohlsson (eds.), *Encyclopedia of the Barents Region*, 2. Oslo: Pax. 265–271.
- SOU 1989:41 = *Samerätt och sameting. Huvudbetänkande av Samerättsutredningen*. Statens offentliga utredningar 1989:41. Stockholm.
- SOU 1990:91 = *Samerätt och samiskt språk. Slutbetänkande av Samerättsutredningen*. Statens offentliga utredningar 1990:91. Stockholm.
- Språklag* (2009:600). <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600\\_sfs-2009-600](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600)> (25.2.2020).
- Thomasson, Lars 1996: Samerättsfrågor. – *Norrländsk uppslagsbok. Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund om den norrländska regionen*, 4. Umeå: Norrlands Universitetsförlag i Umeå AB. 57–59, 80–81.



## **Making Sami Place-Names Visible in Sweden. Guidelines, Practice and Ways Forward**

In this article, the authors illuminate the process in Sweden when a Sami place-name is considered for inclusion in the official place-name database, which in turn is a prerequisite for the name being made visible in the linguistic landscape through its use on road signs. Based on some problematic aspects of the current process, the authors argue for a revised set of guidelines for working with Sami place-names in Sweden, taking into account the colonial history and ongoing revitalization efforts. Furthermore, it is proposed that increased local participation in place-name processes could be beneficial to the work of finding the right name form, and to gain support from the name users.

Keywords: place-names, Sami, road signs, language policy, policy making, minority languages, linguistic landscapes, revitalization

**Daniel Andersson**  
Umeå universitet  
*daniel.andersson@umu.se*

**Lars-Erik Edlund**  
Umeå universitet  
*lars-erik.edlund@umu.se*

---

# Granskning av samiska ortnamn

## Utvidgat samarbete inom den samiska onomastiken mellan Lantmäteriet, Sametinget och Institutet för språk och folkminnen

**Lennart Dehlin**

### 1 Inledning

Syftet med denna uppsats är främst att beskriva samarbetet i ortnamnsfrågor inom det samiska språkområdet mellan Sametinget och Lantmäteriet, då Sametinget sedan hösten 2018 är officiell remissinstans inom denna del av ortnamnsvården. Jag resonerar kring hur det fortsatta ortnamnsarbetet inom det samiska området ska utföras, och vilka utmaningar som finns. Jag lämnar även en redogörelse för hur den allmänna kartläggningen av Sverige har utvecklats från 1807 års förslag till den topografiska kartläggningen av Sverige till dags dato, samt presenterar en översikt över det tidigare ortnamnsarbetet inom det samiska området.

### 2 Regeringsbeslutet

Från den 1 oktober 2018 är, enligt regeringsbeslut Förordning (2009: 1395) med instruktion för Sametinget, Sametinget officiell remissinstans i ortnamnsfrågor kopplade till redovisningen av de samiska ortnamnen i Lantmäteriets grundläggande geodata. Sametinget hade samråd i frågan med Institutet för språk och folkminnen under hösten 2018, där ansvarsområdena diskuterades. Från Sametingets sida kommer Sametingsförvaltningen att organisera och fördela arbetet till respektive språkkonsulent. Den största utmaningen i detta arbete är främst att anpassa de befintliga umesamiska namnen till den godkända samiska ortografin samt korrigeringen till pitesamiska av en del av de lulesamiska namnen.

## 2.1 Kommande arbetsuppgifter och utmaningar

I skrivande stund pågår lågintensiva diskussioner mellan Lantmäteriet och Sametinget om hur frågan om översynen av de umesamiska och pitesamiska ortnamnen ska kunna genomföras på bästa möjliga sätt och bästa möjliga metod. Den totala mängden umesamiska namn som omfattas av den förnyade granskningen uppgår till omkring 3 700, vilket innebär ett betydande arbete från Sametingets sida vad gäller språkarbetet i sig. Men även väsentliga delar av Lantmäteriets ortnamnskompetens kommer att tas i anspråk vid granskningsarbetet. Till detta kommer så de lulesamiska namn som ska korrigeras till pitesamiska inom främst Arjeplogs kommun. Här rör det sig om drygt 1 800 namn som behöver en översyn och möjligen korrigeras till korrekt ortografi. Sammanlagt är det närmare 5 500 samiska ortnamn som Lantmäteriet tillsammans med Sametinget och Institutet för språk och folkminnen behöver avsätta resurser för.

## 2.2 Digital ortnamnsgranskning

Lantmäteriet anser att de digitala hjälpmedel som står till buds idag även ska användas i samband med språkgranskningen. Tiden är förbi då man skickade stora textmanus med för hand inskrivna namn för granskning mellan institutionerna och även internt mellan de olika produktionsavdelningarna inom Lantmäteriet. Idag finns helt andra möjligheter att tillgå, och en digital GIS-lösning, där referenssystemet SWEREF används för att lokalisera såväl namn som objekt i den digitala kartan, bör bli svaret på hur arbetet ska genomföras.

SWEREF eller SWEREF 99 är det officiella referenssystemet för geografisk information som används i Sverige idag. Förkortningen står för *Swedish Reference Frame 1999*, och antogs som en realisering av det europeiska systemet ETRS89 (European Terrestrial Reference System 89) vid en konferens i Tromsö 1989.

Varje enskilt ortnamn i Lantmäteriets ortnamnsdatabas har en egen SWEREF-koordinat. Genom att man skriver in namnets SWEREF-koordinater på en Excelfil kan namnets exakta placering lokaliseras

i den digitala kartan. I samma Excelfil skriver namngranskaren sedan in den korrekta namnformen. Denna kan sedan läggas in direkt i Lantmäteriets databaser av speciellt utsedd personal inom Lantmäteriets texthanteringsgrupp. Det är främst denna metod som nu diskuteras mellan Ortnamnsfunktionen och geodatahandläggarna i Textgruppen vid Lantmäteriet.

### **3 Rikets allmänna kartverks och Lantmäteriets kartproduktion**

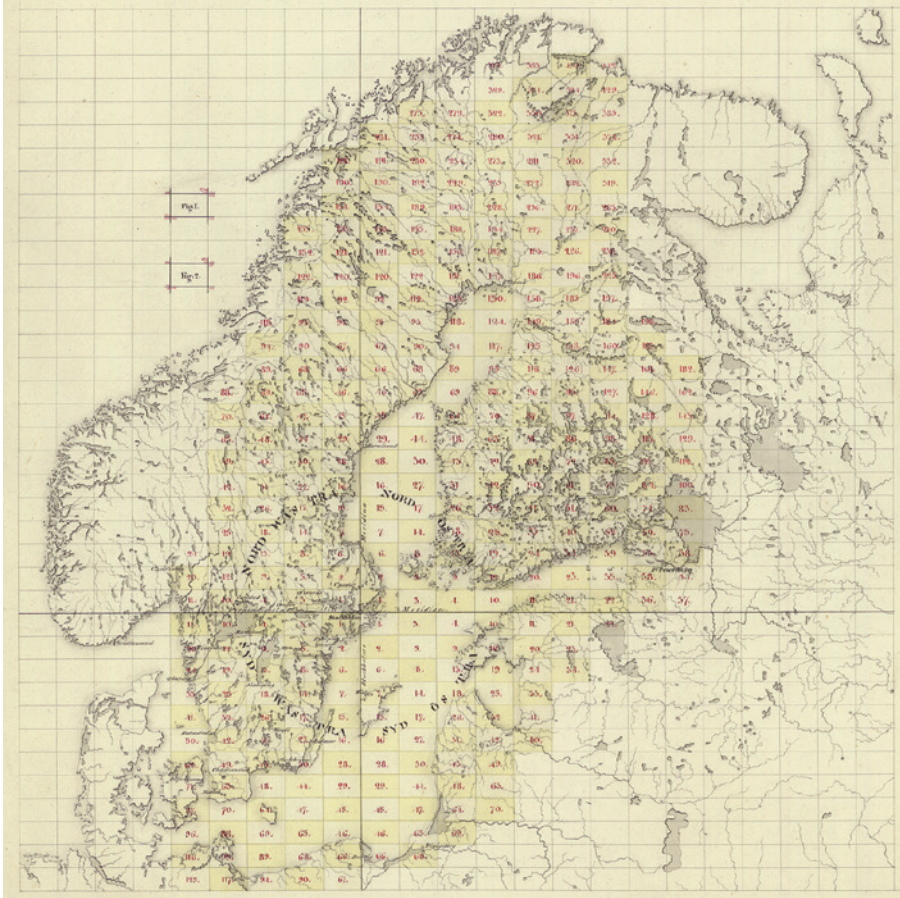
Den 1 juli 2018 avslutade Lantmäteriet sin nästan 200-åriga produktion av tryckta kartor, och den nuvarande skalindelningen i Lantmäteriets grundläggande geodata ska ses över. För närvarande utgår arbetet med ortnamnen från skalorna 1:10 000, 1:50 000, 1:100 000, 1:250 000 samt 1:1 miljon. Kartdatabaserna i sig benämns SE10, SE50, SE100, SE250 och SE1,1milj. efter respektive skala. För närvarande pågår migrering av ortnamnstext till den rikstäckande SE50-basen, vilken även ska fungera som grund vid tryckning av kartor. Något som det fortfarande finns behov av i dagens digitala värld, och som i nuläget främst ombesörjs av förlagen Calazo och Norstedts. Lantmäteriet producerar idag tryckta kartor endast för militära ändamål inom NMK – Nytt militärt kartverk.

Tidigare har den normala skalan i fjällområdena varit 1:100 000. Inom en sådan karta ryms fyra kartor i skala 1:50 000. De flesta av Lantmäteriets tidiga textmanus för fjällområdet utarbetades dock i skala 1:50 000, vilket innebär att många namn som finns inskrivna på det tidiga manuset aldrig kom med på den tryckta kartan. Genom en närmare undersökning av det befintliga underlagsmaterialet i fjällområdena, kan fler namn – givetvis efter sedvanlig språkgranskning – tillföras de uppdaterade kartdatabaserna.

#### **3.1 Den svenska fältmätningsskåren 1805**

Den svenska Fältmätningsskåren inrättades 1805 av Gustaf Wilhelm af Tibell. Bakgrunden var att han i egenskap av generalstabsofficer hade

deltagit i Napoleons krigståg i Italien, och då kommit i kontakt med den fältmättningskår som i samband med krigföringen hade till uppgift att framställa kartor för trupperna. Återkommen till Sverige presenterade Tibell 1807 en plan för den topografiska kartan över Sverige (Karta 1).



Karta 1. Förslag till Topografiska kartans indelning från 1807 av Gustaf Wilhelm af Tibell (Rk/37).

Tanken med planen var att kartläggningens centralpunkt, enligt kartskissen, skulle utgå från Observatoriekullen i Stockholm. Kartan skulle förutom Sverige, som då även omfattade dagens Finland, innefatta de tyska och polska Östersjöprovinserna även de kustnära områdena i baltstaterna. Östersjön blev i detta fall ett innanhav som under stor-

maktstiden. Riksdelningen 1810 tycks dock ha haft till följd att arbetet med fältmätningarna tillfälligtvis kom att avstanna. En utförligare redogörelse för fältmätningsskårens arbete i början av 1800-talet och den fortsatta uppbyggnaden av det nationella svenska kartverket återfinns i festskriften *Kartan i våra hjärtan* (Halling 2008).

### 3.2 Kartläggningen i de samiska områdena

Från inrättandet av Fältmätningsskåren 1805 dröjde det omkring 75 år innan kartläggningen av norra Sverige kunde påbörjas. De första kartorna inom Norrbottens läns kartverk uppmättes från och med slutet av 1870-talet, och publicerades några år senare. Ett intressant exempel är bladet 9. *Kaalasluspa*, uppmätt 1880 och publicerat 1889. Detta kartblad kom senare att namnändras till 9. *Kiruna*, men 1880 fanns inte mycket som kunde förutspå utvecklingen i området.



Karta 2. Kirunaområdet före Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags intåg på arenan. *Kurravaara* är än så länge den största bebyggelsen. (Generalstabskartan blad 9. *Kaalasluspa*.)

Dåtidens *Kieronavaara* och *Luossavaara* är ännu så länge helt opåverkade av den kommande gruvdriften, och den största orten i området är än så länge *Kurravaara*. Först ett decennium senare, 1890, bildades företaget Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, och brytningen av järnmalm inleddes 1903.

I artikeln *Topografiska kartan* beskriver överstelöjtnanten vid generalstabens, G. Hult (1922: 61), problemen med kartläggningen i de allra nordligaste delarna av riket. Han skriver bl.a. att ”ofantliga områden hava måst fältmätas utan några som helst underlagskartor, och sammansättningen har delvis måst baseras uteslutande på astronomiska Ortsbestämningar”. Hult nämner i sammanhanget inget om ortnamnsredovisningen på de tidiga generalstabskartbladerna i den nordligaste delen av landet. Fältkoncept, textmanus och annat underlagsmaterial för de generalstabskartor över Norrbottens län vilka utkom under det sena 1800-talet finns i regel bevarade och arkiverade vid Riksarkivet. Detta material avslöjar dock inte något om hur namngranskningen utförts, och inte heller vem som varit uppgiftslämnare vid de olika tillfällena.

### **3.3 Diskussionen kring redovisningen av de samiska och finska namnen**

Under 1890-talet började man diskutera hur de samiska och finska namnen egentligen redovisades på generalstabskartorna. Ett diskussionsforum var Svenska turistföreningens årsskrift, där kombattanterna främst var dåtidens store finsk-ugriska auktoritet professor Karl Bernhard Wiklund och geologen Fredrik Svenonius. Den senare hade kommit i kontakt med de finska och samiska namnen bl.a. i egenskap av deltagare i den svensk-norska gränskommissionen samt vid undersökningar av de lappländska glaciärerna. I årsskriften 1895 recenserade Wiklund Generalstabens kartor över Norrbotten, och han ansåg att eftersom det inte finns något samiskt ”högspråk” återstår inget annat än att skriva varje samiskt ortnamn ”såsom det på ort och ställe uttalas” (Wiklund 1895: 23). När Generalstabens karta över Norrbottens län i skala 1:400 000 utkommit 1904, recenserade Svenonius namnformerna på denna

karta – som för övrigt språkgranskats av K. B. Wiklund. Svenonius ansåg att ett större mått av försvenskning är nödvändigt. Wiklunds ”oryggliga princip” beträffande ”finsk-ugriska ortnamn” bör man inte ta hänsyn till (Svenonius 1904: 402–404, 406).

Diskussionerna kring kartredovisningen av de finska och samiska ortnamnen resulterade i att chefen för dåvarande Rikets allmänna kartverk ansökte hos regeringen om att få etablera samarbete med den 1902 inrättade Kungl. Ortnamnskommittén i frågan om normalisering av ortnamnen på de allmänna kartorna. I skrivelsen står bl.a. att det råder ovisshet om hur ett ”svenskt, lapskt eller finskt namn på orter, sjöar och fjäll m.m. rätteligen borde stafvas” (Mattisson 1993: 12–13). Samarbetet upprättades och har idag pågått i 117 år, vilket torde vara ett av de äldsta ännu fungerande myndighetssamarbetena i landet.

Den moderna topografiska kartan nådde fjällområdet i början av 1960-talet. Jag förbigår dock denna ”kartortografiska epok”, då den finns utförligt behandlad i rapporten från ICOS XXIII i Toronto 2008 (Dehlin 2009: 276–283).

### **3.4 Införandet av samisk ortografi på de allmänna kartorna**

Den första fjällkartan med nordsamisk ortografi, 30I *Abisko*, publicerades i december 1983, och ortnamnen granskades vid detta tillfälle av Mikael Svonni och Per Stefan Labba (Mattisson 1993: 35–36). I och med denna karta inleddes en ny fas i Lantmäteriets kartproduktion där ortnamn med de fastställda samiska ortografierna tillfördes nya kartor efterhand som de framställdes.

Den 15 juni 2001 fastställdes slutgiltigt genom A§ 259 redovisningen av de samiska namnen (LM A § 259):

- De samiska ortnamnen, omfattande varieteterna nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska och umesamiska, införs med korrekt ortografi i ortnamnsdatabasen.
- Den äldre svenskkonstruerade stavningen lagras parallellt i ortnamnsdatabasen.



- De samiska ortnamnen presenteras på de allmänna kartorna utifrån syfte och användningsområde och med hänsyn till kartografiska principer.
- Den språkliga granskningen av de samiska ortnamnen utförs på samma sätt som ortnamnsgranskningen i övrigt.

### 3.5 Den umesamiska ortografin

I egenskap av utredare vid Ortnamnsfunktionen initierade jag under våren 2002 ett mer omfattande arbete med de umesamiska ortnamnen, och samtidigt väcktes frågan hur de samiska namnen nedanför fjällområdena skulle behandlas. Det handlade i första hand om vilken vikt Lantmäteriet i egenskap av kartproducent skulle tillmäta denna namngrupp. Vid ett sammanträde vid DAUM i Umeå den 11 april samma år, sammanträdde Ola Wennstedt, Claes Börje Hagervall och Olavi Korhonen från DAUM (Dialekt, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå), Leif Nilsson och Ulla Swedell från SOFI (Språk- och folkminnesinstitutet) i Uppsala samt Hans Ringstam, Sylve Löfgren och jag från Lantmäteriet för att diskutera principerna för det fortsatta ortnamnsarbetet (Ringstam 2002: 1–5). Framst gällde frågorna kompletteringen av samiska ortnamn nedanför fjällkartområdet, samt att lösa problemet med s.k. hybridnamn, exempelvis svensk bestämningsled till samisk huvudled: *Lilla Ruffevare* eller *Lilla Ruffievaerie*; *Norra Sierkavare* eller *Norra Sierggavárre* (Ringstam 2002: 4). Hybridnamn bestående av kombinerade samiska och svenska språkelement enligt modellen *Norra Sierggavárre* ansågs vara olämpliga att kartredovisa, då de med sin svenska bestämningsled ska betraktas som svenska, samtidigt som huvudleden innehåller samiska tecken som saknar ekvivalenter i det svenska språket. Exempel på detta är á för den långa *a*-vokalen, eller tecknen för de nordsamiska *sje*- och *tje*-ljuden *š*, *ž* och *č*. Här blev rekommendationen att namn med den svenska bestämningsleden får behålla den äldre kartortografiska formen.

Arbetet med de samiska ortnamnen fortsatte under det första decenniet av 2000-talet, och kröntes av det omfattande arbetet med fjällkartorna BD11 *Tjåmotis* och BD12 *Arjeplog*, publicerade i början av 2009. Här

utfördes namngranskningen av den lulesamiske språkkonsulenten som hade ett styvt arbete med att undersöka de mer än 1 000 namn som behövde korrigeras i lulesamisk riktning.

#### **4 Överenskommelse om samarbete kring ortnamnsgranskningen mellan Institutet för språk och folkminnen, Sametinget och Lantmäteriet**

Under hösten 2009 utarbetade Institutet för språk och folkminnen (ISOF), gemensamt med Sametinget, övergripande granskningsprinciper för de samiska ortnamnen (Swedell 2009). Överenskommelsen innebar bl.a. att redovisningen av samiska ortnamn styrs av Lantmäteriets beslut från den 15 juni 2001 (LM A § 259) samt att hänsynsparafrasen i Kulturmiljölagens (1988:950) 1 kap. 4 § om att iaktta god ortnamnsred i statlig och kommunal verksamhet, ska följas. Detta innebär följande:

- Hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl.
- Ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsregler talar för annat.
- Påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn.
- Svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts av Lantmäteriet ska i statlig och kommunal verksamhet användas i sin godkända form. (Kulturmiljölag 1988:950.)

Arbetsgången samarbetet föreslogs enligt följande:

1. Lantmäteriet begär granskning, varvid frågan sänds till Sametinget (respektive språkkonsulent) och ISOF.
2. Sametinget genomför granskningen och rapporterar till ISOF.
3. ISOF kontrolläser och rapporterar till Lantmäteriet samt Sametinget och institutets samiske arkivarie (DAUM) för kännedom. Enskilda namn behöver inte rapporteras till DAUM.
4. Lantmäteriet överför de granskade namnen på aktuellt kartblad och registrerar namnen i sin ortnamnsdatabas.

I och med publiceringen av fjällkartorna BD11 *Tjåmotis* och BD12 *Arjeplog* i början av 2009 gick arbetet med de samiska ortnamnen in i en lugnare fas. Den omfattande namngranskningen ersattes från och med 2013 av ett närmare samarbete mellan Trafikverket och Lantmäteriet, gällande vägvisningen (platsmärken) i flerspråkiga områden. Till grund låg Trafikverket Region Nords vägvisningsplan för utmärkning av platser på minoritetsspråk inom Region Nord. Vägvisningsplanen presenterades vid Ortnamnrådets möte på Trafikverket i Luleå den 10–11 maj 2011 (Dehlin 2011: 9–10). Trafikverket genomförde en totalinventering av befintlig vägvisning utmed det allmänna vägnätet i Norrbottens och Västerbottens län och sammanställde materialet i Excelfiler. Filerna skickades sedan till Lantmäteriet som skrev in eventuella kompletteringar av samiskt eller meänkieliskt namn för den specifika orten. I dagsläget återstår att rekommendera platsmärken på några större vägar inom området, men ett stort antal platsmärken med samiska och meänkieliska namn finns idag i de båda länen.

#### **4.1 Regeringens förordningsförändring för Sametinget**

Den 1 oktober 2018 beslutade regeringen om en ändring i Förordning (2009:1395) med instruktion för Sametinget, som ger myndigheten uppgiften att yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn, granska förslag till samiska namn på allmänna kartor och yttra sig i frågor om personnamn med samisk anknytning.

I anslutning till ändringen i Sametingets förordning yttrade dåvarande kulturministern Alice Bah Kuhnke (2018):

Det samiska samhället har centrala kunskaper om ortnamn som vi behöver få ta del av. Att synliggöra de samiska namnen är en del i den större processen att ge erkännande till det samiska folket och därför är denna nya uppgift för Sametinget så viktig.

Den ändrade förordningen (Förordning (2009:1395) med instruktion för Sametinget) har följande ordalydelse: 2 § Sametinget har de uppgifter som framgår av 2 kap. 1, 1 a och 5 §§ Sametingslagen (1992:1433).

Sametinget ska även

1. följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom rennäringen, övrigt samiskt näringsliv och samisk kultur,
2. följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom minoritetspolitiken och tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska,
3. yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn och granska förslag till samiska namn på allmänna kartor, och
4. yttra sig i frågor om personnamn med samisk anknytning.

## **4.2 Avslutning och kommande utmaningar**

Lantmäteriet arrangerade under våren 2019 en kurs i ortnamnsvård vid huvudkontoret i Gävle, och där deltog språkkonsulenterna för de lulesamiska och nordsamiska språken. Lantmäteriet har i följd av den nya förordningen även remitterat ett antal ärenden rörande nya och ändrade samiska ortnamn till Sametinget. Lantmäteriet kan utifrån de svar som erhållits från Sametinget, se att samarbetet fungerar väl.

De kommande stora utmaningarna i det nyupprättade samarbetet blir givetvis det tidigare omnämnda projektet med att revidera de umesamiska namnen till den nya fastställda umesamiska ortografen, samt att överföra de lulesamiska namnen inom Arjeplogs kommun till pitesamiska. Här behöver alla berörda parter tänka över hur man mest effektivt löser den nödvändiga granskningen av närmare 5 500 namn.

## Källförteckning

- Bah Kuhnke, Alice 2018: *Sametinget ska yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn*. Pressmeddelande från Kulturdepartementet 16 augusti 2018. <<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/08/sametinget-ska-yttra-sig-i-arenden-om-faststallande-av-samiska-ortnamn/>> (18.8.2018).
- BD11 *Tjåmotis*. Fjällkartan. Skala 1:100 000. December 2008 [utg. under 2009]. Gävle: Lantmäteriet.
- BD12 *Arjeplog*. Fjällkartan. Skala 1:100 000. December 2008 [utg. under 2009]. Gävle: Lantmäteriet.
- DAUM = Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå.
- Dehlin, Lennart 2008: The Presentation of Saami Place-Names on Swedish Maps during 100 Years. – Wolfgang Ahrens & Sheila Embleton & André Lapierre (eds), *Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact*. Proceedings on the 23<sup>rd</sup> International Congress of Onomastic Sciences, August 17–22, 2008. Toronto: York University. 276–283. <<https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/handle/10315/3957>> (23.10.2020).
- Dehlin, Lennart 2011: Protokoll fört vid Ortnamnsrådets sammanträde i Luleå den 10–11 maj 2011. Gävle: Lantmäteriet.
- Förordning (2009:1395) för Sametinget. <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091395-med-instruktion-for\\_sfs-2009-1395](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091395-med-instruktion-for_sfs-2009-1395)> (23.10.2020).
- Generalstabskartan blad 9. *Kaalasluspa*. Norrbottens läns kartverk, uppmätt 1880 och utg. 1889. <[https://arkivok.lantmateriet.se/arkivok/s/document/rak2\\_J242-9-1\\_52414b5f4a3234322d392d31.bundle.djvu](https://arkivok.lantmateriet.se/arkivok/s/document/rak2_J242-9-1_52414b5f4a3234322d392d31.bundle.djvu)> (23.10.2020).
- GIS = Geografiskt informationssystem.
- Halling, Mats 2008: *Kartan i våra hjärtan: Kartografiska sällskapet 100 år 2008*. Stockholm: Kartografiska sällskapet.
- Hult, G. 1922: Topografiska kartan. Allmän översikt. – *Sveriges kartläggning: en översikt*. Kartografiska sällskapet. Stockholm: Generalstabens litografiska anstalts förlag. 61–71.
- ISO F = Institutet för språk och folkminnen, Uppsala.
- Kulturmiljölag 1988:950. <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950\\_sfs-1988-950](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950)> (23.10.2020).
- LM A § 259 = *Redovisningen av samiska namn*. A-protokoll 15 juni 2001. Gävle: Lantmäteriet.
- Mattisson, Ann-Christin 1993: *Samiska namn på fjällkartorna*. Ortnamn och namnvård 3. LMV-Rapport 1993:19. Gävle: Lantmäteriet.

- Ringstam, Hans 2002: *Sammanträde angående redovisningen av samiska ortnamn på de allmänna kartorna utanför fjällkartans område. Mötesanteckningar från ett möte vid Dialekt-, Ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, den 11 april 2002.*
- Rk/37 = *Förslag till topografiska kartans indelning* (1807). <[https://arkivso.k.lantmateriet.se/arkivso.k/s/document/lms2\\_RK@37\\_4c4d535f524b2f3337.bundle.djvu](https://arkivso.k.lantmateriet.se/arkivso.k/s/document/lms2_RK@37_4c4d535f524b2f3337.bundle.djvu)> (23.10.2020).
- SOFI = Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala.
- Swedell, Ulla 2009: Övergripande *granskningsprinciper* för samiska ortnamn. Skrivelse 9.10.2009. Uppsala: SOFI.
- Svenonius, Fredrik 1904: Den nya Norrbottenskartan, med särskildt afseende på *ortnamnens* stafning – *Ymer* 24. 400–406.
- SWEREF = *Swedish Reference Frame 1999*. <<https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/gps-geodesi-och-swepos/Referenssystem/Tredimensionella-system/SWEREF-99/>> (23.10.2020).
- Wiklund, Karl Bernhard 1895: Några ord om skrifningen af lapska ortnamn. – *Svenska Turistföreningens årsskrift*. 20–34.

## **Survey of Sami place names. Extended co-operation in the field of Sami onomastics between Sweden's Land Survey, the Sami Parliament and the Institute for Language and Folklore**

The Swedish government determined that, since 1 October 2018, the Sami Parliament is the official consultation body for issues regarding the approval of Sami place names in the National Land Survey's geodata. The Sami Parliament undertook consultations on the matter with the Institute for Language and Folklore during autumn 2018, in which the areas of responsibility were discussed.

The Sami Parliament's administration will organize and allocate the work to the respective language consultants. Among the main tasks are, firstly, to adapt the existing Ume Sami names to the appropriate accepted Sami orthography as well as to correct a great number of the Lule Sami names to Pite Sami.

On 1 July 2018, the Swedish National Land Survey concluded its almost 200 years of production of printed maps, and the present scale-classification in geodata is to be revised. Currently, the work on place names is being carried out from the scales 1:10 000, 1:50 000, 1:100 000, 1:250 000 and 1:1 million. The idea is that there will only be one basic scale – 1:10 000 – and that all the approved objects shown on the map will be adapted to this scale. There is now also work in progress to migrate objects from the basic scale 1:10 000 to the so-called SE50-database with nationwide coverage. These measures will offer possibilities to represent Sami place-names to a greater extent than before.

Keywords: Sami place-names, place-name regulation, orthography, mapping history, mapping, digital data bases

**Lennart Dehlin**

The Swedish Mapping, Cadastral and Land Registration Authority

*[lennart.dehlin@lm.se](mailto:lennart.dehlin@lm.se)*

# Uldgade i Tønder

## Historien om et gadenavn i det dansk-tyske sprogkontaktområde

Birgit Christensen

### 1 Indledning

*Uldgade* i Tønder kaldes i de tysksprogede kilder *Wolfstraße* og har altså to helt forskellige navne på dansk og på tysk. Der skal her redegøres for baggrunden for det, for hvad der kan belyse sagen yderligere, og hvad der kan konkluderes deraf.



Kort 1. Tønders indre by. Uldgade fornedet til højre. Kort fra 1920 i Lokallhistorisk Arkiv for Gl. Tønder Kommune.



## 2 Problemet og dets baggrund

Tønder ligger i det sydvestlige Sønderjylland tæt ved den nuværende grænse mellem Danmark og Tyskland. Fra den tidlige middelalder var Sønderjylland et hertugdømme, hertugdømmet Slesvig; Knud Lavard, der levede ca. 1096–1131, var den første hertug fra 1115 til sin død (Poulsen 2008: 81–84). Han var af dansk oprindelse, men på grund af senere sydfra kommende hertuger blev administrationssproget tysk, først nedertysk, men i løbet af 1600-tallet skiftedes til højtysk. Samtidig var talesproget i byen lige som i dag den danske, sønderjyske dialekt. Det kildemateriale, vi har til byens historie, stammer fra administrationen, og derfor er det på tysk. Der kan findes spor af dansk, men de er sjældne. Navne – både sted- og personnavne – kan oversættes, og det gjorde man tit, når man skrev tysk. En anden mulighed var at gengive den sønderjyske udtale med tysk ortografi. Med hensyn til gadenavnene i Tønder er det imidlertid det førstnævnte, der er det almindelige. For eksempel har man i Tønder gader med navne efter alle fire verdenshjørner: *Østergade* fører fra Torvet ud af byen mod øst, og i udkanten af den ældste del af byen bøjer den mod nord, *Søndergade* mod syd og *Vestergade* mod vest; *Nørregade* løber først mod nord, men drejer og løber derefter parallelt med Østergade og ud i Østergade, der hvor denne bøjer mod nord. Den slags gadenavne har man også i mange andre danske byer (Jørgensen 1970: 45–48). Jørgensen har begrænset sin behandling af emnet til Aalborg, Ribe, Nakskov og København, men navnene forekommer i flere byer. Som eksempler kan nævnes *Nørregade* i Odense (Trap 1958–1972, 12: 41) og *Vestergade* i Svendborg (Trap 1958–1972, 13: 552). I de tysksprogede dokumenter fra Tønders administration hedder gaderne på tysk *Norderstraße*, *Osterstraße*, *Süderstraße* og *Westerstraße*.

I 1850 besluttede byens magistrat, at der skulle sættes skilte med gadernes navne op på hushjørnerne, og navnene blev så på magistratens skriftsprog, altså tysk. På skiltene stod der *Norderstraße*, *Osterstraße*, *Süderstraße* og *Westerstraße*. Det blev gadernes officielle navne (Christensen 1985: 35–41).

Efter det danske nederlag i krigen 1864 kom Tønder sammen med resten af hertugdømmet Slesvig først til at høre under Preussen og Østrig, fra 1871 under Preussen alene. Efter en folkeafstemning i 1920 blev Tønder sammen med den nordlige del af hertugdømmet genforenet med Danmark, og nu skulle gaderne have officielle danske navne (Christensen 1985: 41–57). Med *Westerstraße* og *Süderstraße* etc. var det ikke noget problem. De danske navne, som var blevet brugt i daglig tale, blev nu officielle, og der blev hængt danske gadeskilte op ovenover de gamle tysksprogede. De tysksprogede blev hængende, for der var dengang mange tysksindede indbyggere i byen; faktisk havde byen tysk flertal ved afstemningen (Christensen 1985: 52), men skulle grænsen have gået nord om Tønder, ville det have voldt en del problemer (Becker-Christensen 1993: 27–29; Fink 1979; Becker-Christensen 2009: 241–261).

I aviserne var der i 1920 en debat om gadenavnene, som her refereres ganske kort på grundlag af et tidligere, mere detaljeret referat (Christensen 1985: 42–51). Det var en fremtrædende dansk personlighed, avisredaktør P. Skovrøy, og en fremtrædende personlighed fra tysk side, historiker og seminarielærer Ludwig Andresen, der ytrede sig. Især diskuteredes navnet på den gade, hvor der i dag står *Uldgade* på skiltene. Problemet er, at *Uldgade*, der er en sidegade til Søndergade, og som er blevet til i 1500-tallet (Mackeprang 1943: 68), hedder noget helt andet på tysk, nemlig hty. *Wolfstrasse*. I 1600-tallet var byens administrationsprog først nedertysk, derefter højtyisk, og derfor er også det bevarede kildemateriale på tysk (Christensen 2006). I begyndelsen af 1600-tallet var formen nty., for eksempel *wulfstrate* i et regnskab fra 1607. I den senere del af århundredet, skrives for eksempel *Wulffs Straße* med nty. forled og hty. efterled i et skattemandtal fra 1671 og i det følgende århundrede for eksempel hty. *Wolffstraße* i et skattemandtal fra 1721 (Sønderjyske Stednavne III: 7), jfr. referatet af Sønderjyske Stednavne nedenfor. Nedertysk *Wulf* og højtyisk *Wolf* betyder 'ulv'. Ludwig Andresen, der har efterladt sig et stort forfatterskab om Tønders historie (f.eks. Andresen 1937; 1939), holdt på dette navn i diskussionen, for i kilderne havde han aldrig set andet navn på gaden, og han roser historikeren Louis Bobé for at have oversat det til *Ulvegade*

(Bobé 1905: 101; Christensen 1986: 49–50). P. Skovrøy, derimod, var af den opfattelse, at der på gadeskiltet skulle stå *Uldgade*; det mindede om handlen med uld i gamle dage, og ”der har såmænd aldrig været ulve i den gade”, skrev han (Christensen 1986: 44, 50–51). Problemet er opstået, fordi appellativerne *uld* og *ulv* i byens dialekt udtales fuldstændig ens (Christensen 1986: 51). Hvad er nu det oprindelige?

I Tønder byarkiv fra 1500- og 1600-tallet er der aldrig fundet noget belæg på et *\*Wollestraße* ’Uldgade’, selv om det kunne tænkes at findes både i byens forskellige regnskabsmateriale og i materialet fra gadens indlemmelse i selve byen (Tønder byarkiv pk. 23). *Sønderjyske Stednavnes* ældste belæg på gadens navn er det, der står i tillægget og ifølge udgiverne er fra 1585 (*Sønderjyske Stednavne* I: 169). Det er på latin, *platea lupina*; *platea* subst. betyder ’bred gade’, *lupina* adj. er dannet til *lupus* ’ulv’ og betyder ’hørende til ulv’, men det kan ikke ses, om der med ’ulv’ er tænkt på et proprium eller et appellativ. Belægget stammer fra en tekst af Heinrich Rantzau. *Sønderjyske Stednavne* henviser til Andresen (1939: 86), hvor igen henvises til Westphalen (1739: spalte 58). Heinrich Rantzau, der levede fra 1526 til 1598, var statholder i de kongerigske dele af hertugdømmerne og boede på Møgeltønder slot, også kaldet Møgeltønderhus, det nuværende Schackenborg i byen Møgeltønder (*Sønderjyske Stednavne* III: 246–247) mellem 5 og 6 km fra Tønder, og hans tekst viser sig at være en beskrivelse af hertugdømmerne; der står, at *platea lupina* 29. juni 1586 blev opslugt af en brand. Man kan ikke slutte deraf, at gaden hed sådan allerede i 1586, men den kaldtes sådan, da Heinrich Rantzau skrev sin tekst i 1597 (Westphalen 1739: upagineret førsteside).

Alle de følgende belæg findes også i *Sønderjyske Stednavne*, under Tønder købstad (*Sønderjyske Stednavne* III: 7). Det første her er fra 1607 og stammer fra et regnskab. Det er på nedertysk: *wulfstrate*. Derefter et fra en jordebog 1613, på højtysk: *in der wolff und Wester Strassen*. Derpå igen et nedertysk belæg fra et regnskab 1633–34 *wulff stratte*, så et belæg fra et regnskab 1640, hvor forleddet er på nedertysk og efterleddet højtysk, *Wulffstrassen*. På samme måde er forleddet på nedertysk og efterleddet på højtysk i de følgende tre belæg, en skat-

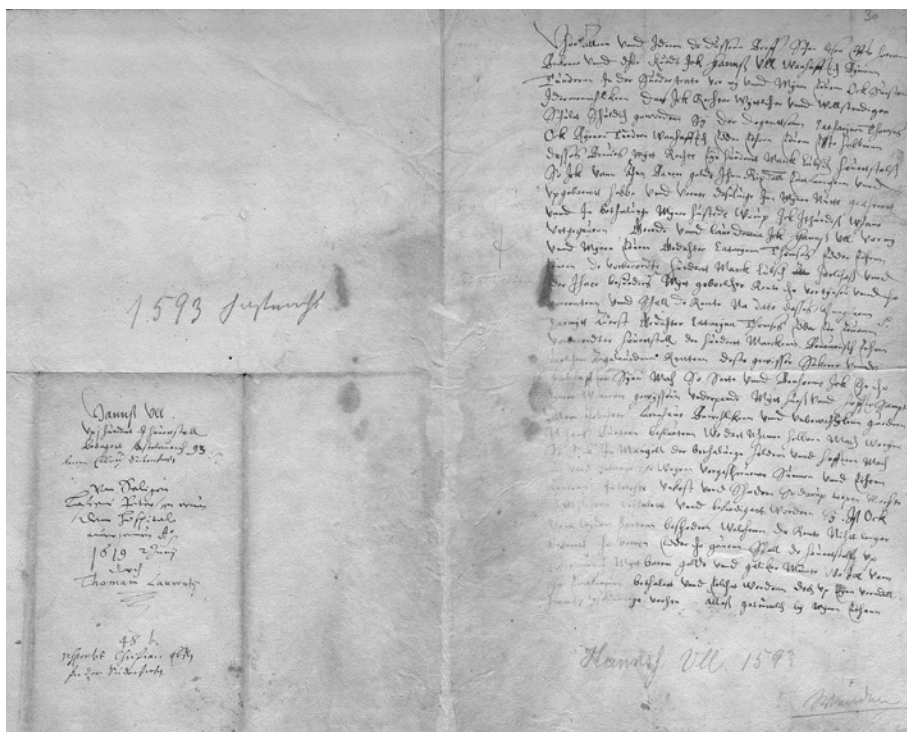
teliste 1671 *Wulffs Straße* med genitivs-s på forleddet, en skatteliste 1673 *Wulff-straeß*, et register 1685 *der Wulff ... straßen*. Den første rent højtyske form er fra en skatteliste 1721 *Wolffstraß*. Derpå følger to belæg fra Pontoppidan (1781): et rent dansk, *Ulve-Gade*, og et med højtysk forled og dansk efterled *Wolfsstræde*. I folketællingen 1835 skrives navnet på højtysk *Wolfstrasse*. Derpå har *Sønderjyske Stednavne* et belæg fra et topografisk værk om hertugdømmet Slesvig (Trap 1864): dette er det første belæg på *Uldgade*. En anden topograf, Oldekop (1906), skriver *Wulfstr.* med nedertysk forled, og endelig skriver en postadressebog 1921 og fjerde udgave af yderligere et topografisk værk, Trap *Danmark* (1920) *Uldgade*. (I dette referat er *Sønderjyske Stednavnes* forkortelser opløst. *Sønderjyske Stednavne* giver ingen nærmere kildehenvisninger til skattelister og register, men de ligger i byarkivet.) *Sønderjyske Stednavne* har derefter følgende forklaring: ”Den nuv. da. Form Uldgade stemmer ikke med de ældre Former, der tyder på ty. Wulf, mul. et Personn., eller, om det skulle være dyrenavnet, da i nederty. Form, svar. til højty. Wolf; imidlertid kunde det, efter Forekomsten i de tyskskrevne Regnskaber og Skattelister være oversat til Ty. fra da. Ulvegade, som DAtl [dvs. Pontoppidan (1781)] har. Ifl. stedlig Tradition skal Navnet dog hidrøre fra, at ved denne Gade, langs Aaen, lossedes Baaden, der bragte Uld fra Marsken til Byens Købmænd. Men er Forleddet oprindl. Uld, maa Navnet i hvert Fald i gammel Tid være blevet omtydet.” Den anonyme forfatter har altså ikke nogen definitiv forklaring.

### 3 Et nyt fund

I 1500- og 1600-tallet var der et hospital i Tønder; det var ikke et sygehus, men en social institution, hvor fattige mennesker kunne bo. For at finansiere driften drev hospitalet en art bankvirksomhed (Christensen 2009). Herfra findes de såkaldte hospitalsobligationer, dvs. lånedokumenter (Tønder byarkiv pk. 651). Disse arkivalier hører til de ældste bevarede fra Tønder. Hospitalet udlånte penge til byens forretningsfolk. Det kunne også ske, at folk, der havde meget brug for penge af en eller anden grund, fik et lån. Således fik to kvinder, mor og datter, der begge var enker, lån til at få bygget et nyt hus, da deres hus var brændt

(Christensen 2009: 107). Under forarbejderne til Christensen (2006) og Christensen (2009) blev der fundet en obligation, der var udstedt af *Hans VII*, og han boede i *Suederstrate*, dvs. Søndergade (se figur 1 foroven til højre). I datiden blev *U-* i forlyd meget ofte skrevet *V-*.

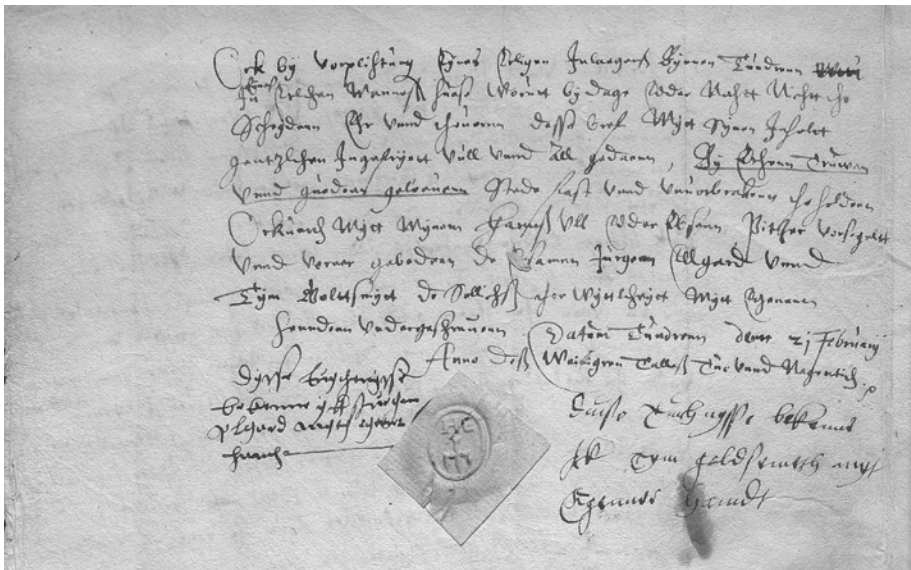
Dette tilnavn er altså blevet udtalt *Ull*. I det følgende skrives navnet med *U-* uden for citater for at lette læsningen, selv om der fra datiden kun er fundet belæg med *V-*.



Figur 1. Hospitalsobligationen. Til højre side 1, til venstre side 4. Tønder byarkiv pk. 651.

Hans Ull havde lånt 100 mark af Catharine Thomses. Obligationen, der er på nedertysk, er dateret 1592 21/2, og der står i den, at den er udstedt af ”Hannß VII Wanhaffthich Bynnen Tunderenn In der Suederstrate” (se figur 1 foroven til højre) ’Hans Ull bosat i Tønder i Søndergade’. Den er med hans segl, men uden hans underskrift. I tekstens slutning

kalder han sig selv "Hannß VII Edder Ebsenn" (se figur 2) 'Hans Ull eller Ebsen' (Tønder byarkiv pk. 651). På bagsiden ses, hvordan den havnede i Hospitalet: "Hannß VII / vp j hundredt Mark houettstoll bedagett fastelauend 93 etc. / Anna Ebbes Suderstras / Von seligen / Lafrens Peterßen / eruen / dem Hospitale / auergeuen A° etc. / 1619 2 Junij / dorch / Thomam Laurentij" 'Hans Ull på 1 hundrede mark hovedstol forfalder fastelavn 93 etc. Anna Ebbes Søndergade Af salig Lafrens Petersens arvinger overgivet til Hospitalet Anno etc 1619 2. juni af Thomas Laurentii'. Nedenunder står der: "respondet Christian Ebsen / In der Suderstrasen" 'svarer Christian Ebsen i Søndergade'. Thomas Laurentii, med latiniseret patronym, må være søn af Lafrens. Anna Ebbes må have været gift med eller enke efter en mand ved navn Ebbe og kan derfor tænkes at være Hans Ebbesen Ulls mor; hun boede jo også i *Suderstras* 'Søndergade'. Det ser ud til, at hun har overtaget obligationen. Christian Ebsen kan have været Hans' bror eller på anden måde i slægt med ham.



Figur 2. Hospitalsobligationen, side 2. Resten af denne side samt side 3 er blank. Tønder byarkiv pk. 651.

Hans Ulls adresse er særlig interessant, for den gade, hvis navn nu er *Uldgade*, udgår fra Søndergades vestside og er opstået i løbet af 1500-tallet på en grund, hvor der havde ligget et franciskanerkloster, der var blevet revet ned (Andresen 1939: 31, 85; Mackeprang 1943: 68). Han har altså boet lige i nærheden af Uldgade, og det kan således tænkes, at gaden har navn efter ham.

Vi har i Danmark et stort antal gader, hvis navne som forled har navnet på en samtidig person med tilknytning til stedet, og Bent Jørgensen (1970: 67–70) har i sin bog om dansk gadenavneskik som ovenfor nævnt en række eksempler fra Ålborg, Ribe, Nakskov og København. Her kan nævnes nogle få eksempler omtrent fra Hans Ulls tid på sådanne navne i Tønders naboby mod nord, Ribe: *Per Dhorns gade*, der kendes fra en afskrift fra 1553, dvs. den nuværende *Peder Dovns Slippe*, *Matthis Scriffuers Gade*, der kendes allerede fra 1442 og er navn på den gade, der nu hedder *Hundegade*, samt *M. Madtz Hønes gade*, der kendes i en kilde fra 1688 og i 1736 omtales som det tidligere navn på *Vægtergade* (Jørgensen 1970: 68, 7 med kildehenvisninger). I skriftlige kilder fra datiden ser man, at naboers navne nævntes, når man skulle beskrive, hvor et hus eller en grund lå. I et kirkeregnskab fra Sønderborg, ”Kerkswarenbook” ’Kirkeværbog’, er der mange eksempler på dette (Christensen 2016). Man har således brugt beboernes navne til at orientere sig efter. Så det er sandsynligt, at gaden har navn efter Hans Ull, og navnet har oprindeligt sandsynligvis været *\*Ullsgade* på dansk med forleddet i genitiv lige som i eksemplerne hos Jørgensen.

### 3.1 Slægten, der på dansk kaldes Ull, på nedertysk Wulf

Optræder Hans Ull flere gange i kilderne, og kan der også findes slægtninge til ham? Er der noget, der peger på, at de boet i gaden? Her ville en kirkebog fra Tønder have været nyttig, men desværre er der først en dåbsliste fra 1653, og listen over døde begynder først 1740.

I Tønder byarkiv pk. 23 er der imidlertid et stort kildemateriale vedrørende gaden og et par nabogader. Disse gader hørte oprindeligt ikke under byens administration og jurisdiktion. De lå på Slotsgrunden, der

var et areal hørende til Tønder slot. Navnet *Slotsgrunden* er i nutiden bevaret som gadenavn, se kortet ovenfor, men oprindeligt dækkede navnet et større areal. Gaderne blev først indlemmet i Tønder i 1665 (Mackeprang 1943: 68–69); arkivalierne i Tønder byarkiv (pk. 23) vedrører for en stor dels vedkommende denne indlemmelse. Men gaderne ligger klos op ad den gamle bymidte. Det kan udmærket tænkes, at der er blevet handlet med uld i gaden, for det er oplagt at forestille sig, at der er blevet drevet fåreavl i marskområderne ved byen lige som i dag, og desuden blev der i 1700-tallet eksporteret uld fra Ejdersted syd for Tønder (Pontoppidan 1759: 79, 266), men der er ikke fundet oplysninger om uldhandel i gaden.

Der kunne findes mere om Hans Ulls slægt. Det gennemgås her for at bekræfte slægtens tilknytning til gaden og præcisere, hvor den boede.

I 1602 udbrød der pest i Tønder, og der findes en fortegnelse over dem, der døde af pest, i ”*der Wulffstraten*” (Tønder byarkiv pk. 23). Nr. 35 på denne liste er en *Karsten Wulf*. Han er sandsynligvis en slægtning til Hans Ull, men navnet er oversat, og her ser vi, at mindst et medlem af slægten har boet i gaden.

I et brev dateret 1617 25/2 fra amtmænd i Tønder Hans von der Wisch på højtysk står, at vægteren på rådets befaling har stævnet en række personer, som hører under Tønder herredsting, på grund af vidneudsagn, som de aflagde på deres værning ”*Contra Ebbe Vllen*” ’Mod Ebbe Ull’ (Tønder byarkiv pk. 113); *Vllen* er oblik kasus af *Vll*. Der har altså været en retssag mod en mand ved navn *Ebbe Ull*. Den 11. november 1615 får en *Eby Wulf* (*Eby Hansen*) borgerskab. Det ses af en fortegnelse over de personer, som tog borgerskab, som Ludwig Andresen (1937: 30) har udarbejdet på grundlag af byens retsprotokoller. Det må være samme mand som ham, der blev ført retssag mod, og da han hedder *Hansen*, kan vi være sikre på slægtskabet mellem Eby Hansen og Hans Wulf. Andresen (1939: 86) oplyser da også med Retsprotokol 3. september 1613 som kilde, at han er søn af Hans Wulf; han og hans broder, der også hed Hans, delte arven efter deres far, sådan at Eby fik et hus på 9 fag ud til ”*Süderstraße*” og Hans 5 fag ”*in der Wulfstraße*”.



Hans Wulf boede iflg. Andresen (1939: 86) med ”Hospitalsbuch”, dvs. Hospitalets regnskabsbog (Tønder byarkiv pk. 654), som kilde i 1619 på hjørnet af ”Süderstraße og Wulfstraße”. Slår man op i bogen, ser man, at det er omtalen af obligationen, Andresen har fundet. Der står på nedertysk ”mit einem Breue von hans wulues eruen in der Suderstrate” ’med et brev fra Hans Wulfs arvinger i Søndergade’, og Anna Ebbes’ navn er tilføjet i margenen. Andresen kendte altså Hans og hans slægt, men kun med tilnavnet på tysk.

Fra 1663–1664, altså før *Wulfstraße* i 1665 kom under byens jurisdiktion, se ovenfor, findes en sag, hvor en Niels Ebsens hus nævnes (Tønder byarkiv pk. 23: 122–127 med vedlagte unummerede sider). Indbyggerne i gaden ønskede at få et vagthus ved Niels Ebsens hus revet ned, da det stod i vejen for deres vogne. Borgmester og råd ønskede det ikke nedrevet; de skrev, at Niels Ebsens hus ikke lå i ”Wulfsstraße”, men i Søndergade, selv om husets side gik lidt hen langs ”Wulfsstraße”. Derfor hørte Niels Ebsens hus og også vagthuset under byens jurisdiktion, så borgmester og råd mente at have ret til at bestemme det. *Ebbe* et helt usædvanligt navn i byen; det kan man konstatere, hvis man gennemgår de mange skatteregistre fra datiden samt Andresen 1937. Det kan derfor udmærket tænkes, at det er Ebbe Ulls søn. Niels Ebsen nævnes også i skatteregistrene *Monatliche Schatzungsanlage* 1664, 1669–71 og 1673–74 (Tønder byarkiv pk. 232). I det første hæfte fra 1664, hvor der ikke nævnes gadenavne, men blot kvarternavne, findes Niels Ebsen i Sydøstkvarteret; Sydøstkvarteret er området øst for Søndergade og syd for Østergade, se kortet 1. I det næste hæfte, som er fra januar og februar 1666, bor han samme sted, i 1666, maj–juli, nævnes han under ”Wulffstraße”. I 1669 ser vi, at skatteopkræveren først er gået mod syd ned ad ”Sueder-Straeße”, så til højre gennem ”Wulff-Straeße”, derpå tilbage og mod nord op ad ”Sueder-Straeße anderer Seyte” ’Søndergade anden side’, hvor Niels Ebsen bor som den første, altså på hjørnet. Tilsvarende i 1670 og 1671 og 1673; i 1673 nævnes nordsiden af ”Wulff-Straeße” lige før vestsiden af Søndergade, hvor Niels Ebsen nævnes som den første. Dette bekræfter, at Niels Ebsen stadig har boet på hjørnet af Søndergade og ”Wulfstraße”, se kort 1. Det fremgår i 1670 og 1671, at ”Søndergade anden side” er vestsiden,

for man nævner også Søndergade østre side, og oplysningerne fra 1673 tyder på, at det er det nordlige hjørne, hvor det nuværende Søndergade 21 er; den lange side af dette hus grund vender ud mod Uldgade, se kort 1. Da naboen hele tiden er Claus Jacobsen, dog i 1673 Claus Jacobsens enke, er Niels Ebsen ikke flyttet. I skatteregistret 1673 nævnes en *Ebbe Wulf, und Seine Mutter* i Sydøstkvarteret (Tønder byarkiv pk. 232); det er antagelig slægtninge.

Navnet *Karsten Wulf* kunne også findes igen. Der findes en hospitalso-bligation 4. april 1601 (Tønder byarkiv pk. 651) fra *Carstenn Wulff burger binnen Tundern* 'Carsten Wulff borger i Tønder', hvormed han pantsætter sit hus *in der Osterstraßen* 'i Østergade'. Seglet er helt forskelligt fra Hans Ulls. Om han er identisk med den Karsten Wulf, der døde det følgende år af pest i Uldgade, kan ikke siges, for der er ikke noget eksempel på, at hans navn skrives *Vll*, og der er intet patronym, der kan hjælpe til at bestemme hans familieforhold.

### 3.2 Betydningen af *Ull*

Som ovenfor nævnt udtales appellativerne *uld* og *ulv* i byens dialekt fuldstændig ens (Christensen 1986: 51). Betyder propriet *Ull* 'uld' eller 'ulv'? Som det fremgår her, er navnet *Ull*, i datiden skrevet *Vll*, i de tysksprogede kilder altid oversat til *Wulf*. Substantivet *uld*, brugt som tilnavn på en person, er faktisk en mulighed på dansk; i *Danmarks gamle Personnavne* (Knudsen & Kristensen & Hornby 1979: spalte 1155–1158) findes eksempler på både *uld* og *ulv* som tilnavn, dog med flest eksempler på sidstnævnte. Men der findes fra Tønder ikke noget eksempel på, at *Ull* er oversat til *Wolle*. Med Ludwig Andresens "Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern" ['Byen Tønders borger- og indbyggerbog'] (1937) har vi et godt kendskab til navnene på byens voksne mandlige borgere og indbyggere, så muligheden for, at der skulle have levet en person med tilnavnet *Ull* i betydningen 'Uld', som i de tysksprogede kilder ville være blevet oversat til *Wolle*, er minimal. Efterhånden er det gamle danske til- eller slægtsnavn *Ull* blevet glemt, og slægten har formentlig levet videre med den tyske oversættelse af navnet. På dansk er gadenavnets forled med den sønderjyske udtale *Ull-*

så – med tanke på ulden og de mange får i marsken – blevet opfattet som uld. Der er altså sket en omtydning. Det genitivs-*s*, som vi ser i formen *Wulffs Straße* fra 1671 i Sønderjyske Stednavne, og som formodentlig har været der oprindeligt, er forsvundet, formentlig i analogi med *Wolfstrasse*, hvor -*s*- er forsvundet ved sandhi. På tysk blev propriet *Wolf* opfattet som appellativet *Wolf*, der er altså sket en deproprialisering.

### 3.3 Er Ull et slægtsnavn?

*Ull* skal højst sandsynligt opfattes som et slægtsnavn, for slægtsnavne var ved at komme i brug i byen på den tid. Andresen behandler emnet og omtaler en af de fremtrædende familier i byen, Andersen, som brugte dette patronym som slægtsnavn fra omkring 1600. Fra omkring 1670 dannede de navnet *Ambders*, også skrevet *Amders*, og brugte det som slægtsnavn (Andresen 1937: 170; 216–217; Christensen 2008: 152). På lignende måde hed byskriver Jürgen Thimsens søn, Frederich, Thimm til efternavn, altså et slægtsnavn, der var dannet af faderens patronym (Christensen 2005: 113, 117). Sådan kunne man selv lave sig et slægtsnavn. En anden slægt i byen, slægten *Roost*, hvor mændene skiftevis hed *Jacob* og *Jens* og også brugte deres patronym, kom fra landsbyen Roost nogle få kilometer fra Tønder (Christensen 2008: 153). Hos Andresen findes yderligere eksempler på stednavne brugt som slægtsnavne, både fra nord og syd. Han omtaler også ”Taufnamen”, dvs. fornavn, af germansk oprindelse, der er blevet til ”Stammnamen”, dvs. slægtsnavne, og på hans lille liste over disse finder vi navnet *Wulf* (Andresen 1937: 170). Men han har ikke været opmærksom på, at det er en oversættelse til tysk af det danske *Ull*.

## 4 Konklusion

Det kan konkluderes, at gadens oprindelige navn må være *\*Ullsgade*. At dette navn ikke er overleveret på skrift, hænger sammen med, at det bevarede kildemateriale stammer fra den tysksprogede administration. Dette navn er så blevet oversat på sædvanlig måde til nedertysk *Wulfstrasse*, højtysk *Wolfstrasse*, helt på samme måde som *Søndergade* blev oversat til *Süderstrasse*, *Westergade* til *Westerstrasse* etc., og

gadens navn falder alligevel ikke uden for mønstret. *Ull* må være et oprindeligt tilnavn med betydningen 'ulv', der er blevet hængende ved personerne og har udviklet sig til slægtsnavn. Efterhånden er det den tyske oversættelse, der er kommet i brug, og Ludwig Andresen (1937; 1939), der kendte slægten og vidste, hvor den boede, kendte kun den. I *Sønderjyske Stednavne* bemærker vi genitivs-s'et i formen *Wulffs Straße* fra 1671, som tyder på, at man på det tidspunkt i byen stadig har været klar over, at det drejede sig om et personnavn. I den delvis tyske form fra Pontoppidan (1781), *Wolfsstræde*, med tysk forled og dansk efterled, er der også et genitivs-s. *Uldgade* synes efter dette at være forholdsvis nyt. Noget *\*Wollestraße* har udgiverne af *Sønderjyske Stednavne* ikke set, og det har jeg selv heller ikke. Omtydningen til *Uldgade* skyldes formentlig, at der blev handlet med uld på egnen. Sønderjyske Stednavne er tæt på at ramme rigtigt ved at komme ind på muligheden af en oversættelse fra et dansk *Ulvegade*, blot har man ikke tænkt på, at der kunne være tale om et proprium *Ulv*, og man har ikke været opmærksom på oplysningerne hos Andresen (1939: 86) om Hans Wulf og hans sønner.

## 5 Efterskrift

Som det ovenfor er fortalt, var der i forbindelse med Genforeningen i 1920 en diskussion om, hvad der skulle stå på de dansksprogede skilte, der skulle hænges op. Der var også diskussion om, hvorvidt de skulle hænge over eller under de tyske, som man lod hænge (Christensen 1985: 52–57, foto på side 53); med det tyske flertal i byen ville det jo ikke have været så nemt at tage dem ned. Med skiltene gik det senere på denne måde: Der blev ved at være et ret stort tysk mindretal i byen, som nærrede visse forhåbninger, da Danmark blev besat af Tyskland 9. april 1940 (Becker-Christensen 1993: 95–99; Skov Kristensen 2011; 2019), og i tiden frem til 1945 hang skiltene der stadig. Efter de fem besættelsesår var man imidlertid blevet inderligt træt og ked af at se på de tyske gadeskilte, og få dage efter Befrielsen 5. maj 1945 tog byens postbude sagen i egen hånd og tog dem ned. Begivenheden, som udviklede sig til en fest, er skildret af Christensen (1985: 57–61) og Becker-Christensen (1993: 117–119). Sådan gik det til, at skiltene med *Wulfstrasse* forsvandt.

## Kilder

### *Arkivmateriale*

- Tønder byarkiv pk. 23: *Fortegnelsen over dem, der døde af pest i 1602*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523149#39003,5580950>>.
- Tønder byarkiv pk. 23: *Udateret brev nr. 125, hvori Niels Ebsens hus nævnes sammenhørende med brev af 1663 28/4*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523149#39003,5581184>>.
- Tønder byarkiv pk. 23: *Brev nr. 126 1663 28/4, hvori Niels Ebsens hus nævnes*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523149#39003,5581185>>.
- Tønder byarkiv pk. 23: *Brev (uden nummer), hvori beliggenheden af Niels Ebsens hus beskrives*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523149#39003,5581179>>.
- Tønder byarkiv pk. 113: *Brevet 1617 25/2*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523266#39101,5607009>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: *Monatliche Schatzungsanlage* (siderne hvor Niels Ebsen nævnes), 1664. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39228,5663124>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: *Monatliche Schatzungsanlage* 1666 januar–februar. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39228,5663135>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1666 maj–juli. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39228,5663145>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1666 maj–juli *Gadenavne*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39228,5663144>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1669. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39229,5663159>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1669 *Skatteopkræverens rute*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39229,5663157>>; <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39229,5663158>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1670. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39229,5663173>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1671. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39229,5663189>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1673. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39230,5663205>>.
- Tønder byarkiv pk. 232: 1673 *Ebbe Wulf og hans mor*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16523431#39230,5663203>>.

- Tønder byarkiv pk. 651: *Arkivpakkens begyndelse*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16515334#35144,4796111>>.
- Tønder byarkiv pk. 651: *Hospitalsobligationen 1592 21/2*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16515334#35144,4796134>>; <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16515334#35144,4796135>>.
- Tønder byarkiv pk. 651: *Hospitalsobligationen 1601 4/4*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16515334#35144,4796124>>.
- Tønder byarkiv pk. 654 (Hospitalsregnskabet). *Siden med omtale af obligationen*: <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=16515334#35230,4812247>>.
- Tønder Købstads Byfoged. *Protocolla judicialia* [’retsprotokol’] 1608–1614. *Arvesagen 1613*. <<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=18060198#230156,43592325>>.

## Litteratur

- Andresen, Ludwig 1937: *Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern*. Kiel: Verlag Heimat und Erbe.
- Andresen, Ludwig 1939: *Geschichte der Stadt Tondern bis zum dreißigjährigen Krieg (1627)*. Flensburg: Verlag Heimat und Erbe.
- Becker-Christensen, Henrik 1993: *Byen ved grænsen. Tønder 1920–1970*. Aabenraa: Institut for Grænseregionsforskning.
- Becker-Christensen, Henrik 2009: Fra ”mod hinanden” til ”med hinanden”. – Hans Schultz Hansen & Lars N. Henningsen & Carsten Porskrog Rasmussen (red.), *Sønderjyllands Historie II. Efter 1815*. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland. 241–472.
- Bobé, Louis 1905: Bidrag til Tønder Bys og Hostrup Sogns Historie 1540–1692. – *Sønderjyske Aarbøger*. København: Gyldendalske Boghandel. 99–109.
- Christensen, Birgit 1985: Gadeskilte og gadenavne i Tønder. – Bent Jørgensen (red.), *Stednavne i brug. Festskrift udgivet i anledning af Stednavneudvalgets 75 års jubilæum*. Navnestudier 26. København: C.A. Reitzels Forlag. 35–63.
- Christensen, Birgit 2005: Stadtschreiber in Tondern während des 17. Jahrhunderts und der bei ihnen zu beobachtende Schriftsprachenwechsel vom Niederdeutschen zum Hochdeutschen. – Lennart Elmévik & Stefan Mähl & Kurt Erich Schöndorf (Hrsg.) unter Mitwirkung von John Ole Askedal und Otto Erlend Nordgreen, *Niederdeutsch in Skandinavien V und VI. Osloer Beiträge zur Germanistik 2005*. Frankfurt am Main: Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften. 105–140.
- Christensen, Birgit 2006: Schriftsprachenwechsel Niederdeutsch-Hochdeutsch in der Stadt Tønder im deutsch-dänischen Grenzgebiet. Eine Phaseneinteilung. – Gisela Brandt (hrsg.), *Kommunikative Anforderungen – Textsorten – Sprachgebrauch soziofunktionaler Gruppen*. Stuttgarter Arbeiten zur Germanistik 434. Stuttgart: Akademischer Verlag. 135–155.

- Christensen, Birgit 2008: Die Schriftsprachkenntnisse der Bürgermeister der Stadt Tønder/Tondern zur Zeit des Schriftsprachwechsels Niederdeutsch-Hochdeutsch im 17. Jahrhundert. – Jörg Meier & Arne Ziegler (hrsg.), *Die Anfänge deutschsprachiger Kanzleien in Europa*. Beiträge zur Kanzleisprachenforschung 4. Wien: Praesens Verlag. 141–158.
- Christensen, Birgit 2009: Der Schriftsprachwechsel von Niederdeutsch zu Hochdeutsch in der Verwaltung des Hospitals zu Tønder im 17. Jahrhundert. – Andrea Moshövel & Libuše Spáčilová (hrsg.), *Kanzleisprache – ein mehrdimensionales Phänomen*. Beiträge zur Kanzleisprachenforschung 6. Wien: Praesens Verlag. 97–115.
- Christensen, Birgit 2016: Das ”Kerkswarenbook” und die Kirchenrechnungen der Marienkirche der Stadt Sønderborg 1554–1733. Aufbau und Entwicklung. – Rainer Hünecke & Sandra Aehnelt (hrsg.), *Kanzlei und Sprachkultur*. Beiträge zur Kanzleisprachenforschung 9. Wien: Praesens Verlag. 203–215.
- Fink, Troels 1979: *Da Sønderjylland blev delt 1918–1920*. I–III. 2. udgave. Afstemningerne og genforeningen januar til juli 1920. Aabenraa: Institut for Grænseregionsforskning.
- Jørgensen, Bent 1970: *Dansk Gadenavneskik*. Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning nr. 9. København: Akademisk Forlag.
- Knudsen, Gunnar & Kristensen, Marius & Hornby, Rikard 1979 [1954–1964]: *Danmarks gamle Personnavne*. Bd. II Tilnavne. København: Dansk Historisk Håndbogsforlag [G.E.C. Gad.].
- Mackeprang, M. 1943: Tønder under Hertugstyre indtil 1713. – M. Mackeprang (red.), *Tønder gennem Tiderne Skrevet af danske Forfattere*. Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 3. 47–124. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland.
- Oldekop, H. 1906: *Topographie des Herzogtums Schleswig*. Kiel: Lipsius & Tischer.
- Pontoppidan, Erik 1759: *Eutropii Philadelphi* [i.e. E. Pontoppidans] *Oeconomiske Balance eller Uforgribelige Overslag paa Dannemarks naturlige og borgerlige Formue til at giøre sine Indbyggere lykkelige, saavidt som de selv ville skønne derpaa og benytte sig deraf*. København: Andreas Hartvig Godiche.
- Pontoppidan, Erik 1781: *Den danske Atlas. Tomus VII*. København: Andreas Hartvig Godiche.
- Poulsen, Bjørn 2008: Hertugdømmets dannelse 700–1544. – Hans Schultz Hansen & Lars N. Henningsen & Carsten Porskrog Rasmussen (red.), *Sønderjyllands Historie I. Indtil 1815*. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland. 41–186.
- Skov Kristensen, Henrik 2011: *Straffelejren. Fårhus, landssvigerne og retsopgøret*. København: Nyt Nordisk Forlag i samarbejde med Nationalmuseet.
- Skov Kristensen, Henrik 2019: *Gerningsmænd eller ofre? Erindringer om nazismen, Anden Verdenskrig og efterkrigsårenes retsopgør med særligt henblik på det tyske mindretal i Sønderjylland*. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland.

*Sønderjyske Stednavne I 1944. Indledning. Nørre-Tyrstrup Hrd. m.m. Tillæg. Registre.*  
København: Stednavneudvalget (= Danmarks Stednavne Nr. 3). G.E.C. Gad.

*Sønderjyske Stednavne III 1933. Tønder Amt med Dele af Ribe Amt.* Stednavneudvalget  
(= Danmarks Stednavne Nr. 5). København: G.E.C. Gad.

Trap, J. P. 1864: *Hertugdømmet Slesvig.* København: G.E.C. Gad.

Trap, J. P. 1920: *Danmark.* 4. udgave. København: G.E.C. Gad.

Trap, J. P. (1958–1972): *Danmark.* 5. udgave. København: G.E.C. Gad.

Westphalen, Ernst Joachim von 1739: *Monumenta inedita rerum Germanicarum  
præcipue Cimbricarum et Megapolensium. I.* Lipsiæ [Leipzig]: Martinus.



## **Uldgade in Tønder. The story of a street-name in the area of Danish-German language contact**

Under German rule, 1864–1920, the streets in the market towns of south Jutland had official street names in German. These names had, in general, come into being through translations of the Old Danish street names into German, or through a rendering of the south Jutlandic pronunciation using German orthography; for example, *Vestergade* became *Westerstraße*. German forms of the old street names were also known from the time before 1864; they can be found in German-language documents in the town archives, written by or to the town administration, because the dukes and their courts were German speaking and had German as their written language.

*Uldgade*, however, bore the name *Wolfstraße* in German, and thus had two different names, which was extremely unusual. Following re-unification in 1920, there was a heated newspaper debate about the name. I have discovered material in the Tønder town archives from the 1500s and 1600s that makes clear that the street was originally named after a member of a family called *Ull*. In my paper, I clarify this and explain how it came to be that two different names evolved. From 1920, there were both Danish and German street signs in Tønder. At the end of the occupation in 1945, the local postmen removed the German street signs.

Keywords: language contact, street name, border land, town history, south Jutland

**Birgit Christensen**  
Freelancer, Copenhagen  
*christensen.birgit@gmail.com*

---

# The use of minority language settlement names in the official Hungarian Gazetteer

Attila Sasi

## 1 Introduction

In Hungary, the status and registration of minority language settlement names is unregulated. This study reviews the main statistical data about the ethnic minorities in Hungary, the types of minority language settlement names and the legal regulation of the use of settlement names in minority languages in Hungary and neighbouring countries. It presents the imperfections of the list of minority settlement names published by the official Hungarian Gazetteer, the current problems around signs with minority language settlement names and outlines the tasks required for the regularization of minority language settlement names.

## 2 Ethnic minorities in present-day Hungary

According to the most recent census 2011 (KSH 2011), of the nearly 10 million inhabitants of Hungary, 769 000 declared themselves members of an ethnic minority group. Among them 645 000 people belong to one of the thirteen legally recognized domestic ethnic minorities: Bulgarian, Armenian, Croatian, German, Greek, Polish, Roma, Romanian, Rusyn (also called Ruthenian), Serbian, Slovak, Slovenian, Ukrainian. Overall there are fourteen minority languages, because the Roma population speaks not only Hungarian, but Romani and Bayash languages as well. Bayash (also Boyash) is a Romanian dialect (OEAW 2019).

The most populous ethnic minority group is the Roma (also Romani people or Gypsies) with 316 000 people (Map 1), but experts estimate even greater numbers: according to them there are approximately 800–900 000 Roma scattered all over the country (Pénczes & Tátrai &

Pásztor 2018). According to the regional data of the census 2011 (KSH 2011), the majority of the following minorities (Germans 186 000, Romanians 36 000, Slovaks 35 000, Croats 27 000, Rusyns 3 900, Slovenes 2 800 people) live in smaller settlements in their traditional regions (Map 1). Other ethnic minorities (Serbs 10 000, Ukrainians 7 400, Poles 7 000, Bulgarians 6 200, Greeks 4 600, Armenians 3 600) live predominantly in cities with a population of more than 30 000. In 726 of Hungary's 3 154 settlements (administratively independent localities) the proportion of minorities exceeds 20 % or their number exceeds 500. The minorities form an absolute majority (proportion over 50 %) in only 85 settlements: 31 Roma, 14 German, 14 Croatian, 3 Slovenian, 2 Rusyn, 1 Romanian, 1 Serbian, 1 Slovak, 18 minorities mixed (KSH 2011).



Map 1. Ethnic map of Hungary 2011 (Cartographia 2015).

### 3 Types of minority language settlement names in Hungary

Minority language settlement names in Hungary can be divided into three groups based on their origin (for German minority settlement names: Regényi & Scherer 1980).

1) There are historical minority settlement names, that for centuries have appeared on maps and in gazetteers, such as the German names of major cities, e.g. *Ofen* (Hun *Buda*), *Raab* (Hun *Győr*), *Ödenburg* (Hun *Sopron*), *Fünfkirchen* (Hun *Pécs*), *Erlau* (Hun *Eger*), or *Stuhlweißenburg* (Hun *Székesfehérvár*).

2) The dialectical minority settlement names form another category. The majority of minority settlement names in Hungary belong to this group. Their written form did not exist until the middle of the 20th century: they were not included in the maps and gazetteers. These names are mostly variants of the current or earlier Hungarian names or possibly other language settlement names based on the pronunciation of the minority language, e.g. *Tököl* (Hun), *Tukulja* (Croat), *Teckel* (Ger), *Тукуља* (Serb) or an other village *Ólmod* (Hun), *Plajgor* (Croat). The Croatian variant is of German origin: *Bleigraben* > *Plajgor*. In some cases, the names are variants of the Hungarian name that adopted the spelling of the minority language, e.g. *Mohács* (Hun), *Mohatsch* (Ger), *Mohač* (Croat), while at times the written forms are identical, e.g. *Narda* (Hun), *Narda* (Croat). Regarding the name forms, there is often great uncertainty due to the different data collectors and data communicators, e.g. the variants of the German name for the village of *Almamellék* (Hun): *Homelik*, *Homeli*, *Homelk*, *Homeling*, *Momelik* (Pesti 1982; NZS 2014; Regényi & Scherer 1980).

3) The third category is the group of constructed minority language settlement names. This phenomenon occurs in the case of German settlement names. In the years following the Second World War, some researchers who were relocated from Hungary to Germany created more German-sounding settlement names for the German settlements in Hungary instead of existing dialectical names (Regényi & Scherer

1980: 6–7), e.g. *Mezőberény* (Hun), *Berin* (Ger dialectical from *Berény*), *Maisbrünn* (Ger constructed); *Baja* (Hun), *Baje* (Ger dialectical), *Frankenstadt* (Ger constructed). In some cases, the local governments may prefer using the constructed minority language settlement names, which also appear on the road signs, e.g: *Györsövényház* (Hun), *Schewinghas* (Ger dialectical from *Sövényház*), *Plankenhausen* (Ger constructed); *Szigetújfalu* (Hun), *Ujfluch* (Ger dialectical from Újfalu), *Inselneudorf* (Ger constructed).



Figure 1. Left: Quadrilingual (Hun, Croat, Ger, Serb) signpost of *Tököl*. Right: Signpost of *Szigetújfalu* (Hun) with the constructed German language settlement name *Inselneudorf*. Local dialectical German name *Ujfluch* is on other signpost. (Photos: Attila Sasi 2018.)

#### 4 Legal regulation of minority language settlement names

In Hungary the establishment and registration of official geographical names, including minority geographical names, were decreed in a Government Edict issued in 2007 (ED 2007). According to the edict, these names must be registered in the database of geographical names in Hungary by Lechner Knowledge Centre (formerly Institute of Geodesy, Cartography and Remote Sensing). Since the publication of this edict in 2007, official minority language settlement names have not been determined, registered or published. According to the current

Hungarian law pertaining to the rights of minorities (LAW 2011, Chapter 2 § 6. 1d) in settlements, where the proportion of a minority exceeds 10 %, at the request of the minority, the local government is obliged to provide the placement of signs with settlement and street names in the minority language.

In contrast to Hungary, in neighbouring countries, minority language settlement names, that can be used on road signs are published on settlement name lists and laws regulate their use. The use of settlement names in a minority language is usually related to the proportion of minorities in the total population of the settlement: 33.33 % in Croatia (Andócsi 2012), 20 % in Romania (Monitorul 2001) and Slovakia (ZAKON 1994), 15 % in Serbia (MNT 2012), 10 % in Ukraine (Beregzászi & Cserniczkó & Ferenc 2014). In Austria, minority language settlement names that have been published in a decree can be used (Bundesgesetzblatt 2000). In Slovenia the use of minority settlement names is not related to the proportion of minorities (Uradni 1991).

## **5 Minority language settlement names in the Official Gazetteer of Hungary**

Previously, the first Gazetteer of Hungary published in 1773, included settlement names in different languages: Latin, Hungarian, German, Slavic and Romanian (LEX 1920 [1773]). In 1898 a law was passed which prescribes that each administratively independent settlement (village and town) should have only one officially registered name in Hungary (ED 1898). Although this was important for state administration, it resulted in the official abolition of different name variations of localities, including minority names.

Minority language settlement names reappeared in the official state gazetteer only in 1995 (KSH 1995). Since 1995, the Hungarian Central Statistical Office has published a list of settlement names in the relevant minority language as written on the locality signpost (KSH 2019). This is a total of 261 minority names of 242 settlements in eight different languages. Today this list is the only official state-level source

of minority language settlement names in Hungary. The situation is reversed in other Central European countries, where the road signs with minority language settlement names are placed on the grounds of an official minority language settlement name register (Monitorul 2001; ZAKON 1994; Bundesgesetzblatt 2000).

List of settlement names in the relevant minority language as written on the locality nameplate		
<i>Agendorf (Ágfalva)</i>	<i>Ahlaß (Olasz)</i>	<i>Aljmaš (Bácsalmás)</i>
<i>Alkár (Mátraszentimre)</i>	<i>Almasch (Bácsalmás)</i>	<i>Altglashütte (Óbánya)</i>
<i>Andovci (Orfalu)</i>	<i>Apateu (Körösszegapáti)</i>	<i>Apati (Bátaapáti)</i>
<i>Ata (Áta)</i>	<i>Atscha (Vértesacsá)</i>	<i>Baar (Bár)</i>
<i>Baćin (Bátya)</i>	<i>Bätania (Battonya)</i>	<i>Batanja (Battonya)</i>
<i>Bawarz (Babarc)</i>	<i>Bedeu (Bedő)</i>	<i>Behrend (Beremend)</i>
<i>Békésska Čaba (Békéscsaba)</i>	<i>Berkina (Berkenye)</i>	<i>Berzel (Ceglédbercel)</i>
<i>Bikić (Bácsbokod)</i>	<i>Bizonja (Bezenye)</i>	<i>Boden (Fazekasboda)</i>
<i>Bogdan (Dunabogdány)</i>	<i>Bohl (Bóly)</i>	<i>Bonnhard (Bonyhád)</i>
<i>Bootsch (Pócsa)</i>	<i>Boschok (Palotabozsok)</i>	<i>Brlobaš (Szentborbás)</i>

*Table 1.* Examples taken from the Detailed Gazetteer of Hungary by Hungarian Central Statistical Office. The official Hungarian settlement names are given in parentheses following the minority language settlement names (KSH 2019).

The list from the Hungarian Central Statistical Office (KSH 2019) is based on the official data published by the local settlement-governments. Based on browsing Street View in Google Maps and my own personal experiences in the field, this list is not up-to-date, does not contain all the minority settlement names on the signs, and includes some names that in fact are not written on the signs. Sometimes the Gazetteer publishes a name in a different form to the one that appears on the signpost. If a minority name on the signpost is not correct, then it usually also appears in the incorrect form in the Gazetteer (Table 2).

Official Hungarian name	Minority name (KSH 2019)	Minority name (on the road sign)	Minority name (from other source*)
<i>Csömör</i>	–	<i>Tschemer</i> (Ger)	<i>Tschemer</i> (Ger)
<i>Dunaharaszti</i>	–	<i>Harast</i> (Ger)	<i>Harast</i> (Ger)
<i>Mezőberény</i>	–	<i>Pol'ny Berinčok</i> (Slovak)	<i>Pol'ny Berinčok</i> (Slovak)
<i>Szigetcsép</i>	<i>Čun</i> (Serb)	–	<i>Čun</i> (Serb)
<i>Babarc</i>	<i>Bawarz</i> (Ger)	<i>Bawaz</i> (Ger)	<i>Bawaz</i> (Ger)
<i>Kislőd</i>	<i>Kisludt</i> (Ger)	<i>Kischludt</i> (Ger)	<i>Kischludt</i> (Ger)
<i>Battonya</i>	<i>Bătania</i> (Rom)	<i>Bătania</i> (Rom)	<i>Bătania</i> (Rom)
<i>Battonya</i>	<i>Batanja</i> (Serb)	<i>Батања</i> (Serb)	<i>Батања</i> (Serb)
<i>Drávakeresztúr</i>	<i>Križevci</i> (Cro)	<i>Križevci</i> (Cro)	<i>Križevce</i> (Cro)
<i>Bátaapáti</i>	<i>Apati</i> (Ger)	<i>Apathi</i> (Ger)	<i>Apadi</i> (Ger)

\*Other sources: NZS 2014 (Ger), Mandić 2005 (Cro), Gyivicsán 1996 (Slovak), Petrusán & Martyin & Kozma 1999 (Rom), SERB 2020 (Serb).

Table 2. Examples of written forms of minority language settlement names in different sources.

The Gazetteer does not include the minority names of the 19 villages with minority population that were formerly administratively independent. These are quarters of a bigger town today, but they still have their own signpost with the Hungarian and minority language settlement name, e.g. *Rábatótfalu* (Hun), *Slovenska ves* (Sloven), the part of the town *Szentgotthárd* (Hun); *Károlyfalva* (Hun), *Karlsdorf* (Ger), the part of the town *Sátoraljaújhely* (Hun).

## 6 Road signs with minority language settlement names

Based on my own observations, there are currently 317 road signs with minority language settlement names for 292 settlements in nine languages in Hungary: German (194 signs), Croatian (55 signs), Slovak (38 signs), Romanian (11 signs), Slovenian (9 signs), Serbian (7 signs), Bulgarian (1 sign), Greek (1 sign) and Rusyn (1 sign).

In fact, no central permission or agreement is needed for their placement, furthermore expert opinion is not required regarding the spelling and the authenticity of the minority language settlement name. A minority



does not even have to exceed a 10 % proportion of the population of the settlement to claim an official use of a settlement name on a sign. The management of the placement of signs with minority language settlement names is completely under the authority of the local governments. Local governments must apply for permission from the state road operation company, but the signs need only meet the formal requirements (SIGN 2001). For all these reasons, road signs with minority language settlement names, as important elements of the linguistic landscape (c.f. Puzey 2016), do not reflect the real ethnic situation in Hungary.

Official Hungarian name	Minorities % (KSH 2011)	Minority name (KSH 2019)	Minority name (on the road sign)	Minority name (from other source**)
<i>Alsószentmárton</i>	98.62 % Romas	–	<i>Sînmarta de Jos*</i>	<i>Szimártă dă Zsosz</i>
<i>Siklósnagyfalu</i>	75.42 % Romas	–	–	<i>Szátu-l Máré</i>
<i>Szentpéterfa</i>	80.24 % Croats	<i>Petrovo Selo</i>	<i>Petrovo Selo</i>	<i>Petrovo Selo</i>
<i>Felsőszentmárton</i>	75.08 % Croats	<i>Martinci</i>	<i>Martinci, Martince*</i>	<i>Martince</i>
<i>Heresznye</i>	27.08 % Croats	–	–	<i>Rasinja</i>
<i>Szőkéd</i>	7.22 % Croats	<i>Sukid</i>	<i>Sukid</i>	<i>Sukid</i>
<i>Keszőhidegkút</i>	70.33 % Germans	–	–	<i>Hiewrktut</i>
<i>Rátka</i>	67.23 % Germans	–	–	<i>Ratka</i>
<i>Kercseliget</i>	1.55 % Germans (6 persons)	<i>Gerstleck</i>	<i>Gerstleck</i>	<i>Gerstleck</i>
<i>Mezőpéterd</i>	11.52 % Romanians	–	–	<i>Peterd</i>
<i>Vekerd</i>	2.44 % Romanians (3 persons)	<i>Vecherd</i>	<i>Vecherd</i>	<i>Vecherd</i>
<i>Komlóska</i>	67.37 % Rusyns	–	–	<i>Комловица</i>
<i>Csővár</i>	51.04 % Slovaks	–	–	<i>Čúvár</i>
<i>Bakonycserye</i>	1.77 % Slovaks	<i>Čerňa</i>	<i>Čerňa</i>	<i>Čerňa</i>

\* minority language settlement name on public sign on government building.

\*\*other sources: NZS 2014 (Germans), Mandić 2005 (Croats), Gyivicsán 1996 (Slovaks), Petrusán & Martyn & Kozma 1999 (Romanians), Arató 2013 (Romas), RUS 2018 (Rusyn).

Table 3. Examples of minority language settlement names in different sources.

On occasions, there are signs with minority language settlement names of villages with extremely small minority populations, and at other times, there are no signs with minority settlement names even though the ethnic minority is in the majority (c.f. Table 3). Almost a third of the signs with minority language settlement names are located in settlements where the proportion of minority is below 10 % (Table 4). No signs with Romani or Bayash language settlement names are visible in the settlements inhabited by the Roma. The written form of Romani and Bayash language settlement names in Hungary has not yet been used in any form. Research into these is in progress, some examples can be found in various studies (Arató 2013), e.g. *Siklós* (Hun), *Tîrg* (Bayash); *Siklónagyfalu* (Hun), *Szátu-l Máré* or *Szát ăl Máré* (Bayash).

Minority	Minority over 50 %*			Minority 50-10 %*			Minority under 10 %*
	Number of settlements	Number (and %) of signs with minority language settlement name		Number of settlements	Number (and %) of signs with minority language settlement name		
Roma	31	0	0.0 %	578	0	0.0 %	0
German	14	9	64.3 %	198	117	59.1 %	58
Romanian	1	1	100.0 %	7	6	85.7 %	3
Slovakian	1	0	0.0 %	54	26	48.1 %	8
Croatian	14	14	100.0 %	31	25	80.6 %	15
Serbian	1	1	100.0 %	0	0	–	6
Ukrainian	0	0	–	0	0	–	0
Polish	0	0	–	1	0	0.0 %	0
Bulgarian	0	0	–	0	0	–	1
Greek	0	0	–	1	1	100.0 %	0
Rusyn	2	0	0.0 %	6	1	16.7 %	0
Armenian	0	0	–	0	0	–	0
Slovenian	3	3	100.0 %	3	3	100.0 %	1
All minorities in total	67	28	41.8%	879	179	20.4 %	92

\* according to the census 2011 (KSH 2011).

Table 4. Use of minority languages on the sign posts for settlements.

## **7 Conclusion and remaining tasks**

Until the official settlement names in minority languages are determined in accordance with the Government Edict 2007 (ED 2007), minority language settlement names on road signs can not be counted as official minority language settlement names, but only as road information. Even though these names are published by the official Gazetteer of Hungary, they are not considered to be officially established minority language settlement names.

Establishing official settlement names in minority languages in Hungary requires the building of a database, that focuses on collecting minority language settlement names using all available sources. This database is under construction by Lechner Knowledge Centre, and currently contains 3 425 minority names of 1 298 settlements and 569 settlement areas in 12 different languages.

The minority language settlement names in the database need to be standardized. This means a review of the names by minority and linguistic experts and the selection of the most appropriate name based on local use, linguistic accuracy and historical legitimacy in the case of several variants.

It is also necessary to determine, where it is possible to use an official minority language settlement name. It is important to consider several factors. Having respect for the proportion of an ethnic minority population is simply not enough: their absolute number should also be taken into account as well. Furthermore it is necessary to analyze whether there are any minority educational institutions, minority local governments, civil organizations, churches, any other manifestations of current minority affiliation, or claims to demonstration of national identity.

## References

- Andócsi, János 2012: Az anyanyelv használatának jogi lehetőségei Horvátországban [Legal possibilities of using the mother tongue in Croatia]. – *Térvetés és határtalanítás*. Budapest: Nemzetpolitikai Kutatóint. & Lucidus. 271–287. <<https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/Tervsztes-es-hatartalanitas-11.pdf>> (18.2.2020).
- Arató (Rosenberg), Mátyás 2013: A beás nyelvjáráskutatás előzetes tapasztalatai [Preliminary observations of the Boyash dialectological research]. – *Cigány tanulmányok [Gypsy Studies]* 30. Pécs: PTE. 47–65. <[https://nevtud.btk.pte.hu/sites/nevtud.btk.pte.hu/files/files/akonferenciakotet\\_kesz.pdf](https://nevtud.btk.pte.hu/sites/nevtud.btk.pte.hu/files/files/akonferenciakotet_kesz.pdf)> (30.6.2020).
- Beregszászi, Anikó & Cserniczkó, István & Ferenc, Viktória 2014: *Nyelvi jogaink és lehetőségeink [Our language rights and opportunities, Hungarians in Ukraine]*. Budapest: Bethlen G. Alapk. Zrt. <<http://www.kji.hu/wp-content/uploads/2017/10/10-es-csatolmany.pdf>> (19.2.2020).
- Bundesgesetzblatt 2000: 170. *Verordnung: Topographieverordnung-Burgenland [Topography regulation]*. – Bundesgesetzblatt für die Rep. Österreich. Teil II, 21. Juni 2000. <[http://mtatkki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/A\\_2000\\_170\\_V.pdf](http://mtatkki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/A_2000_170_V.pdf)> (19.2.2020).
- Cartographia 2015: *Schulatlas für die ungarndeutschen Nationalitätenschulen [School Atlas for the German minority schools in Hungary]*. Budapest: Cartographia TK Kft.
- ED 1898 = 1898/IV. tc. a községnevekről [1898/IV. law on the settlement names]. <<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=89800004.TV&targetdate=&printTitle=1898.+%C3%A9vi+IV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>> (19.2.2020).
- ED 2007 = 303/2007. (XI. 14.) Korm. rendelet a magyarországi hivatalos földrajzi nevek megállapításáról és nyilvántartásáról [Government Edict on the establishment and registration of official geographical names in Hungary]. <<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700303.kor>> (19.2.2020).
- Gyivicsán, Anna (ed.) 1996: *A magyarországi szlovákok népi kultúrájának atlasza [Folk culture Atlas of the Slovaks in Hungary]*. Békéscsaba: Szlovák Kutatóintézet.
- KSH 1995 = *A Magyar Köztársaság helységnévtára [Gazetteer of the Republic of Hungary]*. Budapest: KSH, Hungarian Central Statistical Office.
- KSH 2011 = 1.1.6.2 Population by nationality, mother tongue, language spoken with family members or friends and affinity with nationalities' cultural values. By counties 4 Data on localities 4.1.6 Nationality, mother tongue. – *Data of the Population Census in Hungary 2011*. <[http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tables\\_regional\\_00](http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tables_regional_00)> (30.6.2020).
- KSH 2019 = *List of settlement names in the relevant minority language as written on the locality nameplate*. <[http://www.ksh.hu/apps/hntr.nemzetisegi?p\\_lang=EN](http://www.ksh.hu/apps/hntr.nemzetisegi?p_lang=EN)> (19.2.2020).

- LAW 2011 = 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól [2011 CLXXIX. law on the rights of minorities in Hungary] <<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100179.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Dhely%25C3%25A9gn%25C3%25A9v>> (7.7.2020).
- LEX 1920 [1773] = *Lexicon Universorum Regni Hungariae Locorum Populosorum [Topographical Lexicon of the Communities of Hungary compiled officially in 1773]*. Budapest: The Delegation of Peace of Hungary. <[https://mtda.hu/ADATBANK/Lexicon\\_lcorum.PDF](https://mtda.hu/ADATBANK/Lexicon_lcorum.PDF)> (2.7.2020).
- Mandić, Živko 2005: Hrvatska imena naseljenih mjesta u Mađarskoj. – *Folia onomastica croatica, Knjiga 14*. Zagreb: Hrvatska Akademija Znamosti i Umjetnosti. 37–128. <<https://hrcak.srce.hr/7666>> (19.2.2020).
- MNT 2012 = *A Magyar Nemzeti Tanács hivatalos nyelvhasználati stratégiája [The official language use strategy of the Hungarian National Council in Vojvodina, Serbia] 2012–2017*. <<http://www.mnt.org.rs/dokumentum/nyelvhasznalati-strategia-2012-2017>> (19.2.2020).
- Monitorul 2001: *Hotărâre 215/2001 [Decision on the use of the mother tongue in the local public administration in Romania]*. Monitorul oficial al României. Anul XIII – Nr. 781. Partea I, Vineri, 7 decembrie 2001. <[http://mtatki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/HG\\_2001\\_1206.pdf](http://mtatki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/HG_2001_1206.pdf)> (19.2.2020).
- NZS 2014 = *Die Deutschen in Ungarn, eine Landkarte mit den deutschen Ortsnamen / A magyarországi németek térképe [Map of the Germans in Hungary]*. Budapest: Neue Zeitung Stiftung, Corvina.
- OEAW 2019 = Vanishing languages and cultural heritage. – Thede Kahl & Ioana Aminian (eds.), *Boyash/Rudar*. <<https://www.oeaw.ac.at/vlach/collections/romanian-varieties/boyash/rudar>> (30.6.2020).
- Pénzes, János & Tátrai, Patrik & Pásztor, István Zoltán 2018: *A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben. Changes in the Spatial Distribution of the Roma Population in Hungary During the Last Decades*. *Területi Statisztika* 2018/1. Budapest: KSH 3–26. <[http://real.mtak.hu/85799/1/Penzes\\_Tatrai\\_Pasztor\\_Terstat\\_u.pdf](http://real.mtak.hu/85799/1/Penzes_Tatrai_Pasztor_Terstat_u.pdf)> (19.2.2020).
- Pesti, János (ed.) 1982: *Baranya megye földrajzi nevei [Geographical names of Baranya county] I-II*. Pécs: Baranya megyei Levéltár. <[https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM\\_Mono\\_1982\\_1/?pg=0&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_Mono_1982_1/?pg=0&layout=s)> (8.7.2020).
- Petrusán, György & Martyin, Emília & Kozma, Mihály 1999: *A magyarországi románok [The Romanians in Hungary]*. *Változó Világ* 29. Budapest: Press Publica. <[https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi\\_nemzetisegek/altalanos/valtozo\\_vilag\\_sorozat/a\\_magyarorszagi\\_romanok/](https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/altalanos/valtozo_vilag_sorozat/a_magyarorszagi_romanok/)> (8.7.2020).
- Puzey, Guy 2016: Linguistic landscapes. – Carole Hough (ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press. 395–411.
- Regényi, Isabella & Scherer, Anton 1980: *Donauschwäbisches Ortsnamenbuch für die ehemals und teilweise noch deutsch besiedelten Orte in Ungarn, Jugoslawien (ohne Slowenien) sowie West-Rumänien (Banat und Sathmar)*. Darmstadt: AKdFF.

- RUS 2018 = Русинський Світ – *Ruszin Világ* [Public information magazine for Rusyns in Hungary]. XVI/131. június 2018. <[http://www.rusyn.hu/files/2018/Ruszin\\_Vilag\\_maj-jun\\_2018.pdf](http://www.rusyn.hu/files/2018/Ruszin_Vilag_maj-jun_2018.pdf)> (3.7.2020).
- SERB 2020 = *Website of the National Serb Self-Government in Hungary* <<http://www.szerb.hu/sr/lokalne-manjinske-samouprave.php>> (16.7.2020).
- SIGN 2001 = 40/2001. (XI. 23.) *KöViM rendelet a közúti útbaigazítás rendszerének és jelzéseinek követelményeiről* [Regulation on requirements for road signs in Hungary] <<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0100040.KOV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Dhelys%25C3%25A9gn%25C3%25A9v>> (7.7.2020).
- Uradni 1991: *Ustavo Republike Slovenije* [Constitution of the Republic of Slovenia]. – Uradni list Republike Slovenije. Številka 33. Ljubljana, 28. decembra 1991. <[https://www.uradni-list.si/\\_pdf/1991/Ur/u1991033.pdf](https://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991033.pdf)> (19.2.2020).
- ZAKON 1994 = *Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín* [Law of the National Council of the Slovak Republic on the designation of municipalities in the language of national minorities] č. 191/1994 Z. z. <[http://mtatkki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/SK\\_1994\\_191\\_Tv.pdf](http://mtatkki.ogyk.hu/uploads/files/olvasoszoba/ogyk/jogtar/pdf/SK_1994_191_Tv.pdf)> (19.2.2020).

## **The use of minority language settlement names in the official Hungarian Gazetteer**

Minority language settlement names in Hungary can be divided into three groups based on their origin: historical, dialectical and constructed names. In Hungary the establishment and registration of official geographical names in minority languages, were decreed in a Government Edict 2007. However, since the publication of this edict, the official geographical names have not yet been determined and registered by the state department.

The Hungarian Central Statistical Office is responsible for publishing the list in the official Gazetteer containing settlement names in minority languages as written on road signs. This list is the only existing official list of minority language settlement names. In Hungary, the central register of minority settlement names is made on the basis of allotted signs, and the signs are not designated based on an official minority settlement name register, as is in practice in other Central European countries.

The placement of signs with minority language settlement names wholly concerns the local government of the particular settlement. Until the official settlement names in minority languages are determined, minority language settlement names on road signs can not be counted as official settlement names, but only as road information. Even though these names are published by the official Gazetteer of Hungary, they are not considered to be officially established minority language settlement names.

A new database of minority language settlement names based on all available sources is under construction by Lechner Knowledge Centre. The names in this database need to be scientifically reviewed, standardized and published in a list in order to determine the official minority language settlement names.

Keywords: gazetteer, Hungary, minority language settlement names, signs

**Attila Sasi**

Lechner Knowledge Centre (Lechner Tudásközpont)

*attila.sasi@lechnerkozpont.hu*





---

## NORNA-rapporter

1. Terminologi inom ortnamnsforskningen. Särtryck ur Namn och bygd 61, 1973.
2. Nordiskt namnforskarregister 1973. Red. Thorsten Andersson & Eva Brylla. 1973.
3. Nordisk namnforskning 1972. Särtryck ur Namn och bygd 61, 1973.
4. EDB på navnearkiverne. Red. John Kousgård Sørensen. 1974.
5. Nordisk namnforskning 1973. Särtryck ur Namn och bygd 62, 1974.
6. Nordisk namnforskning 1974. Särtryck ur Namn och bygd 63, 1975.
7. Nordiskt namnforskarregister 1975. Red. Allan Rostvik & Eva Brylla. 1975.
8. Binamn och släktnamn. Avgränsning och ursprung. Handlingar från NORNA:s tredje symposium i Uppsala 27–28 april 1974. Red. Thorsten Andersson. 1975.
9. Nordisk namnforskning 1975. Särtryck ur Namn och bygd 64, 1976.
10. Ortnamn och samhälle. Aspekter, begrepp, metoder. Rapport från NORNA:s fjärde symposium i Hanaholmens kulturcentrum 25–27 april 1975. Red. Vibeke Dalberg, Botolv Helleland, Allan Rostvik & Kurt Zilliacus. 1976.
11. Nordisk namnforskning 1976. Särtryck ur Namn och bygd 65, 1977.
12. Nordiskt namnforskarregister 1977. Red. Allan Rostvik & Eva Brylla. 1977.
13. Ortnamnsvård och ortnamnsplanering. Handlingar från NORNA:s femte symposium på Hanaholmen 23–25.9.1977. Red. Kurt Zilliacus. 1978.
14. Nordisk namnforskning 1977. Särtryck ur Namn och bygd 66, 1978.
15. Nordisk namnforskning 1978. Särtryck ur Namn och bygd 67, 1979.
16. Nordiskt namnforskarregister 1979. Red. Allan Rostvik & Eva Brylla. 1979.
17. Ortnamn och språkkontakt. Handlingar från NORNA:s sjätte symposium i Uppsala 5–7 maj 1978. Red. Thorsten Andersson, Eva Brylla & Allan Rostvik. 1980.
18. Sprogvidenskabelig udnyttelse af stednavnematerialet. NORNAs syvende symposium i København 18–20 maj 1979. Red. Vibeke Dalberg, Bente Holmberg & John Kousgård Sørensen. 1980.
19. Nordisk namnforskning 1979. Särtryck ur Namn och bygd 68, 1980.
20. Nordisk namnforskning 1980. Särtryck ur Namn och bygd 69, 1981.
21. Nordisk namnforskning 1981. Särtryck ur Namn och bygd 70, 1982.
22. Nordisk navneforskerregister 1982. Red. Bent Jørgensen. 1982.
23. Personnamnsterminologi. NORNAs åttonde symposium i Lund 10–12 oktober 1981. Red. Göran Hallberg, Stig Isaksson & Bengt Pamp. 1983.
24. Nordisk namnforskning 1982. Särtryck ur Namn och bygd 71, 1983.
25. Navne i Norden. Oversigt over nordiske navneinstitutioner og navnesamlinger. Red. Vibeke Dalberg & Bent Jørgensen. 1983.
26. Bebyggelsers og bebyggelsesnavnes alder. NORNAs niende symposium i København 25–27 oktober 1982. Red. Vibeke Dalberg, Gillian Fellows-Jensen, Bent Jørgensen & John Kousgård Sørensen. 1984.
27. Nordisk namnforskning 1983. Särtryck ur Namn och bygd 72, 1984.

- 
28. Merking staðfræðilegra samnafna í örnefnum. Ellefta ráðstefna NORNA í Reykjavík 11.–13. ágúst 1983. Þórhallur Vilmundarson ritstýrði. 1985.
  29. Regional och social variation i nordiskt personnamnsskikk. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3–5 maj 1983. Red. Sigurd Fries & † Roland Otterbjörk. 1985.
  30. Nordisk navneforskerregister 1985. Red. Bent Jørgensen. 1985.
  31. Nordisk namnforskning 1984. Särtryck ur Namn och bygd 73, 1985.
  32. Nordisk namnforskning 1985. Särtryck ur Namn och bygd 74, 1986.
  33. Personnamn i stadnamn. Artikkelsamling frå NORNAs tolvte symposium i Trondheim 14.–16. mai 1984. Red. Jørn Sandnes & Ola Stemshaug. 1986.
  34. Nionde nordiska namnforskarkongressen. Lund 4–8 augusti 1985. Red. Göran Hallberg, Stig Isaksson & Bengt Pamp. 1987.
  35. Nyere nordisk personnavnskikk. Rapport fra et symposium på Skammestein i Valdres 10.–14. april 1985. Red. Tom Schmidt. 1987.
  36. Nordisk namnforskning 1986. Särtryck ur Namn och bygd 75, 1987.
  37. Denotationsbyte i ortnamn. Rapport från NORNA:s trettonde symposium i Tvärminne 911 oktober 1986. Red. Peter Slotte. 1988.
  38. Nordisk namneforskarregister 1988. Red. Tom Schmidt. 1988.
  39. Nordisk namnforskning 1987. Särtryck ur Namn och bygd 76, 1988.
  40. Thorsten Andersson: Namn i Norden och det forna Europa. Valda artiklar utgivna med anledning av Thorsten Anderssons sextioårsdag 23 februari 1989. Med en bibliografi över Thorsten Anderssons publicerade skrifter av Margarete Andersson-Schmitt. Red. Vibeke Dalberg & Bent Jørgensen. 1989.
  41. Stadnamn i kystkulturen. Rapport frå NORNAs fjortande symposium i Volda 4.–6. mai 1987. Red. Peter Hallaråker, Arne Kruse & Terje Aarset. 1989.
  42. Nordisk namnforskning 1988. Särtryck ur Namn och bygd 77, 1989.
  43. Namn og eldre busetnad. Rapport frå NORNAs femtande symposium på Hamar 9.–11. juni 1988. Red. Tom Schmidt. 1990.
  44. Nordisk namnforskning 1989. Särtryck ur Namn och bygd 78, 1990.
  45. Analogi i navngivning. Tiende nordiske navneforskerkongres. Brandbjerg 20.24. maj 1989. Red. Gordon Albøge, Eva Villarsen Meldgaard & Lis Weise. 1991.
  46. Nordisk namnforskning 1990. Särtryck ur Namn och bygd 79, 1991.
  47. Nordiskt namnforskarregister 1992. Red. Gunilla Harling-Kranck. 1992.
  48. Sakrale navne. Rapport fra NORNAs sekstende symposium i Gilleleje 30.11.–2.12.1990. Red. Gillian Fellows-Jensen & Bente Holmberg. 1992.
  49. Nordisk namnforskning 1991. Särtryck ur Namn och bygd 80, 1992.
  50. Ägonamn. Rapport från NORNA:s sjuttonde symposium på Svidja 2426 maj 1991. Red. Gunilla Harling-Kranck & Lars Huldén. 1992.
  51. Personnamn i nordiska och andra germanska fornspråk. Handlingar från NORNA:s artonde symposium i Uppsala 1619 augusti 1991. Red. Lena Peterson. 1993.
  52. Útgáva og atgongd. Fyrilestrar hildnir á tjúgunda NORNA-symposium í Tórshavn 22.23. mai 1992. Eivind Weyhe legði útgávuna til rættis. 1993.

- 
53. Nordisk namnforskning 1992. Särtryck ur Namn och bygd 81, 1993.
  54. Vikingetidens sted- og personnavne. Rapport fra NORNA:s 22. symposium i København 14.–16. januar 1993. Red. Gillian Fellows-Jensen & Bente Holmberg. 1994.
  55. Nordiskt namnforskarregister 1994. Red. Gunilla Harling-Kranck & Pia Granholm. 1994.
  56. Övriga namn. Handlingar från NORNA:s nittonde symposium i Göteborg 4–6 december 1991. Red. Kristinn Jóhannesson, Hugo Karlsson & Bo Ralph. 1994.
  57. Nordisk namnforskning 1993. Särtryck ur Namn och bygd 82, 1994.
  58. Slektsnamn i Norden. Rapport frå NORNA:s tjuvte symposium i Oslo 17.–20. september 1992. Red. Kristoffer Kruken. 1995.
  59. Nordisk namnforskning 1994. Särtryck ur Namn och bygd 83, 1995.
  60. Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.–23. juni 1994. Red. Kristoffer Kruken. 1996.
  61. Nordiskt namnforskarregister 1996. Red. Per Vikstrand. 1996.
  62. Nordisk namnforskning 1995. Särtryck ur Namn och bygd 84, 1996.
  63. Ägonamn – struktur och datering. Rapport från NORNA:s tjugotredje symposium på Svidja 15–17 september 1995. Red. Gunilla Harling-Kranck. 1997.
  64. Byens navne. Stednavne i urbaniserede områder. Rapport fra NORNA:s 24. symposium i København 25.–27. april 1996. Red. Vibeke Dalberg & Bent Jørgensen. 1997.
  65. Nordisk namnforskning 1996. Särtryck ur Namn och bygd 85, 1997.
  66. Nordisk namnforskning 1997. Särtryck ur Namn och bygd 86, 1998.
  67. Den nordiska namnforskningen. I går, i dag, i morgon. Handlingar från NORNA:s 25:e symposium i Uppsala 7–9 februari 1997. Red. Mats Wahlberg. 1999.
  68. Utanlandske namn i Norden. Rapport frå NORNA:s tjuvte symposium i Oslo 28.–30. mai 1997. Utg. i samarbeid med Nordisk språkråd. Red. Botolv Helleland & Leif Nilsson. 1999.
  69. Nordisk namnforskning 1998. Red. Michael Lerche Nielsen. Särtryck ur Namn och bygd 87, 1999.
  70. a) Oluf Rygh. Artikler om en foregangsmann i humanistisk forskning. Red. Berit Sandnes, Jørn Sandnes, Ola Stemshaug & Lars F. Stenvik. 2000.  
b) Oluf Rygh. Rapport fra symposium på Stiklestad 13.–15. mai 1999. Red. Berit Sandnes, Jørn Sandnes, Ola Stemshaug & Lars F. Stenvik. 2000.
  71. Nordisk navneforskerregister 2000. Red. Michael Lerche Nielsen & Kirsten Zeuthen. 2000.
  72. Nordisk namnforskning 1999. Red. Michael Lerche Nielsen. Särtryck ur Namn och bygd 88, 2000.
  73. Nordisk namnforskning 2000. Red. Michael Lerche Nielsen. Särtryck ur Namn och bygd 89, 2001.
  74. Kristendommens indflydelse på nordisk navngivning. Rapport fra NORNA:s 28. symposium i Skálholt 25.–28. maj 2000. Red. Svavar Sigmundsson. 2002.

- 
75. Nordisk namnforskning 2001. Red. Michael Lerche Nielsen. Särtryck ur Namn och bygd 90, 2002.
  76. Nordiske torp-navne. Rapport fra NORNA:s 31. symposium i Jaruplund 25.–28. april 2002. Red. Peder Gammeltoft & Bent Jørgensen. 2003.
  77. Nordisk namnforskning 2002. Red. Michael Lerche Nielsen. Särtryck ur Namn och bygd 91, 2003.
  78. Namn och kulturella kontakter i Östersjöområdet. Handlingar från NORNA:s 30:e symposium i Visby 14–16 september 2001. Red. Staffan Nyström. 2003.
  79. Nordisk namnforskning 2003. Red. Svavar Sigmundsson & Rúna K. Tetzschner. Särtryck ur Namn och bygd 92, 2004.
  80. Namnens dynamik. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordiskt namnskick. Handlingar från den trettonde nordiska namnforskarkongressen i Tällberg 15–18 augusti 2003. Red. Staffan Nyström. 2005.
  81. Busetnadsnamn på -staðir. Rapport frá NORNA:s 33. symposium på Utstein kloster 7.–9. mai 2004. Red. Inge Særheim, Per Henning Upstad & Åse Kari Hansen Wagner. 2006.
  82. Nordiske navnes centralitet og regionalitet. Rapport fra NORNA:s 35. symposium på Bornholm 4.–7. maj 2006. Red. Birgit Eggert, Bente Holmberg & Bent Jørgensen. 2007.
  83. Namn i flerspråkiga och mångkulturella miljöer. Handlingar från NORNA:s 36:e symposium i Umeå den 16–18 november 2006. Red. Lars-Erik Edlund & Susanne Haugen. 2009.
  84. Nordiska namn – namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från Den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11–14 augusti 2007. Red. Guðrún Kvaran, Hallgrímur J. Ámundason, Jónína Hafsteinsdóttir & Svavar Sigmundsson. 2008.
  85. Namn och kulturella kontakter. Handlingar från NORNA:s 37 symposium i Hapsal den 22–25 maj 2008. Red. Leila Mattfolk & Terhi Ainiala. 2009.
  86. Navnemiljøer og samfund i jernalder og vikingetid. Rapport fra NORNA:s 38. symposium i Ryslinge 12.–15. maj 2009. Red. Lisbeth Eilersgaard Christensen & Bent Jørgensen. 2011.
  87. Etymologiens plass i navneforskningen. Rapport fra NORNA:s 39. symposium i Halden 11.–13. mai 2010. Red. Ole-Jørgen Johannessen & Tom Schmidt. 2011.
  88. Binamn. Uppkomst, bildning, terminologi och bruk. Handlingar från NORNA:s 40:e symposium i Älvkarleö, Uppland, 29/9–1/10 2010. Red. Staffan Nyström (huvudred.), Eva Brylla, Katharina Leibring, Lennart Ryman & Per Vikstrand. 2012.
  89. Nøvn í strandamentanini. Navne i kystkulturen. Forelæsninger fra det 41. NORNA-symposium i Tórshavn 2.–4. juni 2011. Red. Tina K. Jakobsen, Kristin Magnussen, Anfinnur Johansen & Eivind Weyhe. 2013.
  90. Namn i stadsmiljö. Handlingar från NORNA:s 42 symposium i Helsingfors den 10–12 november 2011. Red. Leila Mattfolk, Maria Vidberg & Pamela Gustavsson. 2013.

- 
91. Navne og skel. – Skellet mellem navne. Rapport fra Den femtende nordiske navneforskerkongres på Askov Højskole 6.–9. juni 2012. Red. Birgit Eggert & Rikke S. Olesen under medvirken af Bent Jørgensen. Bind 1 & 2. 2015.
  92. Innovationer i namn och namnmönster. Handlingar från NORNA:s 43:e symposium i Halmstad den 6–8 november 2013. Red. Emilia Aldrin, Linnea Gustafsson, Maria Löfdahl & Lena Wenner. 2015.
  93. Navn og navnebærer. Rapport fra NORNAs 45. symposium i Skagen 1.–4. oktober 2014. Red. Martin Sejer Danielsen, Birgit Eggert & Johnny G.G. Jakobsen. 2016.
  94. Namn och identitet. Handlingar från NORNAs 46:e symposium i Tammerfors den 21–23 oktober 2015. Red. Unni-Päivä Leino, Mona Forsskåhl, Gunilla Harling-Kranck, Sabina Jordan, Minna Nakari & Ritva Liisa Pitkänen. 2017.
  95. Scandinavian Names and Naming in the medieval North-Atlantic Area. Proceedings of the 44th Symposium of NORNA in Caen 23–25 April 2014. Ed. by Gunnstein Akselberg & Inge Særheim. 2017.
  96. Namn som kjelder. Rapport frå Den sekstende nordiske namnegransarkongressen på Jæren folkehøgskule, Kleppe 8.–11. juni 2016. Red. Tom Schmidt & Inge Særheim. 2017.
  97. Bebyggelsenamnens dynamik: Handlingar från NORNA:s 47:e symposium i Lund 11–12 maj 2017. Red. Kristina Neumüller & Elin Pihl (huvudred.), Sofie Laurine Albris & Jesper Hansen. 2019.
  98. Namn i skrift. Names in Writing. Handlingar från NORNAs 48:e symposium i Göteborg den 29–30 november 2018. Red. Maria Löfdahl, Michelle Waldispühl & Lena Wenner. 2020.
  99. Navn på minoritetsspråk i muntlige og skriftlige sammenhenger. Minoritehtagielaid namat njálmálaš ja čálalaš oktavuodain. Rapport fra NORNAs 49. symposium i Guovdageaidnu / Kautokeino 24.–25. april 2019. Red. Kaisa Rautio Helander, Aud-Kirsti Pedersen & Mikkel Rasmus Logje. 2021.



